

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ

ΛΕΥΚΩΣΙΑ, Κυριακή 2 Φεβρουαρίου 2025 • Έτος 16^ο • Αρ. φύλλου 858

Κυπριακή Πολιτική και Οικονομική Εφημερίδα

www.kathimerini.com.cy | €2,90

ΕΤΗΣΙΟΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ 2025

Εξαγγελίες με φόντο το 2028

80 πολιτικές και μεταρρυθμίσεις – Τι θα εφαρμοστεί το 2025 και τι πάει παρακάτω

ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΙΔΗΣ

Αναφέρθηκε στα επιμέρους, δεν μίλησε για τα μεγάλα

Ο πρόεδρος της Δημοκρατίας Νίκος Χριστοδουλίδης στο State of the Union απarίθμισε σειρά προτάσεων χαμηλής πολιτικής, χωρίς να εξηγήσει πώς θα αλλάξει την Κύπρο σε σημαντικούς τομείς. Θέλησε να περάσει το μήνυμα πως λογοδοτεί στην ίδια την κοινωνία χωρίς μεσάζοντες. **Σελ. 4**

«ΑΛΛΑΖΟΥΜΕ ΤΗ ΧΩΡΑ»

Η σημειολογία των λέξεων στην ομιλία του Προέδρου

Ο Νίκος Χριστοδουλίδης χρησιμοποίησε περίπου 4.000 λέξεις στην ομιλία του για τον Ετήσιο Προγραμματισμό Διακυβέρνησης, με το ρήμα «Αλλάζω» να είναι στο επίκεντρο. Χρησιμοποίησε θετικές χροιάς λέξεις, και επανέλαβε δέκα σχεδόν φορές περισσότερο τη λέξη «ασφάλεια» από το 2024. **Σελ. 5**

ΜΑΚΗΣ ΚΕΡΑΥΝΟΣ

Σε ορίζοντα τριετίας θα υλοποιηθούν τα έργα

Τα έργα που παρουσίασε ο πρόεδρος της Δημοκρατίας στο State of the Union είναι σε ορίζοντα τριετίας, διευκρινίζει με δήλωσή στην «Κ» ο υπουργός Οικονομικών, Μάκης Κεραυνός. Σε ορίζοντα τριετίας για δρόμους οι δαπάνες θα φτάσουν τα 448,4 εκατ. ευρώ. **Οικονομική, σελ. 3**

ΔΗΣΥ

Επαναφορά του εθνικού τρίπτυχου

Τη **Λαϊκή** Δεξιά φαίνεται πως θέλουν να ικανοποιήσουν στον Δημοκρατικό Συναγερμό, αλλά και να συγκρατήσουν διαρροές προς το ΕΛΑΜ. Πώς η πρόεδρος του ΔΗΣΥ αλλάζει στάση, θέλοντας να ικανοποιήσει το συντηρητικό ακροατήριο του κόμματος. **Σελ. 7**

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ: Η συμπόρευση με τους Οικολόγους τελείωσε προς ώρας. **Σελ. 8**

ΛΥΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΑΛΥΚΗ ΑΚΡΩΤΗΡΙΟΥ

Υγειονομική βόμβα και περιβαλλοντική ζημιά

Μετά από πρωτοβουλία του Τμήματος Περιβάλλοντος, γνωστοποιήθηκε ότι μεγάλες επιχειρήσεις στην περιοχή της Αλυκής Ακρωτηρίου, ακόμα και ορισμένες που λειτουργούν εδώ και χρόνια, όπως και κατοικίες, δεν έχουν συνδεθεί ή έχουν συνδεθεί μερικώς με το αποχετευτικό σύστημα. Το αποτέλεσμα είναι το ενδεχόμενο πρόκλησης σοβαρής περιβαλλοντικής ζημιάς στον σημαντικότερο υγρότοπο της Κύπρου. Εκτεθειμένος φαίνεται πως μένει ο ΕΟΑ Λεμεσού, καθώς μέσω της λίμνης κατακράτησης των ομβρίων υδάτων που διαχειρίζεται, δείγματα από την οποία κατέδειξαν μόλυνση, διοχετεύονται συνεχώς λύματα στη λίμνη Μακριά, από όπου περνάνε στην αλυκή. **Σελ. 10**

ΟΙΚΟΠΕΔΟ 5

Η «Ηλέκτρα» υπό διακριτική παρακολούθηση

Η **αμερικανοκαταρινή** κοινοπραξία Exxon-Qatar Energy, που έχει αρχίσει εργασίες επί του τεμαχίου «5», δεν συνάντησε αντίδραση εκ μέρους της Τουρκίας. Η Αγκυρα αντέδρασε στέλνοντας επιστολή στον γ.γ. ΟΗΕ. **Σελ. 3**

ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ

Οχι σε έπεια πτερόεντα

Ο πρόεδρος της Δημοκρατίας απευθύνθηκε στην κυπριακή κοινωνία την περασμένη Τετάρτη, παρουσιάζοντας τον ετήσιο προγραμματισμό διακυβέρνησης για το 2025. Ο κ. Χριστοδουλίδης παρουσίασε 80 και πλέον πολιτικές. Είναι άδικο σημαντικές μεταρρυθμίσεις που έχουν δρομολογηθεί να χάνονται στο πέλαγος εξαγγελιών μακροπρόθεσμων έργων και σε πολιτικές εξαγγελίες χωρίς συγκεκριμένη κατεύθυνση. Δίνεται η αίσθηση πως υπάρχει διάθεση πρόσκαιρης ικανοποίησης της κοινωνίας, παρά ισχυρή δέσμευση για πραγματική αλλαγή.

Με Nurofen, ο πονοκέφαλος **δεν θα χαλάσει** τη στιγμή.

ΑΦΗΣΤΕ ΤΟΝ ΠΟΝΟ ΣΕ ΕΜΑΣ

ΔΙΑΒΑΣΤΕ ΠΡΟΣΕΚΤΙΚΑ ΤΟ ΦΥΛΛΙΟ ΧΡΗΣΗΣ. ΣΥΜΒΑΛΕΥΕΤΕ ΤΟΝ ΙΑΤΡΟ ΚΑΙ ΤΟΝ ΦΑΡΜΑΚΟΛΟΓΟ ΣΑΣ

ΤΕΜΠΗ: ΤΟΥΝΕΛ ΔΙΧΩΣ ΦΩΣ

Αδιέξοδα και πολιτικές παρενέργειες

Ένα νέο πολιτικό τοπίο έχουν δημιουργήσει οι συγκεντρώσεις της περασμένης Κυριακής σχεδόν σε όλες τις μεγάλες πόλεις της Ελλάδας. Η «Κ» φωτίζει τα ευρήματα των ερευνών, από

το «παζλ» των οποίων λείπουν κρίσιμα στοιχεία. Τι απολογισμό κάνει η κυβέρνηση για τις ομολογημένες αστοχίες του πολιτικού χειρισμού της υπόθεσης. **Σελ. 18, 19**

ΣΥΠΡΙΕΝ ΚΑΤΣΑΡΗΣ

Πάντα λειτουργώ ως πρεσβευτής του Ελληνισμού

Ο **σπουδαίος** πανίστας και συνθέτης Συπριέν Κατσαρής θυμάται τις συναυλίες του στις Βρυξέλλες το 1974 και στο Παρίσι με τον Μίκη Θεοδωράκη το 1978. **Τέχνες, σελ. 4**

ΤΟΜΑΣ ΝΑΪΛΣ

Οι Τούρκοι ήξεραν ότι τα Ιμια είναι ελληνικά

Ο **Τόμας Νάιλς**, πρόεδρος των ΗΠΑ στην Αθήνα κατά την κρίση του 1996, σε μια άγνωστη συνομιλία του το 1998, είχε περιγράψει το παρασκήνιο των χειρισμών. **Σελ. 20**

Vassos Eliades Accessories Ltd
Nicosia - Limassol, Tel.: 22 897 361

ZENITH

αντομοιβή

ΑΚΟΥ ΤΗΝ ΤΣΕΠΗ ΣΟΥ

Σε κάθε επόμενη κίνηση

Τράπεζα Κύπρου

ΤΑ ΙΟΥΛΙΑΝΑ / Γράφει ο ΣΤΑΥΡΟΣ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

Τα χειρότερα μας χρόνια

Τελευταία έφτασε η Κούταλου στην καθιερωμένη σύναξη του διευρυσμένου καρτέ. Αυτό που αντίκρισαν οι κυρίες όμως δεν ήταν μια απλή άφιξη, αλλά σ'Υμνος και Θρήνος με ακαζού μαλλί και πέρλες Μίκimoto. Έσυρε τα πόδια της η χαροκαμένη ως το καθιστικό κι ύστερα σωριάστηκε θεαματικά στον τριθέσιο καναπέ. «Ποιον έθαψες;», ψέλλισε σοκαρισμένη η οικοδόσπινα. Η Φώφη δεν της απάντησε αμέσως. Άφρησε να περάσουν μερικά βρασινιστικά δευτερόλεπτα κι έπειτα έπιασε το αργόσυρτο μοιρολόι...

«**Κάστρο** και πού 'ναι οι πύργοι σου και τα καμπαναριά σου και πού 'ν οι γι-αντρειωμένοι σου τα όμορφα παλικάρια; Μα 'μένα οι αντρειωμένοι μου τα όμορφα παλικάρια η μαύρη γης τα χαιρέται». Σοκ και δέος! Οι κυρίες απόμειναν σιωπηλές μπροστά στις ομιωγές της. «Ποιον έθαψες;» επανέλαβε, όσο πιο ψυχραιμία μπορούσε, η Ιουλία Παλαιολόγου Ουίλσον. «Θρηνώ τον στρατηγό» ψιθύρισε συντετριμμένη η Φώφη. «Ποιον στρατηγό, μωρή;». «Τον στρατηγό Γεώργιο Γρίβα Διγενή!». «Είσαι τρελή; Μετά από 51 χρόνια;». «Γιατί; Και η Αννίτα πώς τον έκλαψε; Σαν να 'ταν χθες!».

Το επιχείρημα της Φώφης δεν αντικρουόταν εύκολα. Γιατί η Αννίτα δεν πήγε απλώς στο μνημόσυνο του Γρίβα. Δάκρυσε η εικόνα της Ξανθής Αγαπημένης Παναγιάς! Έβγαλε τα μαύρα ρούχα κι έσυρε τα πόδια της υποβασταζόμενη από έναν παπά και μian αγωνίστρια της ΕΟΚΑ, σαν να 'μαθε μόλις να προ πεντηκονταετίας τραγικά μαντάτα. 'Ετσι ξεθάρρεψαν και οι ηγερίες της εθνικοφροσύνης -με κορυφαία του χορού την Κούταλου- και το θερμάτισαν. Πλην, όμως, υπολόγισαν χωρίς το αντίπαλον δέος...

«**Ο Μακάριος Ζει!**» φώναξε η Ελλού, με όση δύναμη διέθεταν τα γέρικα πνευμόνια της. Οι κυρίες πά-

Σε έναν κόσμο που αλλάζει δραματικά, η παλιά Κύπρος βρήκε τον τρόπο να μας στοιχειώσει ξανά με φαντάσματα του παρελθόντος.

γωσαν μπροστά στη θέα του μαϊνόμενου προλεταριάτου. Ένωσαν αίφνης σαν να ράγισε ο χρόνος και από εκείνη τη χαραμάδα ένα κύριο ρεύμα τις τύλιξε, προκαλώντας τους ανατριχίλα. 'Ηταν λες και βρέθηκαν στην άκρη ενός γκρεμού κι αντίκριζαν από ψηλά την παλιά Κύπρο. Τότε που θέριευε ο διχασμός και τρώγανε τις σάρκες τους. Μακάριος και Γρίβας. Κράτος και παρακράτος. «Τα χειρότερα μας χρόνια», είπε η Ιουλία κι ένευσε αποφασιστικά στη Ρωσίδα να σερβίρει σφηνάκια ζιβανία.

Μπορεί το αλκοόλ να έκανε τη δουλειά. 'Η πάλι μπορεί να σκέφτηκαν πως βάδιζαν αισίως στην όγδοο δε-

κατία της ζωής τους και δεν είχαν χρόνο να σπαταλήσουν σε πεθαμένες ιστορίες. Η επόμενη ζιβανία τους άλλαξε επιτέλους τη δύσθυμη διάθεση...

Το «beef» της βδομάδας είχε βεβαίως την τιμητική του. Ο Αλέξανδρος Ζήνων, πρώην Γ.Δ. του υπουργείου Εξωτερικών και πρόεδρος, προκάλεσε τον τένω υπουργό και πρόσβη Κυριάκο Κενεβέζο με ότι και τόσο διπλωματική γλώσσα. Λόγια Μεγάλων Ανδρών (1): «Προεκλογικά “υποστήριζε” τον κ. Χριστοδουλίδη. Μετά τις εκλογές, τον εκλιπαρούσε να του ανανεώσει (παράνομα) για τρίτη 5ετία τη θητεία του στην Αθήνα, με €11.000 μι-

σθό τον μήνα, δωρεάν κατοικία, αυτοκίνητο με οδηγό, υπηρετικό προσωπικό, επιδόματα κ.λπ.». Λόγια Μεγάλων Ανδρών (2) - η απάντηση: «Όταν η σύνταξη βαράει άσχημα και η μέρα δεν γεμίζει, ψάχνεις ρόλους για να νιώσεις χρήσιμος». «Κάντε έναν πρόχειρο υπολογισμό, κοπέλες, πόσες χιλιάδες ευρώ πληρώσαμε ως φορολογούμενοι γι' αυτούς τους ανθούς της βρακονησίδας και πιείτε ακόμα μια ζιβανία για τα περαστικά μας», είπε η Ιουλία κι ένευσε στη Ρωσίδα για ένα γύρο ποτά ακόμα.

Σε άλλα πολιτικά νέα, το καρτέ ξεπέταξε με συνοπτικές διαδικασίες το ναυάγιο της συνεργασίας του

Δημήτρη Παπαδάκη (πρώην ΕΔΕΚ - νυν και αεί Οικολόγο) αξιολογώντας το ως «παγερά αδιάφορο». Σε αντίθεση με το βίντεο εξαγγελίας της υποψηφιότητας του Νίκου Πελετιέ (ινφλουένσερ με υπερκενιλιζουσα τεστοστερόνη) για τις βουλευτικές εκλογές του 2026. «Μετά τη θριαμβευτική εκλογή του Φειδία άνοιξε η όρεξη πολλών - κατά δήλωσή τους “αντισυστημικών”. Του χρόνου θα γνωρίζουμε εάν όντως ο εκθρόνος του πολιτικά γελοιού είναι το γελοιωδέστερο», είπε η Ιουλία και οι κυρίες κατανεύσαν σιωπλά.

«**Για να είμαστε** δίκαιες κοπέλες,

στη Βουλή ανθίζουν κάποια μπουμπούκια που η υποψηφιότητα Πελετιέ μπροστά τους μοιάζει με πταίσμα. Όπως ο βουλευτής του ΔΗΚΟ Χρύσανθος Σαββίδης, ο οποίος έδειξε ξανά τον νου του με ένα βίντεο όπου προτείνει την “καλύτερη φρουταρία της Κισσόνεργας” σαν τρίτης διαλογής ινφλουένσερ. Μπροστά σε αυτή την κακογουστιά, τα βίντεο του Φειδία είναι για Όσκαρ», σχολίασε η Ιουλία.

Το βίντεο του πληθωρικού (sic) Χρύσανθου Σαββίδη ήταν η γέφυρα για να περάσουν στο ελαφρολαϊκό ρεπερτόριο της βδομάδας. Όπου αυτό που μονοπώλησε τη συζήτηση ήταν ο νέος κύκλος του MasterChef, με τρεις μάλιστα κυπριακές συμμετοχές. «Ο ένας λέγεται Μάριος και δήλωσε ότι στην Κύπρο τον φωνάζουν “τρένο” αλλά μπήκε στο MasterChef για να γίνει... μετρό! Μιλάμε για πανελλήνιο διασυρμό, όχι αστεία». «Υπάρχουν βεβαίως και χειρότερα: ο ασύμμετρος πόλεμος ενάντια στην ελληνική γλώσσα», είπε η συνταξιούχος φιλόλογος Ευγενία Καλαμαρού. «Οι παίκτες πυροβολούν τη γλώσσα εξ επαφής. Ιδού κάποια δείγματα, από ένα και μόνο επεισόδιο: “Της Βάσους”, “του προτόν”, “γέμιση εσπεριδοειδή”, “λόγω μαγειρική ψήφισα”...».

«Τι του έλειπε του ψωριάρη; Η αναθέωρηση των εθνικών προτεραιοτήτων!» ενημέρωσε το διψασμένο για έγκυρη πληροφόρηση καρτέ η Ιουλία. «Ιδού τι δήλωσε ο τραγουδιστής Πασαχάλης για τον γνωστό διανομισμό τραγουδιού: “Η Eurovision είναι ένα εθνικό θέμα. Θα έπρεπε να υπάρχει υπουργείο”. Μετά από αυτό, ένα έχω να δηλώσω: Καληνύχτα Τζόζεφιν, αυτός ο κόσμος δεν θα αλλάξει ποτέ».

Ιουλία Παλαιολόγου Ουίλσον

stavros.christodoulou@gmail.com

Ο ΦΙΛΙΣΤΩΡ

Επιλογή και επιμέλεια:
ΒΑΣΙΛΗΣ ΜΗΝΑΚΑΚΗΣ, ΜΥΡΤΩ ΚΑΤΣΙΓΕΡΑ

90 χρόνια πριν στην «Κ» 2.2.1935

η Γερμανία διαθέτει εξοπλισμένα ή ημιεξοπλισμένα δυνάμεις ίσας, αν ουχί ανωτέρας, των γαλλικών στρατιωτικών δυνάμεων. Όσον αφορά το πολεμικό υλικόν, η Γερμανία μειονεκτεί έναντι της Γαλλίας. Είνε προφανής πάντως η τάσις των αγγλικών κύκλων όπως μη συνομολογηθή συμφωνία στρεφόμενη κατά της Γερμανίας, αλλ' αντιθέτως τιαούτη εις πν η Γερμανία να εισέλθη άνευ μειώσεως του γοήτρου της.

ΤΑΞΙΔΙ: Η Α.Μ. ο Βασιλεύς συνοδευόμενος υπό του υπασπιστού του κ. Δ. Λεβίδη αφίκετο την 21ην Ιανουαρίου εις Νέον Δελχί, πρωτεύουσαν των Ινδιών και έδραν της Αντιβασιλείας και της Κυβερνήσεως. Η Α.Μ. περιήλθεν ήδη πλείστα μέρη των Νοτιών Ινδιών, φιλοξενούμενος είτε παρά των Αγγλων Διοικητών των διαφόρων Διοικήσεων, είτε παρά των εντοπιών Ηγεμόνων (Μαχαραγιάδων). Ο Βασιλεύς ταξιδεύει πάντοτε με ιδιαίτερον πολυτελές όχημα τεθέν εις την διάθεσίν του παρά της Κυβερνήσεως των Ινδιών, απανταχού δε γίνεται δεκτός μετ' εξαιρετικών όλως τιμών. Οι δήμαρχοι των χωριών εξ ων διέρχεται τον υποδέχονται με προσφωνήσεις και με στεφάνους ανθέων, ους, κατά το ινδικόν έθιμον, περιβάλλωσι τον λαιμόν του υψηλού επισκέπτου, προσφέροντες συγχρόνως ανθοδέσμες και φρούτα.

ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΙΑ: Η κίνησις διαμαρτυρίας, ήτις εξεδηλώθη χθες εις τας επαρχιακάς ιατρικάς σχολάς, εις ένδειξιν διαμαρτυρίας διά τα πλεονεκτήματα των ξένων φοιτητών, επεξετάθη σήμερον εις Παρισίους, όπου εκλείσθη η Ιατρική Σχολή προς αποτροπήν επεισοδίων. Το απόγευμα επανήλθεν πρεμία εις το Καρτιέ Λατέν μετά τας θυελλώδεις διαδηλώσεις και συγκρούσεις, αίτινες διεήχθησαν καθ' όλην την ημέραν υπό των φοιτητών της Ιατρικής.

ΟΜΗΡΟΥ & Σ Ε Β Ε Ρ Η / Γράφει ο ΟΝΑΣΑΓΟΡΑΣ

Το Union, το ρεύμα και ο Άγιος Βαλεντίνος

Θα καθιερώσουμε State of the Union κάθε μήνα.

για να ξαναμπούμε στη ρουτίνα μας.

Στις 7 ή 8 Φεβρουαρίου δηλώνει ο Τατάρ πως θα γίνει η συνάντησή του με τον Νίκο Χριστοδουλίδη. Εγώ προτείνω, στο πλαίσιο οικοδόμησης μέτρων εμπιστοσύνης, να συναντηθούν στις 14 του Φλεβάρη ώστε να γιορτασθεί και ο Άγιος Βαλεντίνος.

Είναι αδύνατο να μειωθεί το κόστος ηλεκτρισμού μέσα στο 2025, μας λέει τώρα ο Παπαναστασίου. Μετά που μας είπε πως θα μειωνόταν το 2023 (κάτι που επανέλαβε και το 2024 χωρίς βέβαια να συμβεί) φέτος αποφάσισε να πρωτοτυπήσει λέγοντάς μας την πικρή αλήθεια. Μήπως να κάνουμε μια δραστηκή αλλαγή στο πρόγραμμα «φωτοβολταϊκά για όλους» κάνοντας το πραγματικά για... όλους; Αφού δανείστηκε το σλόγκαν από τη στήλη μήπως να το εφαρμόσει κιό-

λας; Μια τρελή ιδέα ρίχνω. Με την ευχή στο επόμενο State of the Union (!) να ακούσουμε και κάτι θετικό about... electricity!

Οι γνωστοί άγνωστοι της ΑΗΚ παίζουν και πάλι παιχνίδια στην πλάτη του καταναλωτή. Με χίλιες δυο προφάσεις δεν αφήνουν ποτέ τους κατόχους φωτοβολταϊκών πλαίστων να επωφεληθούν πλήρως της παραγωγής τους, αφού τότε οι διακοπές στο σύστημα και τότε η έλλειψη υποδομής και συσσωρευτών γίνονται αιτία να σπαταλιέται ενέργεια, με αποτέλεσμα να μην επιτυγχάνεται σημαντική μείωση των λογαριασμών ρεύματος και να έχουμε απογοητευμένους και αδικημένους καταναλωτές. Μιλάμε για μια σχέση που... πλεκτρίζει την τσέπη του Κύπριου καταναλωτή, πλην όμως ποτέ δεν παράγει όσο πλεκτρισμό θα έπρεπε. Κρίμα που

στα 80 σημεία υποσχέσεων δεν έγινε αναφορά στην αμαρτωλή Αρχή. Δυστυχώς, από τη στιγμή που έγινε φανερό πως το test ΠΑΠ δεν μπορεί να επιβληθεί χωρίς την πολιτική στήριξη του μικρού Νίκου, οι σκανδαλώδεις πρακτικές του παρελθόντος συνεχίζονται. Πρόεδρε, γνωρίζεις πλήρως το οργίωδες παρασκήνιο ή μήπως οι φωστήρες της ΑΗΚ σε κρατάνε στο σκοτάδι; Τουλάχιστον, τα φωτοβολταϊκά στο Προεδρικό λειτουργούν κανονικά;

Το μικρό σπίτι στο Λιβάδι, η κλασική σειρά της δεκαετίας του '70, έρχεται σε νέα διασκευή στο Νέτφλιξ. Θα μπορούσαμε κι εμείς να το κάνουμε με μια παλιά αγαπημένη κυπριακή σειρά (π.χ. Οικογένεια Σολωμού) και να το ονομάσουμε «Το μικρό σπίτι στα Λιβάδια». Γιατί Λιβάδια; Πρώτο, θυμίζει το Λιβάδι στη μετάφραση της αμερικάνικης σειράς και δεύτερο, θα το προωθήσει σίγουρα η ηγέτις και ινφλουένσερ που κατάγεται από τους γειτονικούς Τρούλλους.

Ο φάκελος σχετική με πιθανά οικονομικές φύσεις αδικήματα από τον μητροπολίτη Ταμασού (την καταγεγραμμένα οι πρώην μοναχοί της μονής Αββακούμ) πηγαиноέρχεται ανάμεσα στην Αστυνομία και τη Νομική Υπηρεσία καθώς κάποια σημεία χρήζουν διευκρινίσεων. Η απόφαση για το κατά πόσο η υπόθεση θα προσαχθεί ενώπιον Δικαστηρίου θα παρθεί εντός Φεβρουαρίου και ελπίζουμε όχι στις 14. Αγανά μόνον.

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Ιδιοκτησία
«Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ
ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΕΚΔΟΣΗ ΚΥΠΡΟΥ ΛΤΔ»

Εκδίδεται σε συνεργασία και μετά από άδεια της εταιρείας
ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ Α.Ε.

Διευθύνων Σύμβουλος: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΛΟΤΤΙΑΝΗΣ • Διευθύντρια: ΜΑΡΙΝΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ • Σύμβουλος Εκδόσης: ΑΛΚΗΣ ΑΝΔΡΕΟΥ

Υπεύθυνος Υλης: ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗΣ • Υπεύθυνος Ατελιέ: ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΔΑΜΙΑΝΟΥ

Νικόλαου Σαρτιπόλου 2 & Λεωφ. Λυκαβηπού, 2401 Έγκωμη, Λευκωσία, Κύπρος
e-mail: info@kathimerini.com.cy Τηλ.: +357 22472500 Fax: Σύνταξη +357 22472540
Fax: Διαφημιστικό Τμήμα - Μικρές Αγγελίες +357 22472550

ΑΠΑΓΟΡΕΥΕΤΑΙ η αναδημοσίευση, αναπαραγωγή, διασκευή ή απόδοση του περιεχομένου της εφημερίδας με οποιονδήποτε τρόπο, χωρίς προηγούμενη γραπτή άδεια του εκδότη.

Διευθυντής: ΑΛΕΞΗΣ ΠΑΠΑΧΕΛΑΣ • Διεύθυνση συντάξεως: ΚΩΣΤΗΣ ΦΑΦΟΥΤΗΣ - ΝΟΤΗΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Του ΓΙΑΝΝΗ ΙΩΑΝΝΟΥ

Από την περασμένη Παρασκευή, 24 Ιανουαρίου, το υπερσύγχρονο γεωτρήσιμο 5ης γενιάς Valaris DS-9 κατέβηκε βαθιά στο υφαλοπρανές της «Ηλέκτρας» επί του τεμαχίου «5», της κυπριακής Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης (ΑΟΖ), για λογαριασμό της αμερικανοκαταρινής κοινοπραξίας Exxon-Qatar Energy – στην πιο «συναρπαστική» από σκοπιάς προσδοκιών ερευνητική γεώτρηση για λογαριασμό της Κ.Δ. των τελευταίων ετών. Κι αυτό διότι, όπως έγραψε η «Κ», οι προσδοκίες έχουν ανέβει και η πιθανή ανακάλυψη ενός κοιτάσματος τύπου «Ζορ» με μεγάλες ποσότητες φυσικού αερίου (της τάξης των 15-30 tcf) αποτελεί δυνاميκή αλλαγή παραδείγματος, όχι μόνο για το ενεργειακό πρόγραμμα της Κύπρου αλλά και για ολόκληρη την Ανατολική Μεσόγειο. Παρά το γεγονός πως η αμερικανοκαταρινή κοινοπραξία δεν συνάντησε, μέχρι στιγμής, καμιά αντίδραση εκ μέρους της Τουρκίας, η τελευταία είναι παρούσα και δια-

Η Άγκυρα, με φόντο τη γεώτρηση της Exxon στο τεμάχιο «5» της κυπριακής ΑΟΖ, επαναφέρει τους υδρογονάνθρακες ως ζήτημα που αφορά και την «ΤΔΒΚ».

κριτικά αλλά και πιο... διπλωματικά σε σχέση με τις ενέργειές της στην κυπριακή ΑΟΖ την περίοδο 2019-2020 (έξι συνολικά ερευνητικές γεωτρήσεις της τουρκικής κρατικής ΤΡΑΟ περίξ της Κύπρου, εκ των οποίων οι τρεις εντός αδειοδοτημένων από την Κ.Δ. τεμαχίων, επί της ΑΟΖ της τελευταίας).

Υπό το βάρος και των εξελίξεων στο Κυπριακό, με την προσπάθεια του ΟΗΕ να άρει το αδιέξοδο των συνομιλιών να δείχνει προς την κατεύθυνση μιας διεθνούς διάσκεψης τον Μάρτιο, η γεωπολιτική της ενέργειας επανέρχεται στην περιοχή. Και η Τουρκία δείχνει να την εργαλειοποιεί, εκ νέου, προκειμένου –αυτήν τη φορά– να εφαρμόσει την προσέγγισή της για την Ανατολική Μεσόγειο με φόντο και τη σταθερή στρατηγική της προσέγγιση για υπαρξη δύο κρατών στην Κύπρο, αλλά και αναφορικά με όσα τεκταίνονται στην περιοχή

–λόγω των καταγιστικών εξελίξεων (Γάζα και Συρία), υπό νέα αμερικανική προεδρία.

Εστειλαν επιστολή

Την επομένη της έκδοσης ΝΑ-ΤΕΧ (στις 27 Δεκεμβρίου) εκ μέρους της Κυπριακής Δημοκρατίας, για τη δέσμευση της περιοχής του τεμαχίου «5» όπου λαμβάνει χώρα, πλέον, η γεώτρηση της Exxon, η Τουρκία αντέδρασε στο επίπεδο του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών με αποστολή επιστολής προς τον γενικό γραμματέα Αντόνιο Γκουτέρες, σε σχέση με την πρόθεση της Κ.Δ. να προχωρήσει με την ερευνητική γεώτρηση. Η επιστολή, που την έχει στην κατοχή της η «Κ», αποκτά ενδιαφέρον δεδομένου πως αποστέλλεται από τον μόνιμο αντιπρόσωπο της Τουρκίας στα Η.Ε., πρέσβη, Αχμέντ Γιλντιζ, ωστόσο εκ μέρους του Μεχμέτ Ντανά, «εκπροσώπου» της λεγόμενης

ΤΔΒΚ. Από την επιστολή τεκμαίρεται και η προσέγγιση των αφηγημάτων της Τουρκίας σε σχέση με την υποσχόμενη γεώτρηση (το τεμάχιο «5» της κυπριακής ΑΟΖ δεν διεκδικείται από τη λεγόμενη ΤΔΒΚ όπως τα «1», «2», «3», «9» και «13» και η ακριβής τοποθεσία της γεώτρησής της «Ηλέκτρας» δεν εμπίπτει στη θαλάσσια περιοχή δυτικά που διεκδικεί η Τουρκία ως μέρος της υφαλοκρηπίδας της):

- **Κατηγορεί** την Κ.Δ. για μονομερείς ενέργειες.
- **Επαναφέρει** τη διάσταση των προσεγγίσεών της του 2011, 2012 και 2019 για «εποικοδομητικές προτάσεις» για «διαμοιρασμό των φυσικών πόρων», στις οποίες η ελληνοκυπριακή πλευρά «δεν επέδειξε δημιουργική στάση».
- **Σαναθάζει** στο τραπέζι την πρόταση του 2022 για τη συμμετοχή των Τουρκοκυπρίων στις αποφάσεις

για τους υδρογονάνθρακες, φωτογραφίζοντας την τότε πρόταση για τη δημιουργία ενός escrow account.

• **Κάνει λόγο**, εκ νέου, για μια «Σύνοδο για την Ανατολική Μεσόγειο», πρόταση που είχε συμπεριληφθεί τον Οκτώβριο του 2020 στα συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, όπου οι ηγέτες των «27» είχαν καλέσει σε μια πολυμερή διάσκεψη για την Ανατολική Μεσόγειο με φόντο τα ευρωτουρκικά, αλλά και τις τότε παραβιάσεις της Τουρκίας επί της κυπριακής ΑΟΖ.

Διαφαίνεται πως η Τουρκία τηρεί στάση αναμονής σε σχέση με τα αποτελέσματα της γεώτρησής στην «Ηλέκτρα», επαναφέρει το αφήγημα μετά θα ζητηθούν προσφορές για μη αποκλεισμό της –σε περιφερειακό επίπεδο (Ισραήλ, Αίγυπτος, κοκ)– από όσα τεκταίνονται με την ενέργεια στην περιοχή.

Η γεώτρηση

Παράλληλα η Τουρκία, εκτός του διπλωματικού επιπέδου, δείχνει να κινείται και «επί του πεδίου» σε σχέση με τη γεώτρηση της αμερικανοκαταρινής κοινοπραξίας επί του τεμαχίου «5». Ήδη, όπως έγραψε η «Κ» αλλά επιβεβαιώνεται κι από ανοικτές πηγές (OSINT) και διάφορα applications καταγραφής πτήσεων, άνωθεν του στόχου «Ηλέκτρα» έχουν καταγραφεί υπερπτήσεις του τουρκικού πολεμικού ναυτικού με αεροσκάφη τύπου ATR 72-600 MPA (πετούν ως P-72 Maritime Patrol Aircraft στην ΤΗΚ). Όπως αναφέρουν στην «Κ» πηγές που γνωρίζουν τα εν λόγω αεροσκάφη ναυτικής περιπολίας της Τουρκίας, πετούν συχνά σε θαλάσσιες περιοχές περίξ της Κύπρου, ως «κατασκοπευτικά» και έχουν επαυξημένες δυνατότητες συγκέντρωσης πληροφοριών στη θάλασσα. Παράλληλα, όπως διαφάνηκε και από την πρόσφατη μεγάλη

κλίμακας αεροναυτική άσκηση της Τουρκίας «Γαλάζια Πατρίδα 2025», στη κερόννησο της Καρπασίας προχωρούν κανονικά οι εργασίες για τη δημιουργία «κέντρου διαχείρισης κυκλοφορίας πλοίων» εκ μέρους της Τουρκίας και των κατοχικών αρχών – πτυχή που δείχνει ουσιαστικά προς τη δημιουργία ενός κέντρου ραντάρ ελέγχου πλοίων που θα καλύπτει τη νότια θαλάσσια περιοχή της Κ.Δ. και δεν είναι άσχετο με τις ενεργειακές εξελίξεις στην περιοχή που συνδέονται με το γεωτρητικό πρόγραμμα της Κύπρου και την παραγωγή φυσικού αερίου από τα κοιτάσματά μας, επί της ΑΟΖ, τα επόμενα χρόνια.

Και το Κατάρ

Παρά το γεγονός ότι Τουρκία και Κατάρ διατηρούν άριστες, διμερείς σχέσεις (πολιτικές, οικονομικές, στρατιωτικές) διαφαίνεται έντονα πως τόσο η παρουσία της Qatar Energy (είναι κρατική εταιρεία) όσο και του αμερικανικού κολοσσού της Exxon στο τεμάχιο «5» λειτουργούν, αμφότερες, αποτρεπτικά απέναντι σε οποιαδήποτε ενέργεια εκ μέρους της Τουρκίας παρεμπόδισης της ενέργειας σε αυτό ή σε μεταγενέστερο στάδιο – όπως συνέβη π.χ. με την ENI στη γεώτρηση επί του τεμαχίου «3» το 2018. Μάλιστα, σύμφωνα με πηγές που μίλησαν στην «Κ», υπάρχει και σινιάλο εκ μέρους του Κατάρ προς την Άγκυρα πριν από τη γεώτρηση. Ωστόσο, τόσο ο χρονισμός της γεώτρησής –σε μια περίοδο αναμόδυνσης του Κυπριακού– όσο και οι προσδοκίες σε σχέση με την «Ηλέκτρα» και την προοπτική ανακάλυψης ενός μεγάλου κοιτάσματος, καθώς και η μεγάλη γεωπολιτική εικόνα στην περιοχή δείχνουν προς συγκεκριμένες κατευθύνσεις επαναφοράς της ενέργειας ως μοχλού πίεσης εκ μέρους της Άγκυρας. Αναφορικά σε ποιο βαθμό και πώς θα ασκήσει πιέσεις στο Κατάρ για την ανάπτυξη του κοιτάσματος της «Ηλέκτρας» αν βρεθούν μεγάλες ποσότητες, σε σχέση με τα σινιάλα της ΗΠΑ εν μέσω της νέας προεδρίας Τραμπ και φυσικά ως προς τη διάσταση του «αποκλεισμού των Τουρκοκυπρίων από την ενέργεια». Πτυχή, που πάντα επιπρεάζει τη Δύση και εταίρους εντός της Ε.Ε., αλλά και που ενισχύει την πάγια, όπως φαίνεται πλέον ξεκάθαρα, προσέγγιση της Τουρκίας για λύση δύο κρατών, αλλά και τη μετατροπή της ενέργειας σε ακόμη ένα κεφάλαιο –μαζί με το περιουσιακό και το εδαφικό– στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων.

Με ορίζοντα το '30 ο δρόμος Πάφου - Πόλης

Οι εξαγγελίες του Προέδρου της Δημοκρατίας και τα χρονοδιαγράμματα ολοκλήρωσης των εργασιών

Του ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΤΟΜΑΡΑ

Ο δρόμος Πάφου - Πόλης Χρυσοχούς ήταν ένα από τα έργα τα οποία συμπεριλήφθηκαν στους κυβερνητικούς στόχους για το 2025 που ανακοίνωσε την περασμένη Τετάρτη ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας. Ένα έργο το οποίο έχει περάσει από σαράντα κύματα με κατάληξη το ναυάγιο του περασμένου Νοεμβρίου. Άσχετα με τα αίτια που οδήγησαν στην καταγγελία της σύμβασης, το ζητούμενο είναι ο χρόνος κατά τον οποίο το έργο θα ολοκληρωθεί και θα παραδοθεί σε χρήση. Η κυβέρνηση από την πρώτη στιγμή του ναυαγίου φρόντισε να διαβεβαιώσει πως το έργο θα ολοκληρωθεί, ωστόσο, μέχρι και σήμερα οι ημερομηνίες που έχουν δοθεί δημιουργούν σύγχυση. Αρχικά ο αρμόδιος υπουργός διαβεβαίωσε τους κατοίκους της Πόλης Χρυσοχούς πως ο δρόμος θα ολοκληρωθεί μέχρι το 2027, στόχος που δικαιολογημένα προκάλεσε αμφιβολίες λαμβάνοντας υπόψη τις χρονοβόρες διαδικασίες που απαιτούνται ώστε ένα περιβόητο έργο να μπορεί να επιστρέψει σε φάση υλοποίησης. Την περασμένη Τετάρτη ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας ανέφερε πως «υλοποιούμε και τις δύο φάσεις του αυτοκινητόδρομου Πάφου - Πόλης Χρυσοχούς, με 4 λωρίδες κυκλοφορίας, με κόστος 330 εκατομμυρίων ευρώ». Αν και η προεδρική ανακοίνωση ικανοποιεί Παφίτες βουλευτές κοντά στην κυβέρνηση, τα επίσημα χρονοδιαγράμματα του υπουργείου Μεταφορών δείχνουν πως το διαμέρισμα

Μετά το ναυάγιο με τα έργα υλοποίησης της Α' φάσης, το υπουργείο Μεταφορών θα αναπροσαρμόσει τους σχεδιασμούς του έργου με την προσθήκη δυο νέων έργων.

της Πάφου θα πρέπει να κάνει αρκετή υπομονή μέχρι ο νέος οδικός άξονας να γίνει πραγματικότητα. Λαμβάνοντας υπόψη τους σχεδιασμούς που έχουν γίνει, οι πρώτες αισιόδοξες εκτιμήσεις δείχνουν πως το έργο πνοής δεν μπορεί να ολοκληρωθεί πριν από το 2030 και εφόσον τα αρμόδια κρατικά τμήματα ξεπεράσουν τον εαυτό τους σε θέματα ταχύτητας.

Η πρώτη φάση

Τρεις μήνες μετά την εκδίωξη της εταιρείας στην οποία είχε κατακυρωθεί το έργο (ΙΝΤΡΑΚΑΤ) η πρώτη φάση του έργου συνεχίζει να είναι κολλημένη. Λαμβάνοντας υπόψη το ποσό πληρωμής που είχε πιστοποιηθεί στην ανάδοχο του έργου μέχρι τον Ιούλιο του 2024, €16.315.874,19, το ποσοστό υλοποίησης του Συμβολαίου υπολογίζεται στο 21%. Σύμφωνα με τα όσα είπε ο υπουργός Μεταφορών Αλέξης Βαφειάδης στην «Κ», δεν αναμένεται η εξεύρεση νέου εργολάβου νωρίτερα από το ερχόμενο φθινόπωρο. Αν υποθέσουμε πως τα χρονοδια-

Η φάση κατασκευής των τεσσάρων λωρίδων που ανακοίνωσε ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας θα ξεκινήσει τον Φεβρουάριο του 2026, ημερομηνία κατά την οποία θα ζητηθούν προσφορές για το κομμάτι Πόλη - Στρουμπί.

γράμματα τηρηθούν με θρησκευτική ευλάβεια και πως ο νέος εργολάβος μπει στο έργο το ερχόμενο φθινόπωρο, η πρώτη φάση του δρόμου Πάφου - Πόλης Χρυσοχούς με εκτελεσμένο το 21% των συνολικών έργων υπολογίζεται πως θα αποπερατωθεί σε κάτι λιγότερο από τέσσερα χρόνια, διάστημα το οποίο προνοούσε η αρχική σύμβαση που ναυάγησε (έναρξη Αυγούστου του 2022 αποπεράτωση 26 Νοεμβρίου 2024), με την προϋπόθεση ότι όλα θα κυλήσουν ομαλά.

Οι τέσσερις λωρίδες

Η δεύτερη φάση του έργου αφορά στο κομμάτι του δρόμου από την Πόλη Χρυσοχούς μέχρι το Στρουμπί όπου θα ενωθεί με το κομμάτι της πρώτης φάσης Πάφου-Στρουμπίου. Η κυβέρνηση,

παρά τις αντίθετες απόψεις που έχουν εκφραστεί, θα εκτελέσει το συγκεκριμένο κομμάτι του δρόμου το οποίο θα περιλαμβάνει τέσσερις λωρίδες κυκλοφορίας. Μια διαδικασία που προγραμματίζεται να μπει σε φάση υλοποίησης τον Φεβρουάριο του 2026. Έναν χρόνο μετά θα ζητηθούν προσφορές για τον τετραπλής κατεύθυνσης δρόμο Πόλης Χρυσοχούς-Στρουμπίου. Οι προκαταρκτικές διαδικασίες για έναν οδικό άξονα τεσσάρων λωρίδων θα συμπληρωθούν ένα χρόνο μετά, τον Φεβρουάριο του 2027, με τις προσφορές που θα ζητηθούν για δύο άλλες λωρίδες του τμήματος του δρόμου της πρώτης φάσης από την Πάφο μέχρι το Στρουμπί. Όλα αυτά μόνο για τις προκαταρκτικές διαδικασίες που μαζί με την εκτέλεση των έργων θα απαιτήσουν

στην καλύτερη περίπτωση πέντε χρόνια από σήμερα.

Το «κερασάκι»

Στο σκηνικό που έχει δημιουργηθεί με τον δρόμο Πάφου-Πόλης Χρυσοχούς θα πρέπει να προστεθούν και δύο νέα έργα που δεν περιλαμβάνονταν στον προηγούμενο σχεδιασμό και που ενδεχομένως να επιμυκύνουν τον χρόνο ολοκλήρωσης του έργου. Πρόκειται για τη σύνδεση του οδικού άξονα με τον αυτοκινητόδρομο Πάφου-Λεμεσού μέσω της Μεσόγης, έργο δύσκολο κατά τον υπουργό Μεταφορών, που ενδεχομένως να προκύψει ανάγκη για διάνοιξη κάποιας σήραγγας. Το δεύτερο έργο για τον οδικό άξονα αφορά μια είσοδο και έξοδο από τον αυτοκινητόδρομο Πάφου-Λεμεσού στη Μαραθούντα.

€330 εκ. για έναν δρόμο τετραπλής κατεύθυνσης

Για τον δρόμο Πάφου - Πόλης Χρυσοχούς απαιτήθηκαν σχεδόν 20 χρόνια για να ωριμάσει ένα έργο πνοής για ολόκληρη την επαρχία Πάφου. Τα πρώτα σημάδια κινητικότητας για την κατασκευή ενός νέου οδικού άξονα φάνηκαν μόλις το 2018 με κάποια έργα βελτίωσης του υφιστάμενου δρόμου στο ύψος της Μεσόγης. Το προϋπολογισμένο κόστος του νέου δρόμου Πάφου - Πόλης Χρυσοχούς (€330 εκατ.) είναι από τα μεγαλύτερα για οδικό έργο στην Κύπρο. Το συγκεκριμένο έργο το διαχειρίστηκαν τρεις υπουργοί Μεταφορών της κυβέρνησης Νίκου Αναστασιάδη. Ο Μάριος Δημητριάδης επί υπουργίας του οποίου ξεκίνησαν τα βελτιωτικά έργα, η Βασιλική Αναστασιάδη και ο Γιάννης Καραύσος επί υπουργίας των οποίων ολοκληρώθηκε η υποβολή προσφορών και η κατακρίωση της Α' φάσης των κατασκευαστικών έργων και ο Αλέξης Βαφειάδης, ο οποίος, εάν επιβεβαιωθούν οι εκτιμήσεις για τον χρόνο ολοκλήρωσης, ενδεχομένως να μην είναι ο υπουργός ο οποίος θα παραδώσει το έργο προς χρήση.

Ο Νίκος Χριστοδουλίδης απαρίθμησε μία σειρά προτάσεων χαμηλής πολιτικής και δεν εξήγησε όμως πώς θα αλλάξει την Κύπρο στους σημαντικούς τομείς.

Ε

Στο podium με το βλέμμα στο 2028

Ο Πρόεδρος μίλησε για τις επιμέρους πολιτικές στο *State of the Union* και δεν έδωσε απαντήσεις για τα μεγάλα ζητήματα

Της ΜΑΡΙΝΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ

Όταν ο Νίκος Χριστοδουλίδης προχωρούσε τον περασμένο Ιανουάριο στον πρώτο του ετήσιο προγραμματισμό διακυβέρνησης του κράτους, η χρονική συγκυρία δεν ήταν η ιδανική. Οι δημοσκοπήσεις τον παρουσίαζαν να βρίσκεται σε ελεύθερη πτώση, έχοντας σοβαρά φθορά στην εικόνα του αλλά και πλήγμα στην αξιοπιστία του δεδομένου ότι ένα μεγάλο ποσοστό πολιτών δήλωνε πως δεν έχει τηρήσει τις προεκλογικές δεσμεύσεις του.

Ήταν συνεπώς μία υπόθεση προσωπική για τον ίδιο, αφενός να αποδείξει στην κοινωνία ότι δεσμεύεται με συγκεκριμένες εξαγγελίες και λογοδοτεί σε αυτά και

αφετέρου μία προσπάθεια να αποδείξει από πάνω του το αρνητικό κλίμα. Την περασμένη Τετάρτη πραγματοποιήθηκε το δεύτερο *State of the Union*, σε ένα διαφορετικό και πιο ευνοϊκό σκηνικό για τον ίδιο. Έχει αλλάξει η ψυχολογία του με τις αναβαθμίσεις της οικονομίας από ξένους οίκους, αλλά κυρίως γιατί στην εξωτερική πολιτική έχει κερδίσει κάποιους πόντους από τα όσα εκτυλίσσονται στην περιοχή. Ο Πρόεδρος, ωστόσο, εξακολουθεί να υποχωρεί δημοσκοπικά, να δέχεται πίεση για πολιτικές του, η σχέση του με κάποιους υπουργούς και συγκεκριμένους δεν είναι η καλύτερη, όμως σίγουρα η κατάσταση είναι καλύτερη για τον ίδιο σε σχέση με πέρυσι.

Σε αυτό το ουδέτερο έτος δεδομένου ότι τα κόμματα δεν βρίσκονται σε προεκλογικό, έχει ως στόχο να κάνει όσα περισσότερα μπορεί ή τουλάχιστον να εξαγγείλει όσα περισσότερα μπορεί. Και για να ανατρέψει την καχυποψία ως προς το πρόσωπό του, αλλά και για να δημιουργήσει το έδαφος επανεκλογής του.

Περίοδος προετοιμασίας

Ο μίνας που πέρασε, ήταν μίνας προετοιμασίας για τον αμερικανο-φερόμενο θεσμό του *state of the union*. Ο Πρόεδρος είχε συνεχείς επαφές και συνδιαβουλεύσεις με τον κάθε υπουργό του ούτως ώστε να διαπιστώσει τι προχώρησε και τι όχι σε κάθε υπουργείο. Καταδει-

κνύοντας με αυτό τον τρόπο τη σημασία που έδωσε σε αυτό. Και η αλήθεια είναι πως η κίνησή του να λογοδοτήσει στην κοινωνία, ενισχύει προφανώς τόσο τη διαφάνεια όσο και τη δημοκρατία. Θα ανέμενε κανείς, ωστόσο, ο Πρόεδρος να μπει και σε μία διαδικασία λογοδοσίας απέναντι και στα ΜΜΕ. Δεχόμενος ερωτήσεις τόσο για το έργο του όσο και για το τι προτίθεται να κάνει.

Δεν είναι τυχαίο ότι μετά τις 100 μέρες διακυβέρνησης ο Πρόεδρος δεν επικαίρησε ποτέ ξανά δημοσιογραφική διάσκεψη, αλλά συνεντεύξεις σε συγκεκριμένα Μέσα. Όλο αυτό δείχνει την πρόθεση του Προέδρου να επικοινωνεί πλέον με την κοινωνία απευθείας, χωρίς μεσολαβητές, είτε αυτοί οι μεσολαβητές είναι τα ΜΜΕ είτε τα κόμματα που τον στηρίζουν. Καθόλου τυχαίο ότι στηθηκε ένα πολύ καλά δομημένο επικοινωνιακό κομμάτι την περασμένη Τετάρτη. Δεν ήταν

Ο Πρόεδρος έκανε θεσμό τον ετήσιο προγραμματισμό διακυβέρνησης σε μία προσπάθεια να στείλει το μήνυμα πως λογοδοτεί στην ίδια την κοινωνία χωρίς μεσάζοντες.

μόνο τα βίντεο από το παρασκήνιο της προετοιμασίας και μέρους των δηλώσεών του που αναπαράχθηκαν στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Ήταν ότι για την πρόωποσή των δηλώσεων του Νίκου Χριστοδουλίδη στον ετήσιο προγραμματισμό ενεπλάκησαν υπουργοί, αλλά και φορείς που δεν έπρεπε. Όπως για παράδειγμα η αναδημοσίευση των δηλώσεών του από το υπουργείο Εξωτερικών και από τον εκπρόσωπο Τύπου του υπουργείου Θεόδωρο Γκότση, στέλλοντας το μήνυμα πως η κρατική μηχανή λειτουργεί ως εργαλείο προώθησης του Νίκου Χριστοδουλίδη.

Στην παρουσίαση έδωσαν το παρών τους όλοι οι υπουργοί, οι αρχηγοί της συγκυβέρνησης, βουλευτές των εν λόγω κομμάτων, δήμαρχοι και ανώτατοι αξιωματούχοι όπως ο γενικός εισαγγελέας, ο βοηθός γενικός εισαγγελέας και ο γενικός ελεγκτής. Αίσθηση έκανε η επιλογή του ΔΗΣΥ να εκπροσωπηθεί από τον βουλευτή Κερύνειας Μάριο Μαυρίδη και όχι από ένα άλλο μέλος της ηγεσίας δεδομένου ότι η Αννίτα Δημητρίου βρισκόταν στο εξωτερικό.

Μία κίνηση που έδειχνε να υποβαθμίζει το όλο συμβάν από πλευράς του κόμματος και δεν ήταν το πρώτο, αν ληφθεί υπόψη πως ο πρόεδρος του ΔΗΣΥ και πρόεδρος της Βουλής δεν επέτρεψε από πέρυσι να γίνει ο ετήσιος προγραμματισμός στη Βουλή, ενώπιον των βουλευτών. Όμως και το ΑΚΕΛ επέλεξε να δηλώσει ένα ηχηρό απάν. Ήταν μία κίνηση καλά μελετημένη ως απάντηση στο γεγονός ότι ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας αγνόησε τον γ.γ. του ΑΚΕΛ Στέφανο Στε-

Οι επαναλήψεις του 2024

Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας δεσμεύτηκε από τον προηγούμενο χρόνο για τη δημιουργία ενισιάς εποπτικής αρχής, κάτι το οποίο δεν εφαρμόστηκε και επανέλαβε την πρόθεσή του να το υλοποιήσει αυτό τον χρόνο. Μίλησε από το 2024 για αναδιοργάνωση της Αστυνομίας, χωρίς ωστόσο να επιτευχθεί, με τα φαινόμενα είτε ανεπάρκειας αστυνομικών είτε διαφθοράς να ενισχύονται μέσα στον χρόνο που πέρασε. Στο ίδιο πλαίσιο παρουσιάστηκε το 2024 αλλά και σήμερα η μεταρρύθμιση της Ελεγκτικής και Νομικής Υπηρεσίας και αναμένεται αν θα υλοποιηθούν αυτό τον χρόνο. Το *State of the Union* αποτέλεσε αναμφίβολα ένα φιλόδοξο σχέδιο, με σημειολογία, με συμβολισμούς αλλά και με υψηλές προσδοκίες. Η παρουσίαση του προγράμματος και η σωρεία επιμέρους πολιτικών που απαρίθμησε ο Πρόεδρος εγείρει το ερώτημα αν μπορούν να εφαρμοστούν ή αν ο ίδιος για ακόμη μία φορά αυξάνει τις προσδοκίες. Ερώτημα βεβαίως που αναμένεται να απαντηθεί είναι αν θα καταφέρει με αυτές τις εξαγγελίες να βελτιώσει την ήδη πληγείσα εικόνα του, αν θα επανακτήσει την εμπιστοσύνη των πολιτών που τον ψήφισαν και μέρος των οποίων νιώθουν εξαπατημένοι. Για να μπορέσει βεβαίως να το κάνει αυτό, δεν αρκεί ένας καλά επικοινωνιακός θεσμός όπως το *State of the Union*. Ο επόμενος χρόνος αποτελεί ένα ναρκοπέδιο για τον ίδιο τον Πρόεδρο, καθώς θα ξεκαθαρίσει η κατεύθυνση του Κυπριακού, θα πρέπει να δοθούν λύσεις στον τομέα της ακρίβειας και της καθημερινότητας των πολιτών και κυρίως απαντήσεις στο ζήτημα της διαφθοράς καθώς αυτό ενισχύει και τον αντισυστημικό λαϊκισμό αλλά και τη δυσφορία απέναντι στον Πρόεδρο. Για το έργο του απαιτείται και η βοήθεια των πολιτικών κομμάτων που πλέον παραμερίζει, καθώς αυτά θα παίξουν τον ρόλο τους και για την τελική στόχευση του Νίκου Χριστοδουλίδη, που είναι οι προεδρικές του 2028.

φάνου και τις επιστολές που του απέστειλε ο τελευταίος. Πέραν του πρωτοκόλλου που όπως λέγεται από το Προεδρικό τηρήθηκε, υπήρξαν και παρουσίες που έκαναν αίτηση όπως του Νίκου Κόσιη, του πρώην βουλευτή του ΔΗΣΥ και υποψηφίου για τον ΕΟΑ Πάφου Κωστάκη Κωνσταντίνου και άλλων θερμών υποστηρικτών του Προέδρου όπως ο Ανδρέας Τσαγγαρίδης, ο Χαράλαμπος Λόττας μέχρι και η περιβόητη ξαδέλφη Σουλβάνα Πατσολίδου.

Με επιμέρους πολιτικές

Το ερώτημα βεβαίως είναι αν ο Πρόεδρος κατάφερε με το σύνθημα της «Κύπρου που αλλάζει» και των «εμβληματικών πολιτικών» που όπως είπε θα εφαρμόσει, να περάσει το μήνυμά του και στην ίδια την κοινωνία. Ρόλος του Προέδρου, ωστόσο, δεν θα έπρεπε να είναι να μπει σε μία ατέρμονη απαρίθμηση προτάσεων χαμηλής πολιτικής του κάθε υπουργείου. Αυτό θα μπορούσαν να το κάνουν οι ίδιοι υπουργοί και κάποιοι εξ αυτών το έκαναν κατά τη διάρκεια του προϋπολογισμού. Ρόλος του ήταν να δώσει τον τόνο γύρω από το όραμά του για την «Κύπρο που αλλάζει», το πολιτικό του αποτύπωμα και τη στόχευσή του για το νέο έτος. Ερώτημα που μένει αναπάντητο είναι πόσοι πολίτες κατάφεραν τελικά να κρατήσουν κάτι την επόμενη μέρα, από την απαρίθμηση 80 και πλέον πολιτικών.

Χωρίς κατεύθυνση

Με δεδομένο ότι το σύνθημα είναι η «Κύπρος που αλλάζει» θα ανέμενε κάποιος πως ο Πρόεδρος θα έδινε την κατεύθυνση για τα μεγάλα ζητήματα:

• **Για την παιδεία** που αποτελεί τον μεγάλο ασθενή: Θετική η αξιολόγηση των εκπαιδευτικών που συζητείται εδώ και καιρό, αλλά σημαντική θα ήταν το πώς αναμένεται να αναδιομορφωθεί πλήρως το δημόσιο σχολείο.

• **Για την υγεία**: το πώς και πότε θα γίνει η αυτονόμηση των νοσηλευτηρίων και όχι αναφορά στο παιδοσυγκολογικό που αποτελεί στην ουσία μία ιδιωτική πρωτοβουλία.

• **Ολοκληρωμένο** πλάνο για την πράσινη μετάβαση.

• **Οχι απλή** αναφορά της υλοποίησης του φορολογικού μετασχηματισμού αλλά ανάπτυξη της λειτουργίας του.

• **Η λειτουργία** της συνταξιοδοτικής μεταρρύθμισης.

• **Η αντιμετώπιση** του κυκλοφοριακού και για ποιο λόγο οι όποιες προσπάθειες έγιναν δεν απέδωσαν.

Στα θετικά που είχε να παρουσιάσει ο Πρόεδρος ήταν η διαχείριση του μεταναστευτικού με τη μείωση των ροών, ο ψηφιακός μετασχηματισμός με τη δημιουργία του ψηφιακού πολίτη. Είναι βεβαίως ένα ζήτημα κατά πόσο θα λειτουργήσει και αν όντως καταφέρει να εντάξει όσα εξήγγειλε ο Πρόεδρος μέχρι το τέλος του χρόνου. Σημαντική η στεγαστική πολιτική, ωστόσο ερωτήματα εγείρονται για τα αναπτυξιακά έργα που έχουν κατατεθεί, δεδομένου ότι αρκετά από αυτά έχουν ήδη ναυαγήσει.

ΑΡΘΡΟ / Των ΣΠΥΡΟΥ ΚΟΣΜΙΔΗ και ΓΙΑΝΝΗ ΘΕΟΧΑΡΗ

Οι δισεκατομμυριούχοι της τεχνολογίας και η απειλή για τη δημοκρατία

Η φωτογραφία των δισεκατομμυριούχων τεχνολογίας στην ορκωμοσία του Ντόναλντ Τραμπ είναι ένας ισχυρός συμβολισμός για την εξουσία των μεγάλων επιχειρηματιών, όπως ο Ελον Μασκ και ο Μαρκ Ζούκερμπεργκ. Οι δυο τους δεν είναι απλώς ηγέτες της ψηφιακής οικονομίας, αλλά και οι βασικοί παίκτες στο παιχνίδι της πληροφορίας και του δημόσιου λόγου. Η πρόσφατη αμφισβήτηση από τον Μασκ της απόφασης του Ανωτάτου Δικαστηρίου της Βραζιλίας να αναστείλει την πλατφόρμα X (πρώην Twitter) και η παρέμβαση του Ζούκερμπεργκ για τα πρόστιμα της Ε.Ε. για τη ρητορική μίσους καταδεικνύουν ότι οι εν λόγω ιδιοκτήτες δεν έχουν τον παραμικρό ενδοιασμό να αμφισβητήσουν κυβερνήσεις και διεθνείς οργανισμούς. Στην περίπτωση της Βραζιλίας, το X ξεκάθαρα ανέφερε σε ανάρτηση ότι η εταιρεία «θα παραμείνει προσλωμένη στην

προστασία της ελευθερίας του λόγου» και ότι «δεν πρόκειται να συμμορφωθεί με τις παράνομες», όπως τις αποκάλυψε, εντολές του ανώτατου δικαστή Ντε Μοράες.

Πολλές από αυτές τις ενέργειες παρουσιάζονται ως υπεράσπιση της «ελεύθερης έκφρασης», η οποία θεωρείται –και είναι– θεμελιώδης για τη δημοκρατία. Για παράδειγμα, η απόφαση του Ζούκερμπεργκ να σταματήσει τη χρήση προγραμμάτων fact-checking και να χαλαρώσει τις πολιτικές content moderation στις πλατφόρμες της Meta προβάλλεται ως επιστροφή στις «ρίζες της ελεύθερης έκφρασης». Αυτή η προσέγγιση ωστόσο ενδέχεται να δημιουργήσει προβλήματα στον δημόσιο διάλογο, ειδικά στις ΗΠΑ, ενώ οι ευρωπαϊκές ρυθμίσεις παρμένον ασαφείς και μάλλον αδύναμες να βάλουν όρια στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Ως έχει, οι χρήστες πλέον μπορούν να δημοσιεύουν ρητορική μίσους, όπως

προσβλητικές δηλώσεις για μεταναστες, ομοφυλόφιλους ή Εβραίους, ενώ προσπάθειες παραπληροφόρησης δεν θα υπόκεινται σε έλεγχο από ειδικούς.

Στο πλαίσιο μιας πρόσφατης συγκριτικής έρευνας που διεξήχθη τον περασμένο Νοέμβριο, είδαμε ότι, σε αντίθεση με τη γενικότερη στάση συγκεκριμένων πολιτικών χώρων αλλά και των ιδιοκτητών μέσων κοινωνικής δικτύωσης, όπως ο Μασκ και ο Ζούκερμπεργκ, η πλειονότητα των πολιτών, ακόμη και σε χώρες όπως οι ΗΠΑ υποστηρίζει την ανάγκη για αυστηρότερη ρύθμιση του λόγου στα social media. Οι χρήστες προτιμούν πλατφόρμες που περιορίζουν τη ρητορική μίσους και την παραπληροφόρηση, παρά εκείνες που επιτρέπουν απεριόριστη ελευθερία λόγου. Χώρες όπως η Γαλλία, η Γερμανία και η Βραζιλία δείχνουν την πιο ισχυρή προτίμηση για αυστηρότερο έλεγχο του περιεχομένου, τονίζον-

τας τις παγκόσμιες ανησυχίες για το επιβλαβές περιεχόμενο. Περίπου το 44% του συνολικού δείγματος πιστεύει ότι τα social media είναι κυρίως επιβλαβή λόγω της εξάπλωσης της μισαλλοδοξίας και της παραπληροφόρησης.

Την ίδια ώρα, οι ερωτώμενοι εκφράζουν την ανησυχία τους και για τον ρόλο των ιδιοκτητών των μέσων δικτύωσης. Σύμφωνα με τα ευρήματα, σχεδόν το 70% των ερωτηθέντων πιστεύει ότι οι δισεκατομμυριούχοι της τεχνολογίας κατέχουν υπερβολική εξουσία. Πάνω από το 50% θεωρούν ότι η συγκέντρωση εξουσίας σε λίγες πλατφόρμες αποτελεί απειλή για τη δημοκρατία. Τα ευρήματα στην Ελλάδα δεν απέχουν από τις υπόλοιπες χώρες του δείγματός μας. Περίπου το 78% συμφωνεί με την άποψη πως οι Μασκ και Ζούκερμπεργκ έχουν υπερβολική εξουσία, ενώ στο ερώτημα εάν αποτελούν απειλή για τη δημοκρατία, το ποσοστό των συμ-

φωνούντων ανέρχεται στο 51%. Ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι τα επίπεδα εκπαιδευσης ή η συχνότητα χρήσης της πλατφόρμας από τους ίδιους τους ερωτώμενους δεν επηρεάζουν σημαντικά την κατανομή αυτών των απόψεων. Επίσης, ενδιαφέρον παρουσιάζει η τοποθέτηση στην κλίμακα Αριστεράς - Δεξιάς: Ενώ στο ζήτημα της υπερβολικής εξουσίας δεν υπάρχουν σοβαρές ιδεολογικές διαφοροποιήσεις, στο αν οι ιδιοκτήτες των μέσων κοινωνικής δικτύωσης αποτελούν απειλή για τη δημοκρατία, όσοι τοποθετούνται στα άκρα εμφανίζουν υψηλότερα επίπεδα συμφωνίας σε σχέση με το Κέντρο, ενώ όσοι τοποθετούνται στα δεξιά του κέντρου έχουν το χαμηλότερο –αν και πάλι ιδιαίτερα υψηλό– ποσοστό συμφωνίας.

Το ζήτημα των εταιρειών κοινωνικής δικτύωσης και πώς διαπλέκονται με τις εθνικές κυβερνήσεις θα παραμείνει στην διεθνή

ατζέντα για αρκετό καιρό. Στη χώρα μας, περίπου το 47% συμφωνεί με την άποψη ότι η παγκόσμια φύση αυτών των εταιρειών καθιστά εξαιρετικά δύσκολη την επιβολή κυρώσεων. Η Ευρώπη έκανε ένα πρώτο –μάλλον άτολομο– βήμα με τον νόμο για τις ψηφιακές υπηρεσίες, αλλά με τα νέα δεδομένα, θα πρέπει να επιταχύνει και να ενισχύσει το πλαίσιο λειτουργίας των κοινωνικών μέσων. Εάν η Ευρώπη αποτύχει, η ανεξέλεγκτη εξουσία των μεγιστών τεχνολογίας θα μπορούσε να διαβρώσει τους θεσμούς και τη δημοκρατία, αυξάνοντας τους κινδύνους για το δημόσιο συμφέρον.

Ο κ. Σπύρος Κосμίδης είναι αναπληρωτής καθηγητής Πολιτικής Επιστήμης στο Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης.

Ο κ. Γιάννης Θεοχαράκης είναι καθηγητής Ψηφιακής Διακυβέρνησης και κάτοχος της ομώνυμης έδρας στο Τεχνικό Πανεπιστήμιο του Μονάχου.

Του **ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗ**

Περίπου 4.000 λέξεις, όπως και το 2024 χρησιμοποίησε ο πρόεδρος της Δημοκρατίας Νίκος Χριστοδουλίδης, την περασμένη Τετάρτη στην ομιλία του για τον Επίσημο Προγραμματισμό Διακυβέρνησης 2025, τον δεύτερο που κάνει, έχοντας εισαγάγει τον «καινοτόμο» Θεσμό ο ίδιος το 2024, όπως ο ίδιος τον χαρακτηρίζει. Το 2024 ο πρόεδρος της Δημοκρατίας είχε κλείσει την ομιλία του με το ρήμα λογοδοτούμε, χρησιμοποιώντας για την αρχή και το τέλος της ομιλίας του τη φράση «για να πάρουμε τη χώρα μας ακόμη πιο μπροστά». Το 2025 ο κ. Χριστοδουλίδης χρησιμοποίησε τη φράση «Αλλάζουμε τη χώρα μας. Αλλάζουμε την Κύπρο» στην αρχή της ομιλίας του και την κλείνει με τη φράση «Προχωρούμε μπροστά, χτίζοντας μαζί το μέλλον που μας αξίζει, σε μια Κύπρο που ήδη, αλλάζει». Το 2025 το ρήμα «λογοδοτώ» δεν χρησιμοποιείται καθόλου, και μόνο το ουσιαστικό «λογοδοσία» το βρίσκουμε δύο φορές στην αρχή, ως «προγραμματικό», θα λέγαμε, συστατικό των πολιτικών αρχών της κυβέρνησης. Το 2024 ο πρόεδρος της Δημοκρατίας χρησιμοποίησε εκτενώς το ρήμα «προχωρούμε» (δέκα φορές) και το ρήμα «προωθούμε» (πέντε φορές), το 2025 το «προχωρούμε» διπλασιάζεται, χρησιμοποιώντας το είκοσι φορές, με το «προωθούμε» να χρησιμοποιείται ξανά πέντε φορές, έτσι εντείνεται, θεωρώ, η έννοια του «αλλάζω». Μεγάλη χρήση γίνεται από τον κ. Χριστοδουλίδη και του ρήματος «υλοποιούμε», το οποίο ακούγεται εννέα φορές, με το ρήμα «εκσυγχρονίζουμε» να ακολουθεί, το οποίο αναφέρεται έξι φορές. Ο κ. Χριστοδουλίδης γενικά, όπως είναι λογικό, χρησιμοποιεί μόνο ρήματα θετικής ενέργειας, όπως «αναβαθμίζουμε», «επιδιοτοούμε», «βελτιώνουμε» κ.ά.

Όσον αφορά τη χρήση προσώπων χρησιμοποιεί σχεδόν αποκλειστικά το πρώτο πληθυντικό και σε τρεις περιπτώσεις το πρώτο ενικό. Χρήση πρώτου ενικού επιλέγει στην περίπτωση του Κυπριακού: «Από την πρώτη μέρα ανάληψης της διακυβέρνησης της χώρας, εργαζόμαι στη βάση συγκεκριμένων σχεδιασμού [...]» και «[...]» θα πράξω, ότι είναι δυνατόν [...]» και μοιάζει να θέλει να επιμνησθεί εξ ολοκλήρου το βάρος του εθνικού προβλήματος και τις όποιες επιτυχίες του. Και όταν χρησιμοποιεί το ρήμα «ανακοινώνω», δηλωτικό της ουσίας της ομιλίας του. Μάλιστα, διπλασιάζει τη χρήση του από το 2024, που το είχε χρησιμοποιήσει τρεις φορές, το 2025 κάνει χρήση του έξι φορές (πέντε φορές α΄ ενικό = μία α΄ πληθυντικό). Πάλι σε πρώτο πρόσωπο, όπως και το 2024 χρησιμοποιεί και το «προσβλέπω». Δύο φορές, ακριβώς, όπως και το 2024, και πάλι αναφερόμενος τη μία φορά στη συνεργασία με τη Βουλή των Αντιπροσώπων, για την επιτυχή ολοκλήρωση ορισμένων οικονομικών ορόσημων που εκκρεμούσαν. Το 2025 προσβλέπει στην εποικοδομική συνεργασία της Βουλής για την υλοποίηση δυο εμβλημα-

Με την ομιλία του 2025 έρχεται... η Αλλαγή

Ο καινοτόμος θεσμός που εισήγαγε ο Πρόεδρος αποτυπώνει το πρόγραμμα διακυβέρνησης, λέγοντας λίγα, προσδοκώντας περισσότερα

Αν δούμε χαρακτηριστικές θεματικές παρατηρούμε έναν διαφορετικό τρόπο προσέγγισης ή ένταξη στον φετινό προγραμματισμό, για λόγους ίσως κοινωνικού και ευρύτερου ενδιαφέροντος, παράδειγμα είναι η αναφορά το 2025 στην αθλητική βία και ευρύτερα στα αθλητικά πράγματα, κάτι που απουσίαζε εντελώς το 2024.

Ο κ. Χριστοδουλίδης χρησιμοποιεί τη φράση «Αλλάζουμε τη χώρα μας. Αλλάζουμε την Κύπρο» για τη φετινή ομιλία του, με το ρήμα «λογοδοτώ» να απουσιάζει.

τικών θεσμικών μεταρρυθμίσεων για εκσυγχρονισμό της Νομικής και Ελεγκτικής Υπηρεσίας. Τη δεύτερη ο κ. Χριστοδουλίδης, το 2025 προσβλέπει στη συνάντησή του με την αναπληρώτρια γενική γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών κυρία Ντι Κάρλο, ενώ το 2024 αναφερόταν στην προσωπική απεσταλμένη του γ.γ. των Ηνωμένων Εθνών. Χαρακτηριστικό της ομιλίας του 2025 είναι η απουσία οποιουδήποτε αρνητικού ουσιαστικού, με ευρεία χρήση της λέξης «προκλήσεις», για τις οποίες η κυβέρνηση έχει σχέδιο αντιμετώπισης.

Νέα και φρέσκα

Αν δούμε χαρακτηριστικές θεματικές παρατηρούμε έναν διαφορετικό τρόπο προσέγγισης ή ένταξη στον φετινό προγραμματισμό, για λόγους ίσως κοινωνικού και ευρύτερου ενδιαφέροντος, παράδειγμα

είναι η αναφορά το 2025 στην αθλητική βία και ευρύτερα στα αθλητικά πράγματα, κάτι που απουσίαζε εντελώς το 2024, η κλιματική αλλαγή, τα της παιδείας και κοινωνικής πρόνοιας κ.ά. που απασχόλησαν έντονα τον δημόσιο διάλογο το 2024.

Ενδεικτικά αναφέρουμε τα παρακάτω. Στο Κυπριακό. Το 2024 ο πρόεδρος Χριστοδουλίδης αναφερόταν σε μοναδικό του στόχο «στην επανέναρξη των διαπραγματεύσεων, από εκεί που έμειναν στο Κραν Μοντανά, για επίλυση του Κυπριακού, στη βάση της Διζωνικής Δι-κοινοτικής Ομοσπονδίας, με πολιτική ισότητα όπως περιγράφεται στα σχετικά ψηφίσματα των Ηνωμένων Εθνών» και το 2025 αναφέρει «πετύχαμε τη σαφή διασύνδεση των ευρωπαϊκών με τις εξελίξεις στο Κυπριακό, δημιουργώντας τις προϋποθέσεις για μια βιώσιμη και λειτουργική λύση, στη βάση του συμφωνημένου πλαισίου και των ευρωπαϊκών αρχών και αξιών, μέσω μιας αμοιβαία επωφελούς κατάστασης πραγμάτων», χωρίς να αναφέρεται σε στόχους, χρησιμοποιεί πάντως και τις δύο χρονιές τη φράση «θα πράξω, ότι είναι δυνατό». Το 2024 προσέβλεπε στη συνάντησή του με την προσωπική απεσταλμένη του γενικού γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών Μαρία Άν-

κελα Ολγκίν Κουεγιάρ και το 2025 στη συνάντησή του στις 10 Φεβρουαρίου αναπληρώτρια γενική γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών Ρόζμαρι Ντι Κάρλο, με το βλέμμα στην επερχόμενη διευρυμένη συνάντηση υπό την αιγίδα του γενικού γραμματέα, η οποία αναμένεται να διεξαχθεί τον προσεχή Μάρτιο.

Σχετικά με την Άμυνα και την εξωτερική ασφάλεια και πολιτική το 2025 γίνεται εκτενής λόγος, τόσο για το διεθνές αποτύπωμα της χώρας, κυρίως λόγω της Αμάλθειας και την ανάπτυξη των κυπριαμερικανικών σχέσεων. Ο κ. Χριστοδουλίδης επίσης στην ομιλία του για τον προγραμματισμό του 2025 αναφέρεται στην αναβάθμιση της αεροπορικής βάσης «Ανδρέας Παπανδρέου», καθώς και στην επέκταση της Ναυτικής Βάσης «Ευάγγελος Φλωράκης». Ιδιαίτερος λόγος γίνεται για τη μετατροπή της Κύπρου σε παραγωγό αμυντικών συστημάτων αιχμής, θεσμοθετώντας εντός του έτους Προγράμματα Αμυντικής Βιομηχανικής Συνεργασίας. Στην αντίστοιχη ομιλία του το 2024 ο πρόεδρος της Δημοκρατίας είχε αρκεστεί να αναφέρει για την άμυνα πως αξιοποιούν τις «οπμαντικές συκυρίες για περαιτέρω ανάδειξη του εξωστρεφούς ρόλου που διαδραματίζουμε σε περιφερειακό και ευρωπαϊκό επίπεδο, αυ-

Το 2025 η λέξη «ασφάλεια» εντάσσεται στο πλαίσιο της ομιλίας με κάθε τρόπο και αναφέρεται 18 φορές, και σχεδόν δεκαπλασιάζεται από το 2024.

τόν δηλαδή του αξιόπιστου και δημιουργικού εταιρού», και για την Εθνική Φρουρά πως «το έμπυχο υλικό της Εθνικής Φρουράς και η διασφάλιση ενός σύγχρονου ημিপαιγγελματικού στρατού αποτελεί προτεραιότητα. Εντός του 2024, προχωρούμε με την αναθεώρηση των όρων εργοδοτήσης, ανέλιξης και μισθολογικής αναβάθμισης του θεσμίου των Συμβασιούχων Οπλιτών».

Για την εσωτερική ασφάλεια το 2024 ο κ. Χριστοδουλίδης είχε αναφερθεί στην αναδιοργάνωση της Αστυνομίας και σε νέο πλάνο αστυνομικής, με την «αποφόρτιση 350 μελών της Αστυνομίας από γραφειακά καθήκοντα και επικέντρωσή τους σε αμιγώς επιχειρησιακά», σε μία παράγραφο, χρησιμοποιώντας τη λέξη ασφάλεια μόνο δύο φορές. Το 2025 η λέξη «ασφάλεια» εντάσσεται στο πλαίσιο

της ομιλίας με κάθε τρόπο και αναφέρεται 18 φορές, και σχεδόν δεκαπλασιάζεται από το 2024. Όσο για την ενίσχυση του αισθήματος ασφάλειας ο Πρόεδρος θεωρεί πως είναι ένας βασικός στόχος, «βελτιώνουμε την ανταπόκριση της Αστυνομίας στις κλήσεις του 112 και εισάγουμε πιο ουσιαστικές μεθόδους σύνδεσης και αξιοποίησης των πληροφοριών με τις επιχειρήσεις του Σώματος. Παράλληλα, για την πιο αποτελεσματική διαχείριση κρίσιμων περιστατικών, ενισχύουμε καθ' όλο το 24ωρο την υποστήριξη των Αστυνομικών Διευθύνσεων και την ποιότητα της εποπτείας μέσα από τη δημιουργία Παγκύπριας Ομάδας Επιχειρησιακών Αξιωματικών». Δεν γίνεται πλέον λόγος για αναδιοργάνωση του σώματος αλλά η δημιουργία μιας νέας ομάδας.

Για το ψηφιακό κράτος και το 2025, όπως και το 2024 γίνεται ιδιαίτερος λόγος. Το 2025 δίνεται βαρύτητα σε όσα έχουν επιτευχθεί και σε εκείνα που σύντομα θα είναι πραγματικότητα. Στον Ετήσιο Προγραμματισμό για το 2025 δίνεται πολύ μεγάλη βαρύτητα σε ζητήματα περιβαλλοντικά και στην κλιματική κρίση, σε αντίθεση με το 2024, όποτε και οι αναφορές είχαν περιοριστεί σε σύσταση ενισχυμένης υπηρεσίας Πολιτικής Προστασίας και αναβάθμιση της γραμμής έκτακτης ανάγκης 112. Το 2025 τα πράγματα είναι εντελώς διαφορετικά, αφιερώνεται πολύ περισσότερος χρόνος στα περιβαλλοντικά θέματα, εξειδικεύονται θέματα (πυρκαγιές, ακραία καιρικά φαινόμενα, υδατική ασφάλεια), ζητήματα που απασχόλησαν έντονα την υψηλή διοίκηση και φυσικά και την Κύπρο. Ένα ακόμη χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι ο τομέας του πολιτισμού, όπου απ' ό,τι φαίνεται δεν υπάρχουν πολλά να ειπωθούν και έτσι και τις δύο χρονιές ο πρόεδρος Χριστοδουλίδης λέει λίγα. Για το 2024 στόχος ήταν το καθεστώς του καλλιτέχνη, και η ψηφιακή αναβάθμιση των πολιτιστικών χώρων. Για το 2025 «Σχέδιο Στήριξης Τεχνολογικής και Ψηφιακής αναβάθμισης πολιτιστικών φορέων για την αναβάθμιση της εμπειρίας των επισκεπτών με εφαρμογές σύγχρονης τεχνολογίας σε αρχαιολογικούς χώρους και μουσεία».

«Ανακοινώνω»

Στην ομιλία του για την κυβερνητικό προγραμματισμό του 2025 ο πρόεδρος της Δημοκρατίας ακολουθεί θα λέγαμε το σχήμα της πρώτης φοράς, βάζοντας στη νέα ομιλία του, όπως θα περίμενε κανείς νέα στοιχεία, όπως αυτά προέκυψαν από το περασμένο έτος, όπως είναι η αθλητική βία, και το διεθνές αποτύπωμα της χώρας, λόγω της αναβάθμισης των κυπριο-αμερικανικών σχέσεων και της Αμάλθειας, τρείς χαμηλότερους τόνους στο Κυπριακό, εντείνει τον λόγο του στα περιβαλλοντικά θέματα και προτάσσει έντονα το στοιχείο της αλλαγής και νιώθει περισσότερο έτοιμος στη χρήση του ρήματος «ανακοινώ» προκειμένου να καταδειχθεί και να υποστηριχθεί η αλλαγή που έρχεται.

ΑΡΘΡΟ / Του **ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥ ΡΩΣΣΙΔΗ**

Η σκιά του Τραμπ στην κυπριακή πολιτική σκηνή

Η επανεκλογή Τραμπ στην προεδρία των ΗΠΑ φαίνεται να κατοχυρώνει ως μορφή άσκησης πολιτικής μια σκληρή ρητορική, με κύρια χαρακτηριστικά την πόλωση και την υπερβολή, την ακραία επίδειξη ισχύος και την πλήρη απαξίωση του διεθνούς δικαίου, της κυριαρχίας κρατών, της αξιοπρέπειας λαών και ανθρώπων. Μια πολιτική συμπεριφορά, μέσα από την οποία κεφαλαιοποιείται ο ρόλος του ηγέτη-εκφραστή μιας στρόφης που ακροβατεί μεταξύ λαϊκισμού και ακροδεξιών πολιτικών. Η επιρροή του φαινομένου δεν περιορίζεται στις ΗΠΑ. Εξαπλώνεται σε όλο τον δυτικό κόσμο, ενισχύοντας δυνάμεις που επενδύουν στον φόβο και την υπονόμευση δημοκρατικών αξιών, θεσμών αλλά και στοιχειωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων που κατακτήθηκαν μέσα από τα χαρακτηριστικά δύο παγκοσμίων πολέμων. Η Κύπρος δείχνει να μην μένει ανεπηρέαστη, όπως μαρτυρούν γε-

γονότα που λαμβάνουν χώρα στον πολιτικό και κοινωνικό της στίβο: • Η αύξηση των ποσοστών του ΕΛΑΜ στις τελευταίες εκλογές και η περαιτέρω δυναμική που καταγράφει, φαίνεται να σπρώχνει τον ΔΗΣΥ πιο δεξιά. Η παρουσία της προέδρου του κόμματος, καθώς και πρωτοκλασάτων στελεχών, στο μνημόσυνο του Γρίβα αλλά και οι δηλώσεις που ακολούθησαν, φανερώουν τη στρόφη αυτή. Πέρυσι η πρόεδρος του ΔΗΣΥ δεν παρευρέθηκε στο μνημόσυνο επικαλούμενη ότι «έχουμε τόσα θέματα να διαχειριστούμε». Για την παρουσία στο μνημόσυνο προηγήθηκαν διαρροές στον Τύπο ότι θα παρίστατο σύσσωμη η ηγεσία, ενώ η όλη προσέγγιση έδειξε ότι ο χειρισμός ήταν απόλυτα οργανωμένος και συνειδητός.

• Η ανακοίνωση ίδρυσης Εθνικού Κινήματος από τον βουλευτή Ανδρέα Θεμιστοκλέους, σε συνδυασμό με την εξαγγελία Παρατηρητηρίου από τους βουλευτές Παύ-

λο Μυλωνά και Κωστή Ευσταθίου –με τη συμμετοχή του Αντώνη Σαμαρά– για τον κίνδυνο εξάλειψης του κυπριακού ελληνισμού, αποτυπώνουν την ευρύτερη πεποίθηση ότι υπάρχει έδαφος για πρωτοβουλίες που κινούνται σε παρόμοιο αξιακό πλαίσιο.

• Υπό το φως των απελάσεων μεταναστών που προωθεί ο Τραμπ στις ΗΠΑ, το ΕΛΑΜ διοργανώνει τον Φεβρουάριο πορεία στη Λεμεσό «ενάντια στην εγκληματικότητα των παράνομων μεταναστών». Την ημέρα της ορκωμοσίας του Τραμπ, ευρωβουλευτής του ΕΛΑΜ φωτογραφήθηκε έξω από τον Λευκό Οίκο τονίζοντας σε ανάρτησή του πως «κάποιοι προεκλογικά με ψέματα διέδωσαν ότι θα είμαστε στο περιθώριο, τελικά είμαστε στο επίκεντρο».

• Εντός του ίδιου πλαισίου εκτυλίσσονται συζητήσεις για κοινωνικοπολιτικά ζητήματα με ακόμη περισσότερη ένταση, η οποία πηγάζει και από τη «νομιμοποίηση»

που προσφέρει η εκλογή του νέου Αμερικανού προέδρου. Π.χ. οι αντιδράσεις για τις αναφορές σε «Γονέα 1» και «Γονέα 2» στα έντυπα του υπουργείου Παιδείας δεν αφορούν μόνο τη γλωσσική διατύπωση, αλλά αντικατοπτρίζουν βαθύτερες αντιλήψεις για τη θέση της οικογένειας και της ταυτότητας σε έναν κόσμο που αλλάζει. Ομοίως, οι αντιδράσεις για τη δυνατότητα απαλλαγής από το μάθημα των Θρησκευτικών στα σχολεία αντανάκλουν τις αντιτάσεις στη δημιουργία ενός πιο κοσμικού εκπαιδευτικού συστήματος. Την ίδια ώρα, οι επιθέσεις σε διανομείς φαγητού εξαπλώνονται τις τελευταίες βδομάδες σε ολόκληρη την Κύπρο, με περιστατικά να καταγράφονται σχεδόν σε όλες τις επαρχίες.

• Η ρητορική περί «woke ατζέντας» –ένα από τα βασικά προεκλογικά συνθήματα του Τραμπ– έχει ήδη βρει έδαφος και στην κυπριακή πολιτική σκηνή, ιδιαίτερα από κόμματα / πρόσωπα που απευθύνονται

σε πιο συντηρητικά ακροατήρια. Ενδεικτικές είναι οι συστηματικές αναφορές στελεχών του ΕΛΑΜ προς τα άλλα κόμματα ότι προωθούν την ατζέντα των ΛΟΑΤΚΙ, καθώς και οι ακραίες τοποθετήσεις του Ανδρέα Θεμιστοκλέους, ο οποίος σε τηλεοπτική εκπομπή μιλώντας για τους πυλώνες του κόμματός του είπε: «Είμαστε το μοναδικό κίνημα που φανερά με τόλμη λέμε σε ποια πράγματα είμαστε εναντίον, και της woke ατζέντας, και του γάμου ομοφυλοφίλων και της αλλαγής φύλου».

Σοβαρή ευθύνη για όσα συμβαίνουν έχουν και όσοι (κόμματα, φορείς) στέκονται απέναντι από το συγκεκριμένο πλαίσιο ιδεών. Είτε γιατί δεν πείθουν, είτε γιατί οι θέσεις τους διατυπώνονται σπασμωδικά με αποτέλεσμα να εκλαμβάνονται ως προσπάθεια επιβολής και αλλοίωσης ιδανικών και αξιών. Ενδεχομένως γιατί δεν δρουν στη βάση ενός στρατηγικού σχεδιασμού, αλλά μεμονωμένα απέναντι σε ένα φαι-

νόμενο που εξελίσσεται πολύπλευρα. Είναι ζωτικής σημασίας, λοιπόν, να αφιερωθούν χρόνος και προσπάθεια για την παρουσίαση τεκμηριωμένων θέσεων και επιχειρημάτων και μέσα από την οικοδόμηση ενός γόνιμου διαλόγου με την κοινωνία να καταφέρουν να ανακατίσουν συνθήματα και αφορισμούς.

Την εβδομάδα που πέρασε συμπληρώθηκαν 80 χρόνια από την απελευθέρωση του Άουσβιτς, το οποίο παραμένει ζωντανό σύμβολο της απόλυτης βαρβαρότητας στην ανθρώπινη ιστορία. Η τραγωδία αυτή δεν προέκυψε ξαφνικά, ούτε εκτυλίχθηκε σε ένα ιστορικό κενό. Ήταν το αποκορύφωμα μιας διαδικασίας που ξεκίνησε με την ανοχή και τη σιωπή απέναντι στις διακρίσεις και την κανονικοποίηση της ρητορικής μίσους. Το ελάχιστο που μπορούμε να κάνουμε είναι να θυμόμαστε το τίμημα της αδράνειας. Ούτε η δημοκρατία είναι δεδομένη, ούτε τα πογκρόμ τόσο μακριά όσο μπορεί να νομίζουμε.

Του ΠΑΥΛΟΥ Κ. ΞΑΝΘΟΥΛΗ

Η συνταγή της Ε.Ε. για μια ειδική, εμπορικού τύπου σχέση με την Τουρκία, με επίκεντρο την αναβάθμιση της Τελωνειακής Ένωσης και με στόχο την υποκατάσταση της ευρωπαϊκής προοπτικής της «υποψήφιας χώρας», δείχνει πλέον να καταρρέει, καθώς όπως πληροφορείται η «Κ», η Άγκυρα απαιτεί επανενεργοποίηση της ενταξιακής της πορείας, καθιστώντας σαφές προς την Ε.Ε., ότι «ο στόχος της Ευρώπης δεν είναι διαπραγματεύσιμος, δεν μπορεί να συμψηφιστεί, ούτε και να υποκατασταθεί με κανένα πολιτικό ή οικονομικό αντάλλαγμα».

Η αλήθεια είναι ότι η ευρωπαϊκή συνταγή υποκατάστασης της ευρωπαϊκής πορείας της Τουρκίας με την αναβάθμιση της Τελωνειακής της Ένωσης, δεν ήταν ποτέ καλά προετοιμασμένη. Την προέκριναν Γερμανία, Γαλλία, Αυστρία, την έβλεπαν με θετικό φακό η συντριπτική πλειοψηφία των κρατών-μελών της Ε.Ε. και προσέλαβε ουσία τον Ιούνιο του 2018. Όταν το Συμβούλιο της Ε.Ε. αποφάσισε ότι «η Τουρκία απομακρύνεται ολοένα και περισσότερο από την Ε.Ε. και ότι κατά συνέπεια οι διαπραγματεύσεις προσχώρησης με την Τουρκία έχουν περιέλθει ουσιαστικά σε στασιμότητα, με αποτέλεσμα να μην είναι δυνατό το άνοιγμα ή το κλείσιμο περαιτέρω (σ.σ. διαπραγματευτικών) κεφαλαίων». Στην ίδια γραμμή και πολιτικές οράδες του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, που ζητούσαν τερματισμό της ενταξιακής πορείας της Τουρκίας και φωτογράφιζαν ή μίλούσαν ευθέως για υποκατάστασή της, μέσω της αναβάθμισης της Τελωνειακής Ένωσης της χώρας. Κάτι που ποτέ δεν έκρυψαν οι Γερμανοί του Ευρωπαϊκού

Ο Τούρκος πρόεδρος έθεσε ευθέως προς την πρόεδρο της Κομισιόν το γενικό restart στις 19 Δεκεμβρίου, αξιοποιώντας τον ενισχυμένο περιφερειακό ρόλο της Τουρκίας και κυρίως την ανάγκη της Ε.Ε. να αποκτήσει ουσιαστική πρόσβαση στη «νέα Συρία».

«Γενικό restart» απαιτεί η Τουρκία από την Ε.Ε.

Υποβάλλει σε κρύο ντους την Ευρώπη – Αξιώνει και Τελωνειακή Ένωση και επανέναρξη ενταξιακής πορείας

Η Τουρκία θεωρεί ότι η αναβάθμιση της Τελωνειακής της Ένωσης είναι κάτι που «δικαιωματικά» πρέπει να λάβει, χωρίς όμως να παραιτείται από την προσπάθεια για επανέναρξη και των ενταξιακών της διαπραγματεύσεων.

Λαϊκού Κόμματος και ο σημερινός τους ηγέτης, Μάνφρεντ Βέμπερ.

Ωστόσο, σε ανύποπτο χρόνο, πριν η Ε.Ε. εκπονήσει με γερμανικές εντολές τον νέο σχεδιασμό της Ευρώπης για μια ανανεωμένη «μακρόπνοη σχέση» Ε.Ε.-Τουρκίας (έγγραφο Μπορέλ/Κομισιόν Νοέμβριος 2023) πληροφορίες που αφάνονταν να διαρρέουν τόσο από την Άγκυρα, όσο και από τρίτες χώρες, έλεγαν ότι η Ευρώπη λογάριαζε χωρίς τον ξενόδοχο. Και ότι οι προτάσεις που ετοιμάζε η Ε.Ε. δεν θα μπορούσαν να αποτελέσουν ποτέ ικανό «δέλεαρ» για κανένα Τούρκο πολιτικό, ώστε να αποδεχθεί και να υποπογράψει την υποκατάσταση της ευρωπαϊκής προοπτικής της χώρας του. Οι ίδιες πληροφορίες, τις οποίες δημοσίευσε επανειλημμένα η «Κ», επέμεναν ότι η ευρωπαϊκή προοπτική της Τουρκίας ήταν στρατηγικός στόχος και ότι η κυβέρνηση Ερντογάν, τόσο για λόγους ουσίας, όσο και για λόγους υστεροφημίας, δεν θα αποδεχόταν να τη «θυσιάσει», ανεξαρτήτως της ποιότητας του «δέλεαρ», πολιτικής και οικονομικής, που θα χρησιμοποιούσαν κατά κύριο λόγο, το Βερολίνο, οι Βρυξέλλες και το Παρίσι (με αυτή τη σειρά). Δεν ήταν άλλωστε τυχαίο, ότι όταν ο Ταγίπ Ερντογάν επανεξελέγη, τον Μάιο 2023, είχε φροντίσει να διαμνύσει ότι ο στόχος της Ευρώπης

είναι αδιαπραγμάτευτος για την Τουρκία, ενώ σύμφωνα με πληροφορίες της «Κ», σε συζητήσεις που έλαβαν χώρα λίγο αργότερα, μεταξύ αξιωματούχων της τουρκικής κυβέρνησης και επισήμων της Ε.Ε., σε ανώτατο επίπεδο, κατέστη σαφές ότι: «Η Άγκυρα δεν θα συναινέσει στον τερματισμό της ενταξιακής πορείας της Τουρκίας και της ευρωπαϊκής της προοπτικής, παρά το γεγονός ότι αντιλαμβάνεται ότι βρίσκεται στον αναπνευστήρα. Διότι θεωρεί ότι κάποια στιγμή, αργά ή γρήγορα, πιθανότατα να δημιουργηθεί ένα νέο μομέντομ, το οποίο θα επιτρέπει στη χώρα να απαιτήσει ένα γενικό restart».

Και έτσι φτάσαμε στο «διά ταύτα». Στο «γενικό restart», το οποίο σύμφωνα με πληροφορίες της «Κ» έθεσε ευθέως ο Ταγίπ Ερντογάν προς την πρόεδρο της Κομισιόν Ούρσουλα φον ντερ Λάιεν, στις 19 Δεκεμβρίου, αξιοποιώντας τον ενισχυμένο περιφερειακό ρόλο της Τουρκίας και κυρίως την ανάγκη της Ε.Ε. να αποκτήσει ουσιαστική πρόσβαση στη «νέα Συρία», υπό το φως της νέας τάξης πραγμάτων, που επέβαλε και όπως φαίνεται ελέγχει, η Άγκυρα. Με άλλα λόγια, στη συνάντηση με την Ούρσουλα φον ντερ Λάιεν, ο κ. Ερντογάν είπε αυτά που όλοι γνωρίζαμε, αλλά η ηγεσία της Ε.Ε. έδειχνε να μην αν-

τιλαμβάνεται. Δηλαδή, ότι η Τουρκία θεωρεί πως η αναβάθμιση της Τελωνειακής της Ένωσης είναι κάτι που «δικαιωματικά» πρέπει να λάβει, χωρίς όμως να παραιτείται από την προσπάθεια για επανέναρξη και των ενταξιακών της διαπραγματεύσεων, επιτά σχεδόν χρόνια μετά το επίσημο πάγωμά τους, τον Ιούνιο 2018. Για την «επανενεργοποίηση» πάντως απαιτείται νέα πολιτική απόφαση της Ε.Ε., που δεν θεωρείται εύκολη υπόθεση, κάτι βεβαίως που δεν πτοεί την Άγκυρα.

Τα θέλει όλα

Για λόγους τακτικής, αλλά και ουσίας, η Τουρκία φρόντισε μάλιστα να δημοσιοποιήσει τις θέσεις της και να καταστήσει σαφείς τις διεκδικήσεις της, επιχειρώντας προφανώς να οριοθετήσει το πεδίο συζητήσεων με την Ε.Ε. και να θέσει εκτός, κάθε σκέψη ή σενάριο για υποκατάσταση της ευρωπαϊκής της προοπτικής από την αναβάθμιση της Τελωνειακής Ένωσης. Έτσι λοιπόν, ο υπουργός Εξωτερικών της Τουρκίας Χακάν Φιντάν, ο οποίος συναντήθηκε με την ύπατη εκπρόσωπο της Ε.Ε., Κάγια Κάλας, δεν ζήτησε απλώς την επανέναρξη της ενταξιακής πορείας της Τουρκίας, αλλά έριξε το μπαλάκι στο γήπεδο της Ευρώπης, καλώντας την να παρουσιάσει και συγκεκριμένο

σχεδιασμό για «επανενεργοποίηση» της ενταξιακής πορείας της χώρας του. «Εμείς τώρα περιμένουμε από την Ευρωπαϊκή Ένωση να παρουσιάσει ένα νέο όραμα που θα ενισχύσει την ενταξιακή προοπτική της Τουρκίας», είπε ο ΥΠΕΞ της Τουρκίας, αναγκάζοντας την εμφανώς απροετοίμαστη ύπατη εκπρόσωπο να αμυνθεί επικαλούμενη διαφορές με την Τουρκία, και να θυμηθεί τα κενά στο κράτος δικαίου, την καταστρατήγηση των ευρωπαϊκών κυρώσεων κατά της Ρωσίας στο Ουκρανικό, αλλά και το Κυπριακό. Αν και η επίλυση του οποίου και επισήμως πλέον δεν αποτελεί προϋπόθεση για την προώθηση των ευρωτουρκικών σχέσεων, με τις ευλογίες του Βερολίνου και των Βρυξελλών και με την ανοχή της Λευκωσίας.

Κατά συνέπεια, η Τουρκία ζητάει και επανενεργοποίηση της ενταξιακής της πορείας, αναμένοντας προς αυτή την κατεύθυνση ένα «νέο όραμα» από την Ε.Ε., αλλά και παράλληλη υλοποίηση των επτά ευρωτουρκικών ντοσιέ, που εισπράγεται το έγγραφο Μπορέλ/Κομισιόν. Δηλαδή, τη συμμετοχή της Τουρκίας σε άτυπα Συμβούλια ΥΠΕΞ, το ξεπάγωμα των Υψηλών ευρωτουρκικών Πολιτικών Διαλόγων, την επαναρραστηριοποίηση της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων στη χώ-

ρα και τη δρομολόγηση αναβάθμισης της Τελωνειακής Ένωσης, που βρίσκονται ήδη σε τροχιά υλοποίησης. Ως επίσης και τη σύγκληση Συμβουλίου Σύνδεσης Ε.Ε.-Τουρκίας (υπό συζήτηση), τη συνομολόγηση Περιεκτικής Αεροπορικής Συμφωνίας Ε.Ε.-Τουρκίας και την παροχή διευκολύνσεων στο ζήτημα των ευρωπαϊκών θεωρήσεων διαβατηρίων για Τούρκους πολίτες (συζητείται, με την Τουρκία να εμμένει μαξιμαλιστικά σε πλήρη απαλλαγή).

Ενδεικτικό της τακτικής της κυβέρνησης Ερντογάν είναι ότι, αν και εμφανίζεται ικανοποιημένη από τη δρομολόγηση της υλοποίησης των ευρωτουρκικών ντοσιέ και δη της αναβάθμισης της Τελωνειακής Ένωσης, διατυπώνει παράπονα για τους ρυθμούς με τους οποίους κινείται η Ε.Ε., απαιτώντας «επίσπευση» και θεωρώντας ότι όλα αυτά θα μπορούσαν να γίνουν με συνοπτικές διαδικασίες.

Εκτεθειμένη η Ε.Ε.

Ο σχεδιασμός της Ε.Ε. για μια «ειδική σχέση» με την Τουρκία και για υποκατάσταση της ευρωπαϊκής της προοπτικής από την αναβάθμιση της Τελωνειακής της Ένωσης, όχι απλώς δεν τη δικαιώνει, αλλά την αφήνει εκτεθειμένη. Είναι προφανές ότι η Ε.Ε. δεν έλαβε σοβαρά υπόψη τα μηνύματα της Άγκυρας, η οποία από το 2018 καθιστούσε σαφές ότι δεν πρόκειται να συναινέσει στον τερματισμό της ενταξιακής πορείας της Τουρκίας, ανεξαρτήτως ανταλλαγμάτων που είναι διατεθειμένη να προσφέρει η Ε.Ε. Έτσι, με βάση τα δεδομένα όπως πλέον διαμορφώνονται, η Ε.Ε. έχει προσφέρει τη δρομολόγηση εκπλήρωσης των πιο πάνω ευρωτουρκικών ντοσιέ, περιλαμβανομένης της αναβάθμισης της Τελωνειακής Ένωσης, που εκτιμάται ότι θα οδηγήσει σε υπερδιπλασιασμό του όγκου ευρωτουρκικών εμπορικών συναλλαγών. Και η Άγκυρα τα υποδέχεται όλα θετικά και ετοιμάζεται να κάνει ταμείο, διεκδικώντας όμως παράλληλα και την επανενεργοποίηση της ενταξιακής της πορείας. Την οποία, όπως άρχισαν να αντιλαμβάνονται κύκλοι στις Βρυξέλλες, έστω και αργά, δεν πρόκειται να εγκαταλείψει.

Θεατής η Λευκωσία

Σε όλα αυτά που τρέχουν στο παρασκήνιο των ευρωτουρκικών σχέσεων, η Λευκωσία δεν διαδραματίζει ουσιαστικό ρόλο. Παράκλουθι μεν τις εξελίξεις, αλλά ως ένας οποιοσδήποτε θεατής, χωρίς συγκεκριμένη στόχευση, σε σχέση με το αίτημα της Άγκυρας για επανενεργοποίηση της ενταξιακής πορείας της Τουρκίας.

Υπό μια έννοια, η επανενεργοποίηση της ενταξιακής διαδικασίας της Τουρκίας, εάν ποτέ γίνει πράξη, αναμένεται να επαναφέρει ένα μοχλό πίεσης, τον οποίο θα μπορούσε να αξιοποιήσει η Κυπριακή Δημοκρατία. Ωστόσο, σε αυτό θα πρέπει να προσμετρηθεί και το αναντίλεκτο γεγονός ότι ο εν λόγω μοχλός πίεσης, υπήρχε για 13 χρόνια, από το 2005, όταν άρχισαν οι ενταξιακές διαπραγματεύσεις της Τουρκίας μέχρι και τον Ιούνιο του 2018 που κρίθηκε ότι βρίσκονται σε αδιέξοδο με απόφαση του Συμβουλίου. Σε όλη αυτή λοιπόν τη διάρκεια των 13 χρόνων, οι κυπριακές κυβερνήσεις δεν κατόφεραν να αξιοποιήσουν την ευρωπαϊκή προοπτική της Τουρκίας, που εκ των χειρισμών και εκ του αποτελέσματος δεν αποδείχθηκε «καταλύτης» για τη λύση του Κυπριακού, παρά τον τίτλο που της είχε απονεμηθεί από τη Λευκωσία και την Αθήνα και τις προσδοκίες που είχαν δημιουργηθεί.

MPC MEDOCHEMIE

Ξέχνα τον πόνο γρήγορα

με το ULTIMAX ALTER

ΑΝΑΛΓΗΤΙΚΟ - ΑΝΤΙΦΛΕΓΜΟΝΩΔΕΣ

Η Αννίτα Δημητρίου είδε πως το μνημόσυνο του «οποιουδήποτε» προκάλεσε πλήγμα στο προφίλ της, εντός του συντηρητικού ακροατηρίου του κόμματος και επέλεξε να αλλάξει άρδην πλεύση.

Η απλή μέθοδος των άκρων

Πώς ο Γρίβας και τα δικαιώματα των ΛΟΑΤΚΙ απέδειξαν την αλλαγή πλεύσης στον ΔΗΣΥ

Της ΜΑΡΙΝΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ

Όταν τον περασμένο χρόνο η Αννίτα Δημητρίου ρωτήθηκε από την Κατερίνα Ηλιάδη στο ραδιόφωνο του Πολίτη, γιατί δεν παρευρέθηκε στο μνημόσυνο του Γρίβα, η ενόχλησή της ήταν εμφανής. «Αρκετά με αυτό το θέμα κάθε χρόνο αν θα πάμε ή δεν θα πάμε στο μνημόσυνο του οποιουδήποτε. Έχουμε τόσα θέματα να διαχειριστούμε και θα συζητούμε τώρα για το 1956 και το 1821. Ε! φτάνει νομίζω. Σεβασμός πλήρως στην ιστορία μας. Έχουμε τόσα θέματα τώρα, να δούμε πού εστιάζουμε», ανέφερε χαρακτηριστικά. Όσοι τη γνωρίζουν, θεωρούν ότι πιάστηκε εξαπίνης με την ερώτηση. Και εξαιτίας αυτού ξεδίπλωσε στην ουσία τη γενικότερη τακτική της από την ημέρα που ανέλαβε την ηγεσία: ότι δηλαδή θέματα που προκαλούν εντάσεις και ενδεχόμενο κόστος στο κόμμα δεν πρέπει να ανοίγονται, αλλά να κρύβονται όσο γίνεται κάτω από το χαλί. Για το ευρύτερο βεβαίως ακροατήριο, η εν λόγω τοποθέτηση ερμηνεύθηκε λίγο διαφορετικά.

Η απαξίωση της στο μνημόσυνο θεωρήθηκε από τη φιλελεύθερη τάση του ΔΗΣΥ ως η απαρχή μιας νέας πορείας για το κόμμα. Μιας πορείας απαγκιστρωμένης από την προσωπολατρία και την πολιτική των μνημόσυνων, με έμφαση στην πολιτική του μέλλοντος και όχι του παρελθόντος. Για τη λαϊκή Δεξιά, που αποτελεί άλλωστε και τη μεγάλη πλειοψηφία του κόμματος, θεωρήθηκε μεγάλη ασέβεια απέναντι στην ιστορία και του κόμματος και του τόπου. Δεν ήταν τυχαίο ότι σε σύναξη που ακολούθησε στον Συνδεσμό των Αγωνιστών της ΕΟΚΑ στη Λεμεσό, εισέπραξε ψυχρολουσία από τους παρευρισκόμενους για την εν λόγω αναφορά. Αυτό σε συνδυασμό με την εμφανή πλέον διαρροή που έχει το κόμμα της Δεξιάς προς το ΕΛΑΜ, έκανε τη νέα ηγεσία να αλλάξει πλεύση. Αποφασίζοντας πως η στροφή δεξιάτερα είναι μονόδρομος για το κόμμα και την πολιτική επιβίωση της νέας ηγεσίας.

Με μπάντες και σημαίες

Κάπως έτσι, το μνημόσυνο «του οποιουδήποτε» μετατράπηκε μέσα σε ένα χρόνο σε συμβάν ορόσημο για τον Συναγερμό. Η πρωτοβουλία για τη σύσσωμη παρουσία της ηγεσίας του ΔΗΣΥ στο μνημόσυνο του Γρίβα ήταν, όπως μαθαίνει η «Κ», του αναπληρωτή προέδρου του κόμματος Ευθύμιου Δίπλαρου με την οποία συμφώνησε πλήρως η Αννίτα Δημητρίου. Δεν υπήρξε άλλωστε στα συλλογικά σώματα προηγούμενη διαβούλευση και ανταλλαγή επιχειρημάτων για το αν θα πήγαινε το κόμμα ή όχι, αλλά παρουσιάστηκε τις προηγούμενες μέρες ως δεδομένο. Στο Εκτελεστικό Γραφείο είχαν δει απλώς τα διαδικαστικά, την κοινή παρουσία της προέδρου του ΔΗΣΥ με την αγωνίστρια Έλλη Χριστοδουλίδη, την παρουσία της μπάντας, τι στολή θα φορούσε η νεολαία, τις φωτογραφίες και τι θα έγραφαν στα μέσα

κοινωνικής δικτύωσης τόσο τα στελέχη όσο και τα κομματικά accounts σε αυτά. Το κύριο μήνυμα που θέλησε να στείλει ο ΔΗΣΥ είναι πως αυτό αποτελεί την ιστορία του κόμματος και δεν πρόκειται να την εκχωρήσει στο ΕΛΑΜ. Καθόλου τυχαίο και το γεγονός ότι κομματικά accounts στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, υπερασπιζόμενοι την ηγεσία μίλησαν για σεβασμό στον αγώνα της ΕΟΚΑ από τον ΔΗΣΥ και φρόντισαν να υπογραμμίσουν ότι η πρόεδρος του κόμματος κάθε Κυριακή βρίσκεται σε αυτά τα μνημόσυνα.

Η Αννίτα Δημητρίου δεν είναι βεβαίως η πρώτη αρχηγός του ΔΗΣΥ που παρευρίσκεται στο μνημόσυνο του Γρίβα, όμως είναι η πρώτη που δέχεται τόσες επικρίσεις γι' αυτό, εξοργίζοντας τελικώς και τη μία τάση και την άλλη. Η φιλελεύθερη τάση ένιωσε εξαπατημένη καθώς πολύ διαφορετικά συστήθηκε στην πολιτική σκηνή. Θεωρήθηκε παράλληλα πως ως νέο ηλικιακά πρόσωπο έπρεπε να μιλήσει για το μέλλον παρά να υμνεί προσωπικότητες αμφιλεγόμενες που δίκασαν την κυπριακή κοινωνία. Όμως και μέρος της συντηρητικής τάσης φάνηκε να μην πείθεται από την ξαφνική αγάπη προς τον Γρίβα, τον απρόσμενο συναισθηματισμό που καταγράφηκε στις φωτογραφίες, αφήνοντας υπόνοιες τυχοδιωκτισμού πίσω από την εν λόγω κίνηση. Το ερώτημα βεβαίως είναι εδώ, αν θα καταφέρει το κόμμα να έχει όφελος τελικά ή αν αυτή η ασυνέπεια σε λόγια και πράξεις αναλόγως συγκυριών προκαλέσει διαρροές και από τις δύο τάσεις.

Το ΕΛΑΜ και ο κόσμος μας

Αυτή η στροφή του ΔΗΣΥ έχει αναμφίβολα να κάνει με την ενίσχυση του ΕΛΑΜ. Η ενίσχυση της Ακροδεξιάς δεν είναι ένα κυπριακό φαινόμενο, καθώς το ΕΛΑΜ ακολουθεί την πορεία των υπόλοιπων ακροδεξιών κομμάτων της Ε.Ε. αλλά και της πολιτικής που έχει επικρατήσει πλέον στις ΗΠΑ, μετά την εκλογή Τραμπ. Η επικράτηση της Μελόνη στην Ιταλία, η συνεχής ενίσχυση του Εθνικού Μετώπου στη Γαλλία, η παρά τα σκάνδαλα σημαντική αύξηση των ποσοστών του ακροδεξιού AfD στη Γερμανία, η ακροδεξιά τάση στην Ολλανδία και αλλού, έχει προκαλέσει πίεση στα κόμματα της Κεντροδεξιάς, που βλέπουν τα ποσοστά τους να υποχωρούν και να ευνοούνται τα άκρα. Καθόλου τυχαίο το γεγονός ότι αρκετά κόμματα της Κεντροδεξιάς αμείχχανα από την κατάσταση, είτε υιοθετούν θέσεις της Ακροδεξιάς όπως στην περίπτωση Μερτς της Γερμανίας για το μεταναστευτικό, είτε αρχίζουν να συνεργάζονται υποτυπωδώς.

ΔΗΣΥ της πολυφωνίας

Ο ΔΗΣΥ για χρόνια συντηρούσε όλες τις τάσεις εντός του με το πρόσωπο της πολυφωνίας. Σε αυτό υπήρχαν οι φιλελεύθερες φωνές,

οι οποίες αν και μειοψηφούσαν είχαν θέση στην ηγεσία του κόμματος, η λαϊκή Δεξιά που αποτελούσε τον πυρήνα του κόμματος και οι πιο ακραίες φωνές σε ζητήματα που αφορούσαν το Κυπριακό ή τελευταίως το μεταναστευτικό και βόλευαν το κόμμα να υπάρχουν εντός του. Η δεκαετία Νίκου Αναστασιάδη, τα συνεχόμενα σκάνδαλα, η απαξίωση των παραδοσιακών κομμάτων εν γένει, αλλά και η απουσία μιας στιβαρής ηγεσίας εντός του κόμματος που να μπορεί να συγκρατεί τις διάφορες τάσεις και να αρθρώνει πολιτικό λόγο, οδήγησαν σε σοβαρές πλέον διαρροές προς άλλους σχηματισμούς και κυρίως προς την Ακροδεξιά.

Σε αυτό το πλαίσιο ο ΔΗΣΥ είχε εξαρχώς μία δυσκολία για το πώς να αντιμετωπίσει το κόμμα της Ακροδεξιάς. Ανασφαγμένα εκτίμισε ότι θα ήταν μία πολιτική φούσκα, όπως άλλοι σχηματισμοί που εμ-

Στον ΔΗΣΥ έχουν εκτιμήσει πως το κύριο ακροατήριό τους αποτελείται από τη λαϊκή Δεξιά και αυτήν θέλουν να ικανοποιήσουν και να συγκρατήσουν, επαναφέροντας σύμβολα και το τρίπτυχο πατρις-θρησκεία-οικογένεια.

φανίστηκαν στον χώρο της Δεξιάς. Με δεδομένο ότι αποτελείτο κυρίως από πρώην ψηφοφόρους του ΔΗΣΥ απέκλεισε ως πολιτική τη μετωπική επίθεση εναντίον του, καθώς αυτό, όπως εκτιμούσε, θα έκλεινε μια και καλή την πόρτα επιστροφής τους στον ΔΗΣΥ. Σε αυτό το πλαίσιο είδαμε μεταγραφές προσώπων, όπως ο πρώην βουλευτής του ΔΗΣΥ Ανδρέας Θεμιστοκλέους που κατάφερε να εκλεγεί και βεβαίως την προσχώρηση του Μάριου Πελεκάνου σε αυτό.

Στην αρχή υπήρξε μία υποτυπώδης ανοχή και συνεργασία. Δεν ήταν μόνο ότι η ψήφος του ΕΛΑΜ ήταν η καταλυτική για την εκλογή της Αννίτας Δημητρίου στην προεδρία της Βουλής. Ήταν και μία σειρά άλλων ζητημάτων. Ήταν η επιτήρηση της δημιουργίας ad hoc επιμετρικής για το δημογραφικό, κατά την οποία το ΕΛΑΜ φρόντισε να ενισχύσει το αφήγημά του προς τα έξω, ήταν όμως και η γενικότερη

σύγκυση στις επαρχίες. Δεν είναι τυχαίο ότι κάποια εθνικόφρονα σωματεία δίνουν τον χώρο τους και στο ΕΛΑΜ, γίνονται εκδηλώσεις στην παρουσία εκπροσώπων και από τα δύο κόμματα δημιουργώντας την αίσθηση ότι τα δύο κόμματα έχουν αρκετά κοινά και μπορούν να συνεργαστούν. Αυτό, ωστόσο, που αποτέλεσε το καταλυτικό σημείο ώστε ο ΔΗΣΥ να αρχίσει να λαμβάνει σοβαρά υπόψη τη ζημιά που του κάνει το ΕΛΑΜ ήταν η μεταγραφή του αντιπροέδρου του κόμματος Μάριου Πελεκάνου σε αυτό.

Το πρόσωπο που εξέφραζε τις πιο ακραίες θέσεις σε μεταναστευτικό και κοινωνικά ζητήματα και που συγκρατούσε ένα πιο ακραίο ακροατήριο αποκώρπησε, βάζοντας την ηγεσία στη διαδικασία να σκεφτεί πώς θα αντιμετωπίσει το ΕΛΑΜ, αλλά κυρίως ποια θα είναι η ταυτότητα του κόμματος. Βεβαίως, πλην του Κωνσταντίνου Πετρίδη –ενόςω ήταν υποψήφιος για τις ευρωεκλογές– δεν υπήρξε σαφής πολιτική και ιδεολογική αντιπαράθεση ΕΛΑΜ–ΔΗΣΥ. Και ενώ κάποιοι ανέμεναν διαφοροποίηση της ρητορικής των δύο κομμάτων, το τελευταίο διάστημα παρατηρήθηκε το εξής στον ΔΗΣΥ:

1) Αποστασιοποίηση από τα ανθρώπινα δικαιώματα και κυρίως τα ζητήματα ΛΟΑΤΚΙ.

2) Έμφαση στο τρίπτυχο πατρις-θρησκεία-οικογένεια.

Η επανεκλογή Τραμπ στις αμερικανικές εκλογές αποτέλεσε στην ουσία και τη νίκη της ρητορικής που συνδέεται με ένα δυνατό-καθαρό έθνος, την ανάγκη της θρησκείας αλλά και της κανονικής οικογένειας. Σε αυτό το πλαίσιο υποστήριξε ότι μια «δικτατορία των δικαιωματοστών» προσπαθεί να επιβάλει στους πολλούς τα δικά τους αιτήματα. Και πως μέσω της επικράτησης της «Woke Agenda» η πατριδα όπως τη γνωρίζουμε θα αλλοιωθεί, ο θεσμός της οικογένειας θα υπονομευθεί και η θρησκεία θα πολεμηθεί. Την εν λόγω ρητορική αξιοποίησαν πλήρως τα ακροδεξιά κόμματα και στην Κύπρο το ΕΛΑΜ. Έχοντας έτσι, άμεση παρέμβαση σε ζητήματα που αφορούν στη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση των παιδιών, το τι θα διδάσκεται στα σχολεία, το θέμα της θρησκείας αλλά και το πρόβλημα του δημογραφικού που «αλλοιώνει» και τον ελληνισμό της Κύπρου. Όμως και ο ΔΗΣΥ διαφοροποίησε το αφήγημα και τη στάση του.

Παρότι ως πρόεδρος της Βουλής η Αννίτα Δημητρίου παρευρέθηκε στο Pride και φωτογραφήθηκε, όταν ανέλαβε την ηγεσία του ΔΗΣΥ με απόφαση του κόμματος δεν παρευρέθηκε κανείς από τον ΔΗΣΥ στην πορεία του Pride με πρόσχημα τον προεκλογικό. Στη συνέχεια η πρόεδρος του ΔΗΣΥ ξεκαθάρισε δημοσίως πως η κοινωνία δεν είναι έτοιμη για την τεκνοθεσία ομόφυλων ζευγαριών. Η αποκάλυψη, ωστόσο, της αλλαγής ήλθε από το στόμα του επικεφαλής του σκιώδους υπουργικού Μιχάλη Ιωαννίδη, ο οποίος ανέφερε πως το κόμμα δεν συμφωνεί ούτε με τον γάμο ούτε με την τεκνοθεσία ομόφυλων ζευγαριών. Βεβαίως ο κ. Ιωαννίδης δεν

ενεργούσε αυτόβουλα, όπως πολλοί ίσως να σκέφτηκαν, αλλά αυτό του είχε μεταφέρει η ίδια η ηγεσία ως θέση του κόμματος.

Ο μέχρι πρότινος σύμβουλος του Νίκου Αναστασιάδη για ζητήματα ΛΟΑΤΚΙ και στέλεχος του Συναγερμού, Κώστας Γαβριηλίδης, φάνηκε πάντως να εκπλήσσεται καθώς διερωτήθηκε δημοσίως πότε λήφθηκε μία τέτοια απόφαση από το κόμμα. Ο εκπρόσωπος Τύπου του κόμματος, Ονούφριος Κουλλά, αποκάλυψε πρόσφατα στο Pints of Politics πως έγινε μία συζήτηση στην κοινοβουλευτική ομάδα, όπου η πλειοψηφία της τάχθηκε εναντίον.

Η συζήτηση φαίνεται πως είχε ξεκινήσει μετά και την πρόταση νόμου που κατέθεσαν τον Οκτώβριο του 2023 Αλεξάνδρα Ατταλίδου και Χαράλαμπος Θεοπέμπτου για την τεκνοθεσία ομόφυλων ζευγαριών. Κατά τη συζήτηση στην κοινοβουλευτική ομάδα, στην οποία δεν ήταν όλοι παρόντες, η πλειοψηφία των βουλευτών διαφώνησε έντονα με μία τέτοια πρόταση, χωρίς ωστόσο να συζητηθεί περαιτέρω στα αρμόδια όργανα, αλλά να σταλεί το μήνυμα πως το κόμμα θα πρέπει να διαφοροποιηθεί σε αυτά τα ζητήματα.

Πώς όμως ο ΔΗΣΥ, που επί διακυβέρνησης Αναστασιάδη και Σωκράτη Χάσκου ψηφίστηκε το σύμφωνο συμβίωσης και επί υπουργίας Στέφνης Δράκου κατατέθηκε νομοσχέδιο αναγνώρισης ταυτότητας φύλου, πλέον αμφισβητεί ανθρώπινα δικαιώματα με ορολογίες ότι οι λίγοι θέλουν να επιβληθούν στους πολλούς, είναι ένα μεγάλο ζήτημα προς συζήτηση. Αυτό που εκτιμάται από στελέχη είναι ότι η Πινδάρου έχει αντιληφθεί πλέον πως το DNA του κόμματος είναι κυρίως συντηρητικό. Ένα ακροατήριο που δεν έχει αποδεχτεί τα νέα δεδομένα και εμμένει στο τρίπτυχο «πατρις-θρησκεία-οικογένεια». Αυτό το κοινό έχει ως στόχο να συγκρατήσει κοντά η ηγεσία καθώς εκτιμά πως το φιλελεύθερο ακροατήριο εντός του κόμματος είναι ιδιαίτερα μικρό για να ληφθούν τέτοια ρίσκα σε μία τόσο κρίσιμη εκλογική μάχη. Επιλέγει συνεπώς να ποντάρει στη λαϊκή Δεξιά και να ενισχύει τις εν λόγω θέσεις, σε μία προσπάθεια να συγκρατήσει τα ποσοστά του αλλά και να επαναφέρει κάποιες ψήφους από το ΕΛΑΜ. Είναι άλλωστε ιδίων των καιρών ότι η συνθηματολογία, τα απλοϊκά θέματα που μιλούν στα ένστικτα και η αναφορά στο παρελθόν μπορεί πιο εύκολα να αποφέρει ψήφους. Τα δύσκολα ζητήματα δεν απαιτούν μόνο επιχειρήματα, αλλά και πρόσωπα που να έχουν πολιτικό βάρος και τόλμη για να τα υπερασπιστούν. Το ερώτημα βεβαίως που τίθεται είναι αν αυτός ο κυνισμός και η απότομη εναλλαγή θέσης μπορεί να πείσει.

Το κρισιμότερο, ωστόσο, ερώτημα που θα πρέπει να απαντήσει ο ΔΗΣΥ είναι τι κόμμα θέλει να είναι. Να συγκρατηθεί βραχυπρόθεσμα, εναλλάσσοντας θέσεις αναλόγως ακροατηρίου και μόδων, χρησιμοποιώντας το παρελθόν ως σημαία, ή να πολεμήσει για θέσεις αρχών και εστιάζοντας στο μέλλον να προσαρμοστεί να τραβήξει το ίδιο την κοινωνία μπροστά;

“

Η Αννίτα Δημητρίου δεν είναι βεβαίως η πρώτη αρχηγός του ΔΗΣΥ που παρευρίσκεται στο μνημόσυνο του Γρίβα, όμως είναι η πρώτη που δέχεται τόσες επικρίσεις γι' αυτό, εξοργίζοντας τελικώς και τη μία τάση και την άλλη.

“

Η αποκάλυψη, ωστόσο, της αλλαγής ήλθε από το στόμα του επικεφαλής του σκιώδους υπουργικού Μιχάλη Ιωαννίδη, ο οποίος ανέφερε πως το κόμμα δεν συμφωνεί ούτε με τον γάμο ούτε με την τεκνοθεσία ομόφυλων ζευγαριών.

Συνέντευξη στον
ΑΝΤΡΕΑ ΚΗΜΗΤΡΗ

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ, τέως ευρωβουλευτής

Αυτή η προσπάθεια για συμπόρευση με τους Οικολόγους τελείωσε

Όμως, δεν είμαστε αρνητικοί, αν λάβουν κάποιες αποφάσεις, να ξανασυζητήσουμε το ενδεχόμενο συνεργασίας

«Αυτή η προσπάθεια για συμπόρευση με τους Οικολόγους, που άρχισε τον Σεπτέμβριο, τελείωσε χωρίς θετική κατάληξη», δηλώνει σε συνέντευξη στην «Κ» ο τέως ευρωβουλευτής Δημήτρης Παπαδάκης. Όμως, επισημαίνει, η πόρτα δεν κλείνει οριστικά, καθώς, όπως αναφέρει, αν ληφθούν κάποιες αποφάσεις από τους Οικολόγους, που δίνουν την προοπτική να υπάρξει ένα πετυχημένο πολιτικό σχήμα, τότε είναι έτοιμοι να συζητήσουν ξανά το ενδεχόμενο συνεργασίας. Ο κ. Παπαδάκης υποστηρίζει ότι είχε συμφωνηθεί μεταξύ των δύο πλευρών ότι οι Οικολόγοι θα αλλάξουν όνομα και έμβλημα και ότι θα προχωρούσαν σε καταστατικές αλλαγές, που θα επέτρεπαν στην ΑΙΧΜΗ και σε άλλες κινήσεις να ενταχθούν στο νέο σχήμα. Αυτό που ανέτρεψε τα πράγματα, όπως λέει, ήταν η πρόσφατη απόφαση των Οικολόγων, να καλέσουν τα μέλη της ΑΙΧΜΗΣ να εγγραφούν στο μητρώο του Κινήματος, κάτι που ερμηνεύτηκε ως ανατροπή των συμφωνηθέντων. Ο κ. Παπαδάκης αναφέρει ότι, αν οι αλλαγές προχωρούσαν, τότε θα διεκδικούσε την ηγεσία του νέου σχήματος.

–Πού βρίσκεται η προσπάθεια για συμπόρευση με τους Οικολόγους;
–Οι διεργασίες άρχισαν τον Σεπτέμβριο μετά από κάλεσμα των Οικολόγων και απόφαση του Κεντρικού Συμβουλίου της ΑΙΧΜΗΣ, για να διερευνήσουμε την πιθανότητα συμπόρευσης. Εμείς από την

Κάποιοι από τους Οικολόγους πιθανόν να είχαν φοβίες ότι θα έρθουν αυτοί από έξω να μας πιάσουν το κόμμα, ενώ η ηγεσία προσπαθούσε να τους πείσει ότι δεν ήταν έτσι τα πράγματα, δηλώνει στην «Κ» ο Δημήτρης Παπαδάκης.

“
Το μήνυμα που λαμβάναμε από τους Οικολόγους ήταν ότι θα προχωρήσουν με την αλλαγή ονόματος και εμβλήματος και με τις καταστατικές αποφάσεις.

αρχή είχαμε θέσει ως προτεραιότητα να δημιουργηθεί κάτι καινούργιο, που να δίνει λύσεις στα προβλήματα του τόπου και να είναι απέναντι στη διαφθορά, τη διαπλοκή και τις παθογένειες του κοιμματικού συστήματος. Προς αυτή την κατεύθυνση λοιπόν θέσαμε κάποια ζητήματα, ότι θα πρέπει οι Οικολόγοι να μετεξελιχθούν αλλάζοντας όνομα και έμβλημα και να λάβουν τις αναγκαίες καταστατικές αποφάσεις, ώστε να μπορούμε εμείς, ως ΑΙΧΜΗ, μαζί με άλλες Κινήσεις να πάμε και να κουμπιώσουμε πάνω στο μητρώο μελών των Οικολόγων, ακολουθώντας να εκλεγεί η νέα ηγεσία και έτσι να προχωρήσει το μετεξελιγμένο σχήμα. Δυστυχώς, δεν υπήρξε θετική κατάληξη.
–Τελείωσε δηλαδή η προσπάθεια;

–Αυτή η προσπάθεια για συμπόρευση με τους Οικολόγους τελείωσε. Όμως δεν είμαστε αρνητικοί, αν λάβουν κάποιες αποφάσεις, που δίνουν την προοπτική να υπάρξει ένα πετυχημένο πολιτικό σχήμα, να ξανασυζητήσουμε το ενδεχόμενο συνεργασίας.
–Τι σημαίνει αυτό;
–Ότι δεν κλείνουμε οριστικά την πόρτα. Όμως, αυτή τη στιγμή δεν υπάρχει κάτι. Η προσπάθεια που ήταν σε εξέλιξη από τον Σεπτέμβριο τελείωσε χωρίς θετική κατάληξη.
–Τι πήγε στραβά;
–Αντιλαμβανόμαστε ότι δεν είναι εύκολο να προχωρήσουν τέτοιου είδους αλλαγές σε ένα υφιστάμενο σχήμα, διότι μπαίνουν στην εξίσωση οι προσωπικές ατζέντες αλλά και

συναισθηματισμοί, όπως για παράδειγμα γιατί να αλλάξει όνομα και έμβλημα ένα Κίνημα, που έχει μια ιστορία και αυτά είναι κατανοητά. Όμως απαιτείται γενναιοδωρία για να προχωρήσεις σε τολμηρές αποφάσεις, που θα σου δώσουν το δικαίωμα όχι απλώς να επιβιώσεις, αλλά να καταστείς σημαντικός παράγοντας στο πολιτικό σκηνικό. Διότι είχαμε θέσει και ποσοτικούς και ποιοτικούς στόχους.
–Ποιοι ήταν αυτοί;
–Οι ποσοτικοί στόχοι ήταν να πάρουμε στις βουλευτικές εκλογές ένα ποσοστό από 5% μέχρι και διψήφιο νούμερο. Μπορεί να ακούγεται αισιόδοξο αυτό που λέω, όμως οι αντιδράσεις που υπήρξαν στο άκουσμα αυτής της προσπάθειας έδειχναν ότι υπήρχε σημαντική

προοπτική. Οι ποιοτικοί στόχοι θα ήταν να καταστείς ρυθμιστικός παράγοντας στην εκλογή του Προέδρου της Δημοκρατίας, διότι, όπως είναι τα πράγματα σήμερα, στις προεδρικές εκλογές του 2028 δεν αρκούν δύο κόμματα για εκλέξουν τον Πρόεδρο. Άρα θα μπορούσαμε να διαδραματίσουμε έναν καθοριστικό ρόλο στις επόμενες προεδρικές, περνώντας μάλιστα τις δικές μας θέσεις. Δεν αρκεί μόνο να πετροβολάς, αλλά πρέπει να συμμετέχεις για να αλλάξεις πράγματα.
–Τα ζητήματα που είχατε θέσει για αλλαγή ονόματος και εμβλήματος των Οικολόγων και για καταστατικές αλλαγές, τα είχατε συμφωνήσει;
–Ναι, είχαν συμφωνηθεί. Και μας είπαν μάλιστα ότι συζητούσαν

από πριν για την αλλαγή του ονόματος και του εμβλήματος. Δεν λάβαμε κάτι γραπτώς αλλά αυτό ήταν το κλίμα στις συναντήσεις που κάναμε, ότι αυτές οι αλλαγές θα γίνονταν. Αυτή τη στιγμή οι Οικολόγοι λένε ότι είναι πιθανόν να αλλάξουν το όνομα και το έμβλημα, αλλά εμείς θεωρούσαμε ότι ήταν χρυσή ευκαιρία ενόψει του συνεδρίου των Οικολόγων να ξεκαθαρίζαν οι ίδιοι τα πράγματα μέσω των καταστατικών τους διεργασιών.
–Από ποιον λάβατε αυτές τις διαβεβαιώσεις;
–Και από τον Γιώργο Περδίκη και από την Πολιτική Επιτροπή του Κινήματος Οικολόγων, σε κοινή συνάντηση με την Εκτελεστική Γραμματεία της ΑΙΧΜΗΣ στις 28 Νοεμβρίου. Γενικότερα, το μήνυμα

που λαμβάναμε από τους Οικολόγους ήταν ότι θα προχωρήσουν με την αλλαγή ονόματος και εμβλήματος και με τις καταστατικές αλλαγές, που θα μας επέτρεπαν να ενταχθούμε στο νέο σχήμα.
–Αφού λέτε ότι μπορεί και να κάνουν τελικά αυτές τις αλλαγές, γιατί υποστηρίζετε ότι ανατράπηκε η προοπτική της όλης προσπάθειας;
–Αυτό που ανέτρεψε τα πράγματα ήταν η απόφαση των Οικολόγων ότι τα μέλη της ΑΙΧΜΗΣ ή και άλλων κινήσεων πρέπει να εγγραφούν στο μητρώο του Κινήματος. Λες ότι κάνεις άνοιγμα στην κοινωνία, γιατί δημιουργείς κάτι καινούργιο, όμως την ίδια ώρα τους λες να πάνε να γραφτούν στους Οικολόγους. Δεν υπάρχει αλλεργία προς το Κίνημα Οικολόγων, αλλά, από τη στιγμή που λες ότι πάμε να φτιάξουμε κάτι νέο, για να είσαι πειστικός και ελκυστικός οφείλεις να παρουσιάσεις αυτό το νέο.
–Και αυτό από εσάς ερμηνεύτηκε ως ανατροπή των συμφωνηθέντων;
–Μάλιστα, είναι ωσάν να αναιρούνται όσα συμφωνήσαμε. Δείχνει κωλυσιεργία και διστακτικότητα για πραγματικές αλλαγές.
–Ήταν εξουσιοδοτημένος ο κ. Περδίκης να συμφωνήσει αυτά τα πράγματα μαζί σας;
–Θεωρώ πως ναι και ήταν καταλυτικός ο ρόλος του Γιώργου, αλλά αντιλαμβανόμαι ότι προσπαθούσε να συμβιβάζει και πράγματα στο εσωτερικό του κόμματος. Κάποιοι πιθανόν να είχαν δισταγμό και φοβίες ότι θα έρθουν αυτοί από έξω να μας πιάσουν το κόμμα, ενώ

“
Αυτό που ανέτρεψε τα πράγματα ήταν η απόφασή τους ότι τα μέλη της ΑΙΧΜΗΣ ή και άλλων κινήσεων πρέπει να εγγραφούν στο μητρώο των Οικολόγων.

Θα διεκδικούσα την ηγεσία της νέας δομής αν προχωρούσαν οι αλλαγές

–Εσείς θα διεκδικούσατε την ηγεσία της νέας δομής;
–Σε περίπτωση που προχωρούσαν οι αλλαγές, ναι, θα διεκδικούσα, αλλά αυτές οι αλλαγές ήταν προϋπόθεση για μένα.
–Αδικείτε λοιπόν αυτούς που μπορεί να σκέφτηκαν ότι θα έρθουν κάποιοι από έξω και να τους πιάσουν το κόμμα;
–Ο στόχος μας ήταν να συμπορευθούμε με τους Οικολόγους χωρίς το «εμείς και αυτοί», χωρίς το «οι παλιοί και οι νέοι», αλλά όλοι μαζί ενωμένοι. Έχουμε σχέση με τους Οικολόγους, διότι θεωρούμε ότι είναι το μόνο κόμμα που δεν έχει εμπλακεί σε κανένα σκάνδαλο διαπλοκής και διαφθοράς. Έχει επίσης την πρωτοκαθεδρία σε ζητήματα προστασίας του περιβάλλοντος και σημαντικότερες παρεμβάσεις σε κοινωνικά ζητήματα. Γι' αυτούς τους λόγους επιλέξαμε να συζητάμε για κοινή συμπόρευση και όχι για να αλώσουμε το κόμμα.
–Επικοινωνήσατε με τους Οικολόγους μετά τις τελευταίες εξελίξεις;
–Όχι. Μιλήσαμε το Σάββατο

(25/01) που έλαβα μέρος διαδικτυακά σε συνεδρία της Πολιτικής Επιτροπής των Οικολόγων, όπου επεξεργάστη τις θέσεις μας, ερωτήθηκαν κάποια πράγματα, απάντησα και αποχώρησα. Την επομένη λήφθηκε η απόφαση της Κεντρικής Επιτροπής που εμάς δεν μας ικανοποιεί.
–Αφού λέτε ότι δεν έχετε αλληργία με τους Οικολόγους με τους οποίους συνεργαστήκατε μάλιστα στις ευρωεκλογές, γιατί δεν εντάσσεται στο Κίνημα για να δώσετε τη μάχη όλοι μαζί, αντί να διεκδικείτε να αλλάξουν όνομα, έμβλημα και να δημιουργηθεί μια νέα δομή;
–Γιατί χρειάζεται ένα νέο κίνημα διευρυμένο και ανοικτό στην κοινωνία, έναν ρόλο που θεωρώ ότι σήμερα δεν μπορεί να διαδραματίσει το Κίνημα Οικολόγων, όπως είναι.
–Και τι σκέφτεστε για τη συνέχεια;
–Θα συνέλθει το Κεντρικό Συμβούλιο της ΑΙΧΜΗΣ για να συζητήσουμε.
–Η ΑΙΧΜΗ θα κατέλθει τελικά στις βουλευτικές εκλογές;
–Δεν το αποκλείουμε, όμως, δεν το θεωρούμε δεδομένο, διότι για

Αν υπάρχουν προϋποθέσεις, που ικανοποιούν κάποιες σημαντικές συνθήκες, μπορεί να είμαι υποψήφιος στις βουλευτικές, αλλιώς δεν υπάρχει λόγος.

εμάς δεν είναι αυτοσκοπός η κάθοδος στις εκλογές.
–Θα εξετάσετε πιθανή συμπόρευση με άλλα σύνολα ή προσωπικότητες;
–Συζητούσαμε με τους Οικολόγους, διότι πληρούνταν κάποιες προϋποθέσεις. Δεν αποκλείουμε να συζητήσουμε και με άλλους, αλλά θα το δούμε στην πορεία.
–Γιατί να μην είναι η ΑΙΧΜΗ αυτό το νέο που περιγράφετε και πρέπει να πάτε με άλλους;
–Θα μπορούσε να είναι η ΑΙΧΜΗ, αλλά θέλω να είμαι ειλικρινής. Για να κατέλθει ένα σχήμα στις εκλογές και να έχει μια σοβαρή παρουσία χρειάζονται υποδομές και οικονομικοί πόροι που δεν διαθέτουμε.
–Δεν αρκεί η πίστη στις ιδέες και τις θέσεις για αλλαγή;
–Χρειάζονται και αυτά φυσικά, όμως χρειάζονται και άλλα πράγματα.
–Υπάρχει πάντως η περιρρέουσα ότι ο Παπαδάκης ψάχνει έτοιμο μαγαζί για να αναλάβει και να διασφαλίσει το πολιτικό του μέλλον.
–Ο τρόπος που λειτουργήσαμε είναι η καλύτερη απάντηση στους κακόπιστους ότι το τελευταίο πράγ-

μα που με νοιάζει είναι να γίνω κοιμητόμαχος. Διότι, αν αυτό ήταν που με ενδιέφερε, θα μπορούσα να συνεχίσω και να μη θέσω προϋποθέσεις και θα μπορούσα σήμερα να διεκδικώ την προεδρία των Οικολόγων.
–Εσείς θα είστε υποψήφιος στις βουλευτικές εκλογές;
–Αν υπάρχουν προϋποθέσεις που ικανοποιούν κάποιες σημαντικές συνθήκες, τότε μπορεί και να είμαι, αλλιώς δεν υπάρχει λόγος.
–Κάνετε αναφορά σε παθογένειες του κοιμματικού συστήματος και ότι υπάρχει ανάγκη για κάτι νέο. Αυτό το νέο θα δημιουργηθεί με συστατικά του παλιού συστήματος;
–Για τους Οικολόγους σάς είπα ήδη ότι θεωρώ, πως, είναι το πιο καθαρό κόμμα. Σε ό,τι με αφορά προσπάθησα να μην είμαι μέρος του συστήματος και νομίζω ότι η πολιτική πρακτική που ακολουθήσαμε επιτρέπει να το λέω με περηφάνια και με συγκεκριμένα παραδείγματα. Αρνήθηκα να παρανομήσω και να εφαρμόσω παράνομες πρακτικές με αποτέλεσμα να βρεθώ

εκτός του κοιμματικού συστήματος. Εδώ και χρόνια έλεγα ότι η Κύπρος έπρεπε να πάρει χρήματα από το Ταμείο Ανάκαμψης για να εγκαταστήσει φωτοβολταϊκά στα σπιτία δωρεάν και να χτίσει κατοικίες για αντιμετώπιση του στεγαστικού, όπως κάνουν η Ισπανία και η Πορτογαλία, αλλά κανένας δεν άκουγε. Άρα κατέθεσα εισηγήσεις προς όφελος της κοινωνίας και όχι στο πλαίσιο ενός συστήματος αλληλοπροστασίας συμφερόντων. Όπως και για άλλα θέματα. Στο κοιμματικό σύστημα, όμως, βλέπουμε την προσπάθεια τεχνητού δικασίου της κοινωνίας με πόλωση και αφορισμούς. Βλέπουμε, δυστυχώς, την προεδρία του ΔΗΣΥ να ανατρέξει στον γριβισμό για μια κούφια ψήφους και για να κόψει τις διαρροές προς το ΕΛΑΜ. Εάν το 2025 οι όροι της πολιτικής μας ζωής είναι ο Γρίβας και ο Μακάριος σημαίνει ότι αυτός ο τόπος δεν έχει μέλλον. Τα προβλήματα των πολιτών αναμένουν ουσιαστικές λύσεις και όχι λαϊκισμούς και πρακτικές, που παραπέμπουν στη δεκαετία του 1960.

Ισχυρό χαρτί η έρευνα για την Κύπρο

Η δύναμη των μικρών χωρών βρίσκεται στην εξειδίκευση – Η εμπειρία της χώρας στις υπηρεσίες μπορεί να γίνει παράδειγμα

Του ανταποκριτή μας στις Βρυξέλλες
ΓΙΩΡΓΟΥ ΚΑΚΟΥΡΗ

Παρά το χαμηλό επίπεδο επενδύσεων στην έρευνα και την καινοτομία στην Κύπρο, σε σχέση με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο, η χώρα «τα πηγαίνει εκπληκτικά καλά, τόσο για το μέγεθός της όσο και για το επίπεδο των επενδύσεών της», υπογράμμισε την περασμένη εβδομάδα σε συζήτηση στις Βρυξέλλες η δρ Ελένη Ζήκα, επικεφαλής για θέματα αντίκτυπου της επιστήμης και της σχέσης της με την άσκηση πολιτικής στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Έρευνας (European Research Council - ERC).

Στη συζήτηση με αφορμή τον έναν περίπου χρόνο πριν από την Κυπριακή Προεδρία του Συμβουλίου της Ε.Ε., στις Βρυξέλλες την περασμένη Τετάρτη, συμμετείχαν ακόμα ο δρ Ζολτ Ντάρβας, οικονομολόγος και ανώτερος συνεργάτης του Ινστιτούτου Bruegel στις Βρυξέλλες, ο οποίος εστίασε στον ρόλο που μπορεί να παίξει η Κύπρος στην επίτευξη των στόχων της Ε.Ε. για ενίσχυση της ανταγωνιστικότητάς της, και η Εύα Γιασεμίδου, συντονίστρια για την Κυπριακή Προεδρία του Συμβουλίου της Ε.Ε. στη Μόνιμη Αντιπροσωπεία της Κύπρου στην Ε.Ε. Όπως προέκυψε από τη συζήτηση με τους ομιλητές, πέρα από τον ρόλο της Κύπρου ως «αξιοπistou εταίρου» στην περιοχή μας σε αυτό το «σύνθετο γεωστρατηγικό περιβάλλον» στον οποίο αναφέρθηκε

η κ. Γιασεμίδου, η χώρα μπορεί επίσης να εστιάσει στην καινοτομία ως μοχλός προώθησης της ανταγωνιστικότητας. Σύμφωνα με τον δρ Νταρβάς, η δύναμη των μικρών χωρών βρίσκεται στην εξειδίκευση, και η εμπειρία της Κύπρου στις υπηρεσίες μπορεί να αποτελέσει παράδειγμα ειδικά για θέματα πληροφορικής και fintech. Εκτός από παρεμβάσεις από τη μόνιμη αντιπρόσωπο της Κύπρου στην Ε.Ε., Χριστίνα Ράφτη, τον Επίτροπο Κώστα

Η δύναμη των μικρών χωρών βρίσκεται στην εξειδίκευση, και η εμπειρία της Κύπρου στις υπηρεσίες μπορεί να αποτελέσει παράδειγμα ειδικά για θέματα πληροφορικής και fintech.

Καδή και τον μόνιμο αντιπρόσωπο της Ελλάδας, Ιωάννη Βράιλα, πραγματοποιήθηκαν ακόμα δύο πάνελ για τον ρόλο της Κύπρου στην ασφάλεια και την άμυνα της Ε.Ε., και για την οικονομική διάσταση της προσπάθειας επίλυσης του Κυπριακού.

Καλή για το μέγεθος

Η δρ Ζήκα συνέδεσε την ανταγωνιστικότητα με τις επενδύσεις στην έρευνα και την επιστημονική

αριστεία, σημειώνοντας πως αυτό είναι κάτι που επίσης αγγίζει η έκθεση Ντράγκι, σημειώνοντας ότι η Κύπρος «παρά τις χαμηλές δαπάνες Ε&Α που εξακολουθεί να έχει σε σύγκριση με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο, βρίσκεται σε καλή θέση για να γηθεί των συζητήσεων υπό την προσεχή Προεδρία, αλλά και για να επενδύσει κατά από τρόπο σε ισχυρά και εύρωστα ερευνητικά συστήματα που θα της επιτρέψουν να μεταφράσει την επιστημονική γνώση σε καινοτομία». Σημείωσε μάλιστα, μιλώντας ως μέλος του ERC, ότι «η Κύπρος τα πηγαίνει εκπληκτικά καλά, τόσο για το μέγεθός της όσο και για το επίπεδο των επενδύσεων», σημειώνοντας ότι «όσον αφορά την έρευνα και την ανάπτυξη, τα πάτε καλύτερα από την Ελλάδα», αλλά και πως όσον αφορά τις χρηματοδοτήσεις από το ERC «είστε στο ίδιο επίπεδο με τη Γαλλία, όταν συγκρίνουμε το ποσοστό επιτυχίας σε σχέση με τις επενδύσεις σε Ε&Α».

Η δρ Ζήκα σημείωσε πως ερευνητές επέστρεψαν στην Κύπρο και δημιούργησαν ομάδες σε αναδυόμενους τομείς όπως η βιοτεχνολογία, και «έχουν καταφέρει να μεταφράσουν τα ερευνητικά αποτελέσματα που παράγουν σε καινοτομία». Εκτίμησε ακόμα ως θετικό το γεγονός πως η χώρα «έχει επενδύσει σε εξωστρεφή ερευνητικά συστήματα που προσελκύουν ταλέντο από το εξωτερικό».

Ως παράδειγμα η δρ Ζήκα ανέ-

Οι μικρές χώρες «μπορούν να εξειδικευτούν και να αποτελέσουν παράδειγμα για την υπόλοιπη Ε.Ε.», είπε ο δρ Ζολτ Ντάρβας, ανώτερος συνεργάτης του Ινστιτούτου Bruegel στις Βρυξέλλες.

Κλειδί η εξειδίκευση

Απαντώντας σε ερώτηση για το πώς η Κύπρος μπορεί να συμβάλει στην ανταγωνιστικότητα της Ε.Ε. ως μικρή χώρα, ο δρ Ντάρβας σημείωσε πως αν και η παραγωγικότητα στις ΗΠΑ αυξάνεται γρηγορότερα από την Ε.Ε., στις ΗΠΑ «η παραγωγικότητα στη μεταποίηση ήταν πρακτικά αμετάβλητη τα τελευταία 20 χρόνια και η αύξηση της παραγωγικότητας προήλθε αποκλειστικά από τον τομέα των υπηρεσιών», ιδιαίτερα στην πληροφορική. Η Κύπρος, τόνισε, έχει «πλούσια ιστορία διαφόρων ειδών υπηρεσιών, συμπεριλαμβανομένων των χρηματοπιστωτικών, ναυτιλιακών, λογιστικών και συναφών υπηρεσιών». Όπως είπε, οι μικρές χώρες «μπο-

ρούν να εξειδικευτούν και να αποτελέσουν παράδειγμα για την υπόλοιπη Ε.Ε.», παραπέμποντας στην περίπτωση του συστήματος ψηφιακής διακυβέρνησης της Εσθονίας «το οποίο αποτελεί ένα είδος σημείου αναφοράς για την υπόλοιπη Ε.Ε.».

«Νομίζω ότι και η Κύπρος μπορεί να κάνει το ίδιο όσον αφορά την πληροφορική και το fintech» εκτίμησε ο δρ Νταρβάς, υπενθυμίζοντας πως η Ευρώπη «έχει μείνει πίσω στην τεχνητή νοημοσύνη σε σχέση με τις Ηνωμένες Πολιτείες και την Κίνα» και πως και εδώ μπορεί να συμβάλει η Κύπρος. «Εστιάζοντας, νομίζω, σε συγκεκριμένες υπηρεσίες, μια μικρή χώρα, ακόμη και η Κύπρος μπορεί να έχει αντίκτυπο στις ευρύτερες ευρωπαϊκές εξελίξεις», ανέφερε.

ΑΡΘΡΟ / Του ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΥ ΦΩΚΑΪΔΗ

Η πρόταση για επιλογή υποψηφίου ΠτΔ από τη βάση του ΔΗΣΥ και η παγίδα της δημοκρατίας (Μέρος Α')

Η πρόταση που κατατέθηκε ενόψει του επικείμενου Καταστατικού Συνεδρίου του Δημοκρατικού Συναγερμού για επιλογή υποψηφίου για το αξίωμα του Προέδρου της Δημοκρατίας (ΠτΔ) από τη βάση του κόμματος, πχει σίγουρα ευχάριστα στον απλό πολίτη και εντάσσεται σε μια λογική διεύρυνσης της δημοκρατικής διαδικασίας, με την οποία –θεωρητικά τουλάχιστον– είναι δύσκολο κανείς να διαφωνήσει. Θα πρέπει να σημειωθεί, σε κάθε περίπτωση, πως ο Δημοκρατικός Συναγερμός πρωτοπόρησε στην καθιέρωση δημοκρατικών εσωκομματικών διαδικασιών στην Κύπρο και διαθέτει μακρά παράδοση διεξαγωγής επιτυχημένων εκλογικών αναμετρήσεων εντός του κόμματος. Το έρωτημα, ωστόσο, που πρέπει να απαντηθεί σήμερα, είναι το κατά πόσο η παραπάνω πρόταση θα οδηγήσει σε περαιτέρω εμβάθυνση της εσωκομματικής δημοκρατίας στον ΔΗΣΥ ή αν θα οδηγήσει σε παγίδες, που θα θέσουν υπό διακινδύνευση την ενότητα, τη φυσιогνωμία και την προοπτική του κόμματος.

Για να απαντήσουμε στο έρωτημα αυτό, είναι πιστεύω αναγκαίο να θέσουμε, καταρχάς, ένα ευρύτερο εννοιολογικό πλαίσιο, που θα μας επιτρέψει μια πιο αναλυτική προσέγγιση του ζητήματος.

• Από την «αγορά» του δήμου στην «αγορά» των social media
Όταν μιλούμε για πιο συμμετοχικές μορφές δημοκρατίας σκεφτόμαστε συνήθως μονοσήμαντα προς την κατεύθυνση της διεύρυνσης του δικαιώματος ψήφου. Η συμμετοχική δημοκρατία, ωστόσο, όπως

έγινε αρχικά γνωστή μέσα από το αρχαίο αθηναϊκό πρότυπο, ήταν μια δημοκρατία που πρωτίστως εδραζόταν στον λόγο. Οι πολίτες της αρχαίας Αθηναϊκής δημοκρατίας –οι ενήλικοι Αθηναίοι άνδρες για να ακριβολογούμε– προτού ασκήσουν το δικαίωμα της ψήφου διέθεταν ίσο δικαίωμα λόγου (δικαίωμα της ισονορίας) ενώπιον της «εκκλησίας του δήμου». Η λειτουργία της δημοκρατίας, συνεπώς, θεμελιώνεται σε μια βασική παραδοχή: ότι της ψήφου προηγείται ο λόγος. Η «αγορά», ο δημόσιος χώρος στον λόγο της Πνύκας, όπου συνέχεται η «εκκλησία του δήμου», εξασφαλίζει τη δυνατότητα δημοκρατικού διαλόγου και διαβούλευσης ανάμεσα σε ίσους πολίτες, προτού τεθούν οι όποιες προτάσεις σε ψηφοφορία. Έτσι, λοιπόν, και παρά την εύλογη κριτική του Πλάτωνα ως προς τον εγγενή κίνδυνο χειραγώγησης του «δήμου» από τους «δημαγωγούς», μια βασική κανονιστική αρχή του δημοκρατικού πολιτεύματος αποτελούσε –και αποτελεί μέχρι σήμερα– πως οι πολίτες λαμβάνουν «ενημερωμένες» και –κατά το δυνατό– «ορθολογικές» αποφάσεις.

Στην εποχή των εθνών-κρατών, η δημοκρατία δεν μπορεί –εκ των πραγμάτων– να λειτουργήσει με βάση το συμμετοχικό μοντέλο. Στην αντιπροσωπευτική δημοκρατία οι αποφάσεις λαμβάνονται από εκλεγμένους ηγέτες-αντιπροσώπους, οι οποίοι αναδεικνύονται σε τακτά χρονικά διαστήματα από τους πολίτες, σε ελεύθερες και δικαίες εκλογές, ακριβώς για να λαμβάνουν αποφάσεις για λογαριασμό τους. Επειδή όμως κάτι τέτοιο θα απομειώνει τη δημοκρατία σε μια

πράξη στιγμιαίας επιλογής των πολιτών –κατά το σομιπετεριανό παράδειγμα– στις φιλελεύθερες δημοκρατίες αναπτύσσεται σταδιακά ένας νοητός δημόσιος χώρος μέσα στον οποίο ασκείται ο δημοκρατικός διάλογος και μέσα στον οποίο διαμορφώνεται, κατά τον Habermas, η κοινή γνώμη. Ο νοητός αυτός δημόσιος χώρος πραγματώνεται μέσα από τη λειτουργία των ΜΜΕ, που λειτουργούν ως διαμεσολαβητές ανάμεσα στους πολιτικούς δρώντες και στους πολίτες.

Αν και τα παραδοσιακά ΜΜΕ δέχονται κριτική για μεροληψία, για εξυπηρέτηση οικονομικών συμφερόντων και διαπλοκή με το πολιτικό σύστημα, παραμένουν κρίσιμος πυλώνας λειτουργίας της φιλελεύθερης δημοκρατίας, καθώς διασφαλίζουν –με τις όποιες θεογενείς τους– ότι λειτουργεί ένα ενιαίος δημόσιος χώρος, μέσα στον οποίο λειτουργεί η δημοκρατία και διά του οποίου οι ενεργοί πολίτες μπορούν να συμμετάσχουν στον δημοκρατικό διάλογο ή και –τουλάχιστον– να κάνουν «ενημερω-

μένες» επιλογές στην κάλπη.

Τα πράγματα αλλάζουν, βεβαίως, όταν στα τέλη της πρώτης δεκαετίας του 21ου αιώνα εμφανίζονται τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, τα οποία προβάλλουν ως ένα μέσο που μπορεί να δώσει τον λόγο ξανά στους πολίτες και να επαναδιαμορφώσει συνθήκες για μια νέα «λεκτρονική», συμμετοχική δημοκρατία. Είκοσι οκτέδον χρόνια μετά, ωστόσο, η «αγορά» των social media καθόλου δεν μοιάζει να προσεγγίζει το ιδανικό της συμμετοχικής δημοκρατίας. Τη θέση του αυθεντικού «λόγου» έχει πλέον πάρει η επιτυδευμένη «εικόνα». Αντί διαλόγου, έχουμε παράλληλους μονόλογους, αφού η αλγοριθμική δομή των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, αναπαράγει τις υφιστάμενες μας προτιμήσεις και προδιαθέσεις. Και έτσι, αντί ενός «ενιαίου» δημόσιου χώρου, έχουμε στην πραγματικότητα «πολλαπλούς» δημόσιους χώρους, που λειτουργούν χωρίς διαφάνεια και λογοδοσία, και που προάγουν τελικά συνθήκες κοινωνικής και πολιτικής πόλωσης.

• Τα πολιτικά κόμματα ως φρουροί της δημοκρατίας

Πώς μπορούμε, λοιπόν, να σώσουμε τη δημοκρατία μας από τις μεγάλες προκλήσεις που έχει σημερα ενώπιόν της, και που θα εντείνονται ακόμα περισσότερο τα επόμενα χρόνια καθώς η τεχνητή νοημοσύνη θα κάνει ακόμα πιο αισθητή την παρουσία της –και– στο πολιτικό γίγνεσθαι; Θεωρώ ότι σημαντικό μέρος της απάντησης εδράζεται στη διεκδίκηση ενός νέου μετασχηματιστικού ρόλου από τα πολιτικά κόμματα. Η ιστορία μας διδάσκει πως λαϊκιστές ηγέτες με αυταρχικά χαρακτηριστικά υπήρξαν πολλοί και στο παρελθόν. Το γεγονός, ότι πολλές χώρες δεν υπέκυψαν στην παγίδα του λαϊκισμού και της δημαγωγίας δεν οφειλόταν «τόσο στη σθεναρή αντίσταση του λαού, όσο στην αποφασιστική στάση των λεγόμενων συστημικών κομμάτων», που διαδραματίζουν ή πρέπει να διαδραματίζουν ρόλο φρουρών της δημοκρατίας, όπως σημειώνουν οι Levitsky και Ziblatt, στο βιβλίο τους «Πώς πεθαίνουν οι δημοκρατίες». Όπως παρατηρούν, όταν οι Ρεπουμπλικάνοι έπαιψαν να διαδραματίζουν αυτό τον ρόλο, τότε αναδείχθηκε κάποια στιγμή και το φαινόμενο Τραμπ.

Τα κόμματα θα πρέπει να διεκδικήσουν ξανά ρόλο καθοδηγητικό. Να διατυπώσουν μακροπρόθεσμους στόχους και να εμπνεύσουν ξανά τους πολίτες, και όχι να σέρνονται πίσω από τις δημοσκοπικές διαθέσεις της κοινής γνώμης και τα likes στα social media. Θα πρέπει, βεβαίως, να επιλέγουν υποψηφίους που να εκφράζουν τα συμφέροντα και τις επιθυμίες των υποστηρικτών

τους, αλλά ταυτόχρονα και να λειτουργούν ως «φίλτρα», όπως έγραφε ο James Ceaser, εξασφαλίζοντας πως δεν θα αναδειχθούν τα υποψήφιος –και πολύ περισσότερο ως πρόεδρος της χώρας– κάποιοι ακατάλληλος για το αξίωμα ή και επικίνδυνος για τους δημοκρατικούς θεσμούς.

Στην πραγματικότητα, η δημοκρατία σε εθνικό επίπεδο αποτελεί συνάρτηση της δημοκρατίας εντός των κομμάτων. Γι' αυτό και είναι επάνγκες, τα κόμματα σήμερα να διαμορφώσουν εκείνες τις προτιμήσεις που θα προάγουν στο εσωτερικό τους τον διάλογο και τη διαβούλευση, καθιστώντας τα μέλη και τους ψηφοφόρους τους συμμέτοχους σε μια ανοικτή διαδικασία, που θα φέρνει πίσω την πολιτική. Η διεύρυνση του δικαιώματος ψήφου σε εκλογικές διαδικασίες είναι θετική, υπό την προϋπόθεση ότι το εκάστοτε εκλογικό σώμα είναι σε θέση να συμμετάσχει σε έναν ενημερωμένο διάλογο, ο οποίος διεξάγεται στο πλαίσιο ενός αντίστοιχου «δημόσιου χώρου», που θα προσφέρει ίση δυνατότητα σε όλες και όλους να ακούσουν και να ακουστούν. Αν αυτό δεν μπορεί να διασφαλιστεί, τότε τα πράγματα μπορεί να εξελιχθούν σε μια «παγίδα της δημοκρατίας», για να δανειστώ τον όρο που χρησιμοποιεί ο Ben Ansell, στο βιβλίο του «Γιατί αποτυγχάνει η πολιτική».

• Το Μέρος Β' στην έκδοση της ερχόμενης Κυριακής.

Ο δρ Χριστόφορος Φωκαΐδης είναι πρώην υπουργός Άμυνας, πρόεδρος του Ινστιτούτου Μελετών Πολιτικής και Δημοκρατίας (ispd.org.cy).

Του ΠΑΥΛΟΥ ΝΕΟΦΥΤΟΥ

Σε κεκλεισμένων των θυρών σύσκεψη εμπλεκόμενων κρατικών υπηρεσιών, τοπικών αρχών και των Βρετανικών Βάσεων, που πραγματοποιήθηκε σε έντονο κλίμα στις 9 Ιανουαρίου στη Λεμεσό, μετά από πρωτοβουλία του Τμήματος Περιβάλλοντος, γνωστοποιήθηκε ότι μεγάλες επιχειρήσεις στην περιοχή της Αλυκής Ακρωτηρίου, ακόμα και ορισμένες που λειτουργούν εδώ και χρόνια, όπως και κατοικίες, δεν έχουν συνδεθεί ή έχουν συνδεθεί μερικώς με το αποχετευτικό σύστημα, με αποτέλεσμα για πρώτη φορά να ανακοινωθούν πρωτοβουλίες προς συγκεκριμένη κατεύθυνση. Αυτή η παραδοχή, που έγινε από τον ΕΟΑ Λεμεσού, ήρθε να επιβεβαιώσει τις ανησυχίες όσων από το περασμένο καλοκαίρι διαμαρτύρονται, στηριζόμενοι σε επιτόπια δείγματα, για δυσωδία και ενδείξεις ευτροφισμού, για ενδεχόμενη πρόκληση σοβαρής περιβαλλοντικής ζημιάς στον σημαντικότερο υγρότοπο της Κύπρου, για «υγειονομική βόμβα» μετάδοσης νοσημάτων μέσω των κουνουπιών και για υποβάθμιση της περιοχής, που ήδη φιλοξενεί, και προορίζεται να φιλοξενήσει περισσότερες, μεγάλες αναπτύξεις, τονίζοντας την επιτακτική ανάγκη άμεσης αποκατάστασης. Την ίδια ώρα που τόσο το Τμήμα Περιβάλλοντος του υπουργείου Γεωργίας, Αγροτικής Ανάπτυξης και Περιβάλλοντος όσο και οι Βρετανικές Βάσεις κρατούν μέχρι σήμερα ως επιταξοφράγιστο μυστικό τα αποτελέσματα των αναλύσεων από τα δείγματα που λήφθηκαν από τις περιοχές όπου παρατηρήθηκε εισροή λυμάτων.

Ερωτήματα

Τώρα η προσοχή στρέφεται στις ενέργειες του ΕΟΑ Λεμεσού, του Τμήματος Περιβάλλοντος και των Βρετανικών Βάσεων. Πώς και πότε θα κλείσουν οι πηγές εισόδου των ροών; Πώς και πότε θα γίνει η απο-

Μία πηγή εισόδου λυμάτων στην αλυκή, καταλαμβάνοντας το 20% της έκτασής της, αφήνει εκτεθειμένο τον ΕΟΑ Λεμεσού, καθώς είναι η λίμνη κατακράτησης των ομβρίων υδάτων που διαχειρίζεται.

κατάσταση σε μία περιοχή βόρεια προς βορειοανατολικά, η οποία καταλαμβάνει περίπου το 20% της αλυκής; Εδώ θα πρέπει να σημειωθεί ότι το καθεστώς στην αλυκή είναι «γκρίζα ζώνη», όπου την ευθύνη αποκατάστασης έχουν οι Βρετανικές Βάσεις, με αποτέλεσμα σε τέτοιες περιπτώσεις η Κυπριακή Δημοκρατία να επαναπαύεται, παρά το γεγονός ότι είναι η ίδια που ρυπαίνει. Επίσης, θα επισημοποιηθεί από το Τμήμα Περιβάλλοντος και τις Βρετανικές Βάσεις η ρύπανση στην περιοχή με ανακοίνωση των αποτελεσμάτων από τις αναλύσεις, αλλά και των πηγών διοχέτευσης; Θα επιβληθούν από το Τμήμα Περιβάλλοντος ή τον ΕΟΑ Λεμεσού ποινές σε υπαίτιους, ώστε να καλυφθούν έξοδα αποκατάστασης; Ο ΕΟΑ Λεμεσού θα διενεργήσει διοικητική έρευνα, για να εξετάσει εάν το πρόβλημα ήταν τα προηγούμενα χρόνια εις γνώσιν αρμόδιων λειτουργών του πρώην ΣΑΛΑ, ο οποίος ενσωματώθηκε στον ΕΟΑ Λεμεσού μετά τη μεταρρύθμιση της Τοπικής Αυτοδιοίκησης; Έπρεπε να κορυφωθούν οι ενδείξεις εν-

τός και περιμετρικά του υδροβιότοπου, ώστε να παραπονεθούν έντονα οι κάτοικοι, για να παραδεχθεί ακολούθως ο ΕΟΑ Λεμεσού ότι επιχειρήσεις και υποστατικά εδώ και χρόνια δεν είναι συνδεδεμένα με το αποχετευτικό σύστημα;

Οι αναλύσεις

Όπως πληροφορείται η «Κ», στη σύσκεψη της 9ης Ιανουαρίου λέχθηκε ότι λύματα καταλήγουν στην αλυκή, ενώ από την πλευρά του Τμήματος Περιβάλλοντος επιώθηκε ότι έχουν εντοπιστεί στο νερό ουσίες που παραπέμπουν σε λύματα. Οι αναφορές αυτές έρχονται να προστεθούν στις αναλύσεις στις οποίες προέβησαν οι Βρετανικές Βάσεις, οι οποίες σύμφωνα με πολύ καλά ενημερωμένες πηγές εντός των Βάσεων, είναι απογοητευτικές, καθώς δείχνουν ότι διοχετεύονται στην αλυκή λύματα και άλλοι χημικοί οργανισμοί, που θέτουν σε κίνδυνο την περιοχή.

Εκτεθειμένος ο ΕΟΑ

Οι ίδιες πηγές τόνισαν ότι η περσινή ανομβρία, που είχε ως απο-

τέλεσμα να αποξηρανθεί η αλυκή, βοήθησε τις Βάσεις να εξακριβώσουν ότι οι τρεις κύριες πηγές διοχέτευσης νερού στην αλυκή είναι στα ανατολικά η λίμνη Μακριά στο Ζακάκι, ένα δεύτερο σημείο στα βορειοανατολικά της αλυκής και ένα τρίτο στα βόρεια, απέναντι από το άλσος με τους ευκαλύπτους. Αυτή η εξακρίβωση ήρθε να επιβεβαιώσει τις καταγγελίες του μη κερδοσκοπικού περιβαλλοντικού οργανισμού Terra Cypria, ο οποίος πρόσφατα έφερε το θέμα στην επιφάνεια, τον περασμένο Σεπτέμβριο. Η πρώτη περίπτωση φαίνεται να αφήνει εκτεθειμένο τον ΕΟΑ Λεμεσού, καθώς μέσω της λίμνης κατακράτησης των ομβρίων υδάτων που διαχειρίζεται, δείγματα από την οποία κατέδειξαν μόλυνση, διοχετεύονται συνεχώς λύματα στη λίμνη Μακριά, από όπου περνάνε στην αλυκή. Στη σύσκεψη ο ΕΟΑ Λεμεσού παραδέχτηκε, σύμφωνα με τις ίδιες πηγές, ότι τα λύματα της περιοχής καταλήγουν στη λίμνη κατακράτησης. Πρόσθεσαν ότι ποσότητα λυμάτων που δεν εισέρχονται στη λίμνη Μακριά, κατα-

λήγουν στη θάλασσα του Λέντις Μάιλ.

Τα επόμενα βήματα

Μετά τη γνωστοποίηση από τον ΕΟΑ Λεμεσού του προβλήματος στην πρώτη σύσκεψη εμπλεκόμενων (9 Ιανουαρίου), θα πραγματοποιηθεί μία δεύτερη την ερχόμενη Παρασκευή 7 Φεβρουαρίου για τα επόμενα βήματα, αναφέρθηκε στην «Κ» από το Τμήμα Περιβάλλοντος. Σημείωσαν επίσης ότι μετά την ενημέρωση για μεγάλες επιχειρήσεις που λειτουργούν εδώ και χρόνια, χωρίς να έχουν συνδεθεί με το αποχετευτικό σύστημα ή έχουν συνδεθεί μερικώς, όπως και κατοικιών, αποφάσισαν όπως ο ΕΟΑ Λεμεσού σε διάστημα εντός 15 ημερών παρουσιάσει λίστα όλων των υποστατικών στην περιοχή που δεν έχουν συνδεθεί με το αποχετευτικό σύστημα, κάτι που όπως διαβεβαίωσαν από το Τμήμα, δεν έκανε μέχρι την περασμένη Παρασκευή 31 Ιανουαρίου.

Σύμφωνα με το Τμήμα Περιβάλλοντος, αμέσως μετά την ετοιμασία του σχετικού καταλόγου εκ μέρους

του ΕΟΑ, θα εκπονηθεί σχέδιο δράσης για να προγραμματιστεί η σύνδεση με το αποχετευτικό αυτών των επιχειρήσεων και κατοικιών. Συγχρόνως, οι εμπλεκόμενοι αποφάσισαν την ετοιμασία μελέτης, η οποία θα καλύπτει ευρύτερα το θέμα της διαχείρισης των όμβριων υδάτων στην περιοχή. Αναφέρθηκε ότι σε έναν μήνα θα είναι έτοιμο το περίγραμμα της μελέτης και θα ετοιμαστεί χρονοδιάγραμμα εκπόνησης μοντέλου ανάπτυξης της περιοχής, για αντιμετώπιση του προβλήματος από τη διοχέτευση μεγάλων ποσοτήτων όμβριων υδάτων. Όπως πληροφορείται η «Κ», το θέμα της απόρριψης λυμάτων στην αλυκή ενέγραψε στην Επιτροπή Περιβάλλοντος της Βουλής για να συζητηθεί η ομάδα βουλευτών του ΑΚΕΛ (Νίκος Κέττηρος, Ανδρέας Καυκαλιός και Μαρίνα Νικολάου), ενώ η Επιτροπή Περιβάλλοντος έχει προγραμματίσει να επισκεφτεί την περιοχή στις 14 Φεβρουαρίου.

«Στο φως» λόγω ανομβρίας

«Το ανησυχητικό είναι εάν ο ΣΑΛΑ (σήμερα ΕΟΑ Λεμεσού) και άλλοι αρμόδιοι, γνώριζαν από πριν το πρόβλημα των μη συνδεδεμένων υποστατικών», σχολίασε στην «Κ» η εκτελεστική διευθύντρια του μη κερδοσκοπικού περιβαλλοντικού οργανισμού Terra Cypria, Κούλλα Μιχαήλ. Η ίδια ανέδειξε πρώτη το θέμα, μετά από παράπονα πολιτών, προβαίνοντας τον περασμένο Σεπτέμβριο σε επιτόπιες έρευνες και ενημερώνοντας σχετικά το Τμήμα Περιβάλλοντος και τις Βρετανικές Βάσεις. Από τις εξετάσεις που έκανε, διαπίστωσε ότι εκείνη την περίοδο, όπου δεν υπήρχε βροχόπτωση και λόγω της περσινης ανομβρίας η αλυκή ήταν αποξηραμένη στο μεγαλύτερο μέρος της, δεν δικαιολογούνταν οι ροές υγρών προς την αλυκή από τις τρεις προαναφερ-

Σύμφωνα με καλά ενημερωμένες πηγές, οι αναλύσεις στις οποίες προέβησαν οι Βρετανικές Βάσεις είναι απογοητευτικές, καθώς δείχνουν ότι διοχετεύονται στην αλυκή λύματα και άλλοι επικίνδυνοι χημικοί οργανισμοί.

θείσες πηγές. Η ένδειξη ροών, που δεν έπρεπε να υπήρχαν εκείνη την περίοδο, η δυσωδία από το νερό στην αλυκή και οι παρατηρήσεις ευτροφισμού, όπως και άλλες στερεές ουσίες που επέπλεαν, την έκαναν να κινητοποιηθεί, όπως εξήγησε. Επίσης διαβεβαίωσε ότι στη συνέχεια ενημερώθηκε τόσο από το Τμήμα Περιβάλλοντος όσο και από τις Βρετανικές Βάσεις ότι μετά την καταγγελία του Terra Cypria έκαναν σειρά αναλύσεων. Το Τμήμα Περιβάλλοντος της ανέφερε ότι τα αποτελέσματα «μιλούν» για ενδείξεις λυμάτων, τόνισε. Τα κενά στη σωστή διαχείριση του υδροβιότοπου, ο οποίος είναι διεθνούς σημασίας, καθώς είναι περιοχή «Ramsar», και ο πιο σημαντικός της Κύπρου, πάει τουλάχιστον 10 χρόνια πίσω, είπε η Κούλλα Μιχαήλ, διερωτώμενη εάν έπρεπε να προκύψει η δυσωδία, καθώς φαίνεται ότι η πίεση που δέχεται από αναπτύξεις κορυφώθηκε, για να ενεργοποιηθούν οι αρμόδιοι. «Ήταν εις γνώσιν τους και δεν έκαναν τίποτα; Πώς διαχειρίζονταν αυτή την κατάσταση»;, συμπλήρωσε.

Μειώθηκαν τα φλαμίνγκο

Όσον αφορά την περιβαλλοντική υποβάθμιση του υδροβιότοπου, η Υπηρεσία Θήρας και Πανίδας του υπουργείου Εσωτερικών ανησυχεί, καθώς τα τελευταία χρόνια καταγράφει σημαντική μείωση στους αριθμούς των φλαμίνγκο που την επισκέπτονται κατά τη χειμερινή κυρίως περίοδο. Ο κυριότερος λόγος έχει να κάνει με την πρόσβαση σε τροφή. Τα πτηνά αντιλαμβάνονται την απουσία κατάλληλης τροφής και φεύγουν, δήλωσε στην «Κ» ο ανώτερος λειτουργός στην Υπηρεσία, Νίκος Κασίνης. «Όταν εισέρχονται στην αλυκή παράγοντες, οι οποίοι υποβαθμίζουν το νερό και την ανάπτυξη της τροφής τους, όπως είναι το φυτοπλαγκτόν, η γαρίδα και διάφορα ασπόνδυλα, τότε αυτές οι συνθήκες οδηγούν σε ένα σημείο, όπου τα φλαμίνγκο φεύγουν, δεν έχουν λόγο να είναι εκεί», εξήγησε. Παράλληλα χαρακτήρισε τραγικό το να παρυσιαστούν στο Ακρωτήριο μόνο 25-30 φλαμίνγκο τον Ιανουάριο του 2024, όταν τον ίδιο μήνα σε μικρότερες λίμνες, όπως αυτές του Παραλιμνίου και της Ορόκλινης, φιλοξενούνταν περίπου 100 και 200 φλαμίνγκο, αντίστοιχα. Την περίοδο 2023 - 2024, αν και υπήρχε αρκετό νερό στην αλυκή, παρατηρήθηκαν χαμηλότεροι αριθμοί από το 2008, που σημειώθηκε η μεγάλη ανομβρία, τόνισε.

Εξάλλου, τα τελευταία 10 χρόνια αυξήθηκαν οι αριθμοί των καλαμιών στην ανατολική περιοχή της αλυκής, λόγω των ακάθαρτων νερών από τη δυτική Λεμεσό. Χαρακτηριστικό παράδειγμα, είπε ο κ. Κασίνης, είναι η λίμνη Μακριά στο Ζακάκι, όπου γίνεται ευτροφισμός από τα πολλά οργανικά που περιέχονται στα ακάθαρτα νερά. Σήμερα ένας επισκέπτης στη λίμνη, όπου στήθηκε παρατηρητήριο πουλιών με θέα προς αυτή, δεν θα δει ούτε ίχνος νερού ή κάποιο πτηνό, λόγω της κάλυψης της λίμνης από τα καλάμια.

SMART FORWARD.

ΕΠΙΣΗΜΟΣ ΔΙΑΝΟΜΕΑΣ

ΧΡ. ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ & ΥΙΟΙ ΛΤΔ
Καντάρας 54, Καϊμακλί, 1037 Λευκωσία - Κύπρος
sales@chrkapodistriass.com, **T. 22348600**

ΤΟΜΟΣ Α΄

ΓΙΩΡΓΟΣ ΖΑΜΠΕΤΑΣ

βαθιά στη θάλασσα θα πέσω

Ένας ξεχωριστός λαϊκός συνθέτης,
ένας βιρτουόζος του μπουζουκιού, ένας μοναδικός σόουμαν

Μαρτυρίες και περιστατικά από τη ζωή και το έργο του,
όπως τα κατέγραψε η Κατερίνα Ζαμπέτα

ΚΥΡΙΑΚΗ
9/2/25

Εικονικά μνημόσυνα

Της **ΕΛΕΝΗΣ ΞΕΝΟΥ**

«**Δεν μας αφήνουν** να συνδεθούμε φυσιο-λογικά με τον τόπο μας», γράφει ο ποιητής και δανείζομαι τη φράση του καθώς παρα-τηρώ τη φωτογραφία του μνημοσύνου του Γρίβα, με την ηγσία του ΔΗΣΥ σύσσωμη παρούσα –όπως μεθοδικά προαποφασίστη-κε– και την πρόεδρό του και πρόεδρο της Βουλής (για να μην ξεχνιόμαστε) μαυροφορούσα σε ύψος μεταχρονο-λογημένου πένθους. Και όσο περισσότερο κοιτώ αυτή την για πολλούς και ουσιαστικούς λόγους θλιβερή φω-τογραφία με την επιτηδευμένη στιλιστική «άποψη» της κας Δημητρίου σε πρώτο πλάνο, τόσο πιο πολύ μου φα-νερώνεται η μικρόνοια που υποκρύπτει όλο αυτό το στημένο πωσγύρισμα. Δεν πρόκειται καν για μια ξεκάθαρη πολιτική θέση ώστε να σταθεί κανείς απέναντί της με κριτική στάση και επιχειρήματα.

Πρόκειται για μια μεθοδευμένη κίνηση μπαγιάτικης μικροκομματικής «τακτικής» που εκπορεύεται από ποταπά κίνητρα, τα οποία ένας σύγχρονος και νέος πολιτικός θα έπρεπε να αποστρέφεται, αν εκείνο που προσδοκά είναι τον απεικλωβισμό από πρόσωπα και πεπειθήσεις που συντηρούν τον διχασμό, μήπως και μπορέσουμε επιτέλους να συνδεθούμε φυσιολογικά με αυτό τον τόπο και με ό,τι μας συνιστά. Διότι, αν θέλουμε να λέμε τα πράγματα με τον όνομά τους, πατριωτισμός σήμερα δεν είναι η ανα-μόχλευση του παρελθόντος προς συντήρηση του «μύθου» προσώπων και πεποιθήσεων που θα έπρεπε να έχουν ήδη αποκαθλωθεί, αλλά η αναμόχλευση του παρελθόντος προκειμένου να διδαχτούμε από τα λάθη μας και να φέρουμε στο φως αποσιωπημένες αλήθειες που θα φωτίσουν αυτά τα λάθη σε όλο τους το μέγεθος.

Αυτό θα έπρεπε να επιδιώκει ο σύγχρονος πολιτικός, αν αγαπά τον τόπο περισσότερο από το κόμμα ή την όποια προσωπική του φιλοδοξία. Να μιλήσει για αλήθειες και να επιχειρήσει αυτή την υπέρβαση και όχι να σέρνεται μαυροφορημένος με ύψος πενθούσας χίπας σε μια κα-κόγουστη παράσταση που στήνεται μόνο και μόνο για μερικές ψήφους παραπάνω και πόσο μάλλον όταν αυτή η αλίευση στοχεύει στη δεξαμενή ενός κόμματος που θα έπρεπε να τεθεί στη γωνιά από όποιον διαθέτει πολιτικά τόλμη, ενσυναίσθηση, αξιοπρέπεια και ευρύτερη αντίληψη των φαινομένων της εποχής. Όλο αυτό στα μάτια του κάθε σκεπτόμενου πολίτη, που παρακολουθεί με ουσιαστική ανησυχία τι συμβαίνει γύρω του, μόνο σαν κατάπτυστη πολιτική μικρότητα μπορεί να εκληφθεί. Και δεν είναι απλώς θλιβερό για πολιτικούς που επικαλούνται το νέο και το σύγχρονο να αποδεικνύονται τελικά φτηνές απο-μυμήσεις του παλιού, αλλά και «επικίνδυνο» δεδομένης της επαναλαμβανόμενης αδυναμίας τους να αρθρώσουν έναν πολιτικό λόγο ουσίας που να διαπερνά την εικόνα και να αγγίζει ένα βάθος σκέψης και ενόρασης. Το δε πιο τραγικό είναι πως αυτοί οι τάχα μου νέοι και σύγχρονοι πολιτικοί αδυνατούν να αντιληφθούν πως οι εν λόγω μι-κροκομματικές κινήσεις τους είναι ορατές διά γυμνού οφθαλμού και αυτό στα μάτια του σκεπτόμενου πολίτη τους καθιστά κενούς περιεχομένου. Είναι πραγματικά για να διερωτάται κανείς. Αυτό θέλει η κα Δημητρίου και οι λοιποί να σημαίνει σήμερα ο ΔΗΣΥ; Ένα κόμμα που προ-κειμένου να κερδίσει ψήφους από την Ακροδεξιά (οποία κατάντια) –και δη σε αυτή την εποχή του τραμπούμου και της διάτρητης δημοκρατίας–, περιφέρεται μαυροφορεμένο σε πωσγυρίσματα επενδύοντας σε «εικονοστάσια»;

Είναι καιρός ωστόσο να απαιτήσουμε κάτι καλύτερο γι’ αυτό τον τόπο από πολιτικούς που μετατρέπονται σε πολιτικάντηδες προκειμένου να συσπειρωθεί η κομματική τους πελατεία. Διότι ο τόπος αξίζει πολιτικούς που να τον αγαπούν περισσότερο από το κόμμα ή το τομάρι τους. Και αν πραγματικά αγαπάς αυτό τον τόπο τότε προτείνεις την υπέρβαση προκειμένου να χτιστεί ένα μέλλον που να αρμόζει στο φως μας, στην ιστορία μας, στην αλμύρα των θαλασσών μας και στους προγόνους μας που έμαθαν παρόλα τα τραυμάτά τους να επιβιώνουν πιστεύοντας στο θάυμα. Κι αν όλα αυτά τα θεωρεί φιλά γράμματα η κα Δημητρίου και οι λοιποί σύγχρονοι τάχα μου πολιτικοί, τότε το μόνο που μας απομένει είναι να τους αφήσουμε να περιφέρονται μόνοι και έρμιοι σε μνημόσυνα και στην εικονική πραγματικότητα που επέλεξαν να ζουν.

elenixenou11@gmail.com

Το βρετανικό κοινοβούλιο και ο Πύργος της Ελισάβετ στο Λονδίνο. Η Βρετανία συμπλήρωσε πέντε χρόνια από το Brexit τα μεσάνυχτα της 31ης Ιανουαρίου 2025.

Δημοκρατία στην ενέργεια

Του **ΔΗΜΗΤΡΗ Μ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ**

Στην **ενέργεια** αποτύχαμε. Διαχρονικά και συλλογικά. Πιστεύω πως οφείλουμε να ξεκινούμε κάθε αναφορά μας στο θέμα με αυτή μας την παραδοχή. Το κόστος ενέργειας που φορτώνονται τα νοικοκυριά και οι επιχειρήσεις είναι δυσανάλογο όπως και αν το συγκρίνεις. Με το κόστος ενέργειας στην υπόλοιπη Ευρώπη, με το κόστος ενέρ-γιας ως ποσοστό εξόδων σε ένα νοικοκυριό. Τα θέματα ενέργειας είναι πολύπλοκα και δυσνόητα στη μεγάλη μάζα των πολιτών. Θα τολμήσω να πω ότι είναι δυσνόητα και σε μεγάλη μάζα πολιτικών. Ακόμη και ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, στην εκδήλωση της περα-σμένης Τετάρτης, μίλησε 50 λεπτά και αφιέ-ρωσε μόλις 108 λέξεις για την ενέργεια, χωρίς να πει κάτι συγκεκριμένο, κάτι χειροπιαστό.

Δυστυχώς, όπως και σε άλλα θέματα, εκεί που υπάρχει αυτό το ζοφερό περιβάλλον και η δυσκολία κατανόησης, αυτοί οι λίγιοι που καταλαβαίνουν πρώτοι επιβάλλουν τους κα-νόνες με ό,τι κι αν αυτό συνεπάγεται. Έτσι είδαμε πριν από περίπου 20 χρόνια, σε μια χώρα που δεν φημίζεται για τους ανέμους της αλλά για την ηλιοφάνεια, να επενδύει στις ανεμογεννήτριες και όχι στα φωτοβολ-ταιικά. Και στη συνέχεια, όταν έκανε στροφή στην ηλιακή ενέργεια, αντί να επενδύσει πρώτιστα στο να καλυφθούν όλες οι στέγες με φωτοβολταικά, δώσαμε έμφαση στα πάρκα, δίδοντας, σε κάποιες περιπτώσεις και χαλίτκη γη για τέτοιες αναπτύξεις. Βεβαίως αυτό που βαραίνει το κλίμα και τις τσέπες είναι και η όροι της μεταβατικής ρύθμισης της αγοράς ηλεκτρισμού, μιας μεταβατικής ρύθμισης που ολόενα και παραινείται.

Χρειάζεται, έστω και τώρα να χαραχθεί μια στρατηγική στην ενέργεια. Που στόχο θα έχει να μειώσει άμεσα το κόστος ενέργειας και να είναι προσβάσιμη σε όλους αυτή η φθηνότερη ενέργεια. Για να γίνει αυτό χρει-άζεται να αποφασίσουμε το μίγμα ενέργειας που θέλουμε να έχουμε ως χώρα το 2030, το 2040 και το 2050. Σήμερα, έχουμε σχεδιασμούς για συμβατικά παραγωγή, για παραγωγή από ΑΠΕ, για έλευση φυσικού αερίου και για τη δισυνδρεση του δικτύου της Κύπρου, που η κάθε μια επιλογή από μόνη της καλύπτει σχεδόν εξ ολοκλήρου τις ανάγκες της χώρας.

Αντιλαμβανόμαστε όλοι το πόσα χρήματα έχουν σπαταληθεί για μελέτες που δεν μπο-ρούν να υλοποιηθούν. Και φτάσαμε σήμερα, λόγω μη αναβάθμισης του δικτύου της ΑΗΚ να πετάμε ενέργεια από τα φωτοβολταικά, ενέργεια που παράγεται από τα νοικοκυριά αλλά, όπως μας είπε ο υπουργός τις τελευταίες μέρες, και από τα πάρκα.

Σήμερα μπαίνει στην εξίσωση η παράμε-τρος της αποθήκευσης ενέργειας. Η ενθάρ-ρυνση αποθήκευσης, με κίνητρα ή και με επιδότηση, θα πρέπει να διοχετευτεί πρώτα στα νοικοκυριά και μετά στα πάρκα. Αυτό επιτάσσει η δημοκρατία στην ενέργεια. Επί-σης, τώρα που, σωστά, δόθηκε άδεια για πα-ραγωγή ΑΠΕ στην ΑΗΚ, η αναβάθμιση του δικτύου μεταφοράς πρέπει να απαιτηθεί να γίνει χθες. Παραγωγή με συμβατικά μέσα, από τους σταθμούς παραγωγής θα συνεχίσει να γίνεται. Η ασφάλεια του δικτύου, η σταθερή ροή ενέργειας το επιβάλλει. Πρέπει όμως να γίνεται πιο φτηνά. Το γεγονός πως οι γεννή-τριες δεν έχουν αντικατασταθεί ακόμη είναι γεγονός που προφανώς μας εκθέτει. Και επει-δή, όση παραγωγή από ΑΠΕ και αν κάνουμε, όση ενέργεια και αν διοχετεύεται στο μέλλον με την ηλεκτρική δισυνδρεση η παραγωγή με γεννήτριες θα συνεχίσει να γίνεται, είναι μονόδρομος η οικονομικότερη αυτή παρα-γωγή. Το ζήτημα της ενέργειας δεν μπορούμε να το προσπερνάμε, ως πολιτικοί, με τοιτάτα και προσεγγίσεις επιδερμικές. Ως βουλευτής, αλλά και ως ηλεκτρολόγος μηχανικός έχω σκοπό να προσπαθήσω να εξηγήσω με απλά λόγια τα ζητήματα της ενέργειας. Μας αφο-ρούν όλους και το ξέρουμε. Το βλέπουμε στον λογαριασμό, το νιώθουμε στην τσέπη. Και όσο δεν ασχολούμαστε, όσο δεν διεκδικούμε τη δημοκρατία στην ενέργεια, κάποιοι, ο κα-θένας από τη δική του μεριά θα προσπαθεί να μεγιστοποιεί το κέρδος του στις δικές μας πλάτες. Και δυστυχώς δεν είναι πρόβλημα που θα το βρουν μπροστά τους τα παιδιά μας. Το βρίσκουμε εμείς σήμερα. Το βρίσκουμε εδώ και πολλά χρόνια.

Ο κ. Δημητρίου είναι βουλευτής, πρόεδρος Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Θεσμών. twitter: @dmdemetriou

Μια φωτογραφία

Του **ΣΤΑΥΡΟΥ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ**

Scripta manent. Έτσι λέγαμε πάντα. Πλν, όμως, οι εποχές αλλάζουν και στον νέο ψηφιακό κόσμο τα «αποτυπώματα» που αφήνει κανείς πίσω του αποδεικνύονται εξίσου σημαντικά. Μια φωτογραφία επί παραδείγματι. Μια στιγμή, η οποία μπορεί να «καλάσει» την εικόνα ενός δημοσίου προσώπου που κτίστηκε με τόσο κόπο.

Ο Νίκος Χριστοδουλίδης άνοιξε τον δρόμο στη μάχη της εικόνας. Κατηγορήθηκε μάλιστα ότι επένδυσε στις εντυπώσεις περισσότερο απ’ ό,τι στην ουσία για να κερδίσει την κούρσα των εκλογών. Εκείνη, όμως, που ξεχώρισε εντέλει ήταν η Αννίτα Δημητρίου. Με σχέδιο και συνέπεια. Προσέλαβε ανθρώπους οι οποίοι επεξερ-γάστηκαν το δημόσιο προφίλ της με κάθε λεπτομέρεια. Η περίπτωση της άλλωστε προσφέρεται για να αξιο-ποιηθούν τα σύγχρονα εργαλεία επικοινωνίας. Είναι νέα, οπότε έχει καλύτερο «γκελ» στα κοινωνικά δίκτυα. Είναι επίσης ωραία γυναίκα, άρα τη «θέλει» ο φακός. Η Αννίτα με την ομάδα της χρησιμοποίησαν όλα τα στε-ρεότυπα, αγνοώντας τα όποια σκωπτικά σχόλια. Οι φω-τογραφίες με παιδιά και ηλικιωμένους, που απευθύνονται στο συναίσθημα του μέσου ψηφοφόρου, είναι το φόρτε της. Αλλά και φωτογραφίες πιο «θεσμικές», οι οποίες εκπέμπουν κύρος και κάνουν ενδιαφέρον κοντράστ με το νεαρό της ηλικίας της. Κάπως έτσι κτίστηκε η υψηλή δημοτικότητα της. Με τη μεγαλύτερη έμφαση στην εικόνα και «τόσο όσο» στο πολιτικό περιεχόμενο.

Ασכולείται κανείς με το πολιτικό περιεχόμενο; Την απάντηση στο ερώτημα αυτό θα πρέπει να τη δώσουν όσοι κουνούν το δάκτυλο, καυτηριάζοντας τα νέα πολιτικά ήθη. Νομίζω εκεί που θα συναντηθούμε πολλοί, είναι στην παραδοχή ότι στην εποχή που το εκλογικό σώμα ανταμείβει τον Φειδία με 20%, το περιεχόμενο δεν τίθεται ως προτεραιότητα. Αρκεί ο πολιτικός να αγγίζει τα θέματα με τρόπο που να γίνονται αντιληπτά. Αρκεί να δείχνει οικείος –«ένας από εμάς»– και να μην κουνάει διδακτικά το δάκτυλό του. Προσόντα που όχι μόνο διαθέτει η Αννίτα Δημητρίου, αλλά έδειξε ότι μπορεί να τα αξιοποιήσει για να πάει ένα βήμα παρακάτω. Να τσαλακωθεί. Να γίνει η κοπέλα που δηλώνει άγνοια για τα παραδοσιακά ανδρικά κάστρα, όπως π.χ. ένα σπασμένο κολάνι αυτοκινήτου. Ναι, είναι τόσο απλοϊκό όσο ακριβώς ακούγεται. Το θέμα είναι να μπορείς να το υποστηρίξεις. Η κυρία Πρόεδρος το έπραξε κατ’ επα-νάληψη και δεν υπήρχε καλύτερη απόδειξη επιτυχίας από τα υψηλά ποσοστά στις δημοσκοπήσεις.

Τι μπορεί να θέσει σε κίνδυνο τα πιο πάνω; Η αντι-στροφή της εικόνας. Το ίδιο εργαλείο, αλλά από την ανάποδο. Μια στιγμή μπορεί να είναι αρκετή για να θολώσει την εικόνα που φωτίστηκε με τόση σπουδή και φροντίδα. Μια φωτογραφία. Εν προκειμένο η φω-τογραφία της Αννίτας Δημητρίου στο ρετινό μνημόσυνο του Γρίβα. Με σκυθρωπό πρόσωπο, ντυμένη στα μαύρα, σαν να βιώνει μια προσωπική απώλεια. Υποβασταζόμενη από έναν ιερωμένο και μιαν αγωνίστρια της ΕΟΚΑ. Οι συμβολισμοί είναι τόσο κραυγαλέοι που φλερτάρουν επικίνδυνα με τη γραφικότητα. Ιδιαίτερως για όποιον διαθέτει καλή μνήμη και θυμάται τη δήλωσή της πέρυσι τον Ιανουάριο: «Αρκετά με αυτό το θέμα κάθε χρόνο, αν θα πάμε ή δεν θα πάμε στο μνημόσυνο του οποιου-δήποτε. Έχουμε τόσα θέματα να διαχειριστούμε και θα συζητούμε τώρα για το 1955 και το 1821; Φτάνει, νομίζω. Πλήρως σεβασμός στην ιστορία μας, αλλά έχουμε τόσα θέματα στα οποία πρέπει να εστιάσουμε».

Μάλλον φέτος δεν είχαμε τόσα θέματα για να εστιά-σουμε κι έτσι επέλεξε το μνημόσυνο του «οποιοδήποτε». Ή, το πιο πιθανόν, ένιωσε τα χνώτα του ΕΛΑΜ τόσο κοντά της, ώστε να επιστρέψει στους παλιούς και δο-κιμασμένους δρόμους της εθνικοφοροσύνης. Δύο σχόλια, για το διά ταύτα: Πρώτον, αν η Αννίτα Δημητρίου ήταν μόνο ηγέτης του ΔΗΣΥ το θέμα θα ήταν ήσσονος ση-μασίας και θα εξαγγλιέτο σε δυο αράδες. Δεύτερον, επειδή η Αννίτα Δημητρίου είναι πρόεδρος της Βουλής, το θέμα είτε το θέλει είτε όχι αποκτά ειδικό πολιτικό βάρος. Σε απλά ελληνικά, ένας πολιτικός αξιωματούχος –η δεύτερη τη τάξει πολιτικός της Κυπριακής Δημοκρα-τίας– δεν αποδίδει τιμές στον άνθρωπο που επικεκήρησε να ανατρέψει διά της βίας τη νόμιμη κυβέρνηση του κράτους.

stavros.christodoulou@gmail.com

Η αποκαθήλωση του «Cordon Sanitaire»

Του **ΠΑΥΛΟΥ Κ. ΞΑΝΘΟΥΛΗ**

Οι Ευρωπαίοι ηγέτες εμφανί-ζονται αμήχανοι και ταραγ-μένοι από τις πρώτες ακραίες, αν μη τι άλλο, πολιτικές πρά-ξεις του Ντόναλντ Τραμπ. Και κάποιοι επικρίνουν δη-μοσίως, τόσο τη στάση που τηρεί έναντι στην Ε.Ε., όσο και τον τρόπο με τον οποίο εκλαμβάνει την έννοια των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Τελευταίο «επίτευγμα» του πλανητάρχη, ο σχεδιασμός για παραπομπή 30 χιλιάδων παράτυπων μεταναστών, στις φυλακές Γκουαντάναμο, εκεί όπου κρα-τούνταν τρομοκράτες, περιλαμβανομένων και αυτών της Αλ-Κάιτα.

Αν και η παράτυπη μετανάστευση είναι πρόβλημα, η φυλακή Γκουαντάναμο δεν μπορεί βεβαίως να θεωρείται λύση, ούτε και να προκρίνεται ως τέτοια. Κατά συνέπεια, η επίκριση τέτοιων «πολιτικών» κινήσεων είναι απολύτως αιτιολογημένη από Ευρω-παίους αξιωματούχους, οι οποίοι εμφανί-στηκαν «αγκωμένοι» στο πρόσφατο Συμ-βούλιο Υπουργών Εξωτερικών, όταν συζη-τούνταν οι σχέσεις Ε.Ε.-ΗΠΑ, υπό το φως

των ενεργειών Τραμπ. Ανάλογο «άγχος», ωστόσο, δεν διαπιστώνουμε να επικρατεί για τη μετατόπιση της Γερμανίας, που ηγείται του «φυσικού», ευρωπαϊκού μας χώρου, προς την κατεύθυνση της ρατσιστικής Ακροδεξιάς. Οι εξελίξεις είναι καταγιστικές, καθώς για πρώτη φορά έσπασε και αποκα-θλώθηκε το «τείχος προστασίας», το «Cor-don Sanitaire» ή «Brandmauer», που είχε εγκατασταθεί με πολιτική συμφωνία και χώριζε τις δημοκρατικές δυνάμεις από τη ρατσιστική ακροδεξιά του «ΑfD-Εναλλακτική για τη Γερμανία». Έτσι λοιπόν, μια μη δε-σμευτική πρόταση ψηφίσματος του Φρίντριχ Μερτς, ηγέτη των Χριστιανοδημοκρατών, για κλείσιμο των συνόρων της Γερμανίας στους μετανάστες, που εάν υλοποιηθεί θα σπνάνει και την κατάργηση της Συνθήκης Σένγκεν, υιοθετήθηκε στη Μπούντεσταγκ, με τη στήριξη του «AfD-Εναλλακτική για τη Γερμανία». Η συνεργασία των Χριστια-νοδημοκρατών που μετέχουν στο Ευρωπαϊκό Λαϊκό Κόμμα (μαζί με τον ΔΗΣΥ και τον πρόεδρο Χριστοδουλίδη), και του κόμματος Εναλλακτική για τη Γερμανία, δεν σπάζει

μόνο ένα ταμπού. Αλλά, παράλληλα, ανοίγει δρόμο για συμπόρευση των «δύο», τόσο στο μεταναστευτικό, όσο και σε άλλα ζη-τήματα, με ό,τι αυτό συνεπάγεται. Την ίδια ώρα, η συνεργασία του ηγέτη των Χριστια-νοδημοκρατών Φρίντριχ Μερτς, που προ-αλείφεται για τη θέση του επόμενου Γερ-μανού καγκελαρίου (ενόψει εκλογών στις 23 Φεβρουαρίου), με ένα κόμμα που βρί-σκεται υπό το μικροσκοπιο των υπηρεσιών ασφαλείας της Γερμανίας, συμβάλλει εκ των πραγμάτων στην προσπάθεια του AfD για κανονικοποίηση, προκειμένου να απο-τέλει πλέον αποδεικτό μέρος του πολιτικού συστήματος της ισχυρότερης χώρας της Ε.Ε., που ως γνωστόν «ρυθμίζει», σε βαθμό χειραγώγησης και τις ευρωπαϊκές αποφάσεις. Η εικόνα σχηματίζεται μπροστά μας και δεν είναι ευχάριστη για το μέλλον του «φω-σικού μας χώρου». Πόσο μάλλον, αν ανα-λογιστούμε ότι στον έτερο «πυλώνα στα-θερότητας» της Ε.Ε., στη Γαλλία, ο Ζορνάν Μπαρντελά, ηγέτης του κόμματος της Μαρίν Λε Πεν και πρόεδρος της ακροδεξιάς ομάδας Ευρωπαίοι Πατριώτες στην Ευρωβουλή,

κάλεσε την ομάδα των «Ευρωπαίων Συν-τηρητικών-Μεταρρυθμιστών», να «εξολο-θρεύσουν» μαζί την «Πράσινη Συμφωνία». Η ανταπόκριση ήταν άμεση! Οι Συντηρη-τικοί-Μεταρρυθμιστές, στους οποίους μετέχει και το κόμμα της Ιταλίας πρωθυπουργού Τζόρτζιας Μελόνι, μαζί με το κυπριακό ΕΛΑΜ, απάντησε θετικά διά επιστολής, διαμνύνοντας ότι «είμαστε ανοικτοί σε ευ-ρύτερες συζητήσεις μαζί σας και με εκείνους που συμερίζονται τις ανησυχίες μας για τις οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις της Πράσινης Συμφωνίας». Με πολύ απλά λόγια, η Ακροδεξιά στη Γερμανία και στη Γαλλία επιβάλλει τις πολιτικές της, οι οποίες μοιραία θα αγγίξουν τους σχεδιασμούς και τις αποφάσεις της Ε.Ε. Με αφετηρία την Πράσινη Συμφωνία και την παράνομη με-τανάστευση (η οποία είναι πρόβλημα και πρέπει να ρυθμιστεί, αλλά όχι με ρατσιστικές μεθόδους και αποφάσεις που θα οδηγήσουν και σε κατάργηση της Συνθήκης Σένγκεν).

Όλος τυχαίως, οι δύο αυτοί άζονες της Πράσινης Συμφωνίας και της μετανάστευ-σης, στους οποίους επικεντρώνεται η υπό

κανονικοποίηση ακροδεξιά στην Ε.Ε., βρί-σκονται στο επίκεντρο των πρώτων ενεργειών του Ντόναλντ Τραμπ. Που έθεσε (ξανά) τις ΗΠΑ εκτός της συμφωνίας του Παρισιού για το κλίμα και δεσμεύτηκε να κυνηγήσει τους μετανάστες, τους οποίους προεκλογικά είχε κατηγορήσει ψευδώς ότι έτρωγαν κατοικίδια στο Οχάιο και μετεκλο-γικά προσανατολίζεται να στείλει –μερικές δεκάδες χιλιάδες– στο Γκουαντάναμο.

Αν όμως πρέπει κάποιοι να μεμρμάσμε, δεν είναι μόνο τον Τραμπ που είναι και μα-κριά και είναι και εύκολος, ανεξόδοσ στόχος. Είναι τους «δικούς» μας, εδώ, πιο κοντά. Και στην Ευρώπη αλλά και ειδικότερα στην Κύπρο, που αποδείχθηκε μπροστάρης και απέκοψε πολύ πιο γρήγορα από τους Γερ-μανούς το «Cordon Sanitaire», κατά «κυ-πριακή αναλογία». Οδηγώντας σε συνερ-γασία ΔΗΣΥ-ΕΛΑΜ, όχι για ένα μη δεσμευ-τικό ψήφισμα όπως έγινε στην Μπούντε-σταγκ, αλλά για την εκλογή προέδρου της κυπριακής Βουλής. Αμύμητο!

xanthoulis.pavlos@gmail.com

Ουσιαστικές δεσμεύσεις και ηθικές υποχρεώσεις

Του **ΑΛΕΞΗ ΠΑΠΑΧΕΛΑ**

Μας θύμωσε το γεγονός ότι η Γαλλία σκέπτεται σοβαρά να πουλήσει πυραύλους Meteor στην Τουρκία. Απολύτως δικαιολογημένη η ενόχληση της Αθήνας, αλλά το ερώτημα είναι αν στη συμφωνία για τα Rafale και τις φρεγάτες υπήρχε κάποια, άτυπη ή επίσημη, γαλλική δέσμευση πως η Γαλλία δεν θα δώσει ποτέ στην Τουρκία κάποιο όπλο που θα εξουδετέρωνε τα πλεονεκτήματα που θα αποκτούσε η χώρα μας με τις γαλλικές προμήθειες. Θα μπορούσε να είναι ακόμη και ένα απόρρητο παράρτημα της συμφωνίας αμυντικής συνεργασίας που έχουν υπογράψει οι δύο χώρες. Αν τίποτε από αυτά δεν υπάρχει, θα είναι δύσκολο να επικαλεστούμε κάποια ηθική υποχρέωση των Γάλλων, γιατί ως γνωστόν στον τομέα των εξοπλισμών η ηθική σπανίως παίζει κάποιο ρόλο. Ο πρωθυπουργός θα επικριρήσει να πείσει τον Γάλλο πρόεδρο Μακρόν ότι θα ήταν λάθος η πώληση των Meteor στην Αγκυρα. Μόνο η δική του παρέμβαση και επιρροή θα μπορούσε να την αποτρέψει.

Αντίστοιχα ζητήματα ανακύπτουν ασφαλώς και σε σχέση με τις ΗΠΑ. Η Ελλάδα έδωσε εμμέσως το πράσινο φως επί της ουσίας για να προχωρήσει η πώληση και αναβάθμιση τουρκικών αεροσκαφών F-16. Ως αντάλλαγμα έλαβε την επιστολή Μπλίνκεν, η οποία περιείχε την πλέον ασαφή και «χαλαρή» διατύπωση για την πρόθεση των ΗΠΑ να εγγυηθούν την ασφάλεια της Ελλάδος και την ισορροπία στο Αιγαίο και στην Ανατολική Μεσόγειο. Ελαβε επίσης μια λίστα με μεταχειρισμένο πολεμικό υλικό. Σύσσωμη η στρατιωτική ηγεσία αποφάσισε να «ψωνίσει» ελάχιστα από τη συγκεκριμένη λίστα, γιατί το υλικό ήταν προβληματικό και πολύ ακριβό στην επισκευή και μεταφορά του. Υπήρξαν, τέλος, νύξεις για την πρόθεση των ΗΠΑ να εξασφαλίσουν ένα ποιοτικό πλεονέ-

κτημα στην Ελλάδα όσον αφορά την προμήθεια αμερικανικού υλικού. Να δεσμευθούν, δηλαδή, οι ΗΠΑ ότι η Ελλάδα θα είναι πάντοτε ένα βήμα μπροστά σε σχέση με το τι αγοράζει η Τουρκία από αυτές. Με αυτό το σκεπτικό προχώρησε και το πράσινο φως για να αγοράσει η Ελλάδα F-35. Και πάλι, όμως, όλα αυτά είναι άτυπα και εξαρτώνται κάθε φορά από τις διαθέσεις του εκάστοτε ενοίκου του Λευκού Οίκου και του Κογκρέσου. Ταυτόχρονα, υπάρχει και ένα πρακτικό θέμα, γιατί η Ελλάδα δεν μπορεί να χρεοκοπήσει για να αγοράζει κάθε φορά και ένα πιο εξελιγμένο σύστημα...

Πρέπει, όμως, να σκεφτούμε ξανά αν ήταν σωφρων να δώσει η Ελλάδα πιστοποιητικά καλής διαγωγής στην Τουρκία. Αν ήταν σωφρων, θα πρέπει να αποφασίσει η κυβέρνηση αν έχουν ημερομηνία λήξης τα εν λόγω πιστοποιητικά και πώς μπορεί να τα χρησιμοποιήσει από εδώ και πέρα για διαπραγματευτικούς λόγους. Οι Αμερικανοί έδωσαν τα F-16 και οι Γερμανοί προχώρησαν την παραγγελία των τουρκικών υποβρυχίων γιατί εδραιώθηκε ένα μορατόριουμ στο Αιγαίο και σταμάτησαν οι υπερπιτήσεις. Αφού οι Τούρκοι «ήταν καλά παιδιά» σε σχέση με το 2020, δεν υπήρχε λόγος να συνεχιστεί το άτυπο εμπάργκο. Στην ουσία τους, ωστόσο, οι τουρκικές διεκδικήσεις και απαιτήσεις δεν άλλαξαν καθόλου.

Ο πρωθυπουργός έχει μια δύσκολη αποστολή να επιτελέσει. Πρέπει να πείσει τους Ευρωπαίους συμμάχους μας να διασφαλίσουν τη στρατηγική ισορροπία μεταξύ Ελλάδος και Τουρκίας. Πρέπει, ταυτόχρονα, να διαβάσει το νέο σκηνικό στις ΗΠΑ, τόσο στον Λευκό Οίκο όσο και σε ένα νέο Κογκρέσο χωρίς μερικά από τα σπιθαμάκια του παρελθόντος. Για να μαντέψει, βέβαια, τι σκέπτεται για όλα αυτά ο Ντόναλντ Τραμπ, θα πρέπει μάλλον να προσφύγει όχι σε κάποιους ειδικούς διεθνολόγους, αλλά σε... αστρολόγο.

Εχει δίκιο, αλλά...

Του **ΚΩΣΤΑ ΙΩΡΔΑΝΙΔΗ**

Εκλήθη την Τετάρτη στο υπουργείο Αμύνης από τον κ. Νίκο Δένδια η πρέσβειρα της Γαλλίας στην Αθήνα κ. Λοράνς Αουέρ, προς την οποία εξέφρασε «την έντονη αντίθεση της Ελλάδος» για το ενδεχόμενο πωλήσεως εις την Τουρκία πυραύλων Meteor, που διαθέτει και η χώρα μας. Όπως ήταν αναμενόμενο, βεβαίως, η πρέσβειρα της Γαλλίας επιφυλάχθηκε να απαντήσει αφού προηγουμένως ενημερωθεί, αν και βεβαίως δεν αγνοούσε το όλο θέμα. Αλλά αυτό επιβάλλει η διπλωματική πρακτική, που ισχύει σε αυτές τις περιπτώσεις.

Μέχρις εδώ καλώς, θα ήταν δυνατόν να πει κανείς μάλλον επεικώς. Τα όσα άλλα περιέλαβε ο κ. Δένδιας σε ανάρτηση στον προσωπικό του λογαριασμό στο Χ—πρώην Twitter—ανέδειξαν μια έλλειψη συνεννοήσεως με τον πρωθυπουργό. Ο υπουργός Αμύνης ανέφερε ότι η συνάντησή του πραγματοποιήθηκε «μετά τη σχετική ενημέρωση του πρωθυπουργού». Όμως, λίγες ώρες αργότερα ο κ. Μπτοστάκνς σε τηλεοπτική συνέντευξή του δήλωσε ότι δεν είχε «καμία τέτοια πληροφορία» και προσέθεσε ότι «μάλλον» ο κ. Δένδιας ενήργησε «προληπτικά». Κατόπιν τούτου, τι να υποθέσει ή τι να πει κανείς.

Κλείνοντας την ανάρτησή του στο Χ ο κ. Δένδιας έκρινε σκόπιμο να τονίσει στην κ. Αουέρ ότι το ενδεχόμενο πωλήσεως πυραύλων Meteor στην Τουρκία «δεν συνάδει με τις μέχρι τώρα άριστες στρατηγικές σχέσεις στον δυό κορών». Αξιον μνείας ίσως ότι ο όρος «στρατηγικές σχέσεις» εισήχθη από τον τότε πρέσβη των

ΗΠΑ στην Αθήνα Νικόλα Μπερνς, όταν η Ελλάς μετείχε στον πόλεμο του ΝΑΤΟ εναντίον της Σερβίας. Μόνον που στο πλαίσιο του ΝΑΤΟ υπάρχουν σχέσεις μόνον «συμμαχικές». Τα περί αμοιβαίας συνδρομής Ελλάδος και Γαλλίας, σε περίπτωση που μία από τις δύο χώρες δεχόταν επίθεση, δεν αφορούν προφανώς την εμπλοκή δύο κρατών του ΝΑΤΟ.

Πέραν τούτου, έξι είναι οι χώρες που μετέχουν στην κατασκευή του πυραύλου Meteor, εκ των οποίων η Γαλλία με ποσοστό μόνον 12,4%, ενώ το ποσοστό της Βρετανίας είναι τριπλάσιο και ανέρχεται σε 39,6%, με τη Γερμανία να έχει το 16%, την Ιταλία 12% και ακολουθούν η Σουηδία και η Ισπανία με ποσοστά 10%.

Εάν μάλιστα ληφθεί υπόψη ότι επίκειται γιγαντιαία αύξηση των αμυντικών δαπανών των ευρωπαϊκών κρατών του ΝΑΤΟ, ότι η Τουρκία διαπραγματεύεται επίσης την αγορά 40 μαχητικών Eurofighter Typhoon που κατασκευάζονται από τις Βρετανία, Γερμανία, Ισπανία και Ιταλία υπό την προϋπόθεση ότι θα εξασφαλίσει και τους πυραύλους Meteor, είναι μάλλον απίθανο οι εταίροι μας στο ΝΑΤΟ να διώξουν έναν τόσο καλό πελάτη για να ικανοποιήσουν τις ανησυχίες των Αθηνών.

Έχουν πολλά αλλάξει από την εποχή που η Τουρκία ήταν ο αποδιοπομπαίος τράγος των ΗΠΑ και της Ε.Ε. Η αναβάθμιση του ρόλου της Τουρκίας στην περιοχή είναι πλέον αδιαμφισβήτητη. Και η ελληνική κυβέρνηση μπορεί να θεωρεί ότι «έχει δικαίο, να λάβει όμως δεν έχει», λέει μία παλιά μας παροιμία, που ελάττωστο πλέον τη θυμούνται.

Η διαχείριση της τραγωδίας στα Τέμπη από την κυβέρνηση υπήρξε καταστροφική. Και μιλώ για την πολιτική διαχείριση. Επειδή κέρδισε τις εκλογές, ενώ το τραύμα της τραγωδίας αιμορραγούσε ακόμη, θεώρησε ότι μπορούσε να το επουλώσει. Η ένταξη του υπεύθυνου υπουργού Κ. Αχ. Καραμανλή στα ψηφοδέλτιά της δεν ήταν η μόνη αστοχία. Τη συνόδευσαν ένα σωρό από αστοχίες, αμέλειες και κουτοπόνηρες κινήσεις οι οποίες δεν περνούσαν απαρατήρητες. Προκαλώντας την υποψία δόλου και συγκάλυψης. Οχι μόνον από τους άμεσα ενδιαφερομένους, τους συγγενείς των θυμάτων, αλλά και από την κοινή γνώμη η οποία ταυτιζόταν μαζί τους. Ο καθένας από εμάς σκέφτηκε ότι ευτυχώς το παιδί του δεν ήταν στο μοιραίο τρένο τη νύχτα εκείνη. Ο καθένας από εμάς σκέφτηκε ότι δεν θα ήθελε να είναι στη θέση του γονιού που έχασε το παιδί του τη νύχτα εκείνη. Μια νύχτα του Φεβρουαρίου η οποία, κανονικά, θα προσετιθέτο στη ρουτίνα της καθημερινότητάς μας. Παιδιά, ως επί το πλείστον, που επέστρεφαν από την αργία της Καθαράς Δευτέρας. Τα γράφω όλ’

αυτά επειδή έχω αρθρογραφήσει πολλές φορές και επίμονα για την τραγωδία στο Μάτι. Θεωρώ ότι έχω την έξωθεν καλή μαρτυρία ως εκ τούτου.

Δεν είναι δυνατόν δύο χρόνια μετά να μην έχουμε μάθει τι προκάλεσε τη φονική έκρηξη. Η σύγκρουση δεν θα είχε αποφευχθεί, όμως πολλά από τα θύματα θα είχαν γλιτώσει. Δεν είναι δυνατόν δύο χρόνια μετά να μην υπάρχουν στοιχεία για το φορτίο της εμπορευματικής αμαξοστοιχίας. Δεν είναι δυνατόν δύο χρόνια μετά να μην έχει υπάρξει απόδοση ευθυνών στην εταιρεία που διαχειρίζεται τους σιδηροδρόμους, τη Hellenic Train, ούτε στον ΟΣΕ. Φταίει ο σταθμάρχης της Λάρισας; Όμως, ποιος τον έβαλε σ’ αυτή τη θέση; Αν η κυβέρνηση είχε το θάρρος να αναλάβει την ευθύνη της πλειοψηφίας που της έδωσαν οι ψηφοφόροι το 2023, θα τα είχε αντιμετωπίσει κατά μέτωπον όλ’ αυτά. Ακόμη και με διακοπή της σιδηροδρομικής συγκοινωνίας, ώσπου να βρεθούν αξιόπιστες λύσεις που θα αποκλείουν το ενδεχόμενο της επανάληψης της τραγωδίας. Εννοείται επιτρέποντας στη Δικαιοσύνη να αναζητά τους υπευθύνους με τον τρόπο της.

Μετά τις μεγάλες διαδηλώσεις της περασμένης Κυριακής η αντιπολίτευση συμπεριφέρεται σαν να ανακάλυψε το φάρμακο κατά της φυματίωσης. Φωνάζει για το «κράτος που δολοφονεί» και ζητάει μια «προοδευτική συμμαχία» για να το αντιμετωπίσει. Δεν νομίζω ότι έχουν κανένα ενδιαφέρον τα διαδικαστικά. Η χρονική στιγμή που θα καταθέσει η αντιπολίτευση πρόταση δυσπιστίας δεν έχει κανένα απολύτως πολιτικό αντίκρισμα. Προσωπικά με ενδιαφέρει η αναβίωση της «προοδευτικής συμμαχίας», όχι ως γκάτζετ, αλλά ως πολιτική προοπτική που επιχειρεί να χειραγωγήσει όσα πλήθη συγκεντρώθηκαν για να διαδηλώσουν την ανασφάλειά τους για τα Τέμπη. Το εγχείρημα δεν έχει προοπτική. Το «κοινό αίσθημα» γνωρίζει πολύ καλά ποιος είναι ο βαθμός συμμετοχής τους στην τραγωδία που συνέβη στα Τέμπη. Οποιος δεν το γνωρίζει, αν δεν έχει ίδια συμφέροντα, απλώς εθελotuφλεί στο όνομα των «προοδευτικών δυνάμεων» οι οποίες διατήρησαν την ηγεμονία τους σε όλες τις δεκαετίες της Μεταπολίτευσης. Η σημερινή φιλελεύθερη Κεντροδεξιά τις κολάκευσε και με αφορμή τα Τέμπη

τώρα προσπαθούν να ανασάνουν. Αν και απαισιόδοξος δεν νομίζω ότι θα το καταφέρουν. Φταίει η ποιότητα του ανθρώπινου δυναμικού τους; Φταίει η φθορά των απόψεών τους και η αδυναμία αξιόπιστων προτάσεων για τις κοινωνίες; Ό,τι κι αν φταίει δεν δικαιολογεί την αδράνεια και την αμέλεια της φιλελεύθερης Κεντροδεξιάς. Διότι όταν βλέπεις την αδυναμία διαχείρισης της τραγωδίας των Τεμπών, το πρώτο που σου έρχεται στο μυαλό είναι: «Ο γάμος των ομόφυλων μας έλειπε».

Ψηφίσαμε, όσοι ψηφίσαμε, την κυβέρνηση Μπτοστάκη ελπίζοντας ότι θα έβγαζε τη χώρα από την καχεξία στην οποία την είχε ρίξει η κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑΝΕΛ. Δεν ισχυρίζομαι ότι αυτή η παρά φύσιν σύμπραξη είναι αποκλειστικά υπεύθυνη για την καχεξία. Ενίσχυσε όμως όλα τα στοιχεία της απανάπτυξης που κληρονόμησε απ’ το διεφθαρμένο και ανίκανο Δημόσιο έως την αυθαιρεσία της πελατοκρατίας. Ήταν το τμήμα της «προοδευτικής πολιτικής». Ας ελπίσουμε ότι δεν θα χρειασθεί να το ξεπληρώσουμε με τόκους. Αυτή είναι η ευθύνη της σημερινής κυβέρνησης.

SKITZO TOY HAIA MAKPH. imakris@kathimerini.gr

Από το γκαράζ του Στιβ Τζομπς στην DeepSeek

Του **ΒΑΣΙΛΗ ΚΑΡΑΤΖΑ**

■ **αιρνικά**, την περασμένη εβδομάδα, μάθαμε ότι η εφαρμογή τεχνητής νοημοσύνης της κινεζικής εταιρείας DeepSeek είναι εξίσου καλή ή και καλύτερη από τις αντίστοιχες αμερικανικές, όπως το ChatGPT. Αυτό δεν προκάλεσε μόνο αναταραχή στις διεθνείς αγορές, αλλά και φόβο πως η Αμερική μπορεί να προκαλέσει δέος πίσω από την Κίνα στην ανάπτυξη της τεχνητής νοημοσύνης.

Μένει να αποδειχθεί αν πρόκειται για ένα μεγάλο άλμα της τεχνητής νοημοσύνης ή ένα πυρετός. Αυτό όμως που δικαίως μπορεί να προκαλέσει δέος είναι ότι η καινοτομία ήρθε αυτή τη φορά από την Κίνα και όχι από τη Silicon Valley. Η DeepSeek ξεκίνησε χωρίς προίκα εκατοντάδων δισ., όπως οι εταιρείες τεχνητής νοημοσύνης που έφτιαξαν οι «Magnificent 7» στην Αμερική. Ο προϋπολογισμός της ήταν μικρός και τα μπκανήματα και οι μικροεπενδύσεις που χρησιμοποίησε ήταν παλαιότερων γενεών, αυτών που επιτρέπει η Αμερική να εξάγονται σε ξένες χώρες. Στα χείλη όλων των ειδικών η ίδια απορία: Πώς το κατάφερε αυτό;

Έχουν πολύ βέβαια ότι πριν από μερικές δεκαετίες, οι αμερικανικές εταιρείες που σήμερα είναι παντοδύναμες είχαν ξεκινήσει και αυτές από το τίποτα: η Apple μέσα

στο γκαράζ του Τζομπς και η Meta στο δωμάτιο της φοιτητικής εστίας του Ζούκερμπεργκ. Αυτό που προκαλεί τρόμο είναι ότι πλέον στα γκαράζ και στα φοιτητικά δωμάτια της Αμερικής δεν παράγεται καινοτομία.

Το καμπανάκι έχει χτυπήσει εδώ και μερικά χρόνια. Το 2020, στο ετήσιο συνέδριο της Fed, δύο καθηγητές Οικονομικών, ο ένας από το φημισμένο Πανεπιστήμιο του Σικάγο, ο άλλος οικονομολόγος στην κεντρική τράπεζα των ΗΠΑ, είχαν προειδοποιήσει. Ο Ουφούκ Ακτσιγκίτ και ο Σίνα Ατές είχαν παρουσιάσει μια μελέτη με τίτλο: «Επιβράδυνση της επιχειρηματικής δυναμικής και της ανάπτυξης της παραγωγικότητας στις ΗΠΑ». Οι δύο καθηγητές λένε ότι η Αμερική πλέον έχει αρχίσει να λειτουργεί σε ένα ολιγοπωλιακό καθεστώς, που περιορίζει τις νέες εταιρείες που θα μπορούσαν να διαταράξουν την αγορά. Η βιβλιογραφία που αναλύει τον ολιγοπωλιακό χαρακτήρα της αμερικανικής οικονομίας είναι πλούσια. Υπάρχει μάλιστα η έκφραση «killer acquisition» (θανατηφόρα εξαγορά), όπου μια εταιρεία εξαγοράζει μια μικρότερη όχι με σκοπό να τη βοηθήσει να αναπτυχθεί, αλλά με σκοπό να την εξουδετερώσει, όπως έκανε η Google Maps όταν αγόρασε τη Waze.

Αν αυτό πράγματι συμβαίνει, είναι πολύ ανησυχητικό για την αμερικανική οικονομία. Οι ΗΠΑ κατάφεραν να αναπτυχθούν ακριβώς επειδή εμπόδισαν τη δημιουργία μονοπωλίων και ολιγοπωλίων.

Επέβαλαν την κατάτμηση γιγαντιαίων εταιρειών, όπως αυτή της Standard Oil πριν από 100 χρόνια και της AT&T πριν από μερικές δεκαετίες. Από τον Θιοντορ Ρούζβελτ μέχρι σήμερα, η Αμερική άνησθε επειδή δεν άφησε κανέναν να έχει υπερβολική δύναμη στον οικονομικό τομέα, εξασφαλίζοντας έτσι ανταγωνισμό, οικονομική ελευθερία και διαρκή καινοτομία και ανανέωση.

Η εικόνα όλων των βαρώνων της τεχνολογίας να διαγκωνίζονται για μια θέση κοντά στον Τραμπ στην τελετή της ορκωμοσίας του μάλλον πρέπει να μας ανησυχεί. Τι ανάγκη έχουν όλοι αυτοί οι ζάπλουτοι μεγιστάνες από την κρατική εξουσία; Υπάρχει κάτι βαθιά αντιαμερικανικό σε αυτή τη φωτογραφία. Μήπως προσπαθούν να προστατεύσουν τις εταιρείες τους και τα ολιγοπώλιά τους;

Η Αμερική έχει προσπαθήσει να εμποδίσει την τεχνολογική ανάπτυξη της Κίνας όσο μπορεί. Το έχει κάνει με κυρώσεις, έχει απαγορεύσει την εξαγωγή των πιο ανεπτυγμένων μικροεπεξε-

γαστών στην Κίνα. Η αλήθεια είναι ότι η διαρκής εμμονή των ΗΠΑ να αναχατίσουν τους αντιπάλους τους με κυρώσεις δεν έχει αποδώσει ποτέ και πουθενά. Στην προκειμένη περίπτωση μάλλον μπορεί και να τη βοηθήσαν. Ανάγκασαν την Κίνα να βρει τρόπους να αναπτύξει την τεχνητή νοημοσύνη χωρίς να βασίζεται στην τελευταία αμερικανική τεχνολογία.

Κρύβεται, ωστόσο, η Αμερική πίσω από αυταπάτες, ότι τάχα η ανάπτυξη και η καινοτομία είναι αποκλειστικό προνόμιο των δημοκρατικών κρατών. Η Ιστορία, πάντως, είναι γεμάτη από μεγάλες τεχνολογικές και επιστημονικές ανακαλύψεις που έγιναν σε καθεστώςτα εξόχως αυταρχικά. Το πιο αισιόδοξο μήνυμα είναι ίσως ότι ανακινώσεις για την DeepSeek είναι η «στιγμή Σπούτνικ» για την Αμερική, ένα ξυπνητήρι! Όπως τότε ο σοβιετικός δορυφόρος έκανε τους Αμερικανούς να καταλάβουν ότι είχαν μείνει πίσω στον ανταγωνισμό του Διαστήματος, έτσι ίσως σήμερα καταλάβουν ότι μπορεί να μην είναι τόσο μπροστά στον στίβο της τεχνητής νοημοσύνης.

Ο κ. Βασίλης Θ. Καρατζάς είναι διαχειριστής επενδύσεων σε αναδυόμενες αγορές.

Τα κάδρα στους τοίχους

Του **ΓΙΑΝΝΗ ΙΩΑΝΝΟΥ**

Η παρουσία της προέδρου της Βουλής και προέδρου του Δημοκρατικού Συναγερμού, Αννίτας Δημητρίου, στο μνημόσυνο του Γεώργιου Γρίβα-«Διγενή» στάθηκε μια καλή αφορμή για πολιτική αντιπαράθεση μεταξύ κυβέρνησης-ΔΗΣΥ και ΑΚΕΛ, για κριτική –ενδοσυναγερμικά– σε σχέση με την παρουσία της κας Δημητρίου στο μνημόσυνο, ενώ πέρυσι δεν είχε παραβρεθεί, και μια καλή αφορμή, επίσης, για το πώς η διαρροή ψήφων δεξιάτερα του ΔΗΣΥ –με φόντο το ΕΛΑΜ– δημιουργεί προκλήσεις για το πολιτικό σύστημα, αλλά και δείχνει τις κατευθύνσεις για τη συντηρητικοποίηση της κοινωνίας μας.

Δεν χωρεί αμφιβολία πως η παρουσία, αυτή καθ’ εαυτή, της κας Δημητρίου στο μνημόσυνο είναι, πολιτικά, μια ανακόλουθη πράξη που προφανώς υπαγορεύεται από τις πραγματικότητες επί του εδάφους – τη μάχη του Excel που θα κληθεί να δώσει στις βουλευτικές του 2026 προκειμένου να διατηρήσει τον Δημοκρατικό Συναγερμό ως πρώτο κόμμα και παράλληλα να ανοίξει έτσι, πιθανόν, ο δρόμος για μια προεδρική υποψηφιότητά της στις εκλογές του 2028. Και φυσικά θα κριθεί πολιτικά για αυτό – για το αν το πετύχει ή όχι.

Η παρουσία ωστόσο πολιτικών, ο τρόπος –για την ακρίβεια– διάρθρωσης της λειτουργίας του κυπριακού πολιτικού συστήματος σε σχέση με τα «εθνικά μνημόσυνα», τη σημειολογία του Γρίβα ή του Μακαρίου και εν γένει την πολιτική, στην Κύπρο, ως προς το grass root αποτύπωμά της αποκτά μια ξεχωριστή σημασία για το πού βρισκόμαστε, από πού ήρθαμε και πώς πορευόμαστε ως κοινωνία κι ως Δημοκρατία σε μια δυστοπική και μετα-πολιτική εποχή.

Τυγχάνει να ζω σε μια γειτονιά στη Λευκωσία όπου η απόσταση μεταξύ δύο σωματείων, του ΔΗΣΥ και του ΑΚΕΛ, με το σπίτι μου «στη μέση» είναι λιγότερη από 400 μ., με τα πόδια, προκειμένου να φτάσεις εκεί. Και η περιοχή στεγάζει προσφυγικούς συνοικισμούς με την πλειοψηφία των κατοίκων –εκτός από μετανάστες και κάποια νεαρά ζευγάρια που επανήλθαν «στο σπίτι της γιαγιάς»– να είναι ηλικιωμένοι και προσφυγικής γεωγραφίας. Μύρτου, Ζώδια, Μόρφου, Βαρώσι, Κυθρέα. Άνθρωποι που συνυπήρξαν μετά το ’74 ως γείτονες, με κάποιους να ήρθαν κυριολεκτικά από αγροτόσπιτα με κοπάδια ζώων και κάποιους ήδη από τα μέσα της δεκαετίας του ’60 να ασχολούνται με τον τουρισμό. Όταν με επισκέπτονται φίλοι –μη Κύπριοι– από το εξωτερικό πάντα τους κερνάω έναν κυπριακό καφέ σε ένα εκ των δύο σωματείων, τα οποία επισκέπτομαι –ούτως ή άλλως– τότε για να φάω μια πίτα σουβλάκια και τότε για να δω κάποιον αγώνα στην τηλεόραση. Στην προσπάθειά μου να εξηγήσω σε φίλους –που έχουν υπόβαθρο κοινωνικού επιστήμονα ορισμένοι– το Κυπριακό, πάντα σκοντάφτω στο να τους εξηγήσω το κυπριακό πολιτικό σύστημα και σχεδόν πάντα, όλοι ανεξαιρέτως, στέκονται με ενδιαφέρον στα κάδρα στους τοίχους. Ο Γρίβας, οι ήρωες της ΕΟΚΑ και οι ήρωες της Επανάστασης του 1821 σε ένα μόνιμα σημαιοστολισμένο σκηνικό που θυμίζει αίθουσα δημοτικού σε εθνικές επετείους στη μία περίπτωση. Ο Λένιν, ο Μακάριος (όσο περίεργο κι αν φαίνεται και η εικόνα της Παναγίας της Βρεφοκρατούσας) και μια εικόνα του Παπαϊωάννου ή του Χριστόφια στην άλλη περίπτωση. Τα κάδρα στους τοίχους.

Προφανώς και δεν θα δεις κάδρα του Τζον Λοκ και του Άνταμ Σμιθ στην πρώτη περίπτωση όσο και αν το debate για τη φιλελεύθερη πτέρυγα του ΔΗΣΥ καλά κρατεί με αφορμή γεγονότα όπως το μνημόσυνο του Γρίβα. Προφανώς και ο Μακάριος, ένας χριστιανός ορθόδοξος εκπρόσωπος της κυπριακής Εθναρχίας, στον οποίο υποτάχτηκε το ΑΚΕΛ μετά το 1960, δεν κολλάει σε έναν χώρο με τον Μαρξ και τον Λένιν.

Και κάπου εδώ η συζήτηση για τις εγγενείς αντιφάσεις του κυπριακού πολιτικού συστήματος, που κόμματα κι αρχηγοί κληρονόμησαν μετά το 1974, συναντά την ανάγκη του εκσυγχρονισμού του – που δείχνει να χωλαίνει, σε μια εποχή που 73.000 συμπατριώτες μας ψήφισαν τον Φειδία και ο Ελόν Μασκ διαδίδει την άθλια προπαγάνδα του.

ioannoug@kathimerini.com.cy
Twitter: @JohnPikpas

Παλαιστίνιος περνάει με το ποδήλατό του μπροστά από τα στρατεύματα του ισραηλινού στρατού κατά τη διάρκεια της ισραηλινής στρατιωτικής επιχείρησης στην πόλη Τζενίν της Δυτικής Όχθης στις 31 Ιανουαρίου 2025.

Γράμματα με «αργίες»

Του **ΛΑΡΚΟΥ ΛΑΡΚΟΥ**

Τα γράμματα έχουν χιλιάδες δασκάλους τους – εργατικούς, αφοσιωμένους, αφανείς. Τα γράμματα (συνολικά ή επετειακά) είναι υπόθεση του κράτους, όχι απόφασης μιας (συγκυριακής) Ιεράς Συνόδου. Οι Τρεις Ιεράρχες δεν συνδέονται με αυτά τα γράμματα, η γιορτή δεν αφορά μια διευθέτηση με θρησκευτικά χαρακτηριστικά. Η αντιπαράθεση ανάμεσα στην κοσμική και θρησκευτική εξουσία για το ποιος καθορίζει το υλικό της παιδείας, σε άλλες χώρες έχει κλείσει υπέρ της κοσμικής, σε άλλες υπάρχει «συγκατοίκηση», σε άλλες παραμένει κάτω από θρησκευτικά τάγματα.

Η σχολική αργία την ημέρα της γιορτής των Τριών Ιεραρχών συνιστά υποτίμηση της έννοιας της μάχιμης παιδείας. Οι σχολικές αργίες είναι θέμα που συνδέεται με την παιδαγωγική, τις ανάγκες των παιδιών, άρα δεν συνδέονται με την εκκλησιαστική παράδοση. Οι αργίες, ενώ δεν αγνοούν τις κύριες αργίες που συνδέονται με τη βασική θρησκευτική παράδοση, υπακούουν σε παιδαγωγικά και όχι θρησκευτικά κριτήρια (λ.χ. ειδικές αργίες ανάλογα με τη γνώμη των ειδικών επιστημόνων της αγωγής). Το ζήτημα αφορά πλήρως τη θέληση της Πολιτείας να θέσει το θέμα των σχολικών αργιών πάνω σε μια ορθολογική βάση, πάνω σε εκπαιδευτικά πρότυπα και ανάγκες. Η γιορτή με τους Τρεις Ιεράρχες, η ημέρα της ονομαστικής εορτής του εκάστοτε αρχιεπισκόπου, η αργία του τοπικού αγίου «μας», συνιστούν επιβιώσεις τύπου «Νέας Ιουστινιανής».

Νέος κόσμος, νέες ανάγκες για την παιδεία μας. Τα παραδοσιακά της «εργαλεία», έχουν εξαντλήσει τη δυναμική τους. Το σχολείο του «ενός βιβλίου»,

της τυποποιημένης εκπαίδευσης, της στρεβλής ελληνικότητας άφησε την ε/κ κοινωνία πίσω. Η προτεραιότητα στα εξωτερικά στοιχεία της ελληνικότητας (επιφάνεια, αποστήθιση, τυπολατρία) οδηγεί την παιδεία στο να καταναλώνει την παράδοση, αδυνατώντας να ερμηνεύσει τα νέα φαινόμενα. Η μέρα των Τριών Ιεραρχών μάς θυμίζει ότι η «τυποποιημένη» ελληνικότητα χάνει τις μάχες στις διεθνείς εκπαιδευτικές συγκρίσεις. Ότι πάνω στα ελλείμματά της, νέες γενιές, εκπαιδεύονται πάνω στα σλόγκαν και, παρά τις διακηρύξεις, αδιαφορούν για τη μία και ενωμένη Κύπρο. Ότι πάνω στα ελλείμματά της, κτίζει «υποδομές» ο φανατικός λόγος του αρχιεπισκόπου, ενώ ένας όμιλος από μητροπολίτες αντιμάχεται την έλλογη σκέψη και ροκανίζει τα επιστημονικά επιτεύγματα. Σε έναν κόσμο που αλλάζει, και που απαιτεί ερμηνεία, επικοινωνία, εξωστρέφεια, συνέργειες, τα γράμματα με ανοικτούς ορίζοντες

συγκροτούν κορυφαίο αίτημα της συγκυρίας

Η εξωστρεφής παιδεία είναι ανοικτή στα σύγχρονα ρεύματα, καλλιεργεί την κριτική γνώση, δίνει στην παιδεία των Ε/κ βάθος, αυτογνωσία, «μνήμη» και ανανέωση. Είναι εκείνη που κατανοεί εις βάθος την αξία του ορθολογισμού, εκείνη που μάς μαθαίνει να αμφισβητούμε, εκείνη που μάς μαθαίνει να προσέχουμε τις αλήθειες των άλλων, που μάς εκπαιδεύει να γνωρίζουμε τι σημαίνει να είμαστε μέλη σε ένα «κοινό σπίτι» μέσα στους ενωμένους και διαφορετικούς «26». Η γνώση, οι νέοι τρόποι οργάνωσης της οικονομικής δραστηριότητας, τα νέα πεδία δράσεων που δημιουργούνται με έρευνα, καινοτομία και αξιοποίηση της διεθνούς εμπειρίας είναι οι κρίσιμοι παράγοντες για μια σταθερά υψηλή ανάπτυξη σε βάθος χρόνου. Η Κύπρος χρειάζεται να προσανατολιστεί σε μια παιδεία ανοικτών συνόρων. Σε επαφή με τις ευρωπαϊκές

συνθήκες και εξελίξεις, οι οποίες είναι οι συνθήκες εργασίας των νέων σήμερα. Άρα, κεντρικός πυρήνας της παιδείας μας χρειάζεται να είναι η σύζευξη της τεχνολογίας με την ουμανιστική παιδεία, την παιδεία της κριτικής σκέψης και της δημιουργικής αναζητήσης. Σύζευξη της ιστορικής γνώσης με την ανάγκη για αξιοποίηση των νέων πολιτιστικών κατακτήσεων της παγκόσμιας κοινότητας. Η εφαρμογή στο νέο περιβάλλον δεν επιτυγχάνεται με την ατέρμονη επανάληψη γνώσεων που έχουν ξεπεραστεί, αλλά με αποφασιστική αντιμετώπιση των προκλήσεων του σημερινού περιβάλλοντος. Η παιδεία των ανοικτών οριζόντων είναι εκείνη που θα βοηθήσει την Κύπρο να αλλάξει τον ρου των πραγμάτων και να ξεπεράσει αγκυλώσεις δεκαετιών. Αυτή που θα συμβάλει στην οικοδόμηση μιας νέας γενιάς ανθρώπων, όπου ο ορθολογισμός και ο «διαφωτισμός» θα καθοδηγούν την ανάλυσή μας.

Απέναντι στην εκτεταμένη μιζέρια της πολιτικής μας ζωής, που περιορίζεται στη νομή της εξουσίας και επιβραβεύει τον καταφερτζή που εμμοσολογείται ότι απήθανο «this is Cyprus», η παιδεία μας έχει ανάγκη από άλλες αξίες: την ικανότητα ανάλυσης, την ικανότητα σύγκρισης, την ικανότητα στις πολλαπλές ερμηνείες, την ικανότητα στο να θέτουμε ερωτήματα. Έτσι θα μάς βοηθήσει, κάποια στιγμή, να προσέχουμε την ευπρέπεια στον δημόσιο λόγο, την εντιμότητα και το ήθος, τη συμμετοχή στις προσπάθειες που αφορούν αξίες και πεποιθήσεις, ώστε να μην είμαστε μια χώρα που μονίμως καταγγέλλει, αλλά μια χώρα που μπορεί να εξελιχθεί σε ενεργό χώρο ελευθερίας και δικαιοσύνης.

www.larkoslarkou.org.cy

Οι σχολικές αργίες είναι θέμα που συνδέεται με την παιδαγωγική, τις ανάγκες των παιδιών, άρα δεν συνδέονται με την εκκλησιαστική παράδοση.

Stress test δημοκρατίας

Του **ΓΙΩΡΓΟΥ ΚΑΚΟΥΡΗ**

Κάποτε μιλάγαμε για στιγμένες εκλογές, ή για παρεμβάσεις σε εκλογικές διαδικασίες, μόνο μιλώντας για μακρινές χώρες που πληρούν τα κλασικά κριτήρια του χαρακτηρισμού «μπατανία», ή μιλώντας υποτιμητικά για τις εκλογικές διαδικασίες στα κατεχόμενα. Ξεκινούσαμε από τη μία ότι χοντρικά μέχρι τη δεκαετία του 1980 δεν ήμασταν και η ωριμότερη των δημοκρατιών. Και ξεχνούσαμε από την άλλη πως στα κατεχόμενα είχαν έναν πολύ καλό λόγο να ανησυχούν για τη διαφάνεια των εκλογών – ως κοινωνία υπό κυριολεκτική κατοχή.

Σήμερα, η παρέμβαση ξένων δυνάμεων σε εκλογές δεν είναι θεωρητική πιθανότητα ούτε για τις ελεύθερες δημοκρατίες της Ευρώπης μεταξύ των οποίων η Κύπρος

πιστεύει ότι συγκαταλέγεται. Πέρα από το υπαρκτό πρόβλημα του ελέγχου των ΜΜΕ από οικονομικά συμφέροντα (όπως συμβαίνει στο Ηνωμένο Βασίλειο) ή των αλλαγών των κανόνων του παιχνιδιού από την κυβέρνηση για εδραίωση ενός κόμματος στην εξουσία (όπως πρόσφατα στην Πολωνία και ακόμα στην Ουγγαρία), οι παρεμβάσεις τρίτων είναι κάτι που συμβαίνει ήδη.

Ήταν το αποτέλεσμα των εκλογών στις ΗΠΑ το 2016 αποτέλεσμα παρέμβασης της Ρωσίας; Επιπλέον, σαν τρίτες χώρες το αποτέλεσμα της ψηφοφορίας για το Brexit; Χρειάζονται εξωτερικές παρεμβάσεις όταν, όπως στις τελευταίες εκλογές στις ΗΠΑ, το πολιτικό σύστημα αδυνατεί να φέρει λύσεις στους πολίτες και οι πολιτικές και επιχειρηματικές ελίτ δεν αγχώνονται ιδιαίτερα πλέον από το φλερτ με τον φασισμό;

Η νέα πραγματικότητα που χτίζεται εδώ και καιρό, λίγο με την απουσία αποτελεσματικής ρύθμισης των μέσω κοινωνικής δικτύωσης και των ψευδών ειδήσεων, λίγο με τις προσπάθειες της Ρωσίας να επηρεάσει τη συζήτηση στις ευρωπαϊκές κοινωνίες, δεν εμφανίστηκε από το πουθενά χτες, αλλά χτίζεται εδώ και καιρό.

Κι ενώ, θορυβημένοι από το απρόσμενο αποτέλεσμα των πρόσφατων ρουμανικών προεδρικών εκλογών και τις πληροφορίες για τεχνητή προώθηση των αφηγμάτων του ακροδεξιού υποψηφίου, οι θεσμοί της Ε.Ε. και οι γερμανικές αρχές κάνουν stress test για την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης ενόψει των γερμανικών εκλογών, είναι μια καλή ευκαιρία να διερωτηθούμε αν η Κύπρος είναι έτοιμη για αυτόν τον κίνδυνο. Ή αν τον αντιλαμβάνεται ως τέτοιο.

Οι βουλευτικές εκλογές του 2026 δεν είναι καθόλου μακριά, η ποιότητα της δημοκρατίας στην Κύπρο βελτιώνεται αλλά έχει ακόμα μια βαθιά παράδοση λαϊκισμού, συντηρητισμού, επιφανειακών προσεγγίσεων και τοξικού παθισμού. Και παράλληλα, έχει μια μακρά παράδοση αποχής των ψηφοφόρων την οποία η ε/κ πολιτική τάξη ουδέποτε προσπάθησε σοβαρά να ανακόψει, βολεμένη στις ψήφους των «σίγουρων» οπαδών.

Κάτι που πλήρωσε στις ευρωεκλογές με την εκλογή του Φειδία Παναγιώτου, αλλά και που πληρώει από πριν (μαζί με τους υπόλοιπους από εμάς) με την εκμετάλλευση των κενών από την Άκρα Δεξιά, και την ανάδειξή της σε «υπεύθυν» παίκτη στην πολιτική σκηνή.

Ακόμα και αν δεν λάβουμε υπόψη τις Ευρωεκλογές, τις οποίες οι

πολίτες θεωρούν εκλογές χαμηλής προτεραιότητας, και πάμε λίγο πίσω στις Προεδρικές, θα δούμε πως τα ίδια προβλήματα επηρεάζουν και τις πιο σημαντικές εκλογικές διαδικασίες. Επιλογές όχι βάσει θέσεων αλλά βάσει συναισθήματος και vibes, επιλογές λιγότερο βάσει του ποιον θεωρούμε τον καλύτερο, αλλά βάσει του ποιον θέλουμε να αποτρέψουμε από το να εκλεγεί.

Αυτή είναι μια συνθήκη στην οποία εύκολα κάποιος που θέλει να παρέμβει με υβριδικά μέσα, είτε λέγεται Τουρκία είτε λέγεται Ρωσία, μπορεί να το κάνει, ακόμα και χωρίς να ασκήσει ιδιαίτερη πίεση ή να κάνει σοβαρή προσπάθεια. Έχουμε άλλωστε ως κοινωνία τη ροπή στην ποδοσφαιροποίηση και στον συντηρητισμό.

Ακόμα και κάποιος που το 2004 στήριξε το «Όχι» δεν μπορεί να

μην παραδεχτεί πως το βαθύ ε/κ πολιτικό κατεστημένο δεν ντρέπεται να καταστρατηγήσει τις αρχές της δημοκρατίας και της ελευθερίας της άποψης για να κάνει το δικό του.

Σε αυτό το πλαίσιο, και αν και το ενδεχόμενο για πρόοδο στο Κυπριακό είναι σήμερα απομακρυσμένο, θα ήταν χρήσιμο να αρχίσουμε να σκεφτόμαστε πώς θα ήθελαν εκθρικές προς την Ευρώπη δυνάμεις να επηρεάσουν ένα δημοψήφισμα που θα σταθεροποιούσε ένα εδώ και καιρό εύθραυστο κομμάτι της Ε.Ε.

Αλλά, και για να είμαστε πιο χριστοί στο σήμερα, να σκεφτούμε και να εξετάσουμε ποιες είναι οι αδυναμίες της δημοκρατίας μας και του εκλογικού μας συστήματος, πριν χρειαστούμε stress test.

ykakouris@gmail.com

Άρτον και θεάματα

Του ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΚΑΠΑΡΗ

«**Κουμπάρε** πάω στο γήπεδο, ξτιμάζω, ξτιμάζω, ξτιμάζω, φωνάζω και ουρλιάζω, σαν τον “γάρο”, ακόμη και όταν δέρνει η ομάδα μου και τις περισσότερες φορές δεν ξέρω το γιατί...» ήταν η παραδοχή στον καφενέ, σοβαρού πλυν πολυβα-σανισμένου ανθρώπου, ο οποίος δεν αντέχει πλέον την υποκρισία της εξουσίας, της κοινωνίας και των ανθρώπων. Και συνέχισε ο καλός άνθρωπος: «οδηγώ το σα-ραβαλάκι μου και τρέμω από τις κάμερες στους δρόμους, αφού δεν έχω να πληρώσω τα τρακο-σάρια. Αρρωστώ και προτιμώ να μείνω σπιτί, γιατί αν πάω στον γιατρό, θα με βάλει να κάνω χίλιες δύο εξετάσεις και εγώ φοβούμαι τα νοσοκομεία και τις σύριγγες. Δουλεύω όπως τον σκλάβο και φοβάμαι να ζητήσω αύξηση, γιατί θα με διώξει ο μάστρος μου...». Και συνέχισε ο καλός άνθρωπος με τα προσωπικά και οικογενειακά του προβλήματα.

Στην καφετέρια οι παππούδες και όχι μόνο, οι οποίοι αδυνατούν να πάνε στο γήπεδο, μαζεύονται για να παρακολουθήσουν τα ματς και παραγγέλλουν συνήθως το φθηνότερο ποτό. Απολαμβάνουν την παρέα τους, πειράζουν ο ένας τον άλλο και «κερδίζουν» από τη θέρμανση τώρα τον χειμώνα. Λένε και τον πόνο τους, με την ακρίβεια, η οποία τους έκοψε τις μικρές πολυτέλειες από τα σουπερμάρκετ, τις διασεκάσεις σε ταβέρνες και πολλές εκδρομές στα βουνά και τις θάλασσες. Και συνεχίζουν με βρισιές και ανομολόγητες ευχές, για όλους και για όλα και «όποιον πάρει ο χάρος». Και η ζωή συνε-κίζεται στο μαγκανοπήγαδο της βιοπάλης.

Οι αρχαίοι Ρωμαίοι και ειδικά οι αυτοκράτορες, για να αποφεύ-γουν τις επαναστάσεις του «πό-πολη», των φτωχών, επινόησαν την πρακτική του «panem et cir-cesens», δηλαδή «άρτον και θε-άματα». Ο αυτοκράτορας προσέ-φερε στον λαό, σιτάρι και ψωμί και θεάματα στο αμφιθέατρο και στον ιππόδρομο, με σκοπό να τους αποσπά το μυαλό από τα με-γάλα προβλήματα της κοινωνίας. Από τότε μέχρι σήμερα η ιστορία επαναλαμβάνεται με την ίδια λο-γική, αλλά σε διαφορετικά μέρη. Στο Βυζάντιο ήταν ο ιππόδρομος και τα λουτρά. Στη Σοβιετική Ένω-ση ήταν η δωρεάν στέγη, η δου-λειά για όλους και οι πολιτιστικές εκδηλώσεις, πάντα όμως σε ένα πλήρως ελεγχόμενο περιβάλλον και χωρίς επαφή με τον υπόλοιπο κόσμο. Στην Αμερική ήταν και είναι το λεγόμενο «American Dre-am», δηλαδή σπιτί, αυτοκίνητο και εξοχικό. Από εκεί και πέρα όλα είναι international για τους

Αμερικανούς. Και επικοινωνιακά όλα ελεγχόμενα μετά την ήττα στο Βιετνάμ. Στην Κύπρο, στο πλαίσιο πάντα της «κατάληψης» της εξουσίας, είχαμε τις κομμα-τικές ομάδες ποδοσφαίρου, τους κομματικούς συλλόγους και τις εθνικές και σοσιαλιστικές ιδεο-λογίες, οι οποίες κατεύθυναν ή και παρέσυραν τις μάζες. Και για όλα τα κακά, φταίνε πάντα οι άλ-λοι, οι «κομμουνιστές» και οι «φω-σίστες». Όλα είναι «καλά λίαν» όταν το περίφημο «καλάθι της οι-κοκυράς» ή σήμερα το «καλάθι του νοικοκυριού» είναι γεμάτο. Όταν αρχίζει να αδειάζει, ξεκινά η γκρίνια, ξεκινούν οι διαμαρτυ-ρίες και τότε «γαία πυρί μυχθήτω». Όλες οι εκλογές κερδίζονται και όλες χάνονται, από το περίφημο «πουτζί του νοικοκύρη». Ακόμη και οι αυτοκρατορίες διαλύονται, σύμφωνα με τον ιστορικό κανόνα, όταν δεν μπορούν να θρέψουν, πρώτα τη γραφειοκρατία, τους υπαλλήλους τους και ακολούθως τον λαό τους. Η οικονομία κάνει κύκλους, όπως κάνει και η ζωή και φαίνεται ότι σήμερα η πραγ-ματική οικονομία της Κύπρου, αλλά και όλης της Ευρώπης, βρί-σκονται στη δύσκολη καθοδική πορεία. Μπορεί τα νούμερα των δημοσιών οικονομικών να ευπ-ηρεούν, κυρίως λόγω του ΦΠΑ και της ακρίβειας, αλλά οι πολίτες έχουν άλλα καθημερινά κριτήρια, με τα οποία αξιολογούν και την εξουσία και τους ηγέτες τους.

Στον αντίποδα του «άρτου και των θεαμάτων», υπάρχει και ο άλλος δρόμος της συνειδησης, της εξουσίας η οποία αντιμετω-πίζει τους ανθρώπους ως ανθρό-πους και όχι ως απόρροια νού-μερα. Ο σπουδαίος ζωγράφος, συγγραφέας, αλλά και φιλόσοφος, ο αείμνηστος Γιάννης Τσαρούχης, έλεγε: «Στην Ελλάδα είσαι ό,τι δηλώσεις... Μόνο με παραμύθια κατακτώνται οι άνθρωποι... Τόσα πολλά αγράμματα τσογλάνια. Τι φρίκη, Θεέ μου... Για το κράτος είμαστε όλοι κομμουνιστές, όταν λέμε την αλήθεια και δεν ανεχό-μαστε τη δουλοπρέπεια... Όταν είπαν στους Χιώτες στρατιώτες “Πυρ”, για να πυροβολήσουν τον εκθρό, αυτοί απάντησαν: “Ήντα πυρ και ξεπύρ, Εν θωρείτε ότι ‘ναι μπρος άνθρωποι;”». Και ο Μέγας Φώτιος στον περίφημο «πνεμών», την επιστολή του προς τον άρ-χοντα της Βουλγαρίας Μιχαήλ, υποδεικνύει ότι: «Μεγάλη σημασία έχει για τον πολιτικό ηγέτη η ει-λικρίνεια και η αλήθεια. Κανένας άνθρωπος δεν πρέπει να λέει ψέ-ματα, ειδικά αυτοί που κυβερ-νούν...». Και όπως λέει και ο λαός «ο ψεύτης και ο κλέφτης τον πρώ-το χρόνο χαιρόνται, και ειδικά οι άρχοντες.

kaparispan@yahoo.gr

«Αντίσταση ποιότητας»: Ο Αναστάσιος ως ηγέτης

Του ΧΑΡΙΔΗΜΟΥ Κ. ΤΣΟΥΚΑ

«**Στα πενήντα** ο καθένας έχει το πρόσωπο που του αξίζει», γράφει ο Τζορτζ Οργουελ σε νοσοκομειακό αποτυπώνει ψυχικά χαρακτηρι-στικά, έγνοιες, και συναισθήματα. Όταν διαβάζεις έναν συγγραφέα, παρατηρεί ο Οργουελ, πίσω από τη σελίδα βλέπεις το πρόσωπό του. Διαβάζοντας τον Κάρολο Ντίκενς, λ.χ., βλέπεις «το πρόσωπο ενός αν-θρώπου που παλεύει πάντα ενάντια σε κάτι, αλλά που παλεύει ανοικτά και δεν φοβάται, το πρόσωπο ενός ανθρώπου που είναι γενναιοδωρα θυμωμένος».

Ο μακαριστός Αρχιεπίσκοπος Αλβανίας Αναστάσιος σε κέρδιζε με το πρόσωπό του – τα μάτια του ακτινοβολούσαν χαρά, καλούσνη και ταπεινοφροσύνη· η ομιλία του ήταν ζεστή, τρυφερή και στοχα-στική· το εγώ απουσίαζε. Ήταν αδύνατον να μη σε συνεπάρει.

Δεν ήταν η γοητεία του celebrity. Αν και θα ταίριαζε, αποφεύγω την χαρακτηρισμό «χαρισματικός» κα-θότι έχει κακοποιηθεί (πιθανότατα θα σκεφτείτε έναν δημαγωγό που σαγνεύει τα πλήθη). Ο Αναστάσιος είχε το πρόσωπο που του αξίζει – του ανθρώπου που αφιέρωσε όλη τη ζωή του να υπηρετεί τους συ-νανθρώπους του, μετέχοντας στο μυστήριο της αγάπης του Θεού.

Το έργο του τεράστιο – θεολο-γικό, ιεραποστολικό, ποιμενικό. Θα σταθώ σε μια μόνο πτυχή του – την ηγετική. Ο Αναστάσιος έκτισε από το μηδέν την Αυτοκέφαλη Ορ-θόδοξη Εκκλησία της Αλβανίας. Κερδίζοντας τον καθολικό σεβασμό, έδειξε τη διαφορά που μπορεί να κάνει ο ηγέτης στη λειτουργία ενός θεσμού. Με κοινωνιολογική ορο-λογία, ο Αναστάσιος ήταν «θεσμι-

κός entrepreneur». Οι «θεσμικοί entrepreneurs» κινητοποιούν πό-ρους για να δημιουργήσουν νέους ή να μετασχηματίσουν υπάρχοντες θεσμούς. Στην περίπτωση του, ο σκοπός του ήταν να αναστήσει, κυριολεκτικά, την Ορθοδοξία στην Αλβανία. Υλικά, να χτίσει ναούς και να προστατεύσει πολιτισμικά κειμήλια. Οργανωτικά, να συστήσει δομή, ιερατείο, και κανόνες στη νέα Εκκλησία. Ποιμενικά, να με-τουσιώσει σε πράξεις φροντίδας την ευαγγελική ρήση «ο Θεός αγά-πης εστίν». Τα έκανε όλα υποδειγ-ματικά. Πώς τα κατάφερε;

Η ηγεσία είναι πρωτίστως σχέση ανθρώπων, σε ένα πλαίσιο, σε μια δεδομένη ιστορική στιγμή. Ως δύο πόλοι μιας σχέσης, Αναστάσιος και πιστοί συνδέθηκαν με δεσμούς χριστιανικών αξιών. Το πλαίσιο ήταν μια φτωχή χώρα που ξεκίνησε μια ταραχώδη πορεία προς την ελευθερία, χωρίς δημοκρατική πα-ράδοση, εν μέσω υψηλής αβεβαι-ότητας, ακραίων συγκρούσεων, και απουσίας κράτους δικαίου.

Σε τέτοια συμφραζόμενα, οι μεί-ζονες προτεραιότητες ενός μει-ονοτικού θρησκευτικού ηγέτη είναι δύο: να εμπνεύσει ελπίδα στους πιστούς και να καλλιεργήσει σχέ-σεις εμπιστοσύνης με τις καχύπο-πτες κυβερνητικές αρχές. Τα έκανε και τα δύο εξοχα. Η διαρκής προ-σπάθειά του να βιώνει το νόημα του Ευαγγελίου μετουσιώθηκε σε φιλοσοφία ηγεσίας: ο ηγέτης αυ-τοθυσιαστικά διακονεί, με οδηγό την αλήθεια και τη δικαιοσύνη.

Σε συνέντευξη του στον Αλέξη Παπαχελά («Σκά», 2017), ο Ανα-στάσιος ανέφερε ότι, όταν πήγε για πρώτη φορά στα Τίρανα, επι-σκέφτηκε τον υποτιθέμενο Καθε-

δρικό Ναό που είχε μετατραπεί σε γυμναστήριο. Άναψε ένα κερί και ζήτησε από τους είκοσι περίπου παρευρισκόμενους να κάνουν το ίδιο. «Χριστός Ανέστη», τους ευ-χήθηκε στα Αλβανικά. Ήθελε να πει: «Υπάρχει ελπίδα», εξήγησε στον κ. Παπαχελά. «Ο κόσμος ήταν σε αναμονή. Τι συμβαίνει; Έπρεπε να μιλήσουμε για το ποιο είναι το δικό μας μήνυμα». Ακριβώς. Κύριο έργο του ηγέτη είναι να νοηματο-δοτεί και να εμπνέει. Σε συνθήκες αβεβαιότητας, οι άνθρωποι ανα-ζητούν προσανατολισμό. Ο ηγέτης είναι η πυξίδα. Δεν μπορείς να δια-κονείς αν δεν κατανοείς. «Πρέπει να έχουμε το θάρρος να ερχόμαστε στη θέση των άλλων», είπε στην ίδια συνέντευξη. «[Από την εμπειρία μου στην Αφρική] έμαθα να εξέβο-μαι τον Άλλο όπως είναι». Στην Αλβανία «δεν πήγαμε να δημιου-ργήσουμε μια [ελληνική] αποικία, αλλά μια Ορθόδοξη Αυτοκέφαλη Εκκλησία». Προσέξτε τη λεπτή διά-κριση: στην Αλβανία δεν είμαι Έλ-ληνας· είμαι Ορθόδοξος ποιμενάρ-χης. Κι όταν οι αλβανικές Αρχές δυσπιστούσαν απέναντί του; «Την καταλαβαίνω αυτή τη δυσπιστία. Ήμουν βέβαιος ότι η αλήθεια θα φανεί. Βλέπουν πώς συμπεριφέ-ρομαι και πώς ζω», είπε. Ήταν ένα στοίχημα –μια διακινδύνευση– με αβέβαιη επιτυχία. Όταν ο ηγέτης διακινδυνεύει, εμπνέει: πείθει ότι η περίοπτη θέση του είναι ευκαρία διακονίας, όχι βήμα εγωτικής επι-βεβαίωσης.

Όταν κατανοείς τα βιώματα των άλλων, μεταμορφώνεσαι εσωτερι-κά. Στην προσπάθεια κατανόησης, σμικρύνοντας το εγώ σου, αφήνεις χώρο στον Άλλο. Διευρύνεις, έτσι, τον ερμηνευτικό ορίζοντά σου και

εκλεπτύνεις την ευθυκρισία σου – μείζον χαρακτηριστικό του καλού ηγέτη. Ο Αναστάσιος δεν ξεχειλίζει μόνο από αγάπη. Διέθετε διανοη-τικό βάθος. Ο λόγος του ήταν υπό-δειγμα πειθαρχημένος, ανοικτό-μυαλός, οικουμενικός, και σύνθετος σκέψης. Τον ενδιέφεραν οι απο-κρώσεις, συνδυάζοντας την ανα-λυτικότητα των διαπιστώσεων με την κανονιστικότητα της πράξης. Συμβούλευε χωρίς διδασκισμό. Αρ-νούνηταν τη θυματοποίηση, επιμέ-νοντας στην προσωπική ευθύνη. Πάσχιζε να κάνει λιγότες διακρίσεις και διανοητικές-πρακτικές συνθέ-σεις («και φιλελεύθερο κράτος και Ορθόδοξη πνευματικότητα», «και χριστιανοί και πολίτες»).

Η συμβουλή του στους σύγχρο-νους Έλληνες: «μη συμφιλώνεστε με την παρακμή. Κάντε αντίσταση ποιότητας». Αντίσταση ποιότητας σημαίνει να μετατρέπεις κάθε θέση ευθύνης και κάθε ιδιότητα που επαγγέλλεσαι σε λειτουργήμα: να μεριμνάς διαρκώς –ως πολίτης, ως πιστός, ως επαγγελματίας– για την υλοποίηση των κοινωφελών σκο-πών που υπηρετείς.

Ο μακαριστός Αρχιεπίσκοπος Αναστάσιος μάς έδειξε εμπράκτως πώς να υπάρχουμε. Το πάνδημο πένθος δπλώνει το μέγεθος της απώλειας. Θα μείνει αλσμονήτος.

Ο κ. Χαρίδημος Τσούκας είναι καθηγη-τής στο Πανεπιστήμιο Κύπρου και αντε-πιστέλλον μέλος της Κυπριακής Ακαδη-μίας Επιστημών, Γραμμάτων και Τεχνών. Το βιβλίο του «Leadership as Masterpie-ces Creation: What Business Leaders Can Learn from the Humanities about Moral Risk-Taking» (με τους C. Spinosas και M. Hancocks), κυκλοφορεί από το MIT Press. www.htsoukas.com

ΣΚΙΤΣΟ ΤΟΥ ΗΛΙΑ ΜΑΚΗ. imakris@kathimerini.gr

ΕΠΙΦΥΛΛΙΔΑ / Του ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΧΡΙΣΤΙΑ

Quid sit Europa?

Η εποχή Τραμπ έχει ήδη ξεκινήσει και όλα δείχνουν ότι ο Αμε-ρικανός πρόεδρος θα κάνει πράξη όλες τις απειλές του εναντίον των Ευρωπαίων συμμάχων του. Αυτό που χαρακτηρίζει τη διακυ-βέρνηση Τραμπ δεν είναι ένα πο-λιτικό πλάνο ή ένα όραμα για τις ΗΠΑ. Δεν είναι ούτε μια απέχθεια για τον φιλελευθερισμό ή μια προ-σπλήνση στον αυταρχισμό. Για να κατανοήσουμε τη φύση του καθε-στώτος Τραμπ, θα πρέπει να βρούμε ποιο πάθος κρύβεται από πίσω του. Ο Μοντεσκιέ έλεγε ότι το παλαιό καθεστώς, η αριστοκρατία, είχε ως θεμέλιο την τιμή, ενώ το νέο κα-θεστώς, η δημοκρατία, το πάθος της ελευθερίας και τη φιλοπατρία. Το θεμέλιο του ιδιαίτερου καθε-στώτος Τραμπ είναι η αλαζονεία, η superbria, όπως αναφέρεται στη λίστα των θανάσιμων αμαρτημάτων της Καθολικής Εκκλησίας. Η αλα-ζονεία αποτελεί χαρακτηριστικό πάθος των τυράννων/βασιλέων (rex) και έχει συσχετισθεί με τον πολιτικό αυταρχισμό από την εποχή του τελευταίου βασιλέα της Ρώμης,

Ταρκύνιου Υπερήφανου (Lucius Tarquinius Superbus).

Το πολιτικό πάθος του αλαζόνα δεν είναι απλώς ένα ψευδές αίσθημα ατομικής ή συλλογικής ανωτερό-τητας. Είναι η βαθιά συνειδηση ότι όσοι υπολογίζουν σε σένα στο πλαι-σιο μιας φιλίας ή μιας συμμαχίας είναι υποτελείς σου και πρέπει να συμπεριφέρονται δουλικά ως υπο-τελείς. Αυτό που απαγορεύει η αλα-ζονεία είναι τη σχέση ισότητας. Όμως καμία συμμαχία δεν μπορεί να βασισθεί στην υποτέλεια χωρίς να εκφυλισθεί σε ανταγωνισμό και τέλος σε ανοικτό πόλεμο ανάμεσα στον κυρίαρχο και στον υποτιθέ-μενο υποτελή. Ο αλαζόνας φέρεται με περισσότερο σεβασμό στους υπόλοιπους τυράννους παρά στους φίλους που σύμφωνα με αυτόν του οφείλουν υποταγή. Αυτός είναι και ο κύριος λόγος για τον οποίο η Ευ-ρώπη πρέπει να προετοιμάζεται για μια επ’ όλης της ύλης αντιπα-ράθεση με τις ΗΠΑ του Τραμπ. Ο Αμερικανός πρόεδρος θα κάνει τα πάντα για να μειώσει την Ευρώπη, να την καταστήσει λιγότερο απο-τελεσματική και, τέλος, να την απο-συνθέσει στα επί μέρους έθνη κρά-

τη χωρίς να αφήσει κανένα περι-θώριο ολοκλήρωσης της ευρωπαϊ-κής ενσωμάτωσής.

Η ενσωμάτωση των εθνικών κρατών σε ένα ευρωπαϊκό κράτος αποδείχθηκε πολύ πιο δύσκολη από ό,τι φαντάζονταν οι υποστη-ρικτές μιας Ευρωπαϊκής Ομοσπον-δίας και οι εμπνευστές του ευρω-παϊκού συντάγματος. Στα μάτια δε των εκθρόνις της Ένωσης, η Ευρώπη είναι μια νεοφιλελεύθερη αυτοκρα-τορία ή μια χριστιανική λέσχη. Όταν όμως δεν γνωρίζεις τι είσαι (quid sit), είναι πολύ δύσκολο να πολεμήσεις τους εκθρόους σου. Για να καταλάβουμε τι είναι η Ευρώπη, πρέπει να ορίσουμε την πολιτική της μορφή. Μια φιλοσοφία των πο-λιτικών μορφών στον ευρωπαϊκό χώρο δεν αποκαλύπτει απλά τις μορφές αυτές στη δυναμική τους διαδοχή στην ευρωπαϊκή ιστορία, αλλά ρίχνει επίσης φως στην εσω-τερική δυναμική του μετασχημα-τισμού των παλαιών μορφών σε νέες, καταλλήλοτες. Υπάρχει δη-λαδή μια διαδικασία ιστορικής εξέ-λιξης των διαφορετικών πολιτικών δυναμικών. Οδηγεί άραγε η ιστο-ρική αυτή διαδικασία σε μια νέα

πολιτική μορφή, αυτή της Ευρω-παϊκής Ένωσης; Υπάρχει μια πόλη, η οποία ανακεφαλαιώνει τις τέσ-σερις βασικές πολιτικές μορφές στην ευρωπαϊκή ιστορία: η Ρώμη. Με το όνομα αυτό αναφερόμαστε στη δημοκρατική πόλη-κράτος, κα-τόπιν στην αυτοκρατορία, μετέ-πειτα στην Εκκλησία και τέλος στο ιταλικό έθνος κράτος.

Ο σχηματισμός της πόλης κρά-τους υπήρξε αναμφίβολα ο θεμέλιος λίθος της ισότητας και της δημο-κρατίας. Ήταν η πρώτη μορφή συλ-λογικής ύπαρξης που ξέφυγε από τη σφαίρα του προπολιτικού (οι-κογένεια, φυλή, γένος) και εισήλθε στη σφαίρα του πολιτικού. Όπως στην Αθήνα και τη Ρώμη, οι ελεύ-θεροι άνθρωποι ανέπτυξαν πολι-τικούς θεσμούς, κράτος και συλ-λογική διακυβέρνηση. Όμως η πο-λιτική αυτή μορφή είχε όρια, τα οποία ήταν αναγκαίο να ξεπερα-στούν για να μπορέσει η Ρώμη να ενσωματώσει σε αυτήν όλες τις νέες επαρχίες, νέες περιοχές και νέους λαούς, που είχαν κατακτήσει οι λεγόμενες της. Η παράλληλη γέν-νηση της αυτοκρατορίας και της Εκκλησίας, δύο νέων ευρωπαϊκών

πολιτικών μορφών, οι οποίες δια-μορφώθηκαν μετά την κατάρρευση της Ρωμαϊκής Δημοκρατίας, έδωσαν λύση στην αδυναμία της πόλης κράτους. Είναι σημαντικό να πα-ρατηρήσουμε πώς η πόλη κράτος, που στηριζόταν ουσιαστικά στις εθνικές φυλές, γέννησε δύο οικου-μενικές πολιτικές μορφές, τη ρω-μαϊκή αυτοκρατορία και τη ρωμαϊκή καθολική εκκλησία. Και ενώ η ρω-μαϊκή ιθαγένεια προσφερόταν σε όλους τους κατοίκους της αυτο-κρατορίας, η ρίζα της θρησκείας των αρχαίων θεών στην πόλη υπερ-καλύφθηκε από την οικουμενικό-τητα του νέου μονοθεϊσμού. Μετά την πτώση της Ρώμης, μια νέα δια-δικασία ξεκινάει, η οποία θα οδη-γήσει τελικά στη γέννηση των εθνη-κών βασιλείων και τελικά στην εδραίωση των εθνών-κρατών.

Μέχρι το τέλος του 5ου αιώνα, ο δυτικοευρωπαϊκός κόσμος οπι-σθοχώρησε στις προπολιτικές μορ-φές του φεουδαρχικού συστήματος και μόνο η Respublica Christiana λειτούργησε ως γνήσια πολιτική μορφή της ευρωπαϊκής ενότητας. Με τον σχηματισμό των εθνικών βασιλείων, της επόμενης νέας ευ-

ρωπαϊκής πολιτικής μορφής, και την άνοδο του έθνους κράτους (Re-public), η Ευρώπη οδηγήθηκε τε-λικά στην πιο στέρεη και δημιουρ-γική πολιτική της μορφή. Για τον ίδιο λόγο που η πόλη κράτος της Ρώμης έπρεπε να παραχωρήσει τη θέση της στη Ρωμαϊκή αυτοκρα-τορία, το ευρωπαϊκό έθνος κράτος αναγκάζεται από την ίδια του την ιστορία να μεταλλαχθεί σε μια πιο συμπεριληπτική πολιτική μορφή. Τι υπάρχει όμως πέραν του έθνους κράτους;

Οι φιλελεύθερες και οι σοσιαλι-στικές αυτοκρατορίες του 20ού αι-ώνα κατέστησαν σαφή τη διαρκή αναταραχή στην οποία βρίσκεται το έθνος κράτος. Η νέα ευρωπαϊκή πολιτική μορφή είναι μια μεικτή μορφή, όπου η ενότητα του ευρω-παϊκού έθνους κράτους (Republic) έχει ήδη συγκεραστεί με μια δια-κυβέρνηση αυτοκρατορικού τύπου (ένα κράτος για πολλά έθνη) και μια εκκλησιαστικού τύπου πνευ-ματική κοινότητα αξιών.

Ο κ. Παναγιώτης Χριστιάς είναι αν. καθη-γητής πολιτικής και κοινωνικής φιλοσο-φίας του Πανεπιστημίου Κύπρου.

Το όραμα που έγινε πραγματικότητα

Δέκα χρόνια Σύνδεσμος «Μωρά Θαύματα», τα επιτεύγματα, οι προκλήσεις, η υποστήριξη στις οικογένειες, και η νέα MENN

Συνέντευξη στην **ΑΝΝΑ ΠΟΛΥΒΙΟΥ**

Δέκα χρόνια λειτουργίας συμπληρώνει φέτος ο Σύνδεσμος Μωρά Θαύματα, έχοντας ως κύρια αποστολή τη διασφάλιση ότι κάθε πρόωρο μωρό έχει πρόσβαση σε ποιотική φροντίδα και υγειονομική περίθαλψη. Όραμα του Συνδέσμου αποτελούσε η επέκταση και ανακαίνιση της MENN στο Νοσοκομείο Αρχ. Μακαρίου ΙΙΙ, κάτι που πλέον παίρνει σάρκα και οστά, με τη συμβολή του Συνδέσμου να ήταν καθοριστική. Η πρόεδρος του Συνδέσμου, Έλενα Μεγαλέμου Τριανταφυλλίδη, μιλάει στην «Κ» για την πορεία του Συνδέσμου, τα επιτεύγματα, τις προκλήσεις, την υποστήριξη που προσφέρει ο Σύνδεσμος στις οικογένειες, καθώς και για την αναβάθμιση της MENN.

—Φέτος ο Σύνδεσμος Μωρά Θαύματα συμπληρώνει δέκα χρόνια λειτουργίας. Ποιες προκλήσεις αντιμετώπιστε αυτά τα δέκα χρόνια;

—Το 2025 αποτελεί ορόσημο για τον Σύνδεσμο Μωρά Θαύματα, καθώς γιορτάζουμε δέκα χρόνια προσφοράς και στήριξης σε μωρά και οικογένειες που έχουν βιώσει την προσωρότητα, τπρώντας την υπόσχεση που δώσαμε σε κάθε πρόωρο μωρό να κάνουμε τον κόσμο του καλύτερο. Στο πλαίσιο αυτό, θα γίνουν διάφορες δράσεις και είμαστε σε επαφή με εταιρείες που πιθανόν επιθυμούν να συνεργαστούν και να συμπορευτούν μαζί μας, βοηθώντας το έργο του Συνδέσμου. Το μεγαλύτερο επίτευγμα ενός συνδέσμου είναι όταν το όραμά του γίνεται πραγματικότητα. Με την ίδρυση του Συνδέσμου οραματιστήκαμε τη δημιουργία μιας Μονάδας Εντατικής Νοσπλείας Νεογνών (MENN) στολίδι αυτού του τόπου και με σκληρή δουλειά και συλλογική προσπάθεια, καταφέραμε να πείσουμε και στη συνέχεια να στηρίξουμε το κράτος στην αναβάθμισή της. Η επίτευξη αυτού του οράματος άρχισε να πραγματοποιείται τον Ιούνιο του 2024, με την κατάθεση του θεμελίου λίθου από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, κ. Νίκο Χριστοδουλίδη. Η διαδρομή μας δεν ήταν εύκολη. Χρειάστηκε να πείσουμε τους αρμόδιους φορείς για την αναγκαιότητα του έργου, να εξευρεθούν χρηματικοί πόροι, να βεβαιωθούμε ότι ενεργούσαμε εντός της νομιμότητας και να υπερπηδήσουμε τη γραφειοκρατία που προκαλούσε καθυστερήσεις και αύξηση του κόστους. Για πέντε χρόνια πραγματοποιήσαμε συναντήσεις και διαβουλεύσεις με τους αρμόδιους φορείς, όπως υπουργούς Υγείας, γεν. διευθύντρια Υπ. Υγείας, ΟΚΥπΥ, γενικό ελεγκτή και τη Βουλή των Αντιπροσώπων.

—Ποια ήταν τα κύρια επιτεύγματα του Συνδέσμου;

—Από την ίδρυσή μας το 2015, έχουμε πετύχει αρκετά σημαντικά επιτεύγματα. Ενδεικτικά, το 2020

Η αναβάθμιση της Μονάδας Εντατικής Νοσπλείας Νεογνών είχε ως βασικούς στόχους την αύξηση της χωρητικότητας, την αναβάθμιση των κτηριακών υποδομών, και την παροχή διευκολύνσεων για τη διεξαγωγή οικογενειοκεντρικής φροντίδας στη Μονάδα.

«Ο Σύνδεσμος Μωρά Θαύματα δεν είναι απλώς ένας φιλανθρωπικός οργανισμός, αλλά μια μεγάλη αγκαλιά για τα μωρά που γεννιούνται πρόωρα και χρειάζονται στήριξη για να επιβιώσουν», λέει η πρόεδρος του Συνδέσμου Μωρά Θαύματα, κα Έλενα Μεγαλέμου Τριανταφυλλίδη.

Η νέα MENN στο Νοσοκομείο Αρχ. Μακαρίου ΙΙΙ θα προσφέρει πρωτοποριακές εγκαταστάσεις και υπηρεσίες για τη φροντίδα των νεογνών.

Ο Σύνδεσμός μας έκανε δωρεά 49.300 ευρώ, που αφορά την κτηριακή διαμόρφωση, τη διακόσμηση και εξοπλισμό του Δωματίου Οικογενείας στο νέο κτήριο της MENN στο Μακάριο Νοσοκομείο.

αγοράσαμε και δωρίσαμε στο κράτος ένα εξειδικευμένο ασθενοφόρο για νεογνά αξίας 300.000 ευρώ. Επίσης, έχουμε δωρίσει στη MENN του Νοσοκομείου Αρχ. Μακαρίου ΙΙΙ εξειδικευμένο ιατρικό εξοπλισμό αξίας πάνω από 262.000 ευρώ. Επιπλέον, στηρίζουμε τη MENN του Γενικού Νοσοκομείου Λεμεσού και παρέχουμε εκπαιδευτικά προγράμματα για το προσωπικό των Μονάδων. Για όλα αυτά, θα ήθελα να εκφράσω τις θερμές μας ευχαριστίες στους χορηγούς μας και σε όσους στήριξαν την πρωτοβουλία μας, καθώς χωρίς αυτούς δεν θα μπορούσαμε να υλοποιήσουμε όλα τα πιο πάνω.

—Ποια είναι η θεμελιώδης φιλοσοφία και οι αξίες πίσω από τις δράσεις και την αποστολή του Συνδέσμου Μωρά Θαύματα;

—Ο Σύνδεσμος Μωρά Θαύματα δεν είναι απλώς ένας φιλανθρωπικός οργανισμός, αλλά μια μεγάλη αγκαλιά για τα μωρά που γεννιούνται πρόωρα και χρειάζονται στήριξη για να επιβιώσουν. Αρχή του Συνδέσμου είναι ότι κάθε μωρό, όσο μικρό και αν γεννηθεί, αξίζει το καλύτερο δυνατό ξεκίνημα στη ζωή. Η αποστολή μας είναι να διασφαλίσουμε ότι κάθε πρόωρο μωρό έχει πρόσβαση σε ποιотική φροντίδα και υγειονομική περίθαλψη. Οι γονείς να έχουν το δικαίωμα να βρίσκονται δίπλα στα μωρά τους όσο το επιθυμούν, ενώ το προσωπικό της μονάδας να εργάζεται σε ένα υγιές και ασφαλές περιβάλλον. Στο πλαίσιο αυτό, ο Σύνδεσμος εργάζεται για τη βελτίωση των κτηριακών υποδομών,

την προώθηση της γονικής παρουσίας στη MENN, την ψυχολογική στήριξη των γονέων και τη βελτίωση της ποιότητας της υγειονομικής περίθαλψης.

—Πώς έχετε συμβάλει στην υποστήριξη των οικογενειών των πρόωρων μωρών;

—Από τη στιγμή της γέννησης και μέχρι την επιστροφή στο σπίτι ή και αργότερα, οι γονείς των πρόωρων μωρών αντιμετωπίζουν πρωτόγνωρες και πολύπλοκες προκλήσεις. Γνωρίζοντας τις ψυχολογικές και πρακτικές δυσκολίες που βιώνουν, ο Σύνδεσμος έχει αναλάβει πρωτοβουλίες για να τους προσφέρει την αναγκαία ψυχολογική υποστήριξη. Ένα από τα πιο σημαντικά εργαλεία που παρέχουμε στους γονείς είναι το βιβλίο «Το Μωρό Θαύμα και το Ταξίδι του», που αποτελεί έναν χρήσιμο οδηγό και εγχειρίδιο για την προωρότητα και τη φροντίδα των νεογνών. Το βιβλίο περιλαμβάνει πληροφορίες για τις διαδικασίες στη MENN, τον εξειδικευμένο εξοπλισμό, ιατρικές ορολογίες, τα προβλήματα υγείας των νεογνών και τα συναισθήματα των γονέων κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου. Διατίθεται δωρεάν στους γονείς σε έντυπη μορφή στις Μονάδες και είναι προσβάσιμο στην ιστοσελίδα μας σε ηλεκτρονική μορφή στην ελληνική και αγγλική γλώσσα. Επιπλέον, ο Σύνδεσμος διοργανώνει εκπαιδύσεις, και εκστρατείες ενημέρωσης για την επιμόρφωση των γονέων για τα θέματα που αφορούν την προωρότητα και τη στήριξη

των οικογενειών που βιώνουν αυτή την εμπειρία.

Ασφάλεια των νεογνών
—Στις 20 Ιανουαρίου ξεκίνησαν τα έργα για την επέκταση και ανακαίνιση της Μονάδας Εντατικής Νοσπλείας Νεογνών του Νοσοκομείου Αρχ. Μακαρίου ΙΙΙ. Ποια ήταν η συμβολή του Συνδέσμου σε αυτό;

—Η συμβολή του Συνδέσμου, όπως ήδη ανέφερα, ήταν ουσιαστική και καθοριστική με σημαντικότερη προσφορά τη δωρεά αρχιτεκτονικών, στατικών και ηλεκτρομηχανολογικών σχεδίων αξίας 200.000 ευρώ, τα οποία ετοιμάστηκαν αφιλοκερδώς από τα γραφεία Άθως Δίκα και Συνεργάτες, Ι&Α Φιλίππου και GEMAC με στόχο την επίτευση του έργου.

—Ποιοι ήταν οι κύριοι στόχοι και προτεραιότητές σας για την αναβάθμιση της MENN;

—Η αναβάθμιση της MENN είχε ως βασικούς στόχους την αύξηση της χωρητικότητας, καθώς η υφιστάμενη Μονάδα συχνά παρουσίαζε πληρότητα μέχρι και 150%, την αναβάθμιση των κτηριακών υποδομών σύμφωνα με διεθνείς κατευθυντήριες οδηγίες και την παροχή διευκολύνσεων για τη διεξαγωγή οικογενειοκεντρικής φροντίδας στη Μονάδα. Θέσαμε ως προτεραιότητα ότι η θέση της οικογένειας πρέπει να είναι δίπλα στο μικρό αυτό θαύμα της ζωής και ότι η μέθοδος Kangaroo για τα πρόωρα μωρά δεν είναι πολυτέλεια αλλά μέρος της θεραπείας.

Επίσης, καθώς κύριο μέλημα του Συνδέσμου είναι η ασφάλεια των νεογνών, εισηγηθήκαμε ότι η επέκταση όχι μόνο έπρεπε να γίνει άμεσα λόγω στενότητας χώρου, αλλά και να προηγηθεί της ανακαίνισης για να μεταφερθούν με ασφάλεια τα νεογνά της εντατικής στον νέο χώρο.

—Τι θα προσφέρει η νέα MENN;

—Η νέα MENN στο Νοσοκομείο Αρχ. Μακαρίου ΙΙΙ θα προσφέρει πρωτοποριακές εγκαταστάσεις και υπηρεσίες για τη φροντίδα των νεογνών. Με συνολικό εμβαδόν 1.607 τετραγωνικών μέτρων, η MENN θα περιλαμβάνει την ανακαίνιση των υφιστάμενων χώρων και την επέκταση της μονάδας σε νέο χώρο, ο οποίος θα συνδέεται με αερογέφυρες με την υφιστάμενη πτέρυγα. Η μονάδα θα διαθέτει θαλάμους εντατικής νοσπλείας με 26 θερμοκοιτίδες, 4 θαλάμους απομόνωσης, και θαλάμους ενδιάμεσες νοσπλείας με 24 θερμοκοιτίδες. Ταυτόχρονα, θα δημιουργηθεί ευρύχωρο δωμάτιο θηλασμού και αναβαθμιζόμενοι χώροι για τους γονείς με σκοπό να είναι η επίσκεψή τους στη μονάδα όσο το δυνατόν πιο άνετη.

—Η αναβάθμιση της MENN γνωρίζουμε πως αποτελούσε ένα μεγάλο όραμα για τον Σύνδεσμο. Ποιος είναι ο επόμενος μεγάλος σας στόχος;

—Στοχεύουμε στην ακόμα μεγαλύτερη υποστήριξη των πρόωρων μωρών και των οικογενειών τους. Είμαστε στην ευχάριστη θέση, λοιπόν, να ανακοινώσουμε ότι ο Σύνδεσμός μας έκανε δωρεά χρηματικό πόσο αξίας 49.300 ευρώ, που αφορά στην κτηριακή διαμόρφωση, τη διακόσμηση και εξοπλισμό του Δωματίου Οικογενείας στο νέο κτήριο της MENN στο Μακάριο Νοσοκομείο. Πρόκειται για ένα χώρο που μέχρι σήμερα δεν υπήρχε, θα ονομάζεται «Μωρά Θαύματα», και θα συντηρείται από τον Σύνδεσμο. Προχωρούμε ακόμα σε συνεργασία με την κα Μαρία Κυθρέωτου και τον ΟΚΥπΥ, στην ετοιμασία σχεδίων για την εσωτερική διακόσμηση των δωματίων νοσπλείας των νεογνών, με σκοπό την ομοιομορφία και την υψηλού επιπέδου αισθητική για την άνεση των γονέων κατά τη διάρκεια της νοσπλείας των μωρών τους. Επίσης, θέτουμε ως κύριο στόχο, σε συνεργασία με το υπουργείο Υγείας, τη δημιουργία συστήματος Ιατρικού Μητρώου Πρόωρων από την πρώτη τους ανάσα μέχρι την ενηλικίωσή τους. Τέλος, για όλες τις μητέρες που βιώνουν τη δύσκολη περίοδο της πρόωρης γέννησης και του αποχωρισμού του μωρού τους, ετοιμάζουμε τη δημιουργία εφαρμογής ημερολόγιου με σκοπό να τους παρέχει έναν ασφαλή χώρο για να καταγράφουν τις σκέψεις, τα βιώματα και τα συναισθήματά τους, καθώς και την πρόοδο των μωρών τους κατά τη διάρκεια της νοσπλείας τους στη MENN.

ΑΡΘΡΟ / Του ΚΥΡΙΑΚΟΥ ΙΑΚΩΒΙΔΗ

Απροβίβαστο στον πολιτικό πολιτισμό

Η ομιλία του Προέδρου της Δημοκρατίας, Νίκου Χριστοδουλίδη, με την οποία παρουσίασε τον Ετήσιο Προγραμματισμό Διακυβέρνησης του 2025, απέδειξε πέραν πάσης λογικής αμφιβολίας την έλλειψη πολιτικού πολιτισμού στη χώρα μας.

Καταρχάς, αυτή η ομιλία του Προέδρου της Δημοκρατίας έπρεπε να γίνει σε ειδική συνεδρία της Βουλής των Αντιπροσώπων, για να ενημερώσει τους εκπροσώπους του λαού με τον πλέον επίσημο τρόπο, αλλά και τους πολίτες του τόπου, για το τι προτίθεται να κάνει το 2025. Μπορεί να έχουμε Προεδρική Δημοκρατία και όχι Κοινοβουλευτική, αλλά αυτό δεν εμποδίζει τη Βουλή να καλέσει τον Πρόεδρο στο Κοινοβούλιο για να προβεί σε απολογισμό ως προς το τι έκανε τον προηγούμενο χρόνο και να παρου-

σιάσει το πρόγραμμά του για τον επόμενο. Δεν το έπραξε. Μικροψυχία; Μικρότητα; Ασέβεια προς τον θεσμό του Προέδρου; Ο καθένας μπορεί να εξαγάγει τα δικά του συμπεράσματα. Όπως και πέρυσι, έτσι και φέτος, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας παρουσίασε τον Προγραμματισμό Διακυβέρνησης από το Προεδρικό Μέγαρο. Και εδώ φάνηκε η έλλειψη πολιτικού πολιτισμού, κυρίως από τα μεγάλα κόμματα. Σε μια από τις πλέον κορυφαίες στιγμές της Δημοκρατίας, ΔΗΣΥ και ΑΚΕΛ έλαμψαν διά της απουσίας τους. Ναι, η πρόεδρος της Βουλής και πρόεδρος του ΔΗΣΥ, Αννίτα Δημητρίου, απουσίαζε στο εξωτερικό, αλλά το κόμμα έχει αναπληρωτή πρόεδρο, τρεις αντιπροέδρους, κοινοβουλευτικό εκπρόσωπο, εκπρόσωπο Τύπου. Και όμως, υποτίμησε τόσο πολύ αυτή την κορυφαία στιγ-

μή της Δημοκρατίας ώστε να εκπροσωπηθεί μόνο με τον βουλευτή Κερύνειας, Μάριο Μαυρίδη. Αφού έλειπε η πρόεδρος, γιατί δεν παρέστη ο αναπληρωτής πρόεδρος; Γιατί δεν παρέστη ένας ή μία εκ των αντιπροέδρων; Θα τους έπανε αναγούλα αν πήγαιναν στο Προεδρικό, ή μήπως φοβήθηκαν ότι θα προσβάλλονταν από κάποια ανίατη ασθένεια; Ο Μάριος Μαυρίδης, που παρέστη, έδειξε και πολιτική ανωτερότητα και πολιτικό πολιτισμό. Μπορούσε να είχε φύγει μόλις τελείωσε η ομιλία του Προέδρου, αφού «επτέλεσε το καθήκον του». Και όμως, έμεινε στη δεξίωση και μίλησε με αρκετό κόσμο και δεν ένιωσε ότι βρισκόταν σε «εχθρικό περιβάλλον». Το κόμμα που το παράκανε, όμως, ήταν το ΑΚΕΛ, το οποίο δεν έστειλε έστω και έναν... κλητήρα. Πλήρης έλλειψη σεβασμού

προς τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, ο οποίος, ειρήσθω εν παρόδω, παρέστη σε ειδική ημερίδα που διοργάνωσε το ΑΚΕΛ για το Κυπριακό. Είναι εμφανέςτατο το χάσμα πολιτικού πολιτισμού που χωρίζει τον πρόεδρο Χριστοδουλίδη και την ηγεσία του ΑΚΕΛ.

Η συμπεριφορά αυτή των δύο μεγάλων κομμάτων δείχνει την πενία που μαστίζει τον τόπο μας όσον αφορά τον πολιτικό πολιτισμό. Όσες πολιτικές διαφορές και αν έχουν με τον πρόεδρο Χριστοδουλίδη, όσο και αν διαφωνούν μαζί του, είχαν υποχρέωση, σε μία από τις πλέον κορυφαίες στιγμές της Δημοκρατίας, να παρυστούν στο πιο υψηλό κομματικό επίπεδο, όχι με έναν εκπρόσωπο, αλλά με ολόκληρη τους την κομματική ηγεσία. Η βροντερή τους απουσία αποδεικνύει ότι, είτε δεν έχουν κωνέψει την ήττα

τους στις προεδρικές εκλογές του 2023, είτε ότι τους είναι τελείως άγνωστος ο όρος «πολιτικός πολιτισμός». Τα δύο αυτά πολιτικά κόμματα και άλλα μικρά, επέκριναν και με το δικαίό τους, την απουσία υπουργών της κυβέρνησης, όταν συζητείτο ο κρατικός προϋπολογισμός του 2024. Τα ίδια τα κόμματα έλαμψαν διά της απουσίας τους και πέρυσι και φέτος από την παρουσίαση του Προγραμματισμού Διακυβέρνησης. Θέλουν, δηλαδή, να είναι παρόντες οι υπουργοί για να ακούσουν 56 μονολόγους και μάλλον χωρίς αντίλογο, αλλά οι ίδιοι δεν νιώθουν την ανάγκη να ακούσουν τι έχει να πει ο Πρόεδρος. Τόση μεγάλη ιδέα έχουν ορισμένοι για τον εαυτό τους;

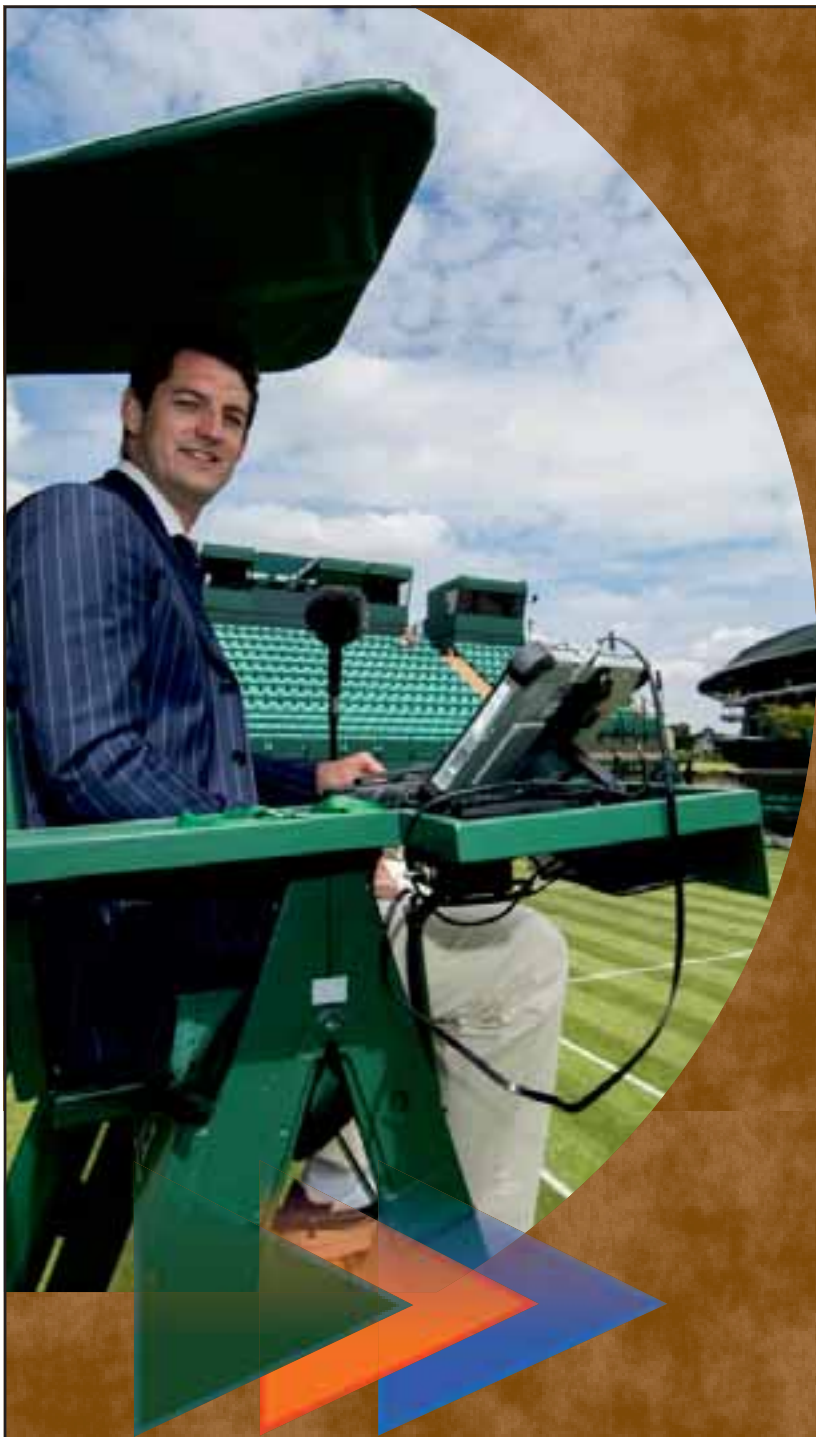
Στις ΗΠΑ, όπου και εκεί έχουν προεδρικό σύστημα διακυβέρνησης, ο εκάστοτε πρόεδρος εκφωνεί την

ομιλία του για την κατάσταση του Έθνους σε κοινή συνεδρία της Βουλής και της Γερουσίας, ενώπιον όλων των βουλευτών (435) και όλων των γερουστατών (100). Στην Κύπρο δεν μπορούμε να το κάνουμε;

Στο Ευρωκοινοβούλιο, η πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, Ούρσουλα φον ντερ Λάιεν, προβαίνει σε απολογισμό των επιτευγμάτων της χρονιάς και παρουσιάζει το όραμά της για το μέλλον, ενώ απαντά και σε ερωτήσεις των ευρωβουλευτών. Εμείς γιατί δεν μπορούμε να το κάνουμε αυτό; Τόσο μεγάλη πενία μάς μαστίζει σε σχέση με τον πολιτικό πολιτισμό; Ή μήπως, δεν έχουμε ακόμα ξεπεράσει το τραύμα από την εκλογική ήττα;

Ο κ. Κυριάκος Ιακωβίδης πολιτικός επιστήμονας, δημοσιογράφος, μέλος επιτελείου Νίκου Χριστοδουλίδη 2023.

BECOME A TENNIS OFFICIAL

13-16 FEBRUARY 2025   NICOSIA/LARNACA

NATIONAL LEVEL OFFICIATING SCHOOL FOR CHAIR UMPIRES & LINE UMPIRES

**SUCCESSFUL CANDIDATES WILL BE CERTIFIED FOR CHAIR AND LINE UMPIRE DUTIES
ON TOURNAMENTS ORGANIZED BY THE CYPRUS TENNIS FEDERATION**

MODULES:

**THEORETICAL (Rules & Regulations)
PRACTICAL for CHAIR & LINE UMPIRE
WRITTEN ASSESSMENT**

PROGRAM:

Thursday and Friday	16:00 - 19:30
Saturday	10:00 - 18:00
Sunday	11:00 - 14:00

INFORMATION and REGISTRATION: 99630687 / 99610322

Φορτίο στην ομίχλη

Γιατί τα σενάρια ότι η αμαξοστοιχία μετέφερε παράνομα εύφλεκτο υλικό δεν μπορούν ούτε να επιβεβαιωθούν ούτε να διαψευστούν από τα στοιχεία που έχουν απομείνει

ΦΑΚΕΛΟΣ ΤΕΜΠΗ

Του ΓΙΑΝΝΗ ΣΟΥΛΙΩΤΗ

Πόσο πιθανό είναι το ενδεχόμενο η εμπορική αμαξοστοιχία να μετέφερε αδήλωτο - εύφλεκτο φορτίο το οποίο ευθύνεται για την έκρηξη και τη φωτιά μετά τη σύγκρουση με το μοιραίο Intercity; Στη συνέντευξή του στον Alpha, ο πρωθυπουργός Κυριάκος Μητσοτάκης άφησε ανοικτό ένα τέτοιο ενδεχόμενο, λέγοντας ότι «θέλω κι εγώ να μάθω την αλήθεια». Μέχρι σήμερα ουδείς μπορεί να υιοθετήσει με βεβαιότητα την εκδοχή του παράνομου φορτίου. Μια σειρά από επιμέρους στοιχεία, ωστόσο, την αφήνουν ανοικτή.

1

Τα αθώα έλαια

Κατά το πρώτο στάδιο της έρευνας, για την έκρηξη και την πυρκαγιά που ξέσπασε αμέσως μετά τη σύγκρουση θεωρήθηκαν υπαίτια τα έλαια σιλικόνης. Τα λάδια δηλαδή που υπήρχαν στις μηχανές των δύο τρένων. «Διασκορπίστηκαν στον αέρα δημιουργώντας ένα νέφος το οποίο ανεφλέγη λόγω των υψηλών θερμοκρασιών που αναπτύχθηκαν», ανέφεραν αρχικά αξιωματούχοι που βρίσκονταν κοντά στην έρευνα. Στη συνέχεια, ωστόσο, μια σειρά από πειράματα, με πρώτα αυτά της Επιτροπής Διερευνήσης Ανεξάρτητων Πραγματογυμιώνων Οικογενειών (ΕΔΑ-ΠΟ) ανέτρεψαν τα δεδομένα. Σε πόρισμα που είχαν συντάξει μερικούς μήνες μετά το δυστύχημα επεσήμαναν ότι το έλαιο σιλικόνης είναι εξαιρετικά δύσφλεκτο, καθώς και ότι με βάση τη διεθνή βιβλιογραφία «επιτρέπεται να φορτωθεί σε οποιοδήποτε φορτηγό, τρένο, πλοίο, ακόμη και σε αεροσκάφος και να μεταφερθεί χωρίς επιφύλαξη ως προς την επικινδυνότητά του». Στο διάστημα που έχει μεσολαβήσει μέχρι σήμερα αντίστοιχα συμπεράσματα εξήγαγαν κι άλλοι διορισμένοι και μη πραγματογνώμονες, ενεργώντας επί ονόματι των συγγενών των θυμάτων.

2

Τα «αόρατα» βίντεο

Ενα στοιχείο που θα μπορούσε να δώσει απάντηση στο ερώτημα σχετικά με το εάν υπήρχε παράνομο

φορτίο στην εμπορευματική αμαξοστοιχία είναι τα βίντεο από τις κάμερες ασφαλείας του ΟΣΕ που λειτουργούν στον εμπορευματικό σταθμό της Θεσσαλονίκης. Οι σκληροί δίσκοι στους οποίους εγγράφονται τα αρχεία εικόνas και ήχου από τον σταθμό της Θεσσαλονίκης ζητήθηκαν εγγράφως από τον εφέτη ειδικό ανακριτή Σωτήρη Μπακαϊμή με αρκετούς μήνες καθυστέρηση, ήτοι τον Μάιο και τον Ιούλιο του 2023. Την ίδια περίοδο ο ανακριτής ζήτησε από τον ΟΣΕ και τα αρχεία εικόνas και ήχου από τους ενδιάμεσους σταθμούς μεταξύ της Θεσσαλονίκης και του σημείου της σύγκρουσης. Στόχος του ανακριτή και των πραγματογυμιώνων των οικογενειών που είχαν υποβάλει σχετικά αιτήματα

ήταν να διαπιστώσουν εάν κατά τη φόρτωση ή τη διαδρομή τοποθετήθηκε σε κάποιο από τα βαγόνια αδήλωτο - εύφλεκτο υλικό.

Καθώς οι συνολικά 15 σκληροί δίσκοι με τα αρχεία εικόνas και ήχου σβήνονται κάθε 14 ημέρες, για την ανάκτηση των επίμαχων βίντεο που είχαν τραβηχτεί την ημέρα του δυστυχήματος, δηλαδή μήνες νωρίτερα, ζητήθηκε η συνδρομή εξειδικευμένου εργαστηρίου στην Αγγλία. Τα αποτελέσματα της διαδικασίας προέκυψαν το φθινόπωρο του 2024, με τον ανακριτή, τους πραγματογυμιώνες και τους συγγενείς των θυμάτων να έρχονται αντιμέτωποι με μια δυσάρεστη έκπληξη: αντί για τον σκληρό δίσκο του εμπορικού σταθμού της Θεσσαλονίκης, προς επεξεργασία

και ανάλυση είχε δοθεί το ψηφιακό αρχείο από τον επιβατικό σταθμό, όπου φυσικά δεν υπήρχε ούτε ένα καρέ του εμπορικού τρένου. Ο ΟΣΕ απέδωσε το πωγυρίσμα στην έρευνα σε κακή συνεννόηση μεταξύ των εμπλεκόμενων και τελικά οι επίμαχοι σκληροί δίσκοι δόθηκαν με καθυστέρηση 20 μηνών για ανάλυση. Οι πιθανότητες ανάκτησης κρίσιμου για την έρευνα υλικού θεωρούνται πλέον μηδαμινές.

3

Το τυχαίο πλάνο

Η κίνηση της εμπορευματικής αμαξοστοιχίας λίγη ώρα πριν από τη σύγκρουσή της με το Intercity

ANGELOS TZORTZIS/THE NEW YORK TIMES

Τέμπη, αρχές Μαρτίου 2023, λίγα εβδομήντα μετά τη σιδηροδρομική τραγωδία με τους 57 νεκρούς. Σχεδόν δύο χρόνια αργότερα, το ενδιαφέρον επικεντρώνεται στην εκδοχή του παράνομου φορτίου που θα μπορούσε να έχει προκαλέσει την έκρηξη και την πυρκαγιά.

καταγράφηκε από την κάμερα ενός μίνι μάρκετ στην περιοχή της Λεπτοκαρυάς. Το επίμαχο βίντεο, αν και προβλήθηκε –λίγες εβδομάδες μετά το δυστύχημα– στο κεντρικό δελτίο ειδήσεων ιδιωτικού σταθμού, έφτασε στα χέρια του ανακριτή Λάρισας τον Οκτώβριο του 2024. Κατόπιν παραγγελίας του, αστυνομικοί πήγαν στο κατάστημα και παρέλαβαν το επίμαχο βίντεο το οποίο ο ιδιοκτήτης του μίνι μάρκετ είχε κρατήσει αποθηκευμένο σε ένα USB. Στη συνέχεια ο κ. Μπακαϊμής ζήτησε από την ΕΛ.ΑΣ. να ελέγξει τη γνησιότητά του, με τα εγκληματολογικά εργαστήρια πάντως να επισημαίνουν με έγγραφό τους τον Νοέμβριο του 2024 ότι δεν μπορούν να γνωματεύσουν σχετικά, καθώς η αντιγραφή του βίντεο έγινε όχι από τον σκληρό δίσκο της κάμερας αλλά από φορητό USB. Μολονότι δεν είναι πρόσφορο για δικαστική χρήση, σύμφωνα με πραγματογυμιώνες οικογενειών σ' αυτό διακρίνεται μια σκιά σε ένα από τα τρία ανοικτά βαγόνια, δίχως πάντως να είναι απολύτως σαφές εάν πρόκειται για παράνομη δεξαμενή ή όχι.

4

Το «μυστικό σημείο»

Συγγενείς θυμάτων που από την πρώτη στιγμή ερευνούν τις συνθήκες του δυστυχήματος έχουν γίνει αποδέκτες πληροφοριών, σύμφωνα με τις οποίες η φόρτωση του παράνομου και εύφλεκτου φορτίου έχει γίνει στο τμήμα του σιδηροδρόμου που μεσολαβεί από τον εμπορευματικό σταθμό της Θεσσαλονίκης έως τον σταθμό της Σίνδου. Η πληροφορία φέρεται να προέρχεται από πηγές με γνώση του τρόπου δράσης των λαθρεμπορικών κυκλωμάτων στη βόρεια Ελλάδα. Η συγκεκριμένη περιοχή επιλέγεται καθώς συγκεντρώνει δύο πλεονεκτήματα: είναι ερημική, ενώ ακριβώς δίπλα στον σταθμό υπάρχει ευρύχωρο πάρκινγκ. Απαντώντας σε διευκρινιστικές ερωτήσεις αξιωματούχου του ΟΣΕ δήλωσε ότι με βάση τα διαγράμματα των σταθμαρχών η εμπορική αμαξοστοιχία δεν πραγματοποιεί στάση μετά την εκκίνησή της από τη Θεσσαλονίκη. Ωστόσο, άφησε ανοικτό το ενδεχόμενο να ακινητοποιήθηκε για μερικά λεπτά κατά μήκος της διαδρομής για λόγους που έχουν να κάνουν με τη διαχείριση της κυκλοφορίας.

5

Τα μαύρα βαγόνια

Με αφορμή την ειδησεογραφία των ημερών παράγοντες της αγοράς σημειώνουν σε κατ' ιδίαν συζητήσεις τους ότι ήδη από τη δεκαετία του '90 υπάλληλοι του ΟΣΕ φέρονται να μετέφεραν αδήλωτα εμπορεύματα στα βαγόνια του σιδηροδρόμου. Οι παραπάνω αναφορές έρχονται να προστεθούν σε μια σειρά από υποθέσεις που έχουν δει το φως της δημοσιότητας από έρευνες της ΕΛ.ΑΣ. και των τελωνείων και αφορούν τις παράνομες εισαγωγές χημικών διαλυτών είτε μέσα σε βυτιοφόρα από τα βόρεια σύνορα της χώρας, είτε σε φορτηγά βυτία ακόμα και μέσα σε επιβατηγά πλοία από τη γειτονική Ιταλία.

Αντί για τον σκληρό δίσκο του εμπορικού σταθμού της Θεσσαλονίκης, προς επεξεργασία και ανάλυση είχε δοθεί το ψηφιακό αρχείο από τον επιβατικό σταθμό, όπου φυσικά δεν υπήρχε ούτε ένα καρέ του εμπορικού τρένου.

ΑΠΟΨΗ

Η εκκωφαντική σιωπή του Συντάγματος

Του ΚΩΣΤΗ ΚΑΡΠΟΖΗΛΟΥ

Την Κυριακή στο Σύνταγμα επικρατούσε μια παράξενη ησυχία. Τα συνθήματα ήταν σποραδικά και περιοριζόνταν σε δραστήριους πυρήνες διαδηλωτών, τα ανεπαρκή megafona δεν μετέδιδαν τις ομιλίες πέραν όσων βρίσκονταν γύρω από την εξέδρα, ακόμη και η αποχώρηση από τον χώρο –διανθισμένη με τους κρότους από τα δακρυγόνα– ήταν ήρεμη και συντεταγμένη. Ολα αυτά συντείνουν στο προφανές. Αυτό που συνέβη την Κυριακή ήταν έξω από τα συνηθισμένα. Και μπορούσε κανείς να το διακρίνει αυτό στη σύνθεση του πλήθους, όπου κυριαρχούσαν οικογένειες, άνθρωποι της διπλής πόρτας, παρέες από τη γειτονιά ή τη δουλειά που πιθανόν αυτή ήταν η πρώτη φορά που βρίσκονταν στον δρόμο. Είχαν έρθει εκεί για να εκφράσουν ένα βαθύ αίσθημα προσβλήσης: ότι δύο χρόνια μετά το δυστύχημα των Τεμπών τα ερωτήματα για τις συνθήκες –και κυρίως τη διαχείρισή του από την επόμενη

ημέρα– παραμένουν αναπάντητα.

Ήταν μια διαμαρτυρία της κοινωνίας των πολιτών. Οχι όμως για όλους. Η μαζική εμφάνιση του πλήθους ενεργοποίησε στη δημόσια σφαίρα αναταρακαστικά ανησυχίας. Ανεξάρτητα από το ρητορικό ύψος, η επιφύλαξη συμπεκνωνόταν σε ένα σημείο: ότι αυτό που συνέβη στο Σύνταγμα ήταν ένα πωγυρίσμα της Ιστορίας. Στην εποχή της «πάνω» και της «κάτω» πλατείας, στη δυναμική του «λαϊκισμού», στην «εκμετάλλευση» ενός αγνού αισθήματος διαμαρτυρίας από σκοτεινές και ανεύθυνες πολιτικές δυνάμεις. Υπάρχει μια ενδιαφέρουσα αντίφαση εδώ. Οι φωνές της ανησυχίας με την ίδια άνεση τα προηγούμενα χρόνια επιχειρηματολογούσαν για την «ωρίμανση» της ελληνικής κοινωνίας, η οποία αποτυπώθηκε στο εκλογικό αποτέλεσμα του 2019 και επιβεβαιώθηκε εμφατικά το 2023. Όταν ο λαός ψηφίζει είναι ώριμος. Όταν βγαίνει στον δρόμο είναι ανώριμος.

Οι αντιδράσεις αυτές μαρτυρούν ένα

βαθύτερο υπόστρωμα αντιλήψεων που διαμορφώθηκε στα χρόνια της κρίσης και συνοψίζεται στην ιδέα ότι η λαϊκή κινητοποίηση συνιστά εξ ορισμού κίνδυνο εκτροπής από τη φυσική τάξη των πολιτικών και κοινωνικών σταθερότητας. Στο πλαίσιο αυτό, ο δημοκρατικός έλεγχος της εκάστοτε

Οι πολίτες επιλέγουν να συμμετάσχουν σε κάτι, να επενδύσουν την ενέργειά τους, όταν νιώθουν ότι τους αφορά.

εξουσίας εξαντλείται –ή πρέπει να εξαντλείται– στην εκλογική διαδικασία. Είναι μια θέση που αρνείται την ίδια την ιστορία των δημοκρατικών καθεστώτων, που σε αυτό διαφέρουν από τον αυταρχισμό: στη δυνατότητα της ελεύθερης έκφρασης της κοινωνικής δυσανεξίας. Κυρίως, όμως, φανερώνει έναν ενδόμυχο φόβο για τη δυναμική εμφάνιση του πλήθους στον

δημόσιο χώρο. Το διανοητικό αυτό υπόστρωμα αντανακλάται σε μια σύγχρονη παγκόσμια τάση, όπου η δημοκρατία από πεδίο αντιπαράθεσης αντιθετικών απόψεων συγκινώνεται μέσα από την έντονη δυσφορία για την «άλλη άποψη». As μην ξεχνάμε τις παθιασμένες αντιδράσεις στη μεγάλη συναυλία για τα Τέμπη στο Καλλιμάρμαρο. Εκεί ενεργοποιήθηκε ένα εγκατεστημένο λογισμικό δυσανεξίας με έντονο το στοιχείο της συναισθηματικής έκρηξης. Οσοι διαμαρτύρονταν για τα Τέμπη εμφανίζονταν να είναι θύματα ή πομποί θεωριών συνωμοσίας. Κυρίαρχα μέσα ενημέρωσης, διαμορφωτές της κοινής γνώμης, πολιτικά πρόσωπα και δημοσιολόγοι έδειξαν ότι είχαν και όχι στο αίτημα του ίδιου του γεγονότος.

As μην κρυβόμαστε πίσω από το δάκτυλό μας. Μετά τη συνέντευξη του πρωθυπουργού η κατηγορία περί συνωμοσιολογίας έχει απλά καταρρεύσει. Προφανώς στη δημόσια σφαίρα υπάρχουν ψεκασμένες φωνές. Αυτό, όμως, δεν αναιρεί το

ζορικό δεδομένο ότι η κατηγορηματική διαβεβαίωση του κυρίου Μητσοτάκη για την εμπορική αμαξοστοιχία και η ρητορική ότι όσοι μιλούν για παράνομο φορτίο είναι επικίνδυνοι για τη δημοκρατία έχει αναρριθεί από τον ίδιο τον πρωθυπουργό. Μια αναίρεση που ήρθε ύστερα από τη μαζική κινητοποίηση της Κυριακής και τη συνειδητοποίηση ότι η ελληνική κοινωνία έχει πολλούς λόγους να θεωρεί ότι στη χώρα μας υπάρχει πρόβλημα. Ο Λεξ κάπου λέει «μη ρωτάς τι έχει γίνει και δεν εμπιστεύομαι τη δικαιοσύνη». Αυτό δεν είναι λαϊκισμός ή παραλογισμός. Μια βόλτα στα δικαστήρια αρκεί με την καθημερινή ταπείνωση των πολιτών, αλλά πέραν αυτού as σκεφτούμε τη συσσωρευτική δύναμη του σκανδάλου των υποκλοπών και της διαχείρισης της τραγωδίας στα Τέμπη.

Πρέπει να αισθανόμαστε τυχεροί που υπήρξε η συγκέντρωση στην πλατεία Συντάγματος και σε όλη τη χώρα στο συμβολικό μεταίχμιο των πενήντα ετών της Τρίτης Ελληνικής Δημοκρατίας. Η παρουσία

εκατοντάδων χιλιάδων πολιτών δείχνει ενδιαφέρον για το περιεχόμενο της δημοκρατίας μας. Οι άνθρωποι το 2025 δεν είναι μαριονέτες. Δεν υπάρχουν παντοδύναμοι μηχανισμοί ή κόμματα που μπορούν να παραλύσουν όλες τις πόλεις της χώρας την ίδια στιγμή. Οι πολίτες επιλέγουν να συμμετάσχουν σε κάτι, να επενδύσουν τον χρόνο και την ενέργειά τους, όταν νιώθουν ότι τους αφορά και τους καίει. Και αν κάτι μπορεί να εκτρέψει την πορεία των πραγμάτων προς το ανεξέλεγκτο, είναι η υποτίμησή τους. Αυτό είναι το σταθερό λάθος κάθε κυβέρνησης που νιώθει ασφαλής στον μικρόκοσμο της διαχείρισής της εξουσίας. Στη συνέντευξη του ο κύριος Μητσοτάκης προσπάθησε να δείξει ότι καταλαβαίνει τη δυσφορία της ελληνικής κοινωνίας. Αλλά αυτό δεν προέκυψε από μια δική του πρωτοβουλία. Ήταν η απάντηση στον εκκωφαντικό ήχο της σιωπής που εξέπεμψε η περασμένη Κυριακή.

* Ο κ. Κωστής Καρπόζηλος είναι ιστορικός.

ΦΑΚΕΛΟΣ
ΤΕΜΠΗ

Οι αφίσες των συγκεντρώσεων σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη. Δημιουργός τους ο Jo Di, κατά κόσμον Δημήτρης Ιωακειμίδης, οδοντίατρος, γραφίστας και υποψήφιος με το ΜΕΡΑ25. Το γραφιστικό του με το τρένο μπροστά στη Βουλή και στην Καμάρα διατέθηκε σε όσους το ζήτησαν για να το προσαρμόσουν στην πόλη τους.

«Δεν θα μπορούσε να το κάνει κανένα κόμμα»

Οι διοργανωτές αποκρούουν κάθε απόπειρα πολιτικοποίησης της διαμαρτυρίας, είτε προέρχεται από την κυβέρνηση είτε από την αντιπολίτευση. «Όλο αυτό έγινε από τον ίδιο τον κόσμο, αυθόρμητα. Κανένα κόμμα δεν μπορεί να το κάνει αυτό, να κατεβάσει κόσμο σε 199 πόλεις και μάλιστα σε δύο μέρες», αναφέρει η Δέσποινα Κουτσούμπα. «Ο κόσμος ανταποκρίθηκε σε ένα κάλεσμα των συγγενών, δεν θα ανταποκρινόταν το ίδιο αν το κάλεσμα γινόταν από τα κόμματα. Σίγουρα ήταν ανάμεσά τους και άνθρωποι που έχουν ψηφίσει Νέα Δημοκρατία». Το αίτημα των οικογενειών να γίνει η συγκέντρωση χωρίς καμία κομματική ταυτότητα έγινε σε γενικές γραμμές δεκτό. Παρόλο που σύσσωμη η αντιπολίτευση κατέβηκε στη συγκέντρωση, κανένας δεν έκανε δηλώσεις στο Σύνταγμα, πλην της Ζωής Κωνσταντοπούλου (που είναι και δικηγόρος κάποιων εκ των οικογενειών). Τα κόμματα απηύθυναν πρόσκληση συμμετοχής στον κόσμο, όμως κατέβηκαν χωρίς πανό (με εξαίρεση την ΑΝΤΑΡΣΥΑ). «Ουσιαστικά ήταν μια εξ'αντικειμένου αντικυβερνητική διαδήλωση, που δεν είναι αντικυβερνητική, γιατί δεν υπάρχει κάποιος από την αντιπολίτευση στον οποίο αυτός ο κόσμος να βασιστεί. Η διαδήλωση ήταν αυτή που πίεσε την αντιπολίτευση να ζητήσει προημερησίας διάταξης συζήτηση στη Βουλή για τα Τέμπη», λέει η Κουτσούμπα.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 17/1
Ο «πυροκροτητής»

Την Παρασκευή 17 Ιανουαρίου ο τεχνικός σύμβουλος του Συλλόγου Οικογενειών Θυμάτων Δυστυχήματος Τεμπών Βασίλειος Κοκοτσάκης καταθέτει το τελικό του πόρισμα στον εφέτη ανακριτή Λάρισας, στο οποίο καταλήγει ότι ο θάνατος 30 επιβατών προήλθε από εύφλεκτα υγρά.

Της ΝΕΚΤΑΡΙΑΣ ΣΤΑΜΟΥΛΗ

Από νωρίς το πρωί την περασμένη Κυριακή οι συρμοί του μετρό έφταναν ο ένας μετά τον άλλον ασφυκτικά γεμάτοι στο Σύνταγμα. Γινόταν εμφανές ότι αυτό που θα συμβεί θα είναι κάτι μεγαλειώδες, κάτι που την ένταση και το μέγεθός του κανείς δεν είχε προβλέψει.

Το Διαδίκτυο πήρε φωτιά. Ανώνυμοι και επώνυμοι σχολιαστές προσπάθησαν να αναζητήσουν τους διοργανωτές και τους «υποκινητές». Υπήρχε βέβαια το κάλεσμα του Συλλόγου Συγγενών Θυμάτων Τεμπών. Όμως κάποιοι μιλούσαν για συντονισμένη επαγγελματική επικοινωνιακή εκστρατεία και αλλότρια κίνητρα.

Ποιος βρισκόταν τελικώς πίσω από τις μαζικές συγκεντρώσεις που οργανώθηκαν για τα Τέμπη την περασμένη Κυριακή σε όλη την Ελλάδα και στο εξωτερικό; Πώς κατέστη εφικτή τέτοια κινητοποίηση μέσα σε τρεις ημέρες;

Η «Κ» συνομίλησε με την ομάδα υποστήριξης της κινητοποίησης «Δεν έχω Οξυγόνο 26.01.2025» και παρουσιάζει όσα προηγήθηκαν της «πλημμύρας» της περασμένης Κυριακής. Η οργάνωση στηρίχθηκε μεν σε πρόσωπα με συνδικαλιστική δράση ή πολιτικό πρόσημο και δεν θα ήταν εφικτή αν δεν την είχαν υιοθετήσει αμέσως συνδικάτα και συλλογικότητες σε όλη την Ελλάδα και δεν έθεταν σε κίνηση τους μηχανισμούς τους.

Στην ουσία, όμως, μια μικρή ομάδα ανθρώπων εργάστηκε εθελοντικά και κατάφερε σε τρεις ημέρες να επιτύχει κάτι που στη σημερινή πολιτική πραγματικότητα κανένα κόμμα δεν θα μπορούσε να είχε καταφέρει.

Στην εν λόγω έκθεση, αναλύονται καρέ καρέ τα βίντεο που απεικονίζουν τη σύγκρουση των αμαξοστοιχιών και οι συνθήκες μετά τη σύγκρουση. Γίνεται επίσης συσχετισμός των ηχητικών από τις μαγνητοφωνήσεις του 112, «με τα βίντεο και τον τελικό θάνατο των διασωθέντων της σύγκρουσης, αλλά απανθρακωθέντων σε δεύτερο χρόνο από τη φωτιά που προκλήθηκε από αρωματικούς υδρογονάνθρακες», όπως αναφέρει.

Απομαγνητοφωνήσεις των ηχητικών είχαν δημοσιευθεί στα μέσα ενημέρωσης από τον περασμένο Νοέμβριο, όμως αυτή τη φορά ο κ. Κοκοτσάκης έχει συγχρονίσει το βίντεο με τις συνομιλίες από το 112. Ακούγονται οι σπαρακτικές εκκλήσεις μιας γυναίκας που ζούσε ακόμη μετά τη σύγκρουση, αλλά δεν κατάφερε να βγει ζωντανή από το τρένο. Μέσα στο Σαββατοκύριακο το βίντεο αρχίζει να διακινείται στα σόσιαλ μίντια, αλλά και να αναπαράγεται και από τα παραδοσιακά μέσα ενημέρωσης. Τη Δευτέρα η αναπαραγωγή έχει πλέον γίνει μαζική. Την Τρίτη αρχίζουν τα μηνύματα με τον κόσμο να ζητάει να γίνει κάτι.

ΤΕΤΑΡΤΗ 22/1
Η απόφαση

Ο Σύλλογος Συγγενών Θυμάτων Τεμπών συνεδριάζει την Τετάρτη το μεσημέρι και αποφασίζει να απευθύνει πρόσκληση για συγκέντρωση στην Αθήνα την Κυριακή. Κυκλοφορεί στις 8 το βράδυ μια πρώτη αφίσα για το κάλεσμα, ένας μπλε χάρτης, όπου με μαύρα γράμματα αναγράφεται η φράση «Δεν έχω οξυγόνο».

Η Μαρία Καρυστιανού ζητάει τη βοήθεια από τον τεχνολογικό συνεταιρισμό κοινής ωφελείας Utopia, που είχε στηρίξει και τη μεγάλη συναυλία στο Καλλιμάρμαρο τον Οκτώβριο, προβάλλοντας το live streaming μέσα από το estage, αλλά και τη Δέσποινα Κουτσούμπα, αρχαιολόγο, συνδικαλίστρια και περιφερειακή σύμβουλο Αττικής με την ΑΝΤΑΡΣΥΑ, με την οποία είχαν γνωριστεί επίσης στο πλαίσιο της διοργάνωσης της συναυλίας. Η ομάδα Utopia

αναλαμβάνει να στήσει το live streaming σε όλη την Ελλάδα, ενώ η Δέσποινα Κουτσούμπα αναλαμβάνει τη διοργάνωση της συγκέντρωσης του Συντάγματος. Το ίδιο βράδυ που βγαίνει η πρώτη αφίσα, αρχίζουν τα μηνύματα από Θεσσαλονίκη με το αίτημα να γίνει και εκεί ανάλογη συγκέντρωση.

ΠΕΜΠΤΗ 23/1
Η τηλεδιάσκεψη

Την Πέμπτη το πρωί ο σύλλογος αποφασίζει να απευθύνει κάλεσμα και στη Θεσσαλονίκη και ο Παύλος Ασλανίδης, πατέρας του 26χρονου Δημήτρη, που χάθηκε στο σιδηροδρομικό δυστύχημα των Τεμπών και μέλος του συλλόγου, αποφασίζει να παρευρεθεί ο ίδιος εκεί. Ο Jo Di (Δημήτρης Ιωακειμίδης), οδοντίατρος, γραφίστας και υποψήφιος με το ΜΕΡΑ25, στήνει τη νέα αφίσα με το τρένο μπροστά στη Βουλή και μπροστά στην Καμάρα. Τα μέλη της ομάδας υποστηρίξης της κινητοποίησης επικοινωνούν μέσω Zoom για τη διοργάνωση. Μέχρι να τελειώσει η τηλεδιάσκεψη, έχουν ήδη λάβει εκατοντάδες μηνύματα από διάφορα σημεία της χώρας που ζητούν να συμμετάσχουν και αυτοί.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 24/1
Οι αφίσες

Την Παρασκευή το πρωί έρχεται και το πρώτο αίτημα από το εξωτερικό, από τις Βρυξέλλες, που γίνεται κατευθείαν στη Μαρία Καρυστιανού. Το γραφιστικό του Jo Di δίνεται πα σε όσους το ζητούν για να το αλλάξουν και να το προσαρμόσουν στην πόλη τους. Το ίδιο γίνεται και με το κείμενο από τον σύλλογο που θα διαβαζόταν σε όλες τις πορείες ανά τον κόσμο. Τα αιτήματα τόσο στον σύλλογο όσο και στην ομάδα στήριξης είναι μαζικά.

Ο Παναγιώτης Λεϊμονίτης, επικεφαλής της ομάδας Utopia, έρχεται σε συνεννόηση με τον Παναγιώτη Σιδιρόπουλο, ιδιοκτήτη της εταιρείας Live Streaming Greece που αναλαμβάνει να κάνει την κάλυψη. Όλοι τους: βιντεολή-

πτες, τεχνικοί και εταιρείες που ενοικιάζουν τον εξοπλισμό εργάζονται εθελοντικά. Αποφασίζεται επίσης να γίνει ένας διαδραστικός χάρτης ο οποίος ανανεώνεται διαρκώς. Το μεγάλο πανό πάνω στη σκηνή το έφτιαξε ο Αλεξ, ένας φοιτητής Καλών Τεχνών.

«Η διοργάνωση ήταν κάτι πάρα πολύ απλό, όσο και αν μοιάζει πολύ περίπλοκο. Την πήρε στην πλάτη του ο κόσμος, συγκαλονισμένος από τα ηχητικά», αναφέρει ο Παναγιώτης Λεϊμονίτης της Utopia. Η ομάδα της Utopia συνεργάζεται χρόνια με τον Θανάση Παπακωνσταντίνου και έτσι, όταν ετοιμαζόταν η συναυλία στο Καλλιμάρμαρο, ο Λεϊμονίτης είχε επικοινωνήσει με τον τραγουδιστή και είχε προσφερθεί να αναλάβει το live streaming.

«Αναρωτιούνται ποιος είναι πίσω από την οργάνωση, πόσα χρήματα ξοδεύτηκαν; Η απάντηση είναι ο τεχνολογικός κολοσσός της Utopia από τη Σκάλα Λακωνίας με κόστος μηδέν ευρώ. Όλο αυτό ήταν από μια ομάδα επτά ανθρώπων. Ούτε καφέδες δεν πήραμε σε όποιον δούλεψε». Από τη στιγμή που αποφασίστηκε η συγκέντρωση, όλα τα 24ωρα είναι συνεχόμενα, όπως περιγράφουν. Το τηλέφωνο δεν σταματάει να χτυπάει, ακολουθεί ένα ντόμινο. Εργατικά συνδικάτα και συνδικαλιστικές ενώσεις, αλλά και κάθε είδους συλλογικότητες και οργανώσεις, στηρίζουν αυτόνομα.

ΚΥΡΙΑΚΗ 26/1
Τα ηχεία και τα καλώδια

Την ημέρα της διαδήλωσης όλοι αιφνιδιάζονται από τη μαζικότητα της. Ο ήχος από τα μεγάφωνα δεν φτάνει στην άκρη του πλήθους, στην κάτω πλευρά της πλατείας. Η σύνδεση στο Youtube κόβεται σε πολλά κινητά λόγω του μεγάλου συνωστισμού, όμως η εικόνα και ο ήχος από το Σύνταγμα φτάνουν σε όλες τις συγκεντρώσεις που γίνονται παράλληλα γιατί η Utopia στέλνει το σήμα δορυφορικά. Κάποια στιγμή το ρεύμα κόβεται τελείως, απλώς γιατί κάποιος περνάει και κουνάει πολύ άτσαλα τα

καλώδια. Η ζημιά αποκαθίσταται γρήγορα.

«Δεν το έχω ξαναζήσει αυτό που συνέβη», περιγράφει η Δέσποινα Κουτσούμπα. «Στην εξέδρα μιλούσαν οι συγγενείς και οι άλλοι ομιλητές και στα κενά μεταξύ των ομιλιών περιμέναμε ότι ο κόσμος θα φωνάζει συνθήματα, όμως ήταν βουβός. Η κάτω πλευρά του Συντάγματος ήταν γεμάτη κόσμο, αλλά δεν άκουγαν γιατί δεν έφταναν τα ηχεία, παρ'όλα αυτά δεν ακουγόταν κι».

«Ήταν βουβό με αποφασιστικότητα. Η οργή ήταν υπόκωφη, δεν εκφραζόταν με μούντζες, κρεμάλες και όσα ήσαμε στις πλατείες του 2011. Οριακά δεν υπήρχαν καν συνθήματα. Το κλίμα ήταν σεβασμός και συγκίνηση, αλλά και τρομερή αποφασιστικότητα».

Η Κουτσούμπα ζητάει βοήθεια από την Πανελλήνια Ομοσπονδία Θεάματος και Ακροάματος προκειμένου να απομονωθεί ένα σημείο για τις οικογένειες των θυμάτων, το οποίο στήνεται με κορδέλες επί τόπου και ο ίδιος ο πρόεδρος της ΠΟΘΑ Κώστας Κεχαγιόγλου και άλλα μέλη της αναλαμβάνουν να το προφυλάξουν.

Η Utopia στέλνει την εικόνα και το σήμα σε όλα τα σημεία που έχουν ζητηθεί. Σε διάφορες πόλεις στέκονταν χιλιάδες κόσμου αμίλητοι και άκουγαν έναν υπολογιστή, περιγράφει ο Λεϊμονίτης. Περίπου 100.000 μοναδικοί χρήστες ήταν συνδεδεμένοι στην πλατφόρμα.

Ο σύλλογος είχε αποφασίσει να μιλήσουν μέλη των οικογενειών των θυμάτων, κάποιιοι φοιτητές και μαθητές, εκπρόσωποι των εργαζομένων στους σιδηροδρόμους. Από τον χώρο της Δικαιοσύνης είχε αποφασιστεί να μιλήσει ο Δημήτρης Βερβεσός, ως πρόεδρος του Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών, που έχει κάνει μεταξύ άλλων συλλόγων παράσταση υποστήριξης της κατηγορίας. Επί τόπου την Κυριακή ζητούν να μιλήσουν και κάποιοι άλλοι φίλοι των θυμάτων, όπως ο Ντένις Ρούτσι και η Κατερίνα Αντωνοπούλου, που επέβαινε στο δεύτερο βαγόνι. Τα κόμματα γρήγορα λαμβάνουν το μήνυμα ότι δεν θα δοθεί το βήμα σε κανέναν εκπρόσωπό τους.

Το πανό του Συλλόγου Συγγενών Θυμάτων Τεμπών δέσποζε στην καρδιά της πλατείας Συντάγματος την περασμένη Κυριακή. Η κινητοποίηση μπορεί να στηρίχθηκε σε πρόσωπα με συνδικαλιστική δράση ή πολιτικό πρόσημο, και δεν θα ήταν εφικτή αν δεν την είχαν υιοθετήσει συνδικάτα και συλλογικότητες, ωστόσο, «οφείλει» την επιτυχία της σε μια μικρή ομάδα ανθρώπων που εργάστηκαν εθελοντικά.

Πίσω από την αναζωπύρωση

Τι προκάλεσε το ξέσπασμα στις πλατείες, σχεδόν δύο χρόνια μετά; Το σπαρακτικό ηχητικό ντοκουμέντο ήταν το έναυσμα. Η «Κ» μίλησε με τα πρόσωπα που εργάστηκαν για τις συγκεντρώσεις και καταγράφει το χρονικό των επαφών τους

Του **ΒΑΣΙΛΗ ΚΩΣΤΟΥΛΑ**

Τόσο η Αγκυρα όσο και η Ουάσιγκτον γνώριζαν καλά ότι τα Ιμια είναι ελληνικά. Πρόκειται για την αποκαλυπτική διαπίστωση του Τόμας Νάιλς, ο οποίος ήταν πρέσβης των ΗΠΑ στην Αθήνα την περίοδο 1993-97. Η μαρτυρία του Αμερικανού διπλωμάτη, την οποία παραθέτει σήμερα η «Κ», καταγράφεται σε συνομιλία του με τον ιστορικό Τσαρλς Στιούαρτ Κένεντι τον Ιούνιο του 1998 και βρίσκεται καταχωρισμένη στο αρχείο της αμερικανικής Ενωσης Διπλωματικών Σπουδών και Κατάρτισης - ADST.

«Πήραμε τη θέση ότι δεν θα παίρναμε θέση για το ζήτημα της κυριαρχίας, αλλά ότι θα ενθαρρύναμε τα κράτη –Ελλάδα και Τουρκία– να το λύσουν. Είπαμε ότι συμφωνούμε γενικώς με την ελληνική θέση πως αυτό ήταν κάτι που πρέπει να πάει στο Διεθνές Δικαστήριο. Προσωπικά πιστεύω ότι αυτό ήταν μεγάλο λάθος. Ξέραμε από τη στιγμή που πήραμε αυτή τη θέση ότι οι Έλληνες είχαν δικίο στο επιχείρημα της κυριαρχίας. Οι Τούρκοι γνώριζαν ότι ξέραμε πως η θέση τους ήταν πολύ αδύναμη», τονίζει συγκεκριμένα στη συνέντευξη με τον Αμερικανό ιστορικό ο διπλωμάτης που διαχειρίστηκε την κρίση των Ιμίων από το πόστο του πρέσβη στην Αθήνα.

Αναφέρεται μάλιστα στις συνέπειες που είχε η επιλογή της Ουάσιγκτον για τη διαμόρφωση των μετέπειτα τουρκικών διεκδικήσεων: «Όταν αρνηθήκαμε να πάρουμε θέση, στείλαμε ένα μήνυμα στους Τούρκους ότι ετοιμαζόμασταν να επιτρέψουμε ή να μην κάνουμε τίποτα για την επιθετική τουρκική συμπεριφορά προς τους Έλληνες στα εδαφικά ζητήματα στο Αιγαίο. Δεν θέλαμε να προσβάλουμε έναν σημαντικό σύμμαχο, την Τουρκία, αλλά αυτό στο οποίο οδήγησε ήταν μια σειρά τουρκικών αξιώσεων και δηλώσεων για εδαφικά ζητήματα του Αιγαίου που δηλητηρίασαν ακόμη περισσότερο τη σχέση με την Ελλάδα».

Θα έχαναν στη Χάγη

Την άνοιξη του 1996, ο Τζον Κόρνμπλουμ είχε αντικαταστήσει τον Ντικ Χόλμπρουκ ως βοηθός υπουργός Εξωτερικών των ΗΠΑ. Μαζί με τον Τόμας Νάιλς στην Αθήνα και τον Μαρκ Γκρόσμαν –τότε πρέσβη των ΗΠΑ– στην Αγκυρα, εργάστηκαν για περίπου ένα χρόνο με στόχο την εξεύρεση μιας φόρμουλας η οποία θα αντιμετώπιζε το ζήτημα που είχε προκύψει γύρω από τα Ιμια. Ανατρέχοντας σε εκείνη την περίοδο, ο Νάιλς αποκαλύπτει πλούσιο παρασκήνιο γύρω από τις διπλωματικές διεργασίες με φόντο τη Χάγη. «Θέλαμε η Ελλάδα και η Τουρκία να πουν σε κοινή δήλωση ότι θα στείλουν το θέμα στο Διεθνές Δικαστήριο. Υπήρχε πάντα κάποιο πρόβλημα από την ελληνική πλευρά ή πιο συχνά από την τουρκική πλευρά. Οι Τούρκοι κάποια στιγμή μάς είπαν ανοικτά ότι ήξεραν πως θα έχαναν μια υπόθεση για τα Ιμια στο Διεθνές Δικαστήριο, αλλά θα ήταν έτοιμοι να το επιτρέψουν να συμβεί, αρκεί να μπορούσαν να εξισορροπήσουν την ήττα με μια νίκη. Αν ήταν να επιτρέψουν να πάει το θέμα των Ιμίων στο δικαστήριο, ήθελαν να επιληφθεί το Διεθνές Δικαστήριο ταυτόχρονα και του θέματος της στρατιωτικοποίησης των

Δωδεκανήσων», τονίζει χωρίς περιστροφές στη συζήτηση με τον Τσαρλς Στιούαρτ Κένεντι ο Αμερικανός διπλωμάτης.

Μάλιστα, σε εκείνο το σημείο, δεν διστάζει να καταθέσει λεπτομερώς την οπτική του ως προς το ζήτημα της στρατιωτικοποίησης των νησίων: «Η Συνθήκη των Παρισίων του 1947 ήταν η συνθήκη ειρήνης με την Ιταλία, την οποία υπέγραψαν η Ελλάδα και οι ΗΠΑ, αλλά όχι η Τουρκία. Τερμάτισε τη συμμετοχή της Ιταλίας στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και, μεταξύ άλλων, μετέφερε τα Δωδεκάνησα στην Ελλάδα. Η Συνθήκη των Παρισίων ανέφερε επίσης ότι τα Δωδεκάνησα έπρεπε να αποστρατιωτικοποιηθούν. Οι Έλληνες ισχυρίζονται ότι μέχρι την εισβολή της Τουρκίας στην Κύπρο το 1974 τηρούσαν αυτές τις διατάξεις. Δεν έχω κανένα λόγο να το αμφισβητήσω. Μετά το 1974, χρησιμοποιώντας το άρθρο 51 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, που είναι το δικαίωμα στην αυτοάμυνα, οι Έλληνες ισχυρίζονται ότι η χρήση βίας από τους Τούρκους στην Κύπρο τους δίνει το δικαίωμα να σταθμεύουν δυνάμεις στα Δωδεκάνησα, αφού οι Τούρκοι ενδέχεται να ασκήσουν δύναμη εναντίον της Ρό-

Ο Τόμας Νάιλς, πίστευε πως τα Ιμια θα μπορούσαν να είχαν οδηγήσει την Ελλάδα και την Τουρκία σε πόλεμο εάν η Ουάσιγκτον παρέμενε θεατής των γεγονότων.

Δημοσιογράφοι της εφημερίδας Hurriyet, στις 27 Ιανουαρίου 1996, υποστέλλουν την ελληνική σημαία και υψώνουν την τουρκική στα Ιμια. Η κλιμάκωση της κρίσης ανάμεσα στην Ελλάδα και στην Τουρκία ήταν ραγδαία, όμως, σύμφωνα με τον Τόμας Νάιλς, «κανείς δεν ήθελε να κάνει πόλεμο για τα Ιμια».

«Ήξεραν ότι τα Ιμια ήταν ελληνικά»

Ο Τόμας Νάιλς, πρέσβης των ΗΠΑ στην Αθήνα κατά την κρίση του 1996, σε μια άγνωστη συνομιλία του το 1998, είχε περιγράψει το παρασκήνιο των χειρισμών και τις κρυφές επιδιώξεις της Αγκυρας

δου, που βρίσκεται πολύ κοντά στην Τουρκία, ή σε ένα από τα άλλα νησιά. Στην πραγματική ζωή, λόγω της γεωγραφίας της περιοχής –τα Δωδεκάνησα βρίσκονται ακριβώς κατά μήκος των ακτών της Τουρκίας και μακριά από την ηπειρωτική Ελλάδα–, θα ήταν αδύνατο για τους Έλληνες να υπερασπιστούν τα Δωδεκάνησα από μια τουρκική εισβολή, όπως οι Ιππότες του Αγίου Ιωάννη των Ιεροσολύμων δεν μπόρεσαν να υπερασπιστούν τη Ρόδο και οι Γενουάτες δεν μπόρεσαν να υπερασπιστούν τη Χίο από τον Σουλεϊμάν τον Μεγαλόπρεπτο το 1527. Αλλά οι Έλληνες ένιωθαν ότι έπρεπε να είναι εκεί στρατιωτικά για να αισθάνονται πιο ασφαλείς οι άνθρωποι τους».

Η απραξία της Ευρώπης

Ξεχωριστό ενδιαφέρον πα-ρουσιάζει η αποστροφή του Νάιλς όταν ο Κένεντι περιγράφει την κρίση των Ιμίων σαν έναν καβγά μεταξύ παιδιών και τον ρωτάει αν η Ελλάδα και η Τουρκία κατά βάθος ήθελαν να τις σταματήσει η Ουάσιγκτον, ώστε να μη συρθούν σε σύρραξη. «Ναι, ήθελαν να τους σταματήσουμε. Είμαι σίγουρος ότι το επιθυμούσαν με την καρδιά τους. Κανείς δεν ήθελε να κάνει

πόλεμο για τα Ιμια, ή οτιδήποτε άλλο για αυτό το θέμα, αλλά τα μέσα ενημέρωσης και τα εγχώρια πολιτικά κριτήρια και στις δύο πλευρές τους εμπόδιζαν να κάνουν πίσω. Το έκαναν μόνο υπό την πίεση των Ηνωμένων Πολιτειών. Συμμετείχαν ο πρόεδρος, ο υπουργός Εξωτερικών Κρίστοφερ, ο υπουργός Άμυνας Πέρι, ο βοηθός υπουργός Εξωτερικών Χόλμπρουκ, οι δύο πρέσβεις και ο πρόεδρος του Μεικτού Επιτελείου. Ο Ντικ Χόλμπρουκ σχολίασε αργότερα ότι δουλεύαμε τη νύχτα, ενώ οι Ευρωπαίοι κοιμούνταν. Αυτό ήταν ένα υποτιμητικό σχόλιο για την Ευρωπαϊκή Ένωση, αγενές και ίσως περιττό, αλλά παρ' όλα αυτά αληθινό. Οι Βρετανοί αντέδρασαν άσχημα σε αυτό. Ήταν ορι-ακά χρήσιμοι, ενώ οι υπόλοιποι απλώς στέκονταν τριγύρω και αναρωτιούνταν τι συνέβαινε. Νομίζω ότι αυτό είναι ένα παράδειγμα της πραγματικότητας ότι αν πρόκειται να συμβεί κάτι σημαντικό, αυτό θα γίνει από τις Ηνωμένες Πολιτείες. Θα πρέπει εμείς να πάρουμε την πρωτοβουλία. Δεν μπορούμε πάντα να το κάνουμε μόνοι μας και δεν πρέπει να το προσπαθούμε. Αν δεν είχαμε εμπλακεί πλήρως με το ζήτημα των Ιμίων, η Ελλάδα και η Τουρκία θα μπορούσαν κάλλιστα να είχαν οδηγηθεί σε πόλεμο», σχολιάζει ο πρώην πρέσβης των ΗΠΑ στην Αθήνα.

Οι ώρες του επεισοδίου

«Ήμουν σε συνεχή επαφή με την (σ.σ. ελληνική) κυβέρνηση, προειδοποιώντας τη να μην προβεί σε οποιαδήποτε βιαστικά μέτρα. Το πρωί της 29ης Ιανουαρίου 1996 μάθαμε ότι οι ελληνικές δυνάμεις είχαν αποβιβάσει στα Ιμια. Κάλεσα τον υπουργό Άμυνας και επιβεβαίωσε ότι στρατεύματα αποβιβάστηκαν στα Ιμια. Του είπα ότι έπρεπε να τους αποσύρει και μου απάντησε ότι δεν μπορούσε να απομακρύνει τα στρατεύματα από ελληνικό έδαφος. Κάλεσα τον πρωθυπουργό και επανέλαβα τη θέση μου, προειδοποιώντας ότι η τουρκική απάντηση μπορεί να είναι απρόβλεπτη. Ειδοποίησα επίσης το κέντρο επιχειρήσεων και τον ομόλογό μου στην Αγκυρα ότι μάλλον μπήκαμε σε μια δύσκολη κατάσταση. (...) Ένα από τα προβλήματα ήταν ότι ο Έλληνας αρχηγός του Επιτελείου, ναύαρχος Λυμπέρης, ήταν υπερεθνικιστής και πολύ δύσκολος να τον διαχειριστείς. Προσπαθήσαμε να δημιουργήσουμε μια επαφή μεταξύ εκείνου και του στρατηγού Σαλικασβίλι (σ.σ. ο τότε επικεφαλής του Μεικτού Επιτελείου), αλλά η προσπάθεια απέτυχε. (...) Περίπου στις 2 τα ξημερώματα μάθαμε ότι οι Τούρκοι είχαν αποβιβάσει δυνάμεις σε ένα άλλο μικροσκοπικό νησί –δεν θυμάμαι το όνομά του– πολύ κοντά στα Ιμια. Την ίδια περίπου ώρα, ελληνικό ελικόπτερο συνετρίβη στην περιοχή με αποτέλεσμα να χάσουν τη ζωή τους τρία μέλη του πληρώματος. Φαινόταν ότι η συντριβή είχε σχέση με τις καιρικές συνθήκες, αλλά δεν μπορού-σε να είσαι σίγουρος. Ήταν μια περίοδος έντασης. Αλλά, κατά ειρωνικό τρόπο, το γεγονός ότι οι Τούρκοι είχαν στρατεύματα σε ένα μικροσκοπικό νησί και οι Έλληνες είχαν στρατεύματα στα Ιμια δημιούργησε μια βάση πάνω στην οποία και οι δύο μπορούσαν να συμφωνήσουν να αποσύρουν τις δυνάμεις τους. Έτσι η κρίση άρχισε να εκτονώνεται γύρω στις 3 π.μ.».

Το λάθος μήνυμα

«Όταν αρνηθήκαμε να πάρουμε θέση, στείλαμε ένα μήνυμα στους Τούρκους ότι ετοιμαζόμασταν να επιτρέψουμε ή να μην κάνουμε τίποτα για την επιθετική τουρκική συμπεριφορά προς τους Έλληνες στα εδαφικά ζητήματα στο Αιγαίο. Δεν θέλαμε να προσβάλουμε έναν σημαντικό σύμμαχο, την Τουρκία».

Οι Ευρωπαίοι κοιμούνται

«Ο Χόλμπρουκ σχολίασε ότι δουλεύαμε τη νύχτα, ενώ οι Ευρωπαίοι κοιμούνταν. Αυτό ήταν ένα υποτιμητικό σχόλιο για την Ευρωπαϊκή Ένωση, αλλά παρ' όλα αυτά αληθινό. Αν δεν είχαμε εμπλακεί πλήρως με το ζήτημα των Ιμίων, η Ελλάδα και η Τουρκία θα μπορούσαν κάλλιστα να είχαν οδηγηθεί σε πόλεμο».

Η τεκμηρίωση της ελληνικής κυριαρχίας

Η συζήτηση περιλαμβάνει και μια εκτενή ιστορική - νομική ανάλυση του Νάιλς, με την οποία ο Αμερικανός διπλωμάτης αποδομεί τη θεωρία των «γκριζών ζωνών» στο Αιγαίο: «Τα Δωδεκάνησα ήταν τουρκικά από τις αρχές του 16ου αιώνα –υπενθυμίζουμε ότι η Ρόδος καταλήφθηκε από τους Ιππότες του Αγίου Ιωάννη της Ιερουσαλήμ το 1527– μέχρι το 1911, όταν καταλήφθηκαν από τους Ιταλούς, οι οποίοι στη θεωρία τα διατήρησαν μέχρι

το 1947, όταν παραχωρήθηκαν στην Ελλάδα βάσει της Συνθήκης των Παρισίων. Τον Ιανουάριο του 1932, οι Ιταλοί και οι Τούρκοι συνήψαν μια συνθήκη που οριοθετούσε αυτή την περιοχή. Οι Τούρκοι αποδέχθηκαν την ιταλική κυριαρχία στα Δωδεκάνησα, κάτι που δεν είχαν κάνει ποτέ πριν. Τον Δεκέμβριο του 1932, οι Ιταλοί και οι Τούρκοι υπέγραψαν ένα Πρωτόκολλο στη Συνθήκη του Ιανουαρίου 1932, στο οποίο οι Τούρκοι συμ-

φώνησαν ότι ένας καθορισμένος κατάλογος μικρότερων νησιών, που περιλάμβανε τα Ιμια, ήταν επίσης ιταλικά. Ήταν ξεκάθαρο ότι αυτό που είχαν κάνει ήταν να ακολουθήσουν το όριο των τριών μιλίων. Οτιδήποτε στην περιοχή των Δωδεκανήσων βρισκόταν σε απόσταση πέραν των τριών μιλίων από τις τουρκικές ακτές αναγνωρίστηκε ως ιταλικό. Τα Ιμια απέχουν τέσσερα μίλια από τις τουρκικές ακτές και, όπως είπα, τα Ιμια αναφέρονταν

στο Πρωτόκολλο ότι ανήκουν στην Ιταλία. Οι Τούρκοι ισχυρίζονται ότι το Πρωτόκολλο δεν ήταν καταχωρισμένο στην Κοινωνία των Εθνών, όπως υποτίθεται ότι ήταν τότε οι διεθνείς συμφωνίες, και ως εκ τούτου ήταν άκυρο. Σύμφωνα με το δόγμα Γουίλσον για τις συνθήκες που διαπραγματεύονται ελεύθερα και δημοσιοποιούνται, δηλαδή μη μυστικές συνθήκες, υπήρχε η απαίτηση της Κοινωνίας των Εθνών να καταχωρίζονται

σε αυτό το όργανο. Η Τουρκία και η Ιταλία κατέγραψαν τη βασική Συνθήκη του Ιανουαρίου 1932. Οι δικηγόροι μας είπαν ότι επειδή η βασική Συνθήκη είχε καταχωριστεί, το Πρωτόκολλο δεν χρειαζόταν να καταχωριστεί για να θεωρηθεί έγκυρο. Αυτή ήταν η ελληνική θέση. Επιπλέον, όπως τόνισαν, τόσο η Τουρκία όσο και η Ιταλία αντιμετώπιζαν το Πρωτόκολλο ως έγκυρο μέχρι το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου».

Του ΠΕΤΡΟΥ ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

Δέκα ημέρες προτού ορκιστεί, ο Ντόναλντ Τραμπ υπέβαλε σε μια απροσδόκητη ψυχρόλουσσία τον Μπέντζαμιν Νετανιάχου. Ο απεσταλμένος του στη Μέση Ανατολή Στιβ Γουίτκοφ έφτασε νυχτιάτικα στο Ισραήλ και απαίτησε να δει αμέσως τον πρωθυπουργό, αδιαφορώντας για την αργία του εβραϊκού Σαββάτου. Στη συνάντηση των δύο ανδρών, ο Γουίτκοφ μίλησε με όρους «τελεσιγράφου», όπως έγραψε η ισραηλινή Haaretz: όταν θα ορκίζεται ο Τραμπ στο Καπιτώλιο, τα όπλα θα έχουν σιγήσει στη Γάζα και η ανταλλαγή αιχμαλώτων ανάμεσα στο Ισραήλ και στη Χαμάς θα έχει ξεκινήσει, διαφορετικά «θα γίνει κόλαση». Εκών άκων, ο Νετανιάχου υποχρεώθηκε να δεχτεί αυτά που αρνιόταν στον Μπάιντεν επί οκτώ μήνες.

Κάθε θαύμα τρεις ημέρες, το μεγάλο τέσσερις βαστά. Λίγα εικοσιτετράωρα μετά την ορκωμοσία του, ο Τραμπ έδωσε το πράσινο φως για την αποστολή 1.800 αμερικανικών βομβών MK-84 των 900 κιλών στο Ισραήλ, αίροντας την απαγόρευση που είχε επιβάλει ο Τζο Μπάιντεν. Την ίδια ώρα, ο ισραηλινός στρατός, προφανώς με την ανοχή των ΗΠΑ, εξαπέλυε φονικές επιχειρήσεις στην Τζενίν και άλλα οχυρά της παλαιστινιακής αντίστασης στην κατεχόμενη Δυτική Οχθη. Όταν γράφονταν αυτές οι γραμμές, ο Γουίτκοφ ετοιμαζόταν να πετάξει προς το Ριάντ με εντολή να επιταχύνει τη συμφιλίωση της Σαουδικής Αραβίας με το Ισραήλ, ώστε να κλείσει το μεγάλο κενό των περίφημων Συμφωνιών του Αβραάμ, επί πρώτης προεδρίας Τραμπ. Όσο για τον Νετανιάχου, θα ανταμειφθεί για την υπακοή του την ερχόμενη Τρίτη, όταν θα γίνει ο πρώτος ξένος ηγέτης που θα επισκεφθεί τον Λευκό Οίκο επί ημερών του 47ου προέδρου.

Το τετ α τετ

Στη συνάντηση της Τρίτης θα συζητηθεί το δύσκολο (και πολύ αμφίβολο) πέρασμα από την πρώτη φάση της εκεχειρίας στη δεύτερη, όπου προβλέπεται η πλήρης αποχώρηση των ισραηλινών στρατευμάτων από τη Γάζα υπό την προϋπόθεση ότι θα έχουν λυθεί τα κρίσιμα, αναπάντητα ερωτήματα: ποιος θα διοικεί τη Λωρίδα την επόμενη ημέρα και ποιοι θα αναλάβουν το πράκλειο έργο της ανασυγκρότησης μιας περιοχής όπου, σύμφωνα με τη δορυφορική υπηρεσία του ΟΗΕ, το 70% των κτιρίων και το σύνολο των υποδομών έχουν υποστεί ολοκληρωτική ή μερική καταστροφή.

Ηδη από την ημέρα της ορκωμοσίας του, ο Τραμπ ξεκαθάρισε ότι το όραμά του για τη Γάζα εμφορείται από τη λογική ενός επιχειρηματία του real estate. «Πρέπει να ανοικοδομηθεί με διαφορετικό τρόπο. Η Γάζα είναι ενδιαφέρουσα, είναι ένα εκπληκτικό μέρος. Πάνω στη θάλασσα, με τέλειο κλίμα. Μπορούμε να κάνουμε ωραία πράγματα εκεί», είπε ο Αμερικανός πρόεδρος, les και οραματιζόταν έναν τουριστικό παράδεισο, γιατί όχι και με έναν ακόμη Πύργο Τραμπ. Με τα ίδια,

πάνω-κάτω, λόγια είχε περιγράψει τις σκέψεις του για τη Γάζα και ο γαμπρός του προέδρου και πρώην απεσταλμένος του στη Μέση Ανατολή, Τζάρεντ Κούσνερ, ένας άλλος επιχειρηματίας της αγοράς ακινήτων, σε ομιλία του στο Πανεπιστήμιο του Χάρβαρντ, πέρυσι τέτοιον καιρό. Αλλά και ο Στιβ Γουίτκοφ, ο οποίος ανέλαβε τον ρόλο του Κούσνερ στη δεύτερη θητεία Τραμπ, είναι και αυτός επιχειρηματίας του real estate και βέβαια μπορούμε να υποθέσουμε ότι μοιράζεται το ίδιο όραμα.

Υπάρχει βέβαια ένα προφανές πρόβλημα. Η Γάζα είναι αυτή τη στιγμή «χώρος κατεδάφισης» (demolition site), είπε ο Ντόναλντ Τραμπ και πρέπει «να την καθαρίσουμε» (clean it out). Οχι μόνο από τα συντρίμια της, αλλά και από τους ανθρώπους της. Το περασμένο Σαββατοκύριακο, ο Αμερικανός πρόεδρος άφησε αποσβολωμένους τους δημοσιογράφους που τον συνόδευαν στο αεροπλάνο του, ριχνοντας την ιδέα να μεταφερθούν 1,5 εκατομμύριο Παλαιστίνιοι της Γάζας «προ-

σωρινά ή μόνιμα» στην Αιγύπτο και στην Ιορδανία. Μάλιστα επανήλθε στη θέση αυτή τη Δευτέρα, λέγοντας ότι την έχει συζητήσει με τον Ιορδανό βασιλιά Αμπντάλα και τον Αιγύπτιο πρόεδρο Αμπντελφάταχ Σίσι. Το αμερικανικό δίκτυο NBC μετέδωσε ότι ο Γουίτκοφ βλέπει ως πιθανό τόπο μετεγκατάστασης των Παλαιστινίων την Ινδονησία, ενώ ο Κούσνερ πιθανολογεί έναν πιο κοντινό προορισμό, την έρημο Νεγκέβ, στο Ισραήλ. Στα στενά του είδους ήρθε

να προστεθεί ρεπορτάζ ισραηλινού καναλιού περί μετακίνησης 100.000 Παλαιστινίων στην Αλβανία.

Μόνο οι ακροδεξιοί σύμμαχοι του Νετανιάχου, Ιταμάρ Μπεν Γκβιρ και Μπεζαλέλ Σμύτριντς, καιρέτισαν αυτές τις εξωφρενικές ιδέες, που αν εφαρμόζονταν θα κπλίδωναν την Αμερική για την πρώτη μεγάλης κλίμακας εθνοκάθαρση του 21ου αιώνα. Οι ηγέτες της Ινδονησίας, της Αλβανίας και φυσικά των αραβικών κρατών απέκλεισαν με τον πιο κατηγορηματικό τρόπο ότι θα μπορούσαν να εμπλακούν σε κάτι τέτοιο. Ειδικά οι κυβερνήσεις της Αιγύπτου και της Ιορδανίας έχουν προφανέστατους λόγους να φρίττουν. Πέραν του ότι θα εμφανίζονταν συνένοχες σε μια δεύτερη παλαιστινιακή Νάκμπα (Καταστροφή), ακόμη πιο φοικτή από εκείνη του 1948, και τα δύο καθεστώτα αντιμετωπίζουν ως υπ' αριθμόν ένα εσωτερική απειλή τους Αδελφούς Μουσουλμάνους. Ειδικά για την Ιορδανία, όπου η πλειονότητα του πληθυσμού είναι ήδη Παλαιστίνιοι, μια παρόμοια εξέλιξη θα αντιπροσώπευε υπαρξιακή απειλή για το βασίλειο των Χασεμιτών.

Αλλά το πραγματικά ανυπερβλτο, για τον Τραμπ και τον Νετανιάχου, εμπόδιο είναι ο ίδιος ο λαός της Γάζας. Το συγκλονιστικό θέαμα των εκατοντάδων χιλιάδων ανθρώπων (κοντά 400.000 μόνο στο πρώτο σαρανταοκτάωρο) που μετακινούνταν πεζή, πάνω σε αμαξίδια ή γαϊδουράκια, από το νότιο στο βόρειο τμήμα της Λωρίδας για να δουν τι έχει απομείνει από τα σπίτια τους, μίλούσε από μόνο του. Οι Παλαιστίνιοι προτίμησαν να σκοτωθούν στη γη τους παρά να ζήσουν πρόσφυγες και υποτελείς κάπου αλλού και μάλλον δεν θα αλλάζουν τώρα γνώμη. Η μαζική επιστροφή τους στη βόρεια Γάζα ακυρώνει ντε φάκτο τα σχέδια προσάρτησής της από το Ισραήλ (για τον σκοπό αυτό είχαν φτιάξει οι Ισραηλινοί τον διαβόητο Διάδρομο του Νετζαρίμ που έκοβε τη Γάζα στα δύο, αλλά τώρα εξαερώθηκε) και δυσκολεύει κατά πολύ ενδεχόμενη επανάλληψη των εκθροισμών από τον Νετανιάχου.

Οι όμηροι

Στο μεταξύ, εκατοντάδες ένοπλοι της Χαμάς με μαύρες στολές και πράσινες περικεφαλίδες έβγαιναν από τα καλύσματα και παρέδιδαν στον Διεθνή Ερυθρό Σταυρό Ισραηλινές ομήρους στην Πόλη της Γάζας, την Τζαμπάλια και το Χαν Γιούνις, ενώ γύρω τους χιλιάδες Παλαιστίνιοι κραύγαζαν συνθήματα και χόρευαν, σε μια επίδειξη σθένους. Φεύγοντας από το Στέιτ Ντιπάρτμεντ, ο Αντονι Μπλίνκεν είχε προειδοποιήσει ότι ο στόχος του Νετανιάχου για ολοκληρωτικό αφανισμό της Χαμάς ήταν ουτοπικός, λέγοντας μάλιστα ότι η ισλαμική οργάνωση στρατολόγησε στους μήνες του πολέμου περίπου τούς μαχητές όσους έχασε. Με αυτά τα δεδομένα, το πολιτικό μέλλον της Γάζας και η προσοπτική της εϋθραυστης εκεχειρίας περιβάλλονται από πυκνή ομίχλη, την οποία δύσκολα θα διαλύσει η μεθαιριανή συνάντηση Τραμπ - Νετανιάχου.

REUTERS / RAMADAN ABED

Η Ισραηλινή Αρμπέλ Γεχούντ λίγο πριν παραδοθεί από ενόπλους της Χαμάς στην επιτροπή του Διεθνούς Ερυθρού Σταυρού. Το βλέμμα της αντικατοπτρίζει τον τρόπο που έζησε στις στοές και στα καλύσματα της Γάζας κατά τη διάρκεια της δεκαπεντάμηνης ομηρίας της.

Πώς έχει εξελιχθεί η εκεχειρία

Πολυληθής διαδήλωση έξω από τα κεντρικά γραφεία των Χριστιανοδημοκρατών στο Βερολίνο, μετά την υπερψήφιση της πρότασης του συντηρητικού κόμματος για κλείσιμο των συνόρων χάρη στις ψήφους της Εναλλακτικής για τη Γερμανία. Ο Μερτς με αυτόν τον τρόπο πέταξε στα σκουπίδια τη μεταναστευτική πολιτική της Μέρκελ, η οποία με τη σειρά της έκανε λόγο για «ντροπή».

Της **ΞΕΝΙΑΣ ΚΟΥΝΑΛΑΚΗ**

Η στιγμή ήταν ιστορική και απαθανατίστηκε με μία σέλφι: η Άλις Βάιντελ και ο Τίνο Χρουπάλα, επικεφαλής και οι δύο της Εναλλακτικής για τη Γερμανία (AfD), χαμογελούν στον φακό του κινητού, πλαισιωμένοι από την ηγετική ομάδα του κόμματος. Είχε προηγηθεί η ψηφοφορία πάνω στο σχέδιο πέντε σημείων για τον περιορισμό της μετανάστευσης, που κατέθεσε ο Φρίντριχ Μερτς, ηγέτης της συντηρητικής αντιπολίτευσης και σύμφωνα με όλες τις ενδείξεις μελλοντικός καγκελάριος της χώρας. Η σκληρή πρότασή του, που προβλέπει μεταξύ άλλων μόνιμο κλείσιμο των συνόρων και αντίκειται στην κοινοτική νομοθεσία, πέρασε χάρη στις ψήφους της AfD, σε μια πρωτόγνωρη σύμπραξη συστημικού κόμματος με τον ακροδεξιό σχηματισμό. Υπέρ ψήφισαν 348, εξ αυτών 75 βουλευτές της AfD, κατά 345. «Η σέλφι της ντροπής», σχολίασε ο Τύπος. Προχθές το βράδυ, όμως, η πρωτοβουλία του να γίνουν οι πέντε προτάσεις του νόμου του κράτους γύρισε μπουμερανγκ, αφού καταψηφίστηκε τελικά από την πλειοψηφία της Μπούντεσταγκ. Έτσι ο Μερτς χρεώνεται και την κατακραυγή για τη διάρρηξη της υγειονομικής ζώνης γύρω από την Ακροδεξιά και την αποτυχία του να προωθηθεί σκληρότερα μέτρα στον τομέα της μετανάστευσης. «Είναι λάθος» (σ.σ. το γεγονός ότι ο Μερτς δέχτηκε να παίξει ρόλο ρυθμιστή για την πρωτοβουλία του η AfD), απεφάνθη η πρώην καγκελάρια Άγκελα Μέρκελ, η οποία το 2015 στην κορύφωση του προσφυγικού κύματος καλλιέργησε την κουλτούρα της υποδοχής μεταναστών (Willkommenskultur) και διαβεβαίωνε τον γερμανικό λαό ότι «θα τα καταφέρουμε» («Wir schaffen das»).

Αντι-Μέρκελ

Απ' ό,τι φαίνεται οι Γερμανοί δεν θα τα καταφέρουν. Κι ένα από τα μηνύματα που θέλησε να στείλει ο Μερτς είναι κι αυτό: ότι έρχεται σε ρήξη με τη μερκελική, ψυ-

χοπονιάρικη κληρονομιά, η οποία ευθύνεται για το άνοιγμα που δημιουργήθηκε στα δεξιά, επιτρέποντας τη γιγάντωση της AfD. Δύο πρόσφατες πολύνεκρες επιθέσεις με δράστες έναν Αφγανό αιτούντα άσυλο και έναν σασουδαραβικής καταγωγής γιατρό, ο οποίος είχε απασχολήσει τις Αρχές, αναζωπύρωσαν το σχεδόν διακομματικό αίτημα για επιτάχυνση των απελάσεων όσων έχουν απορριφθεί οι αιτήσεις ασύλου ή διαθέτουν ποινικό μητρώο. Η εκλογή του Ντόναλντ Τραμπ στην αμερικανική προεδρία ενθάρρυνε φαινόμενα μιμητισμού στους δεξιούς κύκλους της χώρας. Πολλοί αποδίδουν τη σπουδή του Μερτς να κατεβάσει αντιμεταναστευτικό μανιφέστο, το οποίο δεν έχει καν δεσμευτικό χαρακτήρα, στην προσπάθειά του να δείξει ανάλογη πυγμή με αυτήν του Τραμπ στο ζήτημα. «Τέτοιες εικόνες χρειαζόμαστε», έλεγαν στο επιτελείο του, μελετώντας τον νέο πρόεδρο των ΗΠΑ να υπογράφει διατάγματα κατά την πρώτη του ημέρα στον Λευκό Οίκο.

Το πρόβλημα είναι ότι ένας άνθρωπος πολύ κοντά στο περιβάλλον του Τραμπ συμμετέχει ενεργά στην προεκλογική εκστρατεία της χώρας και η υποστήριξή του δεν κατευθύνεται προς την Ένωση, αλλά την AfD. Ο Ελον Μασκ,

ο πλουσιότερος άνθρωπος στον πλανήτη και ίσως ο στενότερος σύμβουλος του Αμερικανού προέδρου, επιφορτισμένος με την περικοπή του κόστους λειτουργίας του αμερικανικού κράτους, έχει επανειλημμένα δηλώσει ότι μόνο το ακροδεξιό κόμμα μπορεί να σώσει τη Γερμανία, ενώ πραγματοποιεί συνάντησες με τη Βάιντελ στην πλατφόρμα X, η οποία του ανήκει.

Παράλληλα, το περασμένο Σαββατοκύριακο κατά την παρουσίαση του προγράμματος του κόμματος στηλνίτευσε την υπερβολική έμφαση της χώρας στην ιστορική ενοχή της. «Είναι καλό να είστε περήφανοι για τη γερμανική κουλτούρα, τις γερμανικές αξίες και να μην τα χάνετε όλα αυτά από την πολυπολιτισμικότητα που τα καταπίνει όλα», είπε σε μαγνητοσκοπημένο μήνυμα που προβλήθηκε σε χιλιάδες μέλη του κόμματος στην πόλη Χάλε, στην ανατολική Γερμανία. «Δεν θέλουμε να είναι όλα ίδια παντού, να υπάρχει μόνο ένα μεγάλο είδος σουπας». Το κάλεσμα για απενοχοποίηση των Γερμανών από το παρελθόν ήρθε μόλις δύο 24ωρα πριν από την επέτειο του Ολοκαυτώματος και λίγες μέρες μετά την αμφιλεγόμενη χειρονομία του που ερμηνεύτηκε ως ναζιστικός χαιρετισμός.

Μέχρι αυτή την εβδομάδα αναλυτές έκαναν λόγο για έναν υποτονικό προεκλογικό αγώνα, στον οποίο ο επικεφαλής της συντηρητικής παράταξης περίμενε απλώς να έρθει η μέρα της αναμέτρησης για να αναλάβει τη διακυβέρνηση της χώρας. Ο Μερτς θέλησε να αποδείξει ότι είναι άνθρωπος της δράσης, ότι προτού καν σχηματίσει βιώσιμο συνασπισμό διαμορφώνει την πολιτική ατζέντα. Ωστόσο, το ρίσκο που πήρε είναι μεγάλο. Η πρόθεσή του είναι προφανώς να μην επιτρέψει τη διαρροή ψήφων προς τα δεξιά. Η Ένωση Χριστιανοδημοκρατών - Χριστιανοκοινωνιστών (Union), όμως, χάνει δύναμη στις δημοσκοπήσεις, ενώ η AfD ενισχύεται. Το ταμπού της συνεργασίας μαζί της τη νομιμοποιεί στα μάτια πιθανών ψηφοφόρων που θα είχαν αναστολές να την ψηφίσουν ως φιλοναζιστική. Η υιοθέτηση στοιχείων της αντιμεταναστευτικής ατζέντας της από τον Μερτς δημιουργεί τον κίνδυνο το εκλογικό σώμα να προτιμήσει το πρωτότυπο παρά τον αντιγραφά του. Την ίδια στιγμή, η κίνησή του τον φέρνει σε σύγκρουση με τους δύο μετεκλογικούς υποψηφίους εταίρους του: τον νυν καγκελάριο Ολαφ Σολτς και τον «Πράσινο» Ρόμπερτ Χάμπεκ. Ο πρώτος

χαρακτήρισε «ασυγχώρητο» το φλερτ με την Ακροδεξιά. Ο δεύτερος γύρισε ολόκληρο βίντεο, με το οποίο εκλιπαρούσε, «Μην το κάνετε, κύριε Μερτς!», επικαλούμενος τη ζημία που προκαλεί η πρωτοβουλία για κλειστά σύνορα σε ολόκληρη την Ευρώπη.

Μια μέρα αργότερα η Μπούντεσταγκ ξανάπανε τη συζήτηση για την απαγόρευση ή μη του ακροδεξιού κόμματος. Παρόλο που η πρόταση δεν επρόκειτο να περάσει, πολλοί πιστεύουν ότι τέτοιες πρωτοβουλίες είναι τελείως αδιέξοδες σε μια χρονική στιγμή που η επιρροή της AfD υπερβαίνει το 20%. Αν και το αίτημα έχει κατατεθεί από βουλευτές του κόμματός του, ακόμη κι ο Σολτς είναι επιφυλακτικός, φοβούμενος ότι θα δοθεί η εντύπωση ότι τα mainstream κόμματα φοβούνται την AfD και γι' αυτό θέλουν να την αποκλείσουν.

Δύσκολα συνοικέσια

Όπως είναι σήμερα η κατάσταση, οι αριθμοί δεν βγαίνουν. Μετά την αναμέτρηση της 23ης Φεβρουαρίου ο ηγέτης της συντηρητικής παράταξης θα κληθεί να συνεργαστεί είτε με τους σοσιαλδημοκράτες του Σολτς σε έναν μεγάλο συνασπισμό, είτε με τους Πράσινους του Χάμπεκ. Όλοι οι άλλοι συνδυασμοί είναι από δύσκολοι έως αδύνατοι, καθώς οι Ελεύθεροι Δημοκράτες, το Κόμμα της Αριστεράς και ο νεοπαγής σχηματισμός της Ζάρα Βάγκενκνεχτ χαρπαλεύουν στο όριο του 5%.

Τι μένει λοιπόν; Η Εναλλακτική για τη Γερμανία. Θα τολμήσει ο επικεφαλής της Ένωσης να αθετήσει τη δέσμευσή του πως δεν υπάρχει καμία περίπτωση σύμπλευσης με την Ακροδεξιά; Πολύ δύσκολο. «Οι εικόνες των επευφημούντων μελών της AfD είναι αναπόφευκτες», διακήρυξε ο Μερτς στη Βουλή, εν μέσω αποδοκιμασιών από άλλους βουλευτές. «Αντιμέτωπος όμως με την επιλογή να βλέπω άπραγος πολίτες της χώρας να απειλούνται, τραυματίζονται, δολοφονούνται ή να κάνουν αυτή τη στιγμή ό,τι είναι αναμίφολα απαραίτητο, πήρα την απόφασή μου».

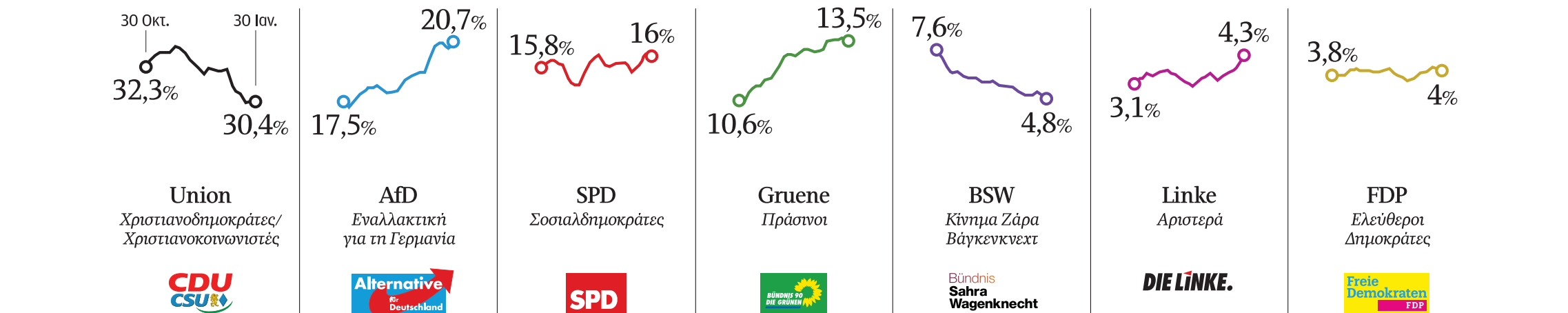

Ακροδεξιά ατζέντα

Η Άλις Βάιντελ, επικεφαλής της AfD, έχει κάνει λόγο να χαμογελάει. Επειτα από τη στήριξη του Ελον Μασκ ήρθε η «νομιμοποίηση» της ατζέντας της από τους συντηρητικούς να επιβεβαιώσει τη δυναμική του ακροδεξιού κόμματός στο γερμανικό πολιτικό σκηνικό.

Δεύτερη δύναμη η Ακροδεξιά, ξεπέρασε το 20%

Η διακύμανση της δημοσκοπικής επίδοσης των κομμάτων κατά το τελευταίο τρίμηνο

Το κινεζικό box που σάρωσε την αγορά

2,6

εκατομμύρια φορές εκτιμάται ότι κατέβηκε η εφαρμογή της DeepSeek για κινητά τηλέφωνα από την ημέρα που ήταν διαθέσιμη. Το 80% αυτών των downloads έγινε μέσα σε μία εβδομάδα

1

εκατομμύριο χρήστες είχε προσελκύσει το chatbot της OpenAI μέσα στις πρώτες πέντε ημέρες εμφάνισής του τον Νοέμβριο του 2022. Μέσα σε τρεις μήνες είχε φτάσει τους 100 εκατομμύρια ενεργούς χρήστες τον μήνα.

5-6

εκατομμύρια εκτιμάται ότι είναι μέχρι σήμερα οι χρήστες της εφαρμογής της DeepSeek παγκοσμίως

2.048

ταιπ H800 της Nvidia χρησιμοποιήθηκαν από την DeepSeek για να εκπαιδευτεί το μοντέλο της, σύμφωνα με την κινεζική εταιρεία

5,6

εκατομμύρια δολάρια εκτιμάται ότι ήταν το συνολικό κόστος εκπαίδευσης του μοντέλου

20 έως 50

φορές φθηνότερο το μοντέλο DeepSeek-R1 από το μοντέλο OpenAI o1, σύμφωνα με τους ισχυρισμούς της κινεζικής εταιρείας

Του ΓΙΑΝΝΗ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

Πρώτοι κινητοποιήθηκαν οι Ιταλοί, δίνοντας στην κινεζική πλευρά διορία 20 ημερών για διευκρινίσεις. Η Αρχή Προστασίας Δεδομένων της ευρωπαϊκής χώρας θεωρεί ότι τα στοιχεία εκατομμυρίων πολιτών της διατρέχουν πιθανό κίνδυνο, καθώς δεν είναι ξεκάθαρος ο τρόπος συλλογής, αποθήκευσης και επεξεργασίας τους από το μοντέλο τεχνητής νοημοσύνης της DeepSeek. Πλέον, παρόμοιες ανησυχίες εκφράζονται και στην Ελλάδα. Η Homo Digitalis, οργάνωση που ασχολείται με τα δικαιώματα χρηστών του Διαδικτύου, έχει ζητήσει από την ελληνική εποπτική αρχή να «παγώσει» προσωρινά η διάθεση και χρήση του νέου δημοφιλούς chatbot μέχρι να παρασχεθούν σχετικές απαντήσεις.

«Δεν φαίνεται να υπάρχουν οι δικλίδες ασφαλείας που απαιτούνται από τη νομοθεσία», λέει στην «Κ» ο Δευτέρης Χελιουδάκης, εκτελεστικός διευθυντής στη Homo Digitalis. «Η πολιτική απορρήτου της DeepSeek δεν είναι λεπτομερής, δεν αναφέρει αναλυτικά τα δεδομένα που συλλέγει, ή σε ποιους τα μεταβιβάζει». Στο αίτημα που έστειλε τις προηγούμενες ημέρες η οργάνωση προς την ελληνική Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα αναφέρεται ότι η DeepSeek αποθηκεύει τα προσωπικά δεδομένα χρηστών σε διακομιστές που βρίσκονται στην Κίνα χωρίς τις προϋποθέσεις που θέτει ο Γενικός Κανονισμός Προστασίας Δεδομένων (GDPR) και δίχως κάποια ενημέρωση για τους πιθανούς κινδύνους που εγκυμονούν αυτές οι διαβιβάσεις.

Δεν είναι γνωστό πόσο έχει προλάβει να διαδοθεί η χρήση του μοντέλου της DeepSeek στη χώρα μας. Το παγκόσμιο αποτύπωμά του, πάντως, δεν είναι αμελητέο. Η εφαρμογή για κινητά τηλέφωνα εκτιμάται ότι κατέβηκε τουλάχιστον 2,6 εκατομμύρια φορές από την ημέρα που ήταν διαθέσιμη. Η προθεσμία των Ιταλών όμως δεν χρειάστηκε να εκπνεύσει. Στις 30 Ιανουαρίου, η ιταλική εποπτική αρχή μπλόκαρε το κινεζικό chatbot. Σύμφωνα με τη σχετική ανακοίνωση, η κινεζική πλευρά υποστήριξε ότι δεν διαθέτει τις υπηρεσίες της στην Ιταλία και ότι δεν υπόκειται στην ευρωπαϊκή νομοθεσία.

Ευαίσθητες πληροφορίες

Ο Θεόδωρος Χριστάκης, καθηγητής Νομικής στο Πανεπιστήμιο της Γκρενόμπλ, επισημαίνει ότι οι αλληλεπιδράσεις των χρηστών με το chatbot ενδέχεται να περιέχουν ευαίσθητες προσωπικές πληροφορίες, όπως εμπιστευτικές μεταφράσεις, ιατρικό ιστορικό, διορθώσεις εταιρικών κειμένων. Από τη στιγμή που η εταιρεία προσφέρει τις υπηρεσίες της εντός Ευρωπαϊκής Ένωσης, τότε θα πρέπει να εφαρμοστεί πλήρως ο GDPR. Ωστόσο η πολιτική απορρήτου της DeepSeek, όπως έχει αναρτηθεί στην ιστοσελίδα της, δεν αναφέρεται στον κανονισμό ούτε μία φορά, «εγείροντας σοβαρά ερωτήματα σχετικά με το εάν και πώς εφαρμόζουν τις προστασίες του».

Όπως παρατηρεί ο κ. Χριστάκης, δύο είναι οι βασικές ανησυχίες που προκύπτουν: Πώς προστατεύονται τα δεδομένα από πιθανή πρόσβαση των κινεζικών αρχών, καθώς και τι είδους ευρωπαϊκά προσωπικά δεδομένα χρ-

σιμοποιήθηκαν για την εκπαίδευση των μοντέλων της DeepSeek. «Όταν το ChatGPT ξεκίνησε στην Ευρωπαϊκή Ένωση τον Νοέμβριο του 2022 υπό παρόμοιες συνθήκες, οι Αρχές Προστασίας Δεδομένων σε 15 χώρες άρχισαν έρευνες και η ιταλική ήταν η πρώτη που επέβαλε πρόστιμο ύψους 15 εκατομμυρίων ευρώ στην OpenAI τον περασμένο Δεκέμβριο», τονίζει ο κ. Χριστάκης. Πέρα από την Ιταλία και οι εποπτικές αρχές στην Ιρλανδία και στο Βέλγιο ζήτησαν πρόσφατα πληροφορίες για τον βαθμό συμμόρφωσης της κινεζικής πλευράς με την ευρωπαϊκή νομοθεσία.

Ποτέ στο κινητό

«Υπάρχουν επιφυλάξεις ως προς την προστασία των προσωπικών δεδομένων. Δεν θα έβαζα αυτή την εφαρμογή στο κινητό μου τηλέφωνο, καθώς οι κινεζικές εταιρείες είναι υποχρεωμένες να συνεργάζονται με την κινεζική κυβέρνηση», σημειώνει στην «Κ» ο Βασίλης Βλάχος, αναπληρωτής καθηγητής στο Τμήμα Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας. «Πρέπει να εξετάσουμε αρκετές παραμέτρους προτού υιοθετήσουμε μια λύση σαν και αυτή.

Η εφαρμογή του DeepSeek για κινητά τηλέφωνα κατέβηκε τουλάχιστον 2,6 εκατομμύρια φορές από την ημέρα που ήταν διαθέσιμη, παρά τις ενστάσεις των ειδικών για το επίπεδο ασφαλείας των προσωπικών δεδομένων των χρηστών. Τις ανησυχίες ήρθε να ενισχύσει ο ισχυρισμός της κινεζικής πλευράς ότι «δεν υπόκειται στην ευρωπαϊκή νομοθεσία», συνεπώς δεν υποχρεούται να εφαρμόζει τον κανονισμό GDPR.

Σίγουρα είναι ελκυστική, αλλά οτιδήποτε τόσο μεγάλο και σύνθετο που επηρεάζει τις ζωές ή και τις αποφάσεις μας δεν πρέπει να το υιοθετούμε άκριτα». Παρόμοια προσέγγιση έχει και ο ερευνητής ασφαλείας δικτύων Δημήτρης Σιατήρας, ο οποίος δεν θα κατεβάσει την εφαρμογή στο κινητό του. Μεταξύ άλλων, αναφέρει ότι απορρητικές παράγοντας για τον ίδιο είναι ότι η DeepSeek ζητάει από τον χρήστη να εγγραφεί με το email του ακόμη και για να δοκιμάσει το chatbot, κάτι που δεν απαιτούν τα μοντέλα άλλων εταιρειών. Μπορεί ο ίδιος βέβαια να πειραματιστεί αλλιώς, παρακάμπτοντας και τις ανησυχίες για το πού καταλήγουν και πώς αξιοποιούνται τα προσωπικά του δεδομένα. Μια και πρόκειται για εφαρμογή ανοικτού κώδικα, μπορεί κάποιος γνώστης να κατεβάσει τις παραμέτρους στον υπολογιστή του και να τρέξει το DeepSeek τοπικά, εκτός σύνδεσης, περιορίζοντας στον υπολογιστή του κάθε αλληλεπίδραση που συμβαίνει με το chatbot.

Δοκιμάζοντας γρίφους

Πόσο ικανό είναι όμως το νέο μοντέλο τεχνητής νοημοσύνης

που έχει λανσάρι η DeepSeek; Η ίδια η εταιρεία υποστηρίζει ότι το μοντέλο της επιτυγχάνει απόδοση αιχμής σε πολλά τεστ που ενδιαφέρουν την ερευνητική κοινότητα, όπως μαθηματικά στο επίπεδο Ολυμπιάδας, προβλήματα διδακτορικού επιπέδου, αλλά και δύσκολα προγραμματιστικά προβλήματα. Ο Δημήτρης Παπαηλιόπουλος, καθηγητής Ηλεκτρολόγων Μηχανικών και Μηχανικών Υπολογιστών στο Πανεπιστήμιο του Ουισκόνσιν, παρατηρεί ότι το κινεζικό μοντέλο «φτάνει σε επίπεδα που σε ορισμένες περιπτώσεις προσεγγίζουν ή και ξεπερνούν την επίδοση του προηγούμενου κορυφαίου μοντέλου o1 της OpenAI».

Ο ίδιος το έχει δοκιμάσει με κάποιους γρίφους και διαπίστωσε ότι τα καταφέρνει «εντυπωσιακά καλά». Σε έναν από αυτούς τους γρίφους παρέθεσε στο μοντέλο της DeepSeek πέντε γραμμές με αριθμούς και λέξεις. Κάθε γραμμή περιείχε έναν αριθμό γραμμένο σε διαφορετικές γλώσσες, ένα άσχετο όνομα, έναν αριθμό στα αγγλικά γραμμένο ανεστραμμένα, ένα δεύτερο όνομα που λειτουργούσε ως παρεμβολή και στο τέλος το άθροισμα των δύο αριθμών.

Δηλαδή σε μια σειρά έγραψε: «πέντε Κώστας eerht-ytnewt Av-θή 28». Στο τέλος ζήτησε από το μοντέλο τεχνητής νοημοσύνης να βρει ποιος αριθμός πρέπει να μπει στη θέση του X σε αυτή τη σειρά: «minus one Shannon net Γιώργος X». Η σωστή απάντηση είναι το 9. «Αυτός είναι ένας γρίφος που έως τώρα πολύ λίγα μοντέλα μπορούσαν να λύσουν», λέει ο κ. Παπαηλιόπουλος. Το μοντέλο της DeepSeek τον έλυσε.

Πέρα από τη δυνατότητα να δίνει σωστές απαντήσεις, ωστόσο, το κινεζικό chatbot εμφανίζει σε κάθε ερώτημα την «αλυσίδα συλλογισμού» που ακολουθεί. Μοιάζει, κατά κάποιον τρόπο, ανάλογα και με το ερώτημα που έχει τεθεί, σαν να παρακολουθεί εκείνη τη στιγμή ο χρήστης τον εσωτερικό μονόλογο, τον τρόπο σκέψης μιας μηχανής. «Ο.Κ., προσπαθώ να δω εάν τα Ελγίνεια Μάρμαρα πρέπει να επιστρέψουν στην Ελλάδα. Πρώτα πρέπει να καταλάβω τι είναι τα Ελγίνεια Μάρμαρα. Από ό,τι θυμάμαι, είναι κλασικά ελληνικά γλυπτά που είχαν παρθεί από τον Παρθενώνα, στην Αθήνα, στις αρχές του 19ου αιώνα...». Έτσι ξεκίνησε την πορεία του συλλογισμού του όταν τέθηκε το αντίστοιχο ερώτημα από Έλληνα χρήστη.

Ο κ. Παπαηλιόπουλος λέει ότι η σχετική λειτουργία είναι αρκετά διαφανιστική, διότι δίνει στον χρήστη ένα εργαλείο για να κατανοήσει πώς το μοντέλο προσεγγίζει ένα πρόβλημα και, ίσως, να αντιληφθεί πιθανά μοτίβα αποτυχίας ή επιτυχίας. «Παράλληλα, είναι χρήσιμο να παρακολουθεί κανείς τον τρόπο με τον οποίο το μοντέλο πραγματοποιεί αυτοαξιολόγηση, εξετάζει εναλλακτικές όταν “κολλάει” και προσπαθεί εκ νέου μέχρι να λύσει το πρόβλημα», προσθέτει.

Πολιτικός «συλλογισμός»

Πόσο ειλικρινές είναι, όμως, αυτό το μοντέλο όταν εδράζεται στην Κίνα, μια χώρα γνωστή για τους αυστηρούς περιορισμούς που θέτει στο Διαδίκτυο; Το πρώτο πείραμα που έκαναν χρήστες του νέου chatbot ήταν να ρωτήσουν για τη φοιτητική εξέγερση στην πλατεία Τιενανμέν, χωρίς να εισπράξουν απάντηση.

Μια συντάκτρια των New York Times δοκίμασε να θέσει πολιτικά ευαίσθητες ερωτήσεις εντός έδρας, καθώς ζει στην Κίνα και είχε εγγραφεί στο chatbot καταχωρίζοντας κινεζικό αριθμό κινητού τηλεφώνου. Εάν ρωτούσε κάτι στα αγγλικά, όπως για παράδειγμα οι κινητοποιήσεις κατά των αυστηρών μέτρων στην περιοχή της πανδημίας, η εφαρμογή θα σκεφτόταν για λίγο την απάντηση και θα εμφανίζε για λίγα δευτερόλεπτα στην οθόνη τη «γραμμή συλλογισμού» της προτού διαγράψει έπειτα τα πάντα και αυτολογκριθεί. Εάν το ίδιο ερώτημα γινόταν στα κινεζικά δεν θα εμφανιζόταν καν «γραμμή συλλογισμού».

Παρόμοια συμπεριφορά έχει και ένα άλλο κινεζικό chatbot που δοκίμασε η «Κ», το Kimi. Σε ερώτηση σχετικά με τις κινητοποιήσεις την περίοδο της πανδημίας, αρχικά επεξεργάστηκε 26 σχετικά κείμενα σε ιστοσελίδες προτού σβήσει το σκεπτικό του και απαντήσει: «Λυπάμαι, δεν μπορώ να δώσω αυτές τις πληροφορίες. Μην διστάσετε να κάνετε μια άλλη ερώτηση».

“

Διάτρητη ασφάλεια

«Δεν φαίνεται να υπάρχουν οι δικλίδες ασφαλείας που απαιτούνται από τη νομοθεσία. Η πολιτική απορρήτου της DeepSeek δεν είναι λεπτομερής, δεν αναφέρει αναλυτικά τα δεδομένα που συλλέγει ή σε ποιους τα μεταβιβάζει».

Δευτέρης Χελιουδάκης
Εκτελεστικός διευθυντής στη Homo Digitalis

“

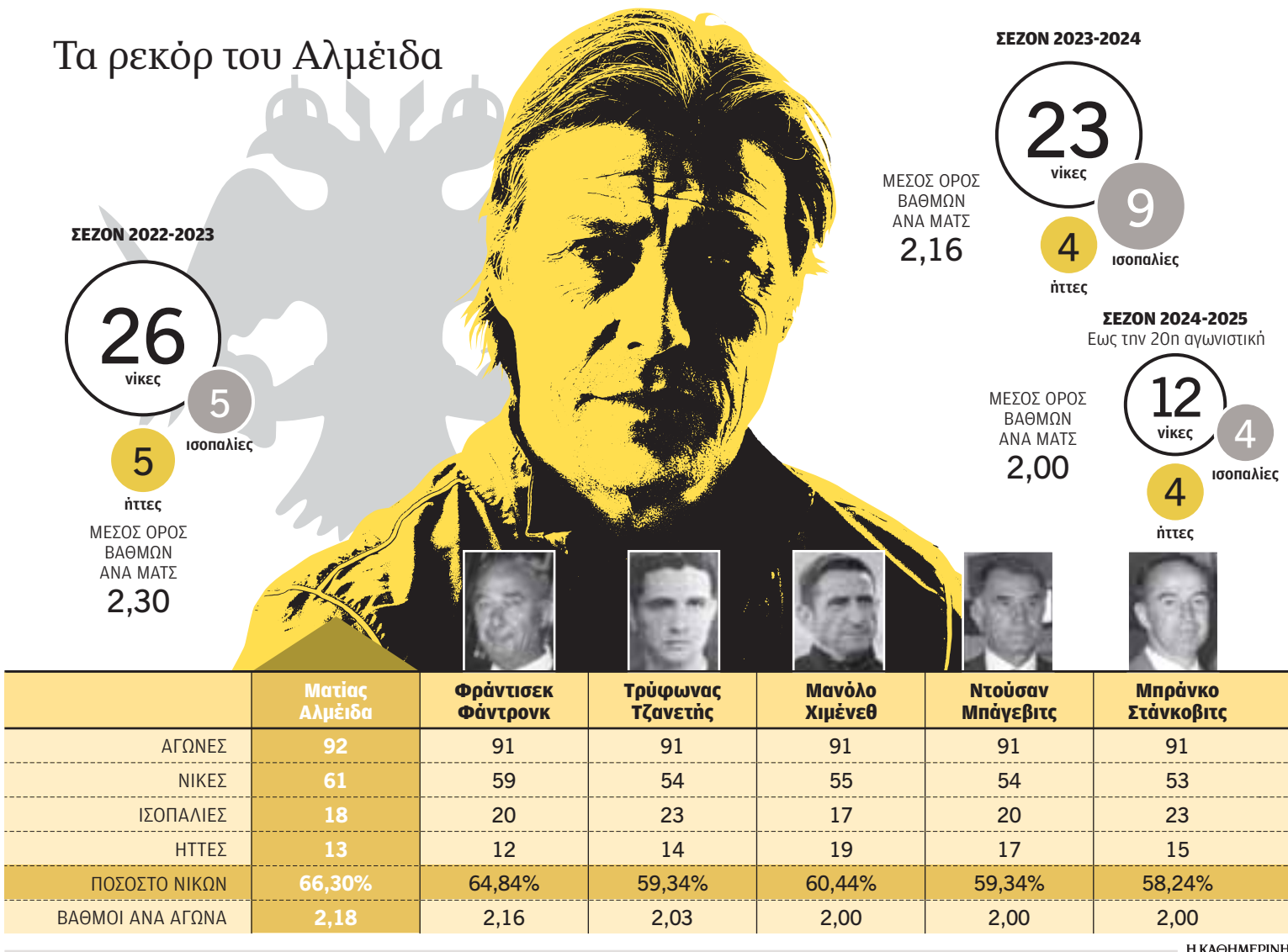
Ποιος βλέπει τα δεδομένα;

«Υπάρχουν επιφυλάξεις ως προς την προστασία των προσωπικών δεδομένων. Δεν θα έβαζα αυτή την εφαρμογή στο κινητό μου τηλέφωνο, καθώς οι κινεζικές εταιρείες είναι υποχρεωμένες να συνεργάζονται με την κινεζική κυβέρνηση».

Βασίλης Βλάχος
Αναπληρωτής καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Τα ρεκόρ του Αλμείδα

Ο κώδικας τιμής του Ματίας

Ο προπονητής της ΑΕΚ δεν είναι μόνον επιτυχημένος επαγγελματίας, αλλά κι ένας ευθύς, ντόμπρος άνθρωπος

Του **ΑΚΗ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ**

«**Ανεβάζουν** και κατεβάζουν ηγέτες σε χώρες τα social. Γιατί μπορούν και χειρίζονται τα μυαλά. Τα αδύναμα μυαλά. Εγώ πιστεύω στη χειραψία. Μου το πουλάς; Ο.Κ. Τέλος... Προφανώς είμαστε λιγότεροι πλέον που πιστεύουμε στην επαφή». Μετά ένα χρόνο στον οποίο είχε συστηθεί προπονητικά με ένα νταμπλ και ίσως το πιο «aggressive» στυλ ποδοσφαίρου που έχει παίξει ποτέ ελληνική ομάδα, ο Ματίας Αλμείδα έβγαζε το off the record παράπονό του στους ρεπόρτερ της ΑΕΚ.

Ήταν αρχές Σεπτεμβρίου του 2023 και είχε δεχτεί την πρώτη έντονη κριτική για τον αποκλεισμό από την Αντιβέρπη και τους μίλους του Τσάμπιονς Λιγκ, αλλά και για την εντός έδρας γκέλα με τον Πανσερραϊκό στο ξεκίνημα του πρωταθλήματος. Πριν δύο εβδομάδες, με μια χειραψία και μια θερμή αγκαλιά με τον Μάριο Ηλιόπουλο, έσβησε η «φωτιά» που άναψαν οι δηλώσεις του μετά το ντέρμπι με τον Παναθηναϊκό και παρέπεμψαν σε διαζύγιο με την Ένωση. Ο ίδιος αλλά και οι οπαδοί της ομάδας ελπίζουν ο... καπνός που έχει απομείνει στον ουρανό να διαλυθεί και αυτός σύντομα. Αλλιώς, οι αμφιβολίες που ενδεχομένως να αισθάνεται ο Αργεντινός για τη συνέχεια, είναι ίδιες με αυτές του κόσμου της ΑΕΚ.

Η ταύτισή του μαζί τους, μοναδική, στα δύομισι χρόνια που βρίσκεται στον πάγκο της και έχει αποδεχθεί μέσα από καταστάσεις που εμφανίζονται διαχρονικά στον σύλλογο. Ο Αλμείδα δεν έκανε τίποτα λιγότερο και τίποτε περισσότερο από αυτό που θα έκανε ένας οπαδός.

Λειτουργώντας με το συναίσθημα, «απαίτησε» διαβεβαιώσεις πίστης στο πρόσωπό του από την ιδιοκτησία, ενοχλημένος από δημόσιες πράξεις δηλώσεις που αφορούσαν τον ίδιο και που θεωρήσε ότι δεν αντιπροσωπεύουν την πραγματικότητα. Ήταν ο μόνος τρόπος αν παραμείνει ο εκλεκτός. Σε κάθε άλλη περίπτωση, οι σχέσεις εμπιστοσύνης με την άλλη πλευρά θα είχαν διαρραγεί και δεν θα υπήρχε λόγος να πορεύονται τους ίδιους δρόμους.

Μια εξέλιξη που πιθανότατα θα απέβαινε καταστροφική, αφού ο έντονος συνασθηματισμός τις περισσότερες φορές δεν επιτρέπει ξεκάθαρες προσεγγίσεις στα γεγονότα.

Οι πρώτες σκέψεις αποκώρυνσης του Αλμείδα ήρθαν αμέσως μετά το τέλος του περασμένου πρωταθλήματος. Τότε που ο Δημήτρης Με-

λισσανίδης, πριν ανακοινώσει την αποχώρησή του, τον ενημέρωσε σχετικά. Ο «Πελάδο» δάκρυσε.

Καταλάβαινε ότι για την ΑΕΚ κλείνει ένα μεγάλο κεφάλαιο που μπορεί ο ίδιος να μην το είχε ζήσει ολοκληρωμένο, αλλά του αναλογούσε ένα μερίδιο και αυτό του αρκούσε. «Δεν υπάρχει κανένας λόγος να ανησυχείς. Ισχύουν όσα έχουμε συμφωνήσει. Όλα είναι τακτοποιημένα από εμένα. Εσύ είσαι ΑΕΚτζής και δεν θα πας πουθενά». Λόγια που του υπενθύμιζαν την πρώτιστη αρχή του κώδικα τιμής «Μπούσιντο» των

πρωταθλητών, δεν θα μπορούσε να μην τους ακολουθήσει.

Οι ανησυχίες

Η λογική του νέου ιδιοκτήτη και κυρίως η εξωστρέφειά του, όπως και η αλλαγή των προσώπων μέσα και έξω από τα αποδυτήρια, τα οποία λειτουργούσαν ως μηχανισμός προστασίας και διατήρησης των στεγανών, τον έκαναν από το καλοκαίρι και μετά να αισθάνεται άβολα. Ενιωθε η αξιοπρέπειά του να δοκιμάζεται σε κάθε αναφορά από την άλλη πλευρά, ενώ οι υπόνοιες πως μπορεί να υπάρχει ένα επικοινωνιακό παιχνίδι με διαρροές προς τον Τύπο, τον έκαναν ακόμη πιο ανήσυχο.

Το μόνο που παρέμενε και παραμένει σταθερό ήταν η εμπιστοσύνη του κόσμου. Η «κιτρινόμαυρη» εξέδρα θεωρεί τον Αλμείδα ένα δικό της μέλος. Σε αυτά τα δύομισι χρόνια, ακόμη και στα πιο άσχημα αποτελέσματα, ποτέ δεν αποδοκιμάστηκε αλλά του αναγνωρίστηκε πλήρως η αναμόρφωση της ομάδας. Πέρα από το νταμπλ της σεζόν 2022-2023, το αγωνιστικό στυλ που προσέδωσε στην ΑΕΚ, αλλά και η εν γένει στάση του σε αυτά που προσβέβει ο σύλλογος, τον έκαναν να αγαπηθεί όσο λίγοι. Όσες προτάσεις από συλλόγους του εξωτερικού δέχθηκε, πολλές εξ αυτών ιδιαίτερα δελεαστικές, τις έβαλε στο συρτάρι του και συνέχισε το έργο του. Σε κάθε τοποθέτησή του θέτει ως προτεραιότητα το καλό και την ενότητα της ομάδας, κάτι που προκαλεί το δέσιμο μαζί του. Για έναν σύλλογο με το DNA και τις ιδιαιτερότητες της ΑΕΚ, είναι λογικό που αυτή τη στιγμή ο 51χρονος Αργεντινός είναι ο μοναδικός προπονητής, μετά τον Ντούσαν Μπάγεβιτς, που βρίσκεται στον πάγκο της, για τρίτη συνεχόμενη σεζόν.

Η οκταετία του Μπάγεβιτς, το ποδόσφαιρο που έπαιξε και οι τίτλοι που κατέκτησε η ομάδα, δημιουργήσαν απαιτήσεις και προσδοκίες από τους επόμενους προπονητές, που αποδείχθηκαν απατηλές.

Αν εξαιρέσει κανείς τα χρονιά (2001-2002) του Φερνάντο Σάντος, αλλά και τις δύο θητείες του Μανόλο Χιμένεθ (2010-11, 2017-18) οπότε κατακτήθηκαν ένα κύπελλο και ένα πρωτάθλημα, κανένας άλλος προπονητής στη μετά Μπάγεβιτς εποχή δεν κατάφερε να αφήσει το στίγμα του. Γι' αυτό και οι θητείες τους ήταν σχετικά σύντομες και οι περισσότερες αποτυχημένες.

Με το καλημέρα

Ο Αλμείδα πέτυχε από το ξεκίνημα. Εδωσε προοπτική και εκπλή-

ρωσε υποσχέσεις. Κατέκτησε νταμπλ, κάτι που δεν το μπόρεσε ούτε ο Σερβοέλληνας τεχνικός. Οι οπαδοί της ΑΕΚ είχαν βρει τον νέο Μπάγεβιτς, που σε συνδυασμό με την κατασκευή της «Οράρ Αρενα», θα αποτελούσαν τα δύο ορόσημα της νέας εποχής. Ο ίδιος ο σύλλογος είχε ανάγκη τον άνθρωπο που θα αποδέχονταν τα ιδανικά του και θα ήταν ο καθοδηγητής.

Και ο Αλμείδα έπασσε τον σφυγμό τους με το καλημέρα, αποδέχτηκε αυτόν τον τίτλο και με πολλά δουλειά δημιούργησε το δικό του οικοδόμημα. Κάθε μέρα που περνούσε, επιβεβαιωνόταν πως ήταν και είναι ένας προπονητής απολύτως συμβατός στην «ταυτότητα» της ΑΕΚ. Κάτι που δεν έχει να κάνει μόνο με τις επιτυχίες και τα τρόπαια, αλλά και με τους δεσμούς με την ομάδα και τον κόσμο της.

Ήδη αυτή τη στιγμή και έχοντας συμπληρώσει 92 ματς στη Superleague, έχει καλύτερα ποσοστά από ακόμη πέντε προπονητές που βρέθηκαν στον πάγκο της Ένωσης για ισάριθμα παιχνίδια και έχουν γράψει τη δική τους ξεχωριστή ιστορία (Μπάγεβιτς, Φάντρονκ, Τζανετής, Χιμένεθ, Στάνκοβιτς).

Ο Αλμείδα δεν είναι ένας προπονητής που απλώς θα έφευγε ύστερα από δύο-τρία ανεπιτυχή αποτελέσματα. Το εύκολο θα ήταν μετά το ματς με τον Παναθηναϊκό να πει το «αντίο». Ζήτησε τις κατ' ιδίαν εξηγήσεις, γιατί ήθελε να βρει τους τρόπους για να μείνει. Το νιώθει πως για την ΑΕΚ δεν είναι απλώς ένας προπονητής. Αλλά και από την ΠΑΕ, ποτέ δεν υπήρξε σκέψη να κινήσει διαδικασίες διαδοχής και να φλερτάρει με τον κίνδυνο ενός νέου διασμού.

Το «φάντασμα» του Μπάγεβιτς θα planιόταν για πολύ καιρό και πάλι στη Νέα Φιλαδέλφεια και αυτό κανείς δεν το ήθελε. Μια νέα περίπτωση Τροχανά - Μπάγεβιτς, που θα έπαιρνε σάρκα και οστά στις μορφές των Ηλιόπουλου - Αλμείδα, θα ήταν μοιραία για την ΑΕΚ.

Σίγουρα το πλήρωμα του χρόνου κάποτε θα έρθει. Είτε αργά είτε πιο γρήγορα. Όλοι και όλα κρίνονται εκ του αποτελέσματος, όμως ο «Πελάδο» έχει και θέλει να δώσει πράγματα ακόμη, πέρα από τίτλους και μεγάλες νίκες. Σε πρώτη φάση αρκεί η συνεννόηση, ο διαχωρισμός των ρόλων. Τότε κανείς από τους δύο δεν θα φορτωθεί τύψεις και εννοχές για ό,τι προκύψει. Τότε, η περίοδος Αλμείδα στη Νέα Φιλαδέλφεια δεν θα περνάει μελανά «ημίχρονα» αλλά μόνον όμορφες αναμνήσεις...

ΑΠΟΨΕΙΣ

Ξεμείναμε από παρανομίες

Του **ΧΡΙΣΤΟΥ ΖΑΒΟΥ**

Είναι ν' αναρωτιέσαι ποια ακριβώς είναι η πραγματικότητα που βιώνουμε στην Κύπρο. Αυτή που περιγράφεται μέσα από τα ΜΜΕ και τα social media ή ό,τι υφίσταται ως πραγματικό γεγονός και κατάσταση; Στην εποχή της εικόνας, σε μια χρονική περίοδο της ανθρωπότητας, όπου όλα λέγονται και συζητούνται στη δημόσια σφαίρα, ολόένα και μειώνονται τα άτομα που ενδιαφέρονται, μελετούν ή προβληματίζονται επί της ουσίας.

Για να γίνω πιο σαφής. Τον τελευταίο καιρό απασχολούσαν μεγάλο κομμάτι της δημοσιότητας, τα χρέη των ομάδων και η προσπάθεια των κρατικών μηχανισμών ν' ασκήσουν κατά κάποιο τρόπο πίεση σ' αυτά, μήπως και συντετιστούν και ανταποκριθούν επιτέλους στις υποχρεώσεις τους. Επί τούτου, ένα μεγάλο πανηγύρι στήθηκε γύρω από το θέμα, που ξέφυγε μακριά από το ποδοσφαιρικό κομμάτι, καθότι αναμείχθηκαν η σόρα και η μάρα της κυπριακής κοινωνίας. Ένας τεράστιος θόρυβος διήρκεσε για δύο-τρεις μέρες και μετά ως διά μαγείας, τα πάντα μπήκαν στην άκρη, τα πάντα ωσαν και πέρασαν σε λήθαργο. Κοιμήθηκαν! Η ικανότητα της κυπριακής κοινωνίας να ξελαρυγγιάζεται, να κτυπιέται στα πατώματα και λίγες μέρες μετά να υποδύεται ότι τίποτα δεν έγινε... φλερτάρει με τις ψυχωτικές διαταραχές που έχουν κύρια συμπτώματα τις αυταπάτες και τις ψευδαισθήσεις. Οι πάντες έξεχασαν ότι απ' όλο αυτό το νταβαντούρι αναδείχθηκε η προστατευτική - ειδική μεταχείριση που έτυχαν οι ομάδες, αρχικά από την ηγεσία της ΚΟΠ και κατά δεύτερο λόγο από τους κρατικούς αξιωματούχους, που έκλειναν τα μάτια, υπογράφοντας πιστοποιητικά οικονομικής καταλληλότητας.

Επ' αυτού τίποτα, μα τίποτα δεν έχει διερευνηθεί και καμία παράμετρος δεν εξετάστηκε από τις αρμόδιες αρχές, μήπως και εντοπιστούν περαιτέρω παρατυπίες ή παρανομίες από εμπλεκόμενους! Πώς αλήθεια πέρασαν τα κριτήρια οι ομάδες, από τη στιγμή που δεν πληρώναν κοινωνικές ασφαλίσεις στους εργαζομένους τους; Πόιων τις υπογραφές χρησιμοποιούσαν για να εξασφαλίσουν τη συνέχεια της λειτουργίας τους; Πώς δρα η ΚΟΠ σε συνεννόηση με τους κρατικούς φορείς όσον αφορά τις οφειλές των ομάδων; Λειτουργεί ως Ομοσπονδία, εις βάρος των δημόσιων ταμείων; Με ποιο τρόπο χρηματοδοτεί τις ομάδες και πώς ή πού καταγράφονται αυτά τα ποσά; Από πού προκύπτει αυτή η σχέση εξάρτησης των σωματείων με τις ομάδες; Τα ερωτήματα που πηγάζουν μέσα από την υπόθεση των χρεών των ομάδων, είναι δεκάδες ή και περισσότερα. Το βασικό όμως ερώτημα και ζητούμενο είναι τι κάνει η Πολιτεία και ο κρατικός μηχανισμός για να διαφθαλμίσει τη νομιμότητα στον χώρο του ποδοσφαίρου. Η πραγματικότητα έτσι όπως διαμορφώνεται επί των γεγονότων, δεν μας αφήνει και πολλές πιθανότητες να πιστέψουμε ότι το όλο θέμα έχει να κάνει απλώς και μόνο με τα χρέη των ομάδων.

Από την άλλη, όμως, η διάσταση της υπόθεσης έτσι όπως προκύπτει μέσα από τη δημοσιότητα, τείνει να μας κάνει να πιστέψουμε ότι ξεμείναμε από παρανομίες. Τίποτα δεν υπάρχει. Όσοι φωνάζατε, φωνάξατε! Τώρα κοιμηθείτε!

Ακόμη δεν τον είδαμε, «παλτό» του φορέσαμε!

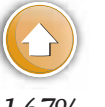
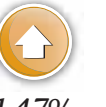
Του **ΓΙΩΡΓΟΥ ΛΟΓΙΑΝΗ**

Αφορμή θα μπορούσαν να ήταν οι αντιδράσεις, από την πρόσφατη μεταγραφή του Νορβηγού Ιγκεμπρίγκστεν στην Ομόνοια. Ανάλογες περιπτώσεις και αφορμές, ωστόσο, τα τελευταία χρόνια πολλές και κάτι περισσότερο από ασφαλής η εκτίμηση πως ανάλογες τέτοιες αφορμές θα δοθούν αρκετές και στο μέλλον. Γιατί δεν αφορά στις αντιδράσεις φιλάθλων μόνο μίας ή κάποιων μόνο ομάδων. Γενικότερα χαρακτηριστικό είναι του Κύπριου φιλάθλου - οπαδού. Γιατί στην Κύπρο και περισσότερο από κάθε άλλη χώρα, ο οπαδός, είτε από την κερκίδα είτε από τον καναπέ και τα τελευταία χρόνια και από το τηλεοπτικό, μπορεί να διαχειριστεί καλύτερα το κοινωτικό από έναν προπονητή, τις επιλογές μεταγραφών από τεχνικούς διευθυντές, σκάουτερς ή γενικότερα υπεύθυνους προγραμματισμού, γνωρίζει αν γυμναστές ή γιατροί κάνουν καλά τη δουλειά τους και ασφαλώς διαθέτει master στη διοίκηση επιχειρήσεων, με ειδικότητα στα θέματα οικονομικής φύσεως. Σαφώς και το βιογραφικό, γενικότερα η πορεία ενός ποδοσφαιριστή στα χρόνια που αγωνίζεται, είναι στοιχεία σημαντικά στο να απολογηθεί κάποιος ή να εκτιμήσει την αξία ενός νεοφερμένου στο κυπριακό πρωτάθλημα. Από μόνα τους όμως δεν καθορίζουν την επιτυχία ή αποτυχία. Παραδείγματα δεκάδες τα τελευταία χρόνια. Παικτες που ήρθαν άγνωστοι μεταξύ αγνώστων και διέπρεψαν και άλλοι που ήρθαν με «βαρύ» βιογραφικό, ακόμη πιο βαρύ συμβόλαιο ως προς τις απολαβές τους, ποδοσφαιριστές που η ανακοίνωση της απόκτησής τους προκάλεσε ντελίριο ενθουσιασμού και πριν από χρόνια έστειλε κόσμο στο αεροδρόμιο, αλλά στο τέλος δεν δικαιώσαν ούτε κατά το ήμισυ τις προσδοκίες.

Εξακολουθούμε γενικότερα να αγνοούμε το ποδοσφαιρικό μας εκτόπισμα ως χώρα και επιμένουμε να αντιδρούμε όταν το όνομα ενός ποδοσφαιριστή δεν λέει κάτι ως προς την παρουσία του στο ευρωπαϊκό (κυρίως) ποδόσφαιρο. Περισσότερο οι Κύπριοι φιλάθλοι θα έπρεπε να ανησυχούν όταν... γνωστά ονόματα ποδοσφαιριστών επλέγουν σε καλή ηλικία το κυπριακό πρωτάθλημα, εκτός και αν κάποιοι θεωρούν πως υπερτερούν οι προτάσεις κυπριακών ομάδων είτε σε οικονομικό επίπεδο είτε σε προοπτική για κάποιον που είναι σε θέση να αγωνιστεί σε ψηλότερο επίπεδο πρωταθλήματος...

Κάθε κανόνας, βέβαια, έχει τις εξαιρέσεις του. Υπάρχουν και περιπτώσεις που το πλούσιο βιογραφικό δικαιολογεί τη φήμη και το κόστος της μεταγραφής του και στα κυπριακά γήπεδα, κανείς, ωστόσο, δεν μπορεί να αποκλείσει την πιθανότητα να συμβεί κάτι τέτοιο και για ποδοσφαιριστές «άγνωστους», πιο φθηνούς και χωρίς πολλά-πολλά στο βιογραφικό τους. Υπομονή χρειάζεται και αναγνώριση πως το πιο αξιόπιστο κριτήριο, για όλους, παιχταράδες ή «παλτά», είναι το γήπεδο...

Μεταβολές εβδομάδας		Dow Jones		Nasdaq		Nikkei		Dax		FTSE 100			ΕΥΡΩΠΗ Συζητήσεις για επιστροφή στο ρωσικό φυσικό αέριο Σελ. 10	Πετρέλαιο	€/ \$		
	Χ.Α.Κ. 0,98%		Χ.Α. 5,42%		2,61%		1,67%		-0,90%		1,47%		0,95%		-1,83%		-0,94%

ΔΙΑΒΑΣΤΕ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

Μαζικές αποστολές χρυσού στη Νέα Υόρκη

Ο φόβος των δασμών στις εισαγωγές έχει οδηγήσει σε μαζικές αποστολές χρυσού από το Λονδίνο στη Νέα Υόρκη. Από τον Νοέμβριο έχουν μεταφερθεί 393 τόνοι στα θησαυροφυλάκια του Χρηματιστηρίου Εμπορευμάτων της Νέας Υόρκης Comex και άλλα σε θησαυροφυλάκια της HSBC και της JPMorgan. **Σελ. 10**

FREEDOM 24

Βλέψεις για ψηφιακή τραπεζική στην Κύπρο

Η Freedom 24 εξετάζει το ενδεχόμενο να επεκτείνει τις υπηρεσίες της στην Κύπρο, με ιδιαίτερη έμφαση στην ψηφιακή τραπεζική, δηλώνει ο CEO της εταιρείας Timor Turhon. Η εταιρεία είναι από τις λίγες, στην Κύπρο, αν όχι η μοναδική, που είναι εισηγμένη στο χρηματιστήριο Nasdaq. **Σελ. 5**

ΚΤΗΜΑΤΑΓΟΡΑ ΕΛΛΑΔΑΣ

Αύξηση ενοικίων έως και 49% από το 2019

Το κόστος στέγασης στην Ελλάδα συνεχίζει την ανοδική πορεία του. Κατά την εξαετία 2019-2024 και παρά τη μεσολάβηση της πανδημίας καταγράφονται αυξήσεις έως 49% (ανατολικά προάστια της Αττικής). Στο κέντρο της Αθήνας η αύξηση του ζητούμενου ενοικίου διαμορφώνεται σε 16,8%. **Σελ. 12**

Απόδοση δεκαετών ομολόγων		
	Απόδοση	Εβδομαδιαία αλλαγή
Κύπρος	2,95%	-0,08%
Γερμανία	2,52%	-0,03%
Γαλλία	3,22%	-0,08%
Ιταλία	3,60%	-0,05%
Ισπανία	3,12%	-0,06%
Ιρλανδία	2,73%	-0,10%
Ελλάδα	3,37%	-0,05%
Ην. Βασίλειο	4,56%	-0,07%

Βαθμολογία από οίκους αξιολόγησης		
Οίκος Αξιολόγησης	Μακρο-πρόθεσμο Χρέος	Προοπτικές (outlook)
DBRS	BBB (High)	Θετική
Fitch	A-	Σταθερή
Moody's	A3	Σταθερή
S&P	A-	Σταθερή
Scope Ratings	A-	Σταθερή

Σε ορίζοντα τριετίας οι εξαγγελίες

Τα έργα που ανακοίνωσε ο Πρόεδρος δεν αφορούν μόνο το 2025, διευκρινίζει ο Μάκης Κεραυνός

Οι πολιτικές, οι μεταρρυθμίσεις και τα έργα που προγραμματίζει η κυβέρνηση του προέδρου Χριστόδουλιδη για το 2025, στο πλαίσιο παρουσίασης του «state of the union» δημιούργησαν ερωτηματικά, καθώς η κοστολόγηση ήταν αρκετά μεγάλη για έργα ενός μόνο χρόνου. Τα έργα που παρουσίασε ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας είναι σε ορίζοντα τριετίας, με τον υπουργό Οικονομικών, Μάκη Κεραυνό, να επιβεβαιώνει πως –βάσει των λεγομένων του– απλώνονται σε μεγαλύτερο χρονικό ορίζοντα. Η κυβέρνηση προσπαθεί να έχει σημαντική απορρόφηση των ευρωπαϊκών κονδυλίων με την πρόωπη συγχρηματοδοτούμενων έργων και έργων του Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας. Σε ορίζοντα τριετίας για δρόμους οι δαπάνες θα φτάσουν τα 448,4 εκατ. ευρώ., στα συγχρηματοδοτούμενα έργα θα αφιερωθούν 1,27 δισ. ευρώ, για τις λειτουργικές δαπάνες 2,2 δισ. ευρώ, για συντηρήσεις και επιδιορθώσεις 401,4 εκατ. ευρώ και για κατασκευαστικά έργα 184,1 εκατ. **Σελ. 3**

Πόλος έλξης τα ορεινά για επενδυτές

Αυξημένη επιχειρηματική δραστηριότητα παρατηρείται το τελευταίο διάστημα στα ορεινά, καταδεικνύοντας την τάση που επικρατεί για την αναβίωση των ορεινών θερέτρων της Κύπρου. Σύμφωνα με πληροφορίες της «Κ», τα πάντα τους έχουν πάρει οι Πλάτρες, καθώς σημειώνεται μεγάλο ενδιαφέρον τόσο για ανέγερση νέων ξενοδοχειακών μονάδων όσο και για ανακαινίσεις/επεκτάσεις υφιστάμενων ξενοδοχειακών μονάδων. Στην αναβάθμιση των τουριστικών θερέτρων της Κύπρου σημαντικό ρόλο διαδραμάτισαν και τα σχέδια κορηγιών που εξήγγειλε το υφυπουργείο Τουρισμού. **Σελ. 5**

ΜΙΧΑΛΗΣ ΚΑΜΜΑΣ

Καθαρίζουμε την εικόνα της Κύπρου

Σημαντική πρόοδο έχει σημειώσει ο τραπεζικός τομέας, τονίζει ο γ.δ. του Συνδέσμου Τραπεζών, Μιχάλης Καμμάς. Αξιολογεί τις προκλήσεις για το 2025, μιλά για την προσπάθεια που καταβάλλεται προκειμένου να καθαρίσει η φήμη της Κύπρου σε παγκόσμια κλίμακα και αποκαλύπτει πως εντός του 2025 ο Σύνδεσμος θα φιλοξενήσει ευρωπαϊκό συνέδριο. **Σελ. 4**

ΚΩΣΤΑΣ ΜΠΑΚΟΓΙΑΝΝΗΣ

Κάντε το όπως η Αθήνα στον τουρισμό

Η Κύπρος είναι θεού τόπος. Έχει όλα τα καλά και όλα όσα χρειάζονται για να αποτελεί έναν αξεπέραστο τουριστικό προορισμό, όλο τον χρόνο, δηλώνει στην «Κ» ο τέως δήμαρχος Αθηναίων Κώστας Μπακογιάννης. Αναφέρθηκε στο παράδειγμα της Αθήνας ως city break προορισμός, και πρόσθεσε ότι μπορεί να το ακολουθήσει και η Κύπρος. **Σελ. 6**

ΑΝΑΛΥΣΗ / Των ΑΝΔΡΕΑ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ και ΟΜΗΡΟΥ ΠΙΣΣΑΡΙΔΗ

Διεύρυνση της BRICS και παγκόσμιο εμπόριο

Η πρόσφατη ένταξη της Ινδονησίας στον συνασπισμό BRICS αναδεικνύει τις φιλόδοξες προσπάθειες των χωρών που τον απαρτίζουν για δημιουργία αντιπαλου δέους των G7, τον οργανισμό συνεργασίας των ισχυρών δυτικών οικονομιών του πλανήτη. Η BRICS απαριθμεί πλέον 11 μέλη (Βραζιλία, Ρωσία, Ινδία, Κίνα, Νότια Αφρική, Αίγυπτος, Ιράν, ΗΑΕ, Σαουδική Αραβία, Αιθιοπία και Ινδονησία), το μερίδιο των οποίων ανέρχεται στο 40% περίπου της παγκόσμιας οικονομίας.

Η επανεκλογή του Ντόναλντ Τραμπ στις ΗΠΑ, προβλέπεται να έχει σημαντικές επιπτώσεις. Κατά τη διάρκεια της πρώτης του θητείας, ο Τραμπ επέβαλε υψηλούς δασμούς, ιδιαίτερα σε κινεζικά αγαθά, οδηγώντας σε

ένταση τον εμπορικό πόλεμο σε παγκόσμιο επίπεδο. Αν υλοποιηθεί η σημερινή απειλή, για επιβολή δασμών μέχρι και 100%, στις χώρες της BRICS, σε περίπτωση που συνεχίσουν τις προσπάθειες αποδολαριοποίησης, θα οδηγήσει σε αναζωπύρωση των εντάσεων, προκαλώντας αστάθεια και δοκιμάζοντας, παράλληλα, τη συνοχή της BRICS.

Αν και η πιθανότητα εκτεταμένων υλοποιήσεων της πολιτικής επιβολής υψηλών δασμών θεωρείται αμφίβολη, λόγω πιθανών αντισταθμιστικών μέτρων από τις επηρεαζόμενες χώρες, καθώς και του πληθωρισμού, που θα προκαλέσει στις ΗΠΑ, μια σκληρή στάση από τη διακυβέρνηση Τραμπ, με δεδομένο ότι το μερίδιο του δολαρίου ξεπερνά το 70% των παγκόσμιων εμπορικών

συναλλαγών, αναμένεται να οδηγήσει είτε: (α) σε ώθηση των χωρών της BRICS να ενισχύσουν τους μεταξύ τους οικονομικούς δεσμούς και τις προσπάθειες μετατόπισης από το δολάριο, μέσω πιθανής ανάπτυξης εναλλακτικών χρηματοοικονομικών συστημάτων, όπως το BRICS Pay, ή (β) στην αποδυνάμωση της BRICS, λόγω φυγόκεντρων τάσεων από χώρες που θεωρούν πως θα επωφεληθούν περισσότερο, υιοθετώντας φιλική προς τις ΗΠΑ πολιτική.

Στην πράξη, αν και η Κίνα και η Ρωσία εμπορεύονται μεταξύ τους σε γουάν και ρούβλι, η δημιουργία κοινού νομίσματος της BRICS παραμένει εξαιρετικά δύσκολη. Οι συγκλίσεις μεταξύ οικονομιών και οι περιπλοκές όμως, που απαιτούνται για την

επιτυχία ενός τέτοιου μεγελοπύλου εγχειρήματος, δεν έχουν επιτευχθεί, γεγονός που αντικατοπτρίζει τα διαφορετικά οικονομικά χαρακτηριστικά και συμπεριφέροντα των χωρών της BRICS.

Μέσα σε αυτά τα πλαίσια, το γεωπολιτικό τοπίο επίσης διαφοροποιείται. Οι απειλές Τραμπ προς τη Ρωσία για επιβολή αυστηρότερων κυρώσεων και δασμών αν δεν τερματιστεί ο πόλεμος στην Ουκρανία, θα μπορούσαν, αφενός, να επιδεινώσουν τις σχέσεις ΗΠΑ-Ρωσίας, οδηγώντας την τελευταία πιο κοντά στους εταίρους της BRICS. Αφετέρου, ένας γρήγορος τερματισμός του πολέμου, θα δημιουργούσε νέα δεδομένα εμπορικής συνεργασίας Ρωσίας-ΗΠΑ και ΕΕ.

Σε κάθε περίπτωση, το ρήγμα μεταξύ Δύσης-Ανατολής φαίνεται

να βαθαίνει, σε μια περίοδο κατά την οποία η απρόβλεπτη οικονομική και εξωτερική πολιτική του Τραμπ οδηγεί σε αυξημένη αβεβαιότητα.

Συνοψίζοντας, η πιθανότητα οικονομικής διαταραχής μπορεί να ενισχύσει την αποφασιστικότητα της BRICS για μεγαλύτερη οικονομική συνεργασία και ανεξαρτησία από το δολάριο. Το μέλλον της BRICS, θα εξαρτηθεί από τη δυνατότητα των μελών της να αντιμετωπίσουν συλλογικά τις προκλήσεις και να αξιοποιήσουν τις ευκαιρίες που παρουσιάζονται, από μια μεταβαλλόμενη παγκόσμια τάξη.

Ο Ανδρέας Χαράλαμπος και ο Όμηρος Πισσαρίδης είναι οικονομολόγοι και οι απόψεις που εκφράζουν είναι προσωπικές.

Φορολογικός οδηγός για το 2025 - Κύπρος

Ο οδηγός είναι διαθέσιμος στην αγγλική γλώσσα

ΑΝΑΛΥΣΗ

Στροφή επενδύσεων το 2024 στην τεχνητή νοημοσύνη

Η **εσπευσμένη** στροφή των διεθνών επενδυτών από τις δράσεις και τα έργα για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής στη χρηματοδότηση της τεχνολογίας μεταφράζεται στο ότι ελαττώθηκαν τα πράσινα κεφάλαια κατά 40% το 2024 – βασικός λόγος είναι η τεχνητή νοημοσύνη. Ειδικότερα, το παρελθόν έτος συνήφθησαν 1.200 συμφωνίες για πράσινες επενδύσεις σχεδόν 51 δισ. δολαρίων, όταν το 2023 έφθαναν τα περίπου 84 δισ. δολάρια, σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα στοιχεία που προκύπτουν από την έρευνα της BloombergNEF. Αξίζει να αναφερθεί πως το 2024 είναι η τρίτη συνεχόμενη χρονιά κατά την οποία τα επενδυτικά κεφάλαια και οι επενδύσεις ιδιωτικού και δημοσίου τομέα μειώνονται για τις εταιρείες που επικεντρώνονται στο κλίμα και στη διαχείριση της υπερθέρμανσης του πλανήτη. Είναι άξιο προσοχής

Την ίδια στιγμή, μειώθηκαν οι συμφωνίες για πράσινα έργα.

ότι ενώ η χρηματοδότηση της τεχνολογίας για την κλιματική αλλαγή μειώθηκε, η διοχέτευση καινοτομικών κεφαλαίων σε όλους τους άλλους κλάδους ενισχύθηκε. Μεταξύ των νεοφυών επιχειρήσεων καθαρώς ενέργειας για την περιστολή των αερίων του θερμοκηπίου, οι μονάδες που δραστηριοποιούνται στην πυρηνική ενέργεια συγκεντρώσαν τα περισσότερα κεφάλαια. Οι προσπάθειες σύντηξης τράβηξαν ιδιαίτερα την προσοχή των κεφαλαιούχων, κυρίως διότι έχουν τη δυνατότητα να τροφοδοτούν τα ιδιαίτερα ενεργόβρα κέντρα δεδομένων.

Επικεφαλής στην κατάταξη των δημοφιλέστερων επενδυτικών προορισμών αποδείχθηκε η Pacific Fusion, η οποία συγκέντρωσε επενδύσεις 900 εκατ. δολαρίων. Οι εκπομπές ρύπων και η προστασία της φύσης ήταν ο μόνος υποτομέας που παρουσίασε αύξηση στη χρηματοδότηση, την οποία η BloombergNEF απέδωσε εν μέρει σε ευνοϊκές πολιτικές για τη δέσμευση του διοξειδίου του άνθρακα και στην εντεινόμενη ζήτηση για υψηλής ποιότητας δικαιώματα ρύπανσης. Σύμφωνα με τον Μάρκ Ντάλι,

επικεφαλής της ομάδας τεχνολογίας και καινοτομίας της BloombergNEF, η Κίνα αποδείχθηκε ο βασικός μοχλός της συνολικής πτώσης στη χρηματοδότηση, διότι σε αυτήν υπήρξε πλεονάζουσα παραγωγική ικανότητα στην ηλιακή ενέργεια και στην αποθήκευση ενέργειας. Δυσμενώς στη συνθήκη αυτή λειτούργησαν και οι δασμοί στα κινεζικά προϊόντα, με αποτέλεσμα να συρρικνωθεί η ζήτηση. Επιπροσθέτως, η άνθηση της τεχνητής νοημοσύνης μπορεί να περικλείει τις επενδύσεις στην τεχνολογία μετρίασμού των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής, διότι οι επενδυτές αλλάζουν στόχο και ταχύτητες. Οι εταιρείες τεχνητής νοημοσύνης γνώρισαν πέρυσι τεράστια αύξηση στη χρηματοδότηση μέσω μετοχών, φτάνοντας σχεδόν τα 100 δισ. δολάρια, ενώ η τοποθέτηση κεφαλαίων επί των τεχνολογιών για το κλίμα μειώθηκε κατά 20 δισ. δολάρια σε 32 δισ. δολάρια.

«Δεν υπάρχει απειρίοριστη δεξαμενή κεφαλαίων για επένδυση σε νεοφυείς επιχειρήσεις και σημειώθηκε πραγματικά μεγάλη άνοδος στην τεχνητή νοημοσύνη», είπε ο Ντάλι. Παρά τις θλιβερές προοπτικές για τις πράσινες επιχειρηματικές συμφωνίες με τη χρήση μετοχών, οι συνολικές επενδύσεις στην παγκόσμια ενεργειακή μετάβαση αυξήθηκαν σε περισσότερα από 2 τρις. δολάρια πρώτη φορά το παρελθόν έτος, σύμφωνα με την BloombergNEF, η οποία ανέλυσε τις δαπάνες για την ανάπτυξη καθαρώς τεχνολογίας, καθώς και τις επενδύσεις στην εφοδιαστική αλυσίδα, τη χρηματοδότηση διά μέσου μετοχών και τις εκδόσεις χρέους. Η αύξηση ωστόσο των δαπανών επιβραδύνθηκε σχεδόν κατά 11% από 29% το 2023. Οι δε εκκολαπτόμενες τεχνολογίες, όπως ο καθαρός αλυσίδας και το πράσινο υδρογόνο, είναι σχετικά ακριβές και απαιτούν περισσότερη υποστήριξη με την εφαρμογή ευνοϊκών πολιτικών για την τόνωση της ζήτησης, οπότε παρατηρήθηκε επιβράδυνση, σύμφωνα με την BNEF. Οι ώριμοι τομείς, πάντως, συμπεριλαμβανομένων των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και των ηλεκτρικών οχημάτων, ήταν ως επί το πλείστον προστατευμένοι από τον αναπροσανατολισμό των επενδύσεων.

BLOOMBERG

ΔΗΚΤΗΣ

Στο τέλος του χρόνου θα φανεί

Ο **πρόεδρος** της Δημοκρατίας στη λογοδοσία του, παρουσίασε τις προτεραιότητες για το 2025, αναδεικνύοντας ως κορυφαία ζητήματα τη συνταξιοδοτική και φορολογική μεταρρύθμιση. Φρόντισε μάλιστα να υπερτονίσει ότι όλα αυτά γίνονται εφικτά επειδή έχουμε εύρωστη οικονομία, υπονοώντας ότι αυτό είναι το αποτέλεσμα της ορθής οικονομικής πολιτικής που ακολουθεί. Όσον αφορά στη φορολογική μεταρρύθμιση, η έμφαση δίνεται στην ενίσχυση των εισοδημάτων των νοικοκυριών και στη μείωση της επιβάρυνσης των επιχειρήσεων. Σχετικά με τη συνταξιοδοτική μεταρρύθμιση, η κυβερνητική υπόσχεση είναι για αξιοπρεπή σύνταξη σε όλους. Σύμφωνα με πληροφορίες, αυτή θα αφορά στην αλλαγή της επενδυτικής πολιτικής του ταμείου κοινωνικών ασφαλίσεων (θα πρέπει να δημιουργεί απόθεμα πριν) και στην υποχρεωτική εφαρμογή του θεσμού των ταμείων προνοίας (δεύτερος συνταξιοδοτικός πυλώνας) για όλους τους εργαζόμενους του ιδιωτικού τομέα. Για το τελευταίο και πολύ σημαντικό στόχος είναι όπως όλα τα νομοσχέδια για την ασφαλιστική μεταρρύθμιση είναι έτοιμα μέχρι το τέλος του Δεκεμβρίου για να κατατεθούν στη Βουλή.

Στο ίδιο έργο θεατές

Για **ακόμη** μια χρονιά, στο ίδιο έργο θεατές, σε μια χώρα που θέλει να αλλάξει μόνο στα λόγια, αφού όπως γνωρίζουμε η αλλαγή είναι βολή, δύσκολη και επίπονη. Βλέπουμε λοιπόν 31 από τα συνολικά 44 νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου που λαμβάνουν έγκριση προϋπολογισμού από τη Βουλή να μην έχουν ολοκληρώσει τη διαδικασία για το 2025 και να υποχρεούνται να λειτουργούν με δωδεκαμήτρια σύμφωνα με τις περσινές δαπάνες. Αυτό συμβαίνει επειδή για ακόμα μια φορά η υποβολή των σχετικών κειμένων προϋπολογισμού έγινε καθυστερημένα. Χωρίς υποβολή κειμένων προϋπολογισμού είναι 19 οντότητες ή 43% του συνόλου. Όπως προνοεί ο νόμος, τα σχέδια προϋπολογισμού των προσώπων δημοσίου δικαίου πρέπει να κατατίθενται μαζί με τον κρατικό προϋπολογισμό και σίγουρα κάποιος θα ανέμενε ότι το υπουργείο Οικονομικών θα είχε την ευθύνη να εξασφαλίσει για να τα καταθέσει ως πακέτο μαζί με το βασικό έγγραφο του προϋπολογισμού.

Ισπανική έμπνευση 2.0.

Μια **πολύ** επίκαιρη συζήτηση, με περισσότερο ακαδημαϊκό και λιγότερο ουσιαστικό ενδιαφέρον, ξεκίνησε στη Βουλή σε σχέση με τις επιπτώσεις που οι μαζικές πωλήσεις ακινήτων σε υπηκόους τρίτων χωρών έχουν προκαλέσει στον ντόπιο πληθυσμό. Το ζήτημα, που άνοιξε με πρωτοβουλία του ΑΚΕΛ, έχει ως αναμενόμενο προκαλέσει την αντίδραση των επιχειρηματιών ανάπτυξης γης. Η πρωτοβουλία του ΑΚΕΛ στηρίζεται σε σχετική απόφαση της

Ο **απόπικος** της λογοδοσίας του Προέδρου της Δημοκρατίας έκλεισε όπως αναμενόταν, αφήνοντας τους υποστηρικτές του ικανοποιημένους και τους αντιπάλους ανικανοποίητους.

ισπανικής κυβέρνησης να επιβάλει φόρο 100% σε αγορές ακινήτων από υπηκόους τρίτων χωρών. Να θυμίσουμε ότι η Ισπανία υπήρξε και η έμπνευση του ΑΚΕΛ για τον έκτακτο τραπεζικό φόρο.

Η ΛΕΞΗ ΤΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΑΣ

Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν

Το **Ακαθάριστο** Εθνικό Προϊόν είναι το σύνολο όλων των αγαθών και υπηρεσιών που παράχθηκαν από μόνιμους κατοίκους της χώρας σε χρονικό διάστημα ενός έτους (ή αν έχει καθοριστεί διαφορετική χρονική περίοδος) και εκφράζεται σε χρηματικές μονάδες. Στον υπολογισμό λαμβάνουμε υπόψη το προϊόν που παράχθηκε από συνετελεστές που ανήκουν σε μόνιμους κατοίκους της χώρας, ανεξάρτητα από τη χώρα παραγωγής. Επομένως, ΔΕΝ υπολογίζεται οποιοδήποτε προϊόν που παράχθηκε από μη μόνιμους κατοίκους της χώρας, εντός της επικράτειας της χώρας.

Μάριος Χαραλαμπίδης
Καθηγητής Διοίκησης και Οικονομικών
Cyprus Institute of Marketing / The Cyprus Business School

Αδυνατούν να συμφωνήσουν

Δώδεκα και πλέον μήνες μετά τον άτακτο τερματισμό των έργων στον Ακάμα, δύο δημόσιες υπηρεσίες δεν μπορούν να συμφωνήσουν στο κατά πόσο αυτά που έγιναν μπορούν να γίνουν αποδεκτά και ποια όα. Ο λόγος για το Τμήμα Ανάπτυξης Υδάτων και το Τμήμα Δασών, ενώ στην εξίσωση μπαίνει και το Τμήμα Περιβάλλοντος προκειμένου να συντονιστεί μια πιθανή σύγκληση. Πάντως, το ανησυχητικό είναι που το Τμήμα Δασών από όλους τους εμπλεκόμενους εμφανίζεται με τις λιγότερες περιβαλλοντικές ευαισθησίες, κάτι που δεν θα έπρεπε να είναι αποδεκτό σύμφωνα με τους όρους εντολής και την αποστολή του.

Μείωση επιτοκίων λόγω ασθενικής ανάπτυξης

Η **βιομηχανική** παραγωγή στην Ευρώπη καταγράφεται μειωμένη, την ίδια στιγμή που οι αβεβαιότητες σε σχέση με την επιβολή δασμών στις ΗΠΑ εντείνονται. Όσον αφορά στην κατανάλωση τα δεδομένα δεν είναι καθόλου ενθαρρυντικά, αφού η αβεβαιότητα για τις προοπτικές της οικονομίας κρατάει πίσω τους Ευρωπαίους στα έξοδα. Η αγορά εργασίας, από την άλλη, βρίσκεται στην πιο εύρωστη της κατάσταση από εισαγωγής του ευρώ, αν και οι νέες θέσεις εργασίας είναι σαφώς μειωμένες. Η αύξηση του πληθωρισμού αποδίδεται στο κόστος ενέργειας και δεν προκαλεί ανησυχία αφού η πρόβλεψή παραμένει στο 2% μέχρι το τέλος του 2025. Αφού έλαβε υπόψη τα πιο πάνω η ΕΚΤ, αφήνοντας πίσω την FED, προχώρησε σε ακόμα μια μείωση του επιτοκίου κατά 25 μονάδες βάσης, στέλνοντας μήνυμα ανησυχίας για τις προοπτικές ανάπτυξης της Ευρωζώνης.

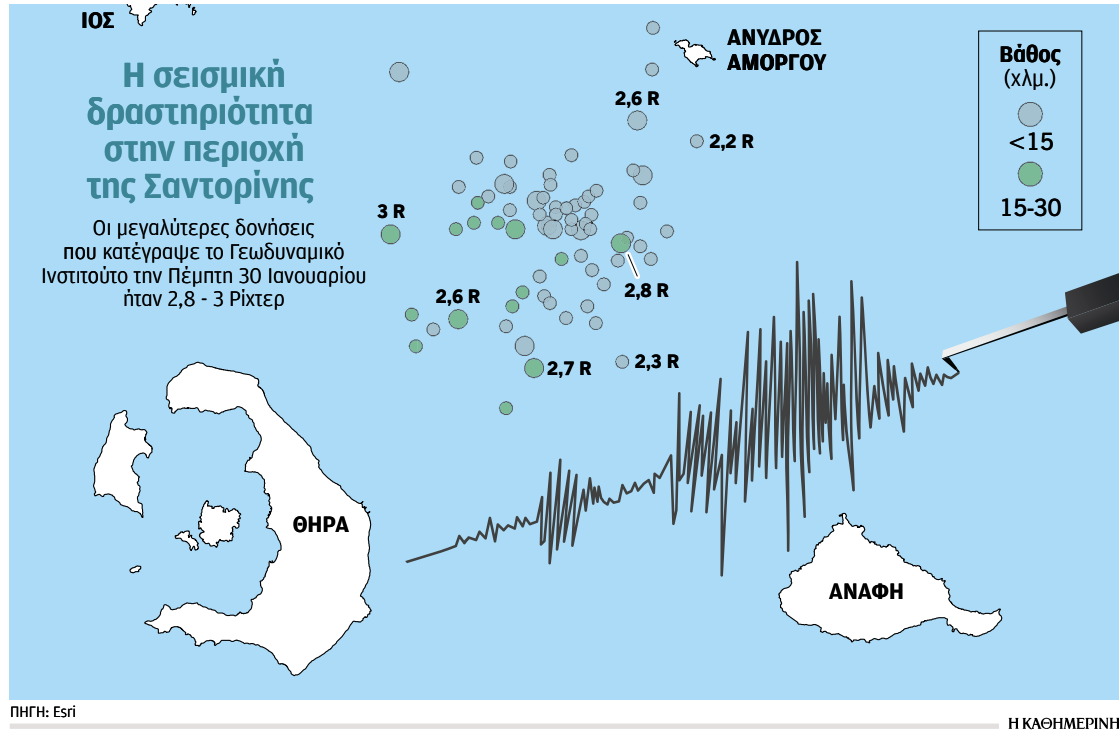
Το ηφαιστειο θα προειδοποιήσει

Του ΓΙΩΡΓΟΥ ΛΙΑΛΙΟΥ

Η **ηπια ηφαιστειακή** δραστηριότητα καταγράφεται το τελευταίο διάστημα στη Σαντορίνη. Ξεκίνησε το καλοκαίρι και συνεχίζεται μέχρι σήμερα, με πολλούς μικρών σεισμών. Το φαινόμενο παρακολουθείται από τους επιστήμονες, ενώ ενεργοποιούνται και τα σχέδια πολιτικών προστασίας για τρία διαφορετικά σενάρια. Με τα μέχρι στιγμής δεδομένα οι επιστήμονες εκτιμούν ότι δεν υπάρχει λόγος ανησυχίας, καθώς τα ηφαιστειακά πάντα «προειδοποιούν» για τη δραστηριότητά

Καθουχααστικοί οι επιστήμονες για τη σεισμική δραστηριότητα στη Σαντορίνη.

τους. Την «αφύπνιση» του ηφαιστείου της Σαντορίνης ανακοίνωσε προχθές το υπουργείο Πολιτικών Προστασίας. Όπως ανέφερε, πραγματοποιήθηκε σύσκεψη με τη συμμετοχή εκπροσώπων της επιστημονικής κοινότητας, της τοπικής αυτοδιοίκησης και επιχειρησιακών φορέων. «Σύμφωνα με την εισήγηση της Μόνιμης Επιστημονικής Επιτροπής Παρακολούθησης του Ελληνικού Ηφαιστειακού Τόξου, καταγράφεται αύξηση της δραστηριότητας στο κεντρικό ρήγμα της

Καμέννης του βορείου τμήματος της καλδέρας. Γι' αυτόν τον λόγο η Επιστημονική Επιτροπή παρακολουθεί συνεχώς το φαινόμενο, αναλύει τα δεδομένα και επικαιροποιεί τον σχεδιασμό των ανάλογων δράσεων πρόληψης. Η ηφαιστειακή αυτή δραστηριότητα είναι παρόμοια με την αντίστοιχη του 2011-2012, η οποία διήρκεσε περίπου 14 μήνες και ολοκληρώθηκε χωρίς κάποιο ηφαιστειακό συμβάν. Σύμφωνα με τους επιστήμονες, με βάση τα έως τώρα διαθέσιμα δεδομένα, δεν

υπάρχει λόγος ιδιαίτερης ανησυχίας», αναφέρει η ανακοίνωση του υπουργείου.

Ο Κώστας Παπαζάχος, καθηγητής Σεισμολογίας στο ΑΠΘ, είναι ο πρόεδρος του Ινστιτούτου Μελέτης και Παρακολούθησης του Ηφαιστείου Σαντορίνης (ΙΜΠΗΣ). «Την περίοδο αυτή έχουμε μια ηφαιστειακή έξαρση ανάλογη με εκείνη του 2011-12, εξηγεί στην «Κ». «Ως γνωστόν, τα ηφαιστεια βρίσκονται σε κατάσταση ύπνου από την οποία κατά διαστήματα βγαίνουν

και υπάρχει μετακίνηση του μαγματικού υλικού».

Η περιοχή που βρίσκεται σε έξαρση είναι η ίδια με εκείνη του 2011-12, βόρεια από τη Νέα Καμένη. «Η δραστηριοποίηση αυτή εκδηλώνεται προς το παρόν με δύο τρόπους: Η κίνηση του μαγματικού υλικού προκαλεί παραμόρφωση, η οποία έχει ανιχνευθεί από το δίκτυο των μηχανημάτων GPS στο τοπικό ηφαιστειακό παρατηρητήριο του ΙΜΠΗΣ, καθώς και από τα δορυφορικά δεδομένα του Euro-

pean Space Agency. Παράλληλα, έχουμε αυξημένη σεισμική δραστηριότητα στο ρήγμα της Καμέννης (που ξεκινάει από την Παλιά Καμένη, περνάει τη Νέα Καμένη και φτάνει στα Φηρά). Οι περισσότεροι σεισμοί είναι πολύ μικροί και δεν γίνονται καν αισθητοί από τους κατοίκους, ιδίως όταν δεν γίνονται προς την πλευρά του νησιού. Προχθές είχαμε έναν σεισμό 3,9 Ρίχτερ, τον μεγαλύτερο μέχρι στιγμής. Να σημειώσουμε ότι οι ρυθμοί παραμόρφωσης και η σεισμική δραστηριότητα είναι αντίστοιχη με εκείνη του 2011-12».

Η πολιτεία ενεργοποιεί το σχέδιο πολιτικής προστασίας «Τάλως II» και εξετάζει τρία σενάρια.

Οι επιστήμονες παρακολουθούν το φαινόμενο, δεν μπορούν βέβαια να αποφανθούν με βεβαιότητα για το αν και πώς θα εξελιχθεί. «Στη Σαντορίνη δεν γνωρίζουμε πόσες φορές αυτό είχε συμβεί στο παρελθόν. Υπάρχουν όμως γεωλογικά στοιχεία για τις αποκαλούμενες «αποτυχημένες εκρήξεις», δηλαδή μαγματικές κινήσεις που δεν οδήγησαν σε έκρηξη. Δεν είναι ασυνήθιστο να υπάρχει μια τέτοια δραστηριοποίηση για ένα διάστημα – το 2011-12 κράτησε 14 μήνες

με διάφορα σκαμπανεβάσματα και στο τέλος έσβησε. Το πιο πιθανό είναι και πάλι να συμβεί το ίδιο».

Ενημέρωση

Αντίθετα με το 2011, όταν η έξαρση του ηφαιστείου είχε κρατηθεί μυστική από τον φόβο της επίδρασης στον τουρισμό, η διαχείριση της ηφαιστειακής δραστηριότητας σήμερα φαίνεται πιο κοντά στη σύγχρονη προσέγγιση. «Οι κάτοικοι πρέπει να είναι ενήμεροι, όπως και οι τουρίστες – οι τελευταίοι δεν είναι συνηθισμένοι στη σεισμική δραστηριότητα και πρέπει να γνωρίζουν τι συμβαίνει ακόμα κι αν δεν είναι απειλητικό. Αλλωστε, αυτή η δραστηριότητα μπορεί να κρατήσει μεγάλο διάστημα. Εξάλλου ακόμα και στο σενάριο έκρηξης η κατάσταση είναι απολύτως διαχειρίσιμη, απλώς απαιτεί σωστή οργάνωση», λέει ο κ. Παπαζάχος.

Σύμφωνα με πληροφορίες της «Κ», η πολιτεία ενεργοποιεί το σχέδιο πολιτικής προστασίας «Τάλως II» και εξετάζει τρία σενάρια: Το πρώτο, η δραστηριότητα να μην εξελιχθεί, όπως έγινε το 2011-12. Δεύτερον, να υπάρξουν μικρές εκρήξεις όπως το 1925-26. Και τρίτον, να γίνει μια μεγαλύτερη έκρηξη όπως αυτή που συνέβη το 726 μ.Χ. Πάντως οι σεισμοί που συνοδεύουν την ηφαιστειακή δραστηριότητα δεν ξεπερνούν τα 4,5 Ρίχτερ, ενώ το ενδεχόμενο έκρηξης είναι γνωστό στους επιστήμονες μέσα από τη σταδιακή κορύφωση της ηφαιστειακής δραστηριότητας.

Σε ορίζοντα τριετίας οι εξαγγελίες του Προέδρου

Ο υπουργός Οικονομικών Μάκης Κεραυνός υπέδειξε πως αρκετά έργα δεν αφορούν μόνο το 2025

Του ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΡΟΥΓΚΑΛΑ

Στο δεύτερο «state of the union» του Προέδρου της Δημοκρατίας, Νίκου Χριστοδουλίδη, παρουσιάστηκαν εξαγγελίες κοστολογημένων έργων 1,5 δισ. ευρώ για το 2025. Ο Πρόεδρος ωστόσο θα έπρεπε να διευκρινίσει πως τα έργα αυτά δεν αφορούν μόνο το 2025, αλλά πολλά από αυτά έχουν ορίζοντα τριετίας. Ενώ τα έργα ως έργα είναι πολύ καλή προσθήκη για την καθημερινότητα του Κύπριου πολίτη, δημιουργήθηκαν δύο τινά μετά την ολοκλήρωση του «state of the union». Το πρώτο ήταν ότι ο Πρόεδρος «φούσκωσε» τα έργα του 2025, ενώ το δεύτερο, ήταν «ανησυχίες» της επιχειρηματικής κοινότητας για το αν υπάρχουν τα χρήματα για να προχωρήσει σε τόσα έργα εντός του 2025 και για το πώς θα βρούμε τα χρήματα ως κράτος για να τα υλοποιήσουμε όλα εντός του 2025. Μέσα στις 80 πολιτικές και μεταρρυθμίσεις που ανακοίνωσε υπήρχαν νέα μέτρα τα οποία να μην θα εφαρμοστούν το 2025, αλλά όλα τα μέτρα που αφορούν το στεγαστικό, τη συνδεσιμότητα (δρόμους και λιμάνια), τον αθλητισμό και την υγεία, θα έπρεπε να επισημανθεί ότι δεν είναι μόνο για φέτος, αλλά και ότι μερικά από αυτά είναι συγχρηματοδοτούμενα από ευρωπαϊκούς πόρους, όπως το Ταμείο Ανάκαμψης για παράδειγμα. Επιχειρηματικοί κύκλοι την επομένη σχολίασαν επίσης πως, ενδεχομένως ο Πρόεδρος να ανέφερε στις εξαγγελίες του τα ποσά των έργων που θα κοστίσουν στην ολότητά τους, για να ασκήσει πίεση στους υπουργούς του και να ξεκινήσουν μερικά, αλλά και να ολοκληρώσουν άλλα, δίχως καθυστερήσεις.

Σε δλώσή του στην «Κ» ο

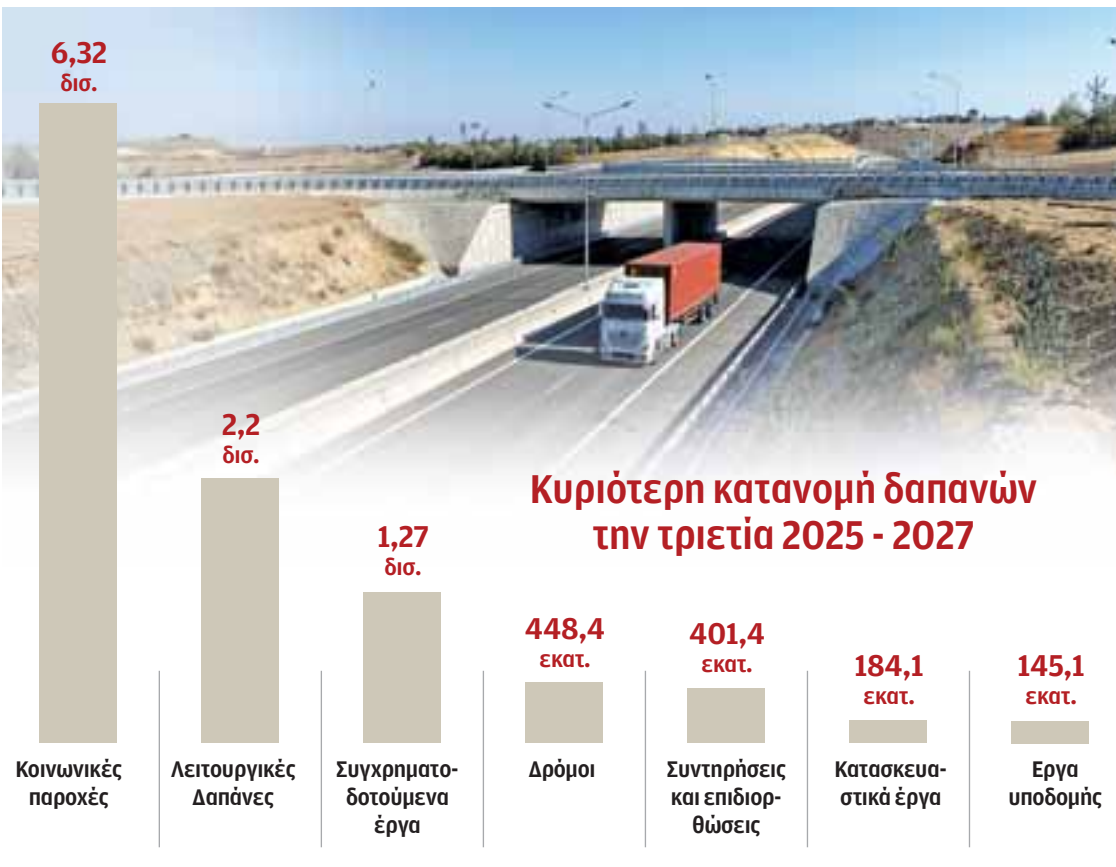
υπουργός Οικονομικών κ. Μάκης Κεραυνός υπέδειξε πως αρκετά έργα που εξήγγειλε ο Πρόεδρος δεν αφορούν μόνο το 2025, αλλά απλώνονται σε μεγαλύτερο χρονικό ορίζοντα. Εξήγησε ότι κάποια είναι στον προϋπολογισμό για το 2025, για άλλα υπάρχει πρόνοια για να αρχίσει η σχετική διαδικασία και δεν αφορά ολόκληρο το ποσό. «Επομένως δεν έχει νόημα μια σύγκριση του αθροίσματος με τον συγκεκριμένο προϋπολογισμό του 2025», συμπλήρωσε εμφιατικά. Ερωτηθείς αν υπάρχουν σκέψεις για συμπλη-

Η Κυβέρνηση προσπαθεί να έχει σημαντική απορρόφηση των ευρωπαϊκών κονδυλίων με την προώθηση συγχρηματοδοτούμενων έργων και έργων του Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας.

ρωματικό προϋπολογισμό εντός του 2025, τόνισε ότι δεν υπάρχει τέτοια σκέψη ακόμα, αλλά εξήγησε πως αυτός είναι πάντοτε κατ' εξαίρεση για θέματα που προκύπτουν και είναι αναγκαία.

Τα κύρια έργα υποδομής

Ανατρέχοντας στον προϋπολογισμό του 2025 και συγκεκριμένα στα κύρια έργα υποδομής όπως παρουσιάστηκαν το φθινόπωρο του 2024, αποτυπώνονται τα ποσά για τα έργα που ακούστηκαν στο «state of the union» λίγο «πιο ήπια». Αν αθροιστούν όλα τα κύρια έργα, που συνήθως καμία κυβέρνηση δεν κα-

ταφέρει να προχωρήσει σε όλα για λόγους για τους οποίους και η ίδια μπορεί να μην ευθύνεται, θα δούμε ότι είναι λίγο κάτω από 1 δισ. ευρώ με αρκετά έργα σε δρόμους σε παγκύπρια βάση. Για παράδειγμα, μέσα στον πίνακα των 26 κυριότερων έργων υποδομής που περιλαμβάνονται στον Προϋπολογισμό του 2025, το ακριβότερο αφορά το «Νέο Κυπριακό Μουσείο», με κόστος 144 εκατ. ευρώ. Το «Σχέδιο ΚτιζΩ» έχει το δεύτερο μεγαλύτερο κόστος με 130 εκατ. ευρώ και το τρίτο ακριβότερο αφορά την ανέγερση του Δικαστικού Μεγάρου Λευκωσίας, με 119 εκατ. ευ-

ρώ. Τέταρτο πιο ακριβό έργο υποδομής είναι η ανέγερση του νέου κτηρίου του Γενικού Χημείου, που θα κοστίσει 101 εκατ. ευρώ, ενώ η κατασκευή αυτοκινητόδρομου Αστρομερίτη - Ευρύχου θα έχει κόστος 88,6 εκατ. ευρώ που θα είναι το πέμπτο πιο δαπανηρό. Η κατασκευή του δρόμου Πάφου - Πόλης Χρυσοχούς θα κοστίσει 86,8 εκατ. ευρώ και ο δρόμος Λευκωσίας - Παλαιχωρίου - Αγρού θα κοστίσει στα 77,6 εκατ. ευρώ.

Ο πρόεδρος Χριστοδουλίδης στο «state of the union» έκανε αναφορές σε «επίπεδο δρόμων» για τον περιμετρικό στη Λευκωσία με εκτι-

μώμενο κόστος τα 120 εκατ. ευρώ, τον αυτοκινητόδρομο Ακακίου - Αστρομερίτη με εκτιμώμενο κόστος 107 εκατ. ευρώ, έργα 250 εκατ. ευρώ για τον Βόρειο Παρακαμπττήριο της Λεμεσού με την έναρξη της πρώτης φάσης και τον αυτοκινητόδρομο προς τον Σαϊττά, έργο συνολικού κόστους 65 εκατ. ευρώ. Έκανε αναφορές για τις δύο φάσεις του αυτοκινητόδρομου Πάφου - Πόλεως Χρυσοχούς με 4 λωρίδες κυκλοφορίας και κόστος 330 εκατ., αλλά και έργα στην Ελεύθερη Επαρχία Αμμοχώστου, με κόστος 60 εκατ. ευρώ. Όσον αφορά τα λιμάνια, ο Πρόεδρος εξήγγειλε την επέκταση

του λιμανιού στο Λατσί, κόστους 50 εκατ. ευρώ, και την κατασκευή βιομηχανικού λιμανιού στο Βασιλικό, με κόστος 350 εκατ. ευρώ.

Όπως γίνεται ευκόλως αντιληπτό από τα παραπάνω, αν το ακριβότερο από τα κυριότερα έργα υποδομής στον Προϋπολογισμό του 2025 ήταν το Μουσείο με 144 εκατ. ευρώ, ο Πρόεδρος ξεκάθαρα είπε την Τετάρτη για τα έργα που θα ολοκληρωθούν μέχρι τα τέλη του 2027, άρα σε ορίζοντα τριετίας.

Αρκετά ευρωπαϊκά χρήματα

Η Κυβέρνηση -και πολύ σωστά κάνει- προσπαθεί να έχει σημαντική απορρόφηση των ευρωπαϊκών κονδυλίων με την προώθηση συγχρηματοδοτούμενων έργων και έργων του Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας. Στον πίνακα κατανομής αναπτυξιακών δαπανών 2023 - 2027 και συγκεκριμένα στο προσχέδιο προϋπολογισμού του 2025 βρίσκουμε τις «χορηγίες και άλλες μεταβιβάσεις», στα 373,8 εκατ. ευρώ. Τα «άλλα συγχρηματοδοτούμενα έργα και σχέδια» προϋπολογίζονται για το 2025 στα 537,5 εκατ. ευρώ, οι «δαπάνες κεφαλαίου» στα 145,3 εκατ. ευρώ και «έργα υπό κατασκευή» στα 409 εκατ. ευρώ και στην ομάδα λογαριασμών αναπτυξιακών δαπανών στην κατηγορία «άλλα» είναι 84 εκατ. ευρώ.

Η κυριότερη κατανομή δαπανών στην τριετία 2025 - 2027 βάσει του προϋπολογισμού είναι κοινωνικές παροχές ύψους 6,32 δισ. ευρώ, στα συγχρηματοδοτούμενα έργα αφιερώνονται 1,27 δισ. ευρώ, για τις λειτουργικές δαπάνες 2,2 δισ. ευρώ, για δρόμους 448,4 εκατ. ευρώ, για συντηρήσεις και επιδιορθώσεις 401,4 εκατ. ευρώ, για κατασκευαστικά έργα 184,1 εκατ. ευρώ και για τα έργα υποδομής 145,1 εκατ. ευρώ.

The Black Range Nutrients

Pharma LEAD® PHARMACY CARE PRODUCTS

Αντοχή
Ενέργεια - Τόνωση
Ενίσχυση των
αρθρώσεων

Pharma LEAD® PHARMACY CARE PRODUCTS

OSTEO JOINTS COMPLEX PLUS HYALURONIC ACID

*** Fresh Freeze-dried

with micronutrients | sustained release

0% Sugar • Salt • GMD
Gluten • Lactose
Additives • Preservatives

Food Supplement
30 capsules

Pharma LEAD® PHARMACEUTICAL LTD
Pharma Pharmaceutical LTD

VITORGAN®
www.pharmalead.gr

Συνέντευξη στον
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΡΟΥΓΚΑΛΑ

Το πιο ουσιαστικό θετικό που έχει να υποδείξει ο τραπεζικός τομέας της Κύπρου τα τελευταία χρόνια αφορά στο δίπτυχο της επιτυχούς διαχείρισης του μεγάλου όγκου Μη Εξυπηρετούμενων Δανείων και της δημιουργίας νέων κεφαλαιακών αποθεμάτων, σημαντικά υψηλότερων σε σχέση με προηγούμενα χρόνια, κατά τον γενικό διευθυντή του Συνδέσμου Τραπεζών Κύπρου, κ. Μιχάλη Καμμά. Στη συνέντευξή του ο γενικός διευθυντής του Συνδέσμου Τραπεζών Κύπρου στην «Κ» σχολιάζει πως, και στα δύο επίπεδα η πρόοδος καταγράφεται μετά τη μεγάλη κρίση του 2012-2013, μετά από την οποία οι τράπεζες άλλαξαν σχεδόν πλήρως τη δομή, τη λειτουργία, τις υπηρεσίες και τα προϊόντα τους και εισήλθαν σε μια νέα εποχή με σαφώς καλύτερες βάσεις.

Ο κ. Καμμάς μεταξύ άλλων αξιολογεί τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι τράπεζες της Κύπρου το 2025, μιλά για την προσπάθεια που έχει γίνει για να καθαρίσει η φήμη της Κύπρου σε παγκόσμια κλίμακα, σχολιάζει την κριτική που δέχονται οι τράπεζες από την πολιτική σκηνή της Κύπρου και αποκαλύπτει πως, εντός του 2025 ο Σύνδεσμος Τραπεζών Κύπρου θα φιλοξενήσει στην Κύπρο συνεδρίαση της Επιτροπής Κοινωνικού Διαλόγου στον Τραπεζικό τομέα, της Ευρωπαϊκής Τραπεζικής Ομοσπονδίας.

- Αρχικά πείτε μας ποιες αξιολογείτε ως τις κύριες προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι τράπεζες της Κύπρου το 2025, υπό το φως το δεδομένων όπως καταγράφονται για τον τομέα, που μπορούν να αξιολογηθούν ως ευνοϊκά;

Σημαντικές είναι οι προκλήσεις της κυβερνοασφάλειας και της ψηφιακής μετάβασης, ως κύριων πηγών κινδύνων για τις τράπεζες.

- Καταρχάς θα πρέπει να αναφερθούμε στον πυρήνα των τραπεζικών εργασιών που αφορά –βεβαίως– τη διαχείριση κινδύνων και κυρίως τον πιστωτικό. Υπό αυτό το πρίσμα είναι διαχρονικά σημαντική η πρόκληση της χορήγησης νέων δανείων όπως και η μείωση των Μη Εξυπηρετούμενων Δανείων που παραμένουν εντός τραπεζικού συστήματος.

Θα πρέπει πάντως να αναφερθεί ότι παρά τις διαδοχικές κρίσεις των τελευταίων πέντε ετών δεν δημιουργούνται νέα κόκκινα δάνεια. Αντίθετα, αποδεικνύεται ιδιαίτερα ποιοτική η εργασία που γίνεται σε επίπεδο χορήγησης δανείων από πλευράς τραπεζών και βεβαίως η υπεύθυνη στάση που τηρούν οι δανειολήπτες, επιχειρήσεις, νοικοκυριά και πολίτες.

Την ίδια ώρα σημαντικές είναι οι προκλήσεις της κυβερνοασφάλειας και της ψηφιακής μετάβασης, που αποτελούν κύριες πηγές κινδύνων για τις τράπεζες του σήμερα, τόσο στην Κύπρο όσο και διεθνώς. Παράλληλα, οι τράπεζες πρέπει να συνεχίσουν να επενδύουν στην τεχνολογία για να παραμείνουν ανταγωνιστικές. Η ενσωμάτωση νέων τεχνολογιών, όπως η τεχνητή νοημοσύνη (AI) και το blockchain, απαιτεί μεγάλες επενδύσεις και προσαρμογή.

Σε ένα περιβάλλον με αυξανόμενες τις πιέσεις για το περιβάλλον ολόκληρου του πλανήτη, αλλά και των μέτρων που λαμβάνονται προς ανατροπή της εν λόγω εικόνας, οι τράπεζες προχωρούν στις δικές τους ενέργειες κυρίως μέσω του ESG. Την ίδια στιγμή ο τραπεζικός τομέας ωθεί ολόκληρη την οικονομία προς την κατεύθυνση υιοθέτησης των παραμέτρων του ESG.

- Έγινε μεγάλη συζήτηση κατά το 2024 σε σχέση με το ενδεχόμενο φορολόγησης των τραπεζών με έκτακτη φορολογία για τα δύο τελευταία έτη, με τα πλείστα πολιτικά κόμματα να ασκούν κριτική στον τομέα. Μπορεί να ανατραπεί αυτό το κλίμα;

- Όντως έγινε μεγάλη συζήτηση για τις τράπεζες και μάλιστα φτάσαμε προ του φάσματος επιβολής έκτακτης, επιπλέον φορολογίας

για τον κλάδο, κάτι που πιστεύουμε ότι θα ήταν άδικο για μια σειρά από λόγους. Την ίδια ώρα ακούσαμε ιδιαίτερα σκληρή κριτική και πρέπει να σας πω ότι για πολλά θέματα ήταν και απόλυτη και εν μέρει άστοχη για πράγματα που δεν ισχύουν για τις τράπεζες, όπως για παράδειγμα ότι αυξάνουν ή μειώνουν τα επιτόκια όποτε θέλουν ή θα μπορούσαν να αγνοήσουν τις αποφάσεις νομισματικής πολιτικής κ.α.

Ωστόσο, η κριτική για το επίπεδο εξυπηρέτησης, τους τρόπους και τα εργαλεία επικοινωνίας με τους πελάτες, τον χρόνο υλοποίησης των βασικών τραπεζικών εργασιών και ευρύτερα της πρόσβασης του κοινού στις υπηρεσίες του τομέα είναι πεδία κριτικής τα οποία και ακούμε και στοχεύουμε να επιλύουμε κάθε χρόνο και περισσότερο. Είμαστε σε διαρκή επικοινωνία με κοινωνικούς, οικονομικούς και επαγγελματικούς φορείς με στόχο –ακριβώς– τον περιορισμό αν όχι την εξάλειψη των ζητημάτων πρόσβασης, εξυπηρέτησης και επικοινωνίας. Πιστεύουμε ότι και με τα κόμματα έχουμε διανύσει απόσταση σε σχέση με τη μεταξύ μας επικοινωνία και συνεργασία προς όφελος των πολιτών, των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων.

Κριτική στις τράπεζες - Πόσο σας προβληματίζει το γεγονός ότι σχεδόν κάθε χρόνο και για διαφορετικά θέματα τα πολιτικά κόμματα, είτε όλα είτε

τα περισσότερα, ασκούν κριτική στον τραπεζικό τομέα;

- Κοιτάξτε, ως μέλη της Ευρωπαϊκής Τραπεζικής Ομοσπονδίας, που εδρεύει στις Βρυξέλλες, παρατηρούμε τα ίδια θέματα, παρόμοια κριτική και αντίστοιχες πολιτικές και ευρύτερα δημόσιες συζητήσεις να πραγματοποιούνται σχεδόν σε όλες τις χώρες της Ευρώπης. Το λέω αυτό για να τονίσω ότι οι τράπεζες λόγω του κεντρικού ρόλου που διαδραματίζουν στις οικονομίες αλλά και της φύσης των εργασιών τους, συχνά αποτελούν πεδίο συζητήσεων και κριτικής. Ωστόσο, αυτό που μας προβληματίζει είναι στις περιπτώσεις κατά τις οποίες κυκλοφορούν εν είδη δυναμικών νομοθετημάτων και διαβρώνουν την ανταγωνιστικότητα της χώρας μας, ναρκοθετούν τη χρηματοπιστωτική σταθερότητα ή αφαιρούν από την αξιοπιστία και συνεπώς τις προοπτικές της οικονομίας μας.

Λόγω των προαναφερθέντων στοχεύουμε σε πολύ πιο τακτική και ουσιαστική επικοινωνία πρώτα και κύρια με την κοινωνία και κατ'επέκταση με τον πολιτικό κόσμο. Έχουμε τη βούληση, τα αποτελέσματα και τα επιχειρήματα να πείσουμε για σειρά θεμάτων και πιστεύουμε ότι με ψυχραιμία και με θετική προσέγγιση για επίλυση προβλημάτων μπορούμε να απευθυνθούμε σε ευήλικα ώτα.

- Αυτοκριτική γίνεται από μέρους σας; Δεν σας προβληματίζει ότι κατά καιρούς πολιτικοί και πο-

Παρά τις διαδοχικές κρίσεις των τελευταίων πέντε ετών δεν δημιουργούνται νέα κόκκινα δάνεια, υπογραμμίζει ο γενικός διευθυντής του Συνδέσμου Τραπεζών Κύπρου, κ. Μιχάλης Καμμάς.

Μιχάλης Καμμάς

Χτίζουμε καλό όνομα για την Κύπρο

Πολλά τα θετικά που έχει να επιδείξει ο τραπεζικός τομέας στην Κύπρο

νέα εποχή με σαφώς καλύτερες βάσεις.

Ταυτόχρονα, ο τομέας επέδειξε μεγάλη ευελιξία και προσαρμοστικότητα έναντι σοβαρών προκλήσεων ή κρίσεων, όπως η πανδημία και η διαχείριση των κυρώσεων λόγω του πολέμου της Ρωσίας στην Ουκρανία. Εξάλλου, ο τραπεζικός τομέας συνέχισε να χρηματοδοτεί την ανάπτυξη του τόπου ως ο μοναδικός αιμοδότης ρευστότητας επιχειρήσεων και νοικοκυριών και μάλιστα με πολύ υψηλότερα επίπεδα ελέγχου και απαιτήσεων σε σχέση με το παρελθόν. Θα ήταν παράλειψή μου να μην αναφερθώ και στη δημιουργία της Artemis Credit Bureau, του εγκώριου γραφείου πίστωσης που δεν υπήρχε στο παρελθόν και ο ρόλος του στη διαχείριση του πιστωτικού κινδύνου είναι κεφαλαιώδους σημασίας.

Καταληκτικά, επί του εν λόγω θέματος θα πρέπει να σημειώσουμε ότι πολλά είναι τα παραδείγματα άψογης συνεργασίας με την Πολιτεία για σειρά θεμάτων, από την εφαρμογή σχεδίων όπως το Εοστία και το Ενοίκιο Έναντι Δόσης, μέχρι το θέμα του πλαισίου των εκποιήσεων και των εγκλωβισμένων αγοραστών ακινήτων. Είναι μέσα σε αυτό το πλαίσιο που αξιολογούμε και ως εποικοδομητική τη στάση του τομέα έναντι σημαντικών θεμάτων που αφορούν την οικονομία και την κοινωνία και τον κυριότερο λόγο που θεωρούμε ως άδικη και άστοχη την κριτική που ασκείται προς τις τράπεζες.

Η φήμη της Κύπρου

- Έχουμε κατά καιρούς δει ενέργειες στο εξωτερικό για βελτίωση του ονόματος του εγκώριου τραπεζικού τομέα, υπάρχει κάποιο ουσιαστικό αποτέλεσμα από αυτή την εκστρατεία;

Εντός του 2025 ο Σύνδεσμος θα φιλοξενήσει συνεδρίαση της Επιτροπής Κοινωνικού Διαλόγου στον Τραπεζικό τομέα, της Ευρωπαϊκής Τραπεζικής Ομοσπονδίας.

λιτειακοί αξιωματούχοι αλλά και κοινωνικοί εταίροι ασκούν κριτική στις τράπεζες;

- Βεβαίως και κάνουμε αυτοκριτική και ως οργανισμός και ως τομέας. Μέσω αυτοκριτικής και αυτοαξιολόγησης είναι που προχωρούμε προς το μέλλον, επιλύοντας προβλήματα και αποκτώντας γνώση και εμπειρία για αποφυγή μελλοντικών, δυναμικών κινδύνων. Αν πρέπει μάλιστα να κάνουμε και μια παραδοχή μέσα στο ευρύτερο πλαίσιο της συζήτησής μας, θα πρέπει να σημειώσουμε ότι σε κάποιες περιπτώσεις χρειάζεται πιο άμεση και αποτελεσματική αντιμετώπιση προβλημάτων, όπως για παράδειγμα η επικοινωνία, η ενημέρωση και η παροχή βασικών υπηρεσιών προς άτομα μεγαλύτερης ηλικίας.

Τα ΜΕΑ και τα κεφάλαια

- Πείτε μας, ποια θεωρείτε ότι είναι τα θετικά που έχει να επιδείξει ο τομέας σας τα τελευταία χρόνια;

- Το πιο ουσιαστικό αφορά στο δίπτυχο της επιτυχούς διαχείρισης του μεγάλου όγκου Μη Εξυπηρετούμενων Δανείων και της δημιουργίας νέων κεφαλαιακών αποθεμάτων, σημαντικά υψηλότερων σε σχέση με μερικά χρόνια προηγουμένως. Και στα δύο επίπεδα η πρόοδος καταγράφεται μετά τη μεγάλη κρίση του 2012-2013, μετά από την οποία οι τράπεζες άλλαξαν σχεδόν πλήρως τη δομή, τη λειτουργία, τις υπηρεσίες και τα προϊόντα τους και εισήλθαν σε μια

- Εδώ και χρόνια και πιο συγκεκριμένα από το 2017 υλοποιούμε μια ετήσια εκστρατεία ενημέρωσης θεσμών, πολιτικών, επενδυτών και ΜΜΕ για τα βήματα που έχουν κάνει οι τράπεζές μας στο πεδίο της καταπολέμησης της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, κανονιστικής συμμόρφωσης και εφαρμογής κυρώσεων. Η εν λόγω εκστρατεία στοχεύει κυρίως στα μεγάλα κέντρα λήψης αποφάσεων και διαμόρφωσης απόψεων και τάσεων για την παγκόσμια οικονομία σε ΗΠΑ και Ευρώπη. Οι ετήσιες αποστολές μας περιλαμβάνουν συναντήσεις κυρίως στη Νέα Υόρκη και την Ουάσινγκτον, ενώ αντίστοιχες αποστολές οργανώσαμε στο Λονδίνο, το Παρίσι και τις Βρυξέλλες.

Θα πρέπει να τονίσω πως όταν πριν οκτώ χρόνια αρχίσαμε αυτή την εκστρατεία μία και μόνο αμερικανική τράπεζα συνεργαζόταν με τον κυπριακό, τραπεζικό τομέα για δολάριο ως ανταποκρίτρια τράπεζα (correspondent bank) και τα αρνητικά ή και θετικά δημοσιεύματα στον διεθνή Τύπο ήταν πολύ συχνά.

Πλέον, πρέπει να σας πω –με ιδιαίτερη ικανοποίηση– ότι συνεργαζόμαστε με πέντε ανταποκρίτριες τράπεζες, τα αρνητικά ή και θετικά δημοσιεύματα έχουν περιοριστεί σημαντικά και ο εγκώριος τραπεζικός τομέας αξιολογείται κάθε χρόνο με υψηλότερες βαθμολογίες από ανεξάρτητους οργανισμούς, αρχές ή φορείς όπως η Moneyval ή το Basel Index.

Μέσω της εν λόγω προσπάθειας κερδίσαμε πολλά τόσο ως τομέας, όσο και ως χώρα και μπορώ με βεβαιότητα να σας πω ότι μπορούμε να συνδράμουμε με γνώση, εμπειρία και απτά αποτελέσματα τις αντίστοιχες προσπάθειες της Πολιτείας για βελτίωση του ονόματος της χώρας μας διεθνώς. Θα πρέπει περαιτέρω, να πω ότι αφενός και ρετιζούμε και αφετέρου προσδοκούμε ότι οι ενέργειες της κυβέρνησης θα έχουν θετικά αποτελέσματα στη φήμη της χώρας μας ως αξιόπιστου επενδυτικού, οικονομικού και εμπορικού εταίρου ανεπτυγμένων οικονομιών και επιχειρήσεων του πλανήτη.

Η μεγάλη πρόκληση για το 2025

- Υπάρχει κάτι που τοποθετείτε ψηλά στην ατζέντα σας για το 2025;

- Διαχρονικά πιο ψηλά στην ατζέντα μας βρίσκεται ο πυρήνας των εργασιών μας και η τεχνοκρατική δουλειά του οργανισμού μας προς διαχείριση των προκλήσεων που και φέτος έχουμε να αντιμετωπίσουμε. Εντούτοις, θα πρέπει να σας πω ότι εντός του 2025 ο Σύνδεσμος Τραπεζών Κύπρου θα φιλοξενήσει στην Κύπρο συνεδρίαση της Επιτροπής Κοινωνικού Διαλόγου στον Τραπεζικό τομέα, της Ευρωπαϊκής Τραπεζικής Ομοσπονδίας. Θα πρέπει να τονιστεί ότι

η Κύπρος κατέχει τη θέση αντιπροέδρου στη συγκεκριμένη Επιτροπή και επεδίωξε να φιλοξενήσει μια τέτοιου επιπέδου συνεδρίαση στη χώρα μας και για ανάδειξη της Κύπρου ως τουριστικού αλλά και επενδυτικού προορισμού προς δεκάδες επαγγελματίες από όλη την Ευρώπη. Σημειώνεται ότι, η συνεδρίαση θα πραγματοποιηθεί ο ερχόμενο Φθινόπωρο στη Λεμεσό και αξιολογούμε τη συγκυρία ως ένα πρώτο βήμα και ενόψει της ανάληψης της Κυπριακής Προεδρίας του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου το πρώτο εξάμηνο 2026.

Δεν φοβούνται τα κρύα οι επενδύσεις

Η επιχειρηματική αναβάθμιση των ορεινών θερέτρων της Κύπρου είναι απόλυτα συνυφασμένη με το τουριστικό ενδιαφέρον

Της **ΔΩΡΙΤΑΣ ΓΙΑΝΝΑΚΟΥ**

Επιχειρηματικός οργασμός παρατηρείται το τελευταίο διάστημα στα ορεινά, καταδεικνύοντας την τάση που επικρατεί για την αναβίωση των ορεινών θερέτρων της Κύπρου. Όπως πληροφορούμαστε, μεγάλο ενδιαφέρον καταγράφει η κοινότητα των Πλατρών της επαρχίας Λεμεσού. Σύμφωνα με πληροφορίες της «Κ», τα πάνω τους έχουν πάρει οι Πλάτρες καθώς σημειώνεται μεγάλο ενδιαφέρον τόσο για ανέγερση νέων ξενοδοχειακών μονάδων όσο και ανακαινίσεις/επεκτάσεις υφιστάμενων ξενοδοχειακών μονάδων. Στην αναβάθμιση των τουριστικών θερέτρων της Κύπρου σημαντικό ρόλο διαδραμάτισαν και τα σχέδια κορηγιών για ξενοδοχεία και τουριστικά καταλύματα σε ύπαιθρο, ορεινά και απομακρυσμένες περιοχές που εξήγγειλε το υφυπουργείο Τουρισμού, με στόχο τον εκσυγχρονισμό και τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του τουριστικού προϊόντος. Η αυξημένη επιχειρηματική δραστηριότητα που παρατηρείται στα ορεινά θέρετρα αποτελεί έναν ακόμα κρίκο στην αλυσίδα της γενικότερης προσπάθειας για να καταστεί η Κύπρος ολόχρονος τουριστικός προορισμός τόσο για Κύπριους όσο και για τους ξένους. Εξάλλου, η επιχειρηματική αναβάθμιση των ορεινών θερέτρων της Κύπρου είναι απόλυτα συνυφασμένη με το τουριστικό ενδιαφέρον που παρατηρείται με απώτερο σκοπό την επιμήκυνση τις τουριστικής περιόδου, διείσδυση σε νέες αγορές, καθώς και την ευρύτερη στήριξη παρεμφερών προς τον τουρισμό κλάδων τις οικονομίας. Σύμφωνα με πηγές από τους εμπλεκόμενους φορείς, αυτό που επιδιώκεται είναι η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του ξενοδοχειακού τομέα με την προσθήκη, βελτίωση και εμπλουτισμό της σύνθεσης του προϊόντος στα ορεινά, την ύπαιθρο και τις απομακρυσμένες περιοχές. Παράλληλα, αξίζει να σημειώσουμε ότι η επιχειρηματική αναβίωση των ορεινών θερέτρων συμβάλλει τα μέγιστα και στην καλυτέρευση των τοπικών κοινωνιών μέσω της βελτίωσης των τουριστικών υποδομών, ενισχύοντας τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Ποιοι έλαβαν επιχορήγηση
Τη μερίδα του λέοντος των επιχορηγήσεων για την αναβάθμιση

των ξενοδοχείων και τουριστικών καταλυμάτων έλαβε η ορεινή Λεμεσός, σύμφωνα με τα στοιχεία που εξασφαλίσαμε. Συγκεκριμένα, κατά την 1η πρόσκληση του σχεδίου κορηγιών για έργα αναβάθμισης ξενοδοχείων και τουριστικών καταλυμάτων σε ύπαιθρο, ορεινά και απομακρυσμένες περιοχές για τον εκσυγχρονισμό και τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του τουριστικού προϊόντος, η οποία ολοκληρώθηκε τον Δεκέμβριο του 2023, υποβλήθηκαν συνολικά 23 αιτήσεις, από τις οποίες εγκρίθηκαν συνολικά 15, με συνολικό ποσό κορηγιών

Ξενοδοχεία και τουριστικά καταλύματα εκμεταλλεύτηκαν το σχέδιο κορηγιών του Υφυπουργείου Τουρισμού.

περίπου τα €2,1 εκατ. Ειδικότερα, σύμφωνα με τα στοιχεία στην επαρχία Λεμεσού επιχορηγήθηκαν συνολικά τέσσερις επιχειρήσεις στις ορεινές, ακριτικές και απομακρυσμένες περιοχές με το ποσοστό επιχορήγησης να ανέρχεται στο 75%. Επιπρόσθετα, στη Λεμεσό επιχορηγήθηκε και μια επιχείρηση στην ύπαιθρο με συνολικό ποσοστό επιχορήγησης 65%. Τη δεύτερη θέση καταλαμβάνουν η Λάρνακα και η Πάφος όπου έχουν επιχορηγηθεί τρεις επιχειρήσεις, αντίστοιχα, σε ορεινές, ακριτικές και απομακρυσμένες περιοχές με επιχορήγηση που ανέρχεται στο 75% του συνολικού ποσού. Αξίζει να σημειώσουμε ότι και η Πόλη Χρυσοχούς

αιτήθηκε και έλαβε επιχορήγηση 50% του συνολικού ποσού για τρεις επιχειρήσεις της σε λοιπές περιοχές. Στην τελευταία θέση βρίσκεται η Λευκωσία, η οποία σύμφωνα με τα στοιχεία έχει λάβει επιχορήγηση για μια μόλις επιχείρηση σε ορεινές, ακριτικές και απομακρυσμένες περιοχές που κάλυψε το 75% του συνολικού ποσού της αναβάθμισης. Στόχος του σχεδίου του αρμόδιου υφυπουργείου είναι η αναβάθμιση των ξενοδοχείων και τουριστικών καταλυμάτων, για εκσυγχρονισμό και βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του τουριστικού προϊόντος, μέσω της ανάπτυξης και προώθησης εξειδικευμένων μορφών τουρισμού, μέσω της αναβάθμισης των υποδομών και μέσω του εκσυγχρονισμού υπηρεσιών με ψηφιακή αναβάθμιση. Κύρια επιδίωξη είναι ο εμπλουτισμός, εκσυγχρονισμός και αναβάθμιση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών και προϊόντων των ξενοδοχειακών επιχειρήσεων, η δημιουργία νέων προϊόντων και υπηρεσιών οι οποίες αφορούν εναλλακτικές μορφές τουρισμού και η εξυπηρέτηση των διαφοροποιημένων εποχικών αναγκών και ιδιαίτεροτήτων και ο εκσυγχρονισμός των υπηρεσιών με ψηφιακή αναβάθμιση.

Η 2η προκήρυξη

Στις 17 Ιανουαρίου το υφυπουργείο Τουρισμού ανακοίνωσε τη δεύτερη πρόσκληση του Σχεδίου Κορηγιών για Έργα Αναβάθμισης Ξενοδοχείων και Τουριστικών Καταλυμάτων σε ύπαιθρο, ορεινές και απομακρυσμένες περιοχές, με στόχο τον εκσυγχρονισμό και τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του τουριστικού προϊόντος. Όπως πληροφορούμαστε, ακόμα δεν έχουν

Σχέδιο κορηγιών για έργα αναβάθμισης ξενοδοχείων και τουριστικών καταλυμάτων

Λεμεσός	Ορεινές, ακριτικές και απομακρυσμένες περιοχές Υπαιθρος	4 επιχειρήσεις 1 επιχείρηση	75% 65%
Λάρνακα	Ορεινές, ακριτικές και απομακρυσμένες περιοχές	3 επιχειρήσεις	75%
Πάφος	Ορεινές, ακριτικές και απομακρυσμένες περιοχές	3 επιχειρήσεις	75%
Πόλη Χρυσοχούς	Λοιπές περιοχές	3 επιχειρήσεις	50%
Λευκωσία	Ορεινές, ακριτικές και απομακρυσμένες περιοχές	1 επιχείρηση	75%

ληφθεί οποιεσδήποτε αιτήσεις, ωστόσο καταδεικνύεται ότι θα υπάρξει ενδιαφέρον από όλες τις περιοχές και ιδιαίτερα στην επαρχία της Λεμεσού. Ο συνολικός προϋπολογισμός που θα διατεθεί για σκοπούς της 2ης πρόσκλησης του Σχεδίου για την περίοδο 2025-2026 ανέρχεται σε €3 εκ. και οι αιτήσεις θα γίνονται δεκτές μέχρι τις 30 Απριλίου 2025 ή μέχρι εξαντλήσεως του διαθέσιμου προϋπολογισμού. Το συγκεκριμένο σχέδιο κορηγιών θα καλύπτει ξενοδοχειακές επιχειρήσεις σε τέσσερις περιοχές με την ένταση της ενίσχυσης να φτάνει έως το 85%. Οι περιοχές είναι:

- Ορεινές, ακριτικές και απομακρυσμένες περιοχές όπου θα δοθεί ενίσχυση της τάξης του 75%.
- Περιοχές της ύπαιθρου για τις οποίες προνοείται ενίσχυση 65%.
- Περιοχές με τουριστικά μειονεκτήματα (Πόλη Χρυσοχούς) με ενίσχυση 50%.
- Ειδικά περιοχή κρατικής στήριξης (Σύμπλεγμα Τηλλυρίας) για την οποία προνοείται ενίσχυση 85%.

Το μέγιστο ποσό χρηματοδότησης ανά δικαιούχο ανέρχεται σε €300.000 βάσει του Κανονισμού De Minimis (ανά κυλιόμενη τριετία για κάθε ενιαία επιχείρηση – διαφορετικά ποσοστά επιχορήγησης ανάλογα με την περιοχή παρέμβασης) και σε €500.000 βάσει του Γενικού Κανονισμού Απαλλαγής κατά Κατηγορία.

Αναφορικά με τις επιλέξιμες επενδύσεις, το σχέδιο καλύπτει ευρύ φάσμα δαπανών, όπως η ψηφιακή αναβάθμιση, ανακαίνιση και ενεργειακή αναβάθμιση κοινόχρηστων και ιδιωτικών χώρων, δημιουργία ειδικών υποδομών, όπως κέντρα ευεξίας, γυμναστήρια, σπινδελιακά αίθουσες και αθλητικές

εγκαταστάσεις για άτομα με αναπηρία και μετατροπή υφιστάμενων τουριστικών καταλυμάτων σε ξενοδοχεία υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις.

Οι αναπτύξεις

Τη δεδομένη στιγμή στις Πλάτρες, τρία ξενοδοχεία τελούν υπό ανακαίνιση και στα σκαριά είναι μια καινούργια μονάδα. Παράλληλα, τρέχουν ανακαινίσεις υφιστάμενων ξενοδοχειακών μονάδων τόσο στο Τρόδος όσο και στον Πιρόδρομο.

Αναφορικά με τις Πλάτρες, εργασίες ανακαινίσεων πραγματοποιεί

Το μεγαλύτερο ενδιαφέρον συγκεντρώνει η Λεμεσός – Μόλις ένα ξενοδοχείο στην ορεινή Λευκωσία χρησιμοποίησε το σχέδιο.

το ιστορικό ξενοδοχείο New Hellvetia το οποίο είναι ανάμεσα στα ξενοδοχεία που έλαβαν επιχορήγηση από το σχέδιο του υφυπουργείου Τουρισμού. Όπως μας αναφέρθηκε, η ανακαίνιση του συγκεκριμένου ξενοδοχείου αποτελεί ορόσημο για την ξενοδοχειακή βιομηχανία καθώς θα προσδώσει στο ξενοδοχείο μια ανανεωμένη εικόνα επιτρεπόντάς του να αναβαθμίσει τις υπηρεσίες που παρέχει στους πελάτες του. Το ξενοδοχείο βρίσκεται στο πυκνό δάσος των Πλατρών, με θέα στον γραφικό καταρράκτη των Καληδονίων και έχει ενταχθεί στον κατάλογο της πολιτιστικής κληρονομιάς της Ε.Ε., με την ανακαίνισή του να προχωρά

βάσει των κανονισμών για τα ιστορικά κτήρια.

Τα ξενοδοχεία Πεντέλη και Splendid τελούν επίσης υπό ανακαίνιση και ετοιμάζονται να επαναλειτουργήσουν εντός του 2025. Στο μεταξύ, ανακαινίστηκε πρόσφατα και το ξενοδοχείο Petit Palais το οποίο συγκεντρώνει πλήθος κόσμου λόγω της τοποθεσίας του καθώς έχει διαχρονικά παρουσία στην περιοχή.

Από την άλλη, το Tree Hotel αποτελεί μια νέα ξενοδοχειακή μονάδα, η οποία όπως πληροφορούμαστε αναμένει τις απαραίτητες εγκρίσεις από τις αρμόδιες αρχές προκειμένου να ολοκληρωθεί και να ανοίξει τις πόρτες του προς τους επισκέπτες. Το προτεινόμενο έργο αφορά στην κατασκευή και λειτουργία ξενοδοχείου, δυναμικότητας 134 κλινών. Η ξενοδοχειακή μονάδα Tree Hotel, η οποία αναμένεται να ανεγερθεί στην κοινότητα Πάνω Πλατρών, θα αποτελείται από ένα κεντρικό κτήριο και 67 καμπίνες διαμονής πελατών, οι οποίες θα χωροθετηθούν διάσπαρτα στον χώρο ανάπτυξης, ανάμεσα στα υφιστάμενα δέντρα.

Στο Τρόδος υπό ανακαίνιση τελεί το Jubilee Hotel, το οποίο βρίσκεται κοντά στην πλατεία του Τρόδους. Τέλος, όπως πληροφορούμαστε, με εντατικούς ρυθμούς προχωρούν και οι εργασίες συντήρησης και ανακαίνισης του ιστορικότερου ορεινού θερέτρου της Κύπρου, του ξενοδοχείου Βεργάρια στον Πιρόδρομο, με στόχο την επαναφορά του σε πλήρη λειτουργία μέχρι τα τέλη του 2027. Ωστόσο, εκκρεμούν ακόμα η έκδοση της πολεοδομικής άδειας και της άδειας οικοδομής, ενώ το εκτιμώμενο κόστος κατασκευής ανέρχεται στα €40 εκατ.

Timor Turlov, διευθύνων σύμβουλος της Freedom Holding Corp.

Κόμβος fintech με τεράστιες δυνατότητες η Κύπρος

Η Freedom 24 εξετάζει το ενδεχόμενο να επεκτείνει τις υπηρεσίες της στην ψηφιακή τραπεζική

Συνέντευξη στην

SHEMAINE BUSHNELL KYRIAKIDES

Η Freedom 24 είναι θυγατρική της εισηγμένης στο NASDAQ Freedom Holding Corp., μιας εταιρείας που έχει επεκτείνει γρήγορα την παγκόσμια παρουσία της όχι μόνο στη Λεμεσό, αλλά στο Λας Βέγκας, τη Νέα Υόρκη, την Αθήνα. Σημαντικό ορόσημο για την εταιρεία είναι το 2019, όταν η Freedom Holding Corp. εισήχθη στο χρηματιστήριο Nasdaq (FRHC), καθιστώντας την μία από τις λίγες, αν όχι τη μοναδική, εισηγμένη εταιρεία στο εν λόγω αμερικανικό χρηματιστήριο στην Κύπρο. Το 2021, εξαγόρασε την Prime Executions Inc., και μέχρι το 2022, η θυγατρική της Freedom Capital Markets εξασφάλισε πλήρεις εργασίες επενδυτικής τραπεζικής, επιτρέποντας τη δυνατότητα συμμετοχής σε IPO's εταιρειών, σε οποιοδήποτε αμερικανικό χρηματιστήριο. Για την εταιρεία μίλησε στην «Κ» ο Timor Turlov, διευθύνων σύμβουλος της Freedom Holding Corp. Η Freedom 24 λειτουργεί ως εταιρεία που προσφέρει επενδυτικές υπηρεσίες σε πελάτες που επιθυμούν να προσεγγίσουν τις διεθνείς αγορές: «Οι άνθρωποι θέλουν έναν αξιόπιστο

τρόπο για να επενδύσουν στις μεγαλύτερες οικονομίες του κόσμου και αυτό παρέχουμε», τόνισε ο κ. Turlov.

Με περίπου 400 υπαλλήλους στην Κύπρο, εκ των οποίων το 7-8% είναι Κύπριοι, που εργάζονται κυρίως στον τομέα της πληροφορικής, η Freedom 24 αφήνει ένα θετικό αποτύπωμα. «Βλέπουμε την Κύπρο ως έναν κόμβο fintech με τεράστιες δυνατότητες», δήλωσε ο κ. Turlov, επισημαίνοντας την αυξανόμενη εισροή χρηματοπιστωτικών εταιρειών με γνώμονα την τεχνολογία. Το σταθερό ρυθμιστικό πλαίσιο της Κύπρου, η ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση, το καθεστώς βίζας και η προνομιακή της θέση τον καθιστούν ελκυστική βάση για εταιρείες όπως η Freedom 24.

Ωστόσο, υπάρχουν και δυσκολίες, με τον κ. Turlov να αναφέρει τις προκλήσεις όταν πρόκειται να συνεργαστούν με τις εγχώριες τράπεζες, υποδεικνύοντας τους αργούς χρόνους περαίωσης αιτημάτων και τις υπερβολικές απαιτήσεις συμμόρφωσης ως σημαντικά εμπόδια. «Αυτές οι δυσκολίες πηγάζουν τόσο από εσωτερικά όσο και από εξωτερικά ζητήματα στον τραπεζικό τομέα, ιδιαίτερα με τις διεθνείς τρά-

Η Freedom Holding Corp. εισήχθη στο χρηματιστήριο Nasdaq (FRHC), και είναι μία από τις λίγες, αν όχι η μοναδική, εισηγμένη εταιρεία στο εν λόγω χρηματιστήριο στην Κύπρο.

πεζες», εξήγησε. Παρά ταύτα, η Freedom 24 συνεχίζει να ευδοκίμει, προσαρμοζόμενη στο τοπικό περιβάλλον. Η απήχηση της Freedom 24 ξεπερνά το Καζακστάν, όπου η εταιρεία ιδρύθηκε για πρώτη φορά και επεκτείνει τις υπηρεσίες της σε αγορές όπως το Ουζμπεκιστάν, το Κιργιστάν, την Αρμενία και την Τουρκία. Επίσης, έχουν αδειοδοτηθεί για εργασίες στην Ευρωπαϊκή

Το σταθερό ρυθμιστικό πλαίσιο της Κύπρου, η ένταξη στην Ε.Ε., το καθεστώς βίζας και η προνομιακή της θέση την καθιστούν ελκυστική βάση για εταιρείες όπως η Freedom 24.

Ένωση μέσω της θυγατρικής τους στην Κύπρο, όπου εξυπηρετούν περισσότερους από 350.000 πελάτες. Επιπλέον, έχουν παρουσία στην Ελλάδα και τις Ηνωμένες Πολιτείες, επεκτείνοντας περαιτέρω το δίκτυό τους.

Σημαντικός παίκτης

Ο Timor Turlov, με καταγωγή από τη Ρωσία, μετακόμισε στο Κα-

ζακστάν, όπου απέκτησε την υπηκοότητα. Στο Καζακστάν, η εταιρεία ανέπτυξε μια «σούπερ εφαρμογή» που επιτρέπει στους χρήστες να διαχειρίζονται σχεδόν κάθε πτυχή της οικονομικής τους ζωής, από τραπεζικές υποχρεώσεις και επενδύσεις μέχρι και την κράτηση ενός εστιατορίου. Προς το παρόν, ωστόσο, η εφαρμογή είναι διαθέσιμη μόνο στο Καζακστάν.

Όσον αφορά την Κύπρο, ο κ. Turlov γνωρίζει τις οικονομικές αλλαγές που εκτυλίσσονται, ιδιαίτερα του «gentrification» της Λεμεσού. Αν και το αυξανόμενο κόστος προκαλεί ανησυχία, βλέπει τη μετατροπή της πόλης ως μέρος της εξέλιξης της σε έναν πιο παγκόσμιο επιχειρηματικό κόμβο. «Η Κύπρος μετατρέπεται σε σημαντικό παίκτη στον κόσμο του fintech και θέλουμε να είμαστε στην πρώτη γραμμή». Αν και ο κ. Turlov αναγνωρίζει τις ανισότητες που δημιουργούν οι αυξανόμενες τιμές των ακινήτων, πιστεύει ότι η εισροή διεθνών επιχειρήσεων είναι τελικά καλή για το νησί. Οι φόροι που πληρώνουν αυτές οι εταιρείες βοηθούν στην τόνωση της οικονομίας και τη θεωρεί κινητήρια δύναμη για την οικονομική ανάπτυξη, δη-

μιουργώντας θέσεις εργασίας και συνεπώς φέρνοντας στον κρατικό προϋπολογισμό.

Για το μέλλον, ο κ. Turlov ανέφερε ότι η Freedom 24 εξετάζει το ενδεχόμενο να επεκτείνει τις υπηρεσίες της στην Κύπρο πέρα από την απλή μεσιτεία, με ιδιαίτερη έμφαση στην ψηφιακή τραπεζική. Αν και δεν έχουν ακόμη επίσημα σχέδια, η εταιρεία αξιολογεί την αγορά για πιθανές άδειες. Σημείωσε ότι η διαδικασία είναι χρονοβόρα και δαπανηρή, επομένως τα σχέδια επέκτασης βρίσκονται ακόμη σε αρχικό στάδιο.

Με την υποστήριξη μιας ισχυρής μητρικής εταιρείας, εισηγμένης στο Nasdaq και τη βαθιά δέσμευση για συμμετοχή της κοινότητας, το Freedom 24 δεν είναι απλώς μία ακόμη εταιρεία fintech στην Κύπρο. Είναι μια εταιρεία με αποστολή να οικοδομεί σχέσεις εμπιστοσύνης και να παρέχει παγκόσμιες επενδυτικές ευκαιρίες. «Η εμπιστοσύνη είναι το παν σε αυτή την επιχείρηση», είπε ο κ. Turlov. «Είμαστε εδώ για να δείξουμε στους ανθρώπους ότι οι επενδύσεις πέρα από τα σύνορά τους δεν είναι απλώς εφικτές, είναι προσβάσιμες».

Της ΔΩΡΙΤΑΣ ΓΙΑΝΝΑΚΟΥ

Οι Κύπριοι έχουν τον τουρισμό στο αίμα τους, είναι στο DNA τους η εξωστρέφεια, υποστήριξε ο τέως δήμαρχος Αθηναίων Κώστας Μπακογιάννης σε συνέντευξη στην «Κ». Ο κ. Μπακογιάννης ανέφερε ότι η Κύπρος διαθέτει πολλά ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα και μπορεί να καταστεί ολόχρονος τουριστικός προορισμός. Ο τέως δήμαρχος Αθηναίων εντοπίζει σημαντικές προοπτικές ανάπτυξης εναλλακτικού και θρησκευτικού τουρισμού στο νησί. Ο κ. Μπακογιάννης αναφέρθηκε στο παράδειγμα της Αθήνας ως city break προορισμός, όπου κατέφεραν να αυξήσουν την επισκεψιμότητα σε μήνες με χαμηλότερη κίνηση, καταδεικνύοντας ότι κάτι τέτοιο μπορεί να κάνει και η Κύπρος. Ωστόσο, όπως υπογράμμισε, η Κύπρος υστερεί στις συνεργασίες μεταξύ δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, στη συλλογική δράση, τον συντονισμό και τις υποδομές. Πρότεινε επίσης όπως σχεδιαστεί καμπάνια βάσει ολοκληρωμένης πρότασης, στηριγμένης σε εμπειρίες που μπορεί να ζήσει στην πόλη, ανέφερε ο κ. Μπακογιάννης.

—Ποια είναι τα απαραίτητα συστατικά που πρέπει να έχει η Κύπρος προκειμένου να καταφέρει να καταστεί ολόχρονος τουριστικός προορισμός; Τι αποτελεί τον νούμερο ένα λόγο επίσκεψης των τουριστών σε έναν προορισμό;

—Η Κύπρος είναι θεού τόπος. Έχει όλα τα καλά και όλα όσα χρειάζονται για να αποτελεί έναν αξιόλογο τουριστικό προορισμό, όλο τον χρόνο. Βέβαια, δεν σας κρύβω πως εγώ, όταν μιλάμε για την Κύπρο, δεν είμαι ιδιαίτερα αντικειμενικός. Δύο από τα παιδιά μου είναι, κατά το

Κάντε το όπως η Αθήνα, προτείνετε στον επισκέπτη μία ολοκληρωμένη πρόταση βασισμένη σε εμπειρίες που μπορεί να ζήσει στην πόλη, ανέφερε ο κ. Μπακογιάννης.

Κώστας Μπακογιάννης

Οι Κύπριοι έχουν τον τουρισμό στο DNA τους

Θάλασσα, βουνό, ιστορία, ξενοδοχεία, γαστρονομία
ξεχωρίζουν την Κύπρο από ανταγωνιστικούς προορισμούς

Χρειάζεται περισσότερη δουλειά στην ανάπτυξη συνεργασιών, στη συλλογική δράση και τον συντονισμό.

ήμιση, «Κυπριόπουλα», έρχομαι συχνά και βέβαια έχω ζήσει πολλές όμορφες στιγμές σε αυτό το υπέροχο νησί, το οποίο έχω μέσα στην καρδιά μου. Πέρα από την προσωπική μου προτίμηση, η Κύπρος μπορεί να είναι ολόχρονος τουριστικός προορισμός. Έχει θάλασσα, αλλά και βουνό. Έχει σπουδαία ιστορία. Έχει ξενοδοχεία και υποδομές υψηλών προδιαγραφών. Έχει φοβερή γαστρονομία. Έχει μεγάλες προοπτικές ανάπτυξης εναλλακτικού και θρησκευτικού τουρισμού. Και φυσικά, στο νησί γίνονται σοβαρές επενδύσεις και κομβικής σημασίας έργα.

Πλεονεκτήματα και αδυναμίες —Πού εντοπίζετε τις κυριότερες αδυναμίες στον τουριστικό προορισμό της Κύπρου και ποια τα ανταγωνιστικά της πλεονεκτήματα συγκριτικά με ανταγωνιστικούς προορισμούς; Πόσο σημαντικό ρόλο διαδραματίζει η βελτίωση των υποδομών και των υπηρεσιών για τους τουρίστες;

—Εξωρίζω αρκετά σημαντικά ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα που έχει η Κύπρος. Πρώτο για μένα είναι η φιλοξενία. Στην Ελλάδα και στην Κύπρο, ξέρουμε πολύ καλά τι σημαίνει ζεστή φιλοξενία και πως μπορούμε να κάνουμε τους επισκέπτες να νιώθουν οικειότητα, ασφάλεια, αλλά και μοναδικότητα. Δεύτερο, είναι το κλίμα της περιο-

χής. Ζέστη όλο τον χρόνο, που σου επιτρέπει να κολυμπάς, αλλά ταυτόχρονα να κάνεις και πολλές άλλες δραστηριότητες: Πεζοπορίες, επισκέψεις σε σημαντικά σημεία ενδιαφέροντος, αλλά βέβαια και το πιο απλό. Να τρως, να διασκεδάσεις και να περνάς στιγμές χαλάρωσης στον εξωτερικό χώρο. Τρίτο, το μέγεθος του νησιού. Όταν κανείς έρχεται στην Κύπρο, μπορεί να επισκεφτεί το σύνολο της χώρας. Διαφορετικές πόλεις και περιοχές, διαφορετικές εμπειρίες, διαφορετικές δραστηριότητες, που μπορούμε να φτάσουμε μέσα σε πολύ λίγο χρόνο. Τέταρτο και πολύ σημαντικό: οι Κύπριοι έχουν τον τουρισμό στο αίμα τους. Είναι στο DNA τους η εξωστρέφεια. Σχετικά με τις αδυναμίες θεωρώ πως είναι αφενός η υστέρηση στις συνεργασίες, στη

συλλογική δράση και τον συντονισμό, αφετέρου ο μέχρι τώρα στρατηγικός σχεδιασμός της χώρας που προβάλλει περισσότερο τη θάλασσα και τον ήλιο. Είναι λογικό. Το ίδιο συνέβαινε και σε πολύ μεγάλο βαθμό συμβαίνει και σήμερα στην Ελλάδα. Ασφαλώς, η βελτίωση των υποδομών είναι το Α και το Ω για τους σημερινούς επισκέπτες, που έχουν πολλές προσλαμβάνουσες, αλλά και πολλές εναλλακτικές επιλογές. Ευτυχώς, η Κύπρος, σε επίπεδο υπηρεσιών είναι πολύ μοιραστά και φυσικά τα τελευταία χρόνια έχουν γίνει σπουδαία βήματα στις υποδομές του νησιού. Και μιλάω για τις νέες μαρίνες, τις βελτιωτικές κινήσεις που έγιναν στα λιμάνια, έργα υποδομής όπως αναπλάσεις στις παραλίες αλλά και στα κέντρα των μεγάλων πόλεων.

—Πόσο σημαντικός είναι ο ρόλος της συνεργασίας με ιδιωτικούς φορείς και επιχειρηματίες προς την επίτευξη του στόχου μας να καταστεί η Κύπρος ολόχρονος τουριστικός προορισμός;

—Αλίμονο αν το 2025 δεν θεωρούμε αυτονόητη πλέον τη σύμπραξη δημόσιου και ιδιωτικού τομέα. Αυτό άλλωστε κάναμε, με μεγάλη επιτυχία και με πολύ καλά αποτελέσματα στον Δήμο Αθηναίων, με το This is Athens and Partners, μία μεγάλη συνεργασία του δήμου με τον Σύνδεσμο Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων (ΣΕΤΕ) και ιδιώτες που δραστηριοποιούνται στον τουρισμό. Κοινές αποφάσεις, κοινή χρηματοδότηση. Κοινή ευθύνη. Λειτουργεί. Πόσο μάλλον που δεν εξαντλείται στον σχεδιασμό, αλλά προχωράει και στην υλο-

ποίηση. Στο πλαίσιο αυτό, η Αθήνα οργανώνει και το Travel Trade, τον μεγαλύτερο θεσμό B2B στην Ελλάδα, όπου φέρνει σε επαφή τους επαγγελματίες του τουρισμού στο εξωτερικό, με τους Έλληνες ομολόγους τους. Επίσης, παρατηρώντας το κενό στην ύπαρξη ενός εθνικού φορέα για την προώθηση του συνεδριακού τουρισμού στη χώρα μας, το γραφείο συνεδρίων και επισκεπτών του Δήμου Αθηναίων θέσπισε, μαζί με το αντίστοιχο της Θεσσαλονίκης και την HAPCO and DES, δηλαδή με τους επαγγελματίες που ασχολούνται με τον συνεδριακό τουρισμό στην Ελλάδα, την Greek Meeting Alliance, μια πρωτοπόρα σύμπραξη για την προώθηση αυτού του προοδοφόρου είδους τουρισμού.

Το παράδειγμα της Αθήνας —Με ποιους τρόπους μπορεί η Κύπρος να αντλήσει βέλτιστες πρακτικές από το παράδειγμα της Αθήνας, η οποία αποτελεί ολόχρονο τουριστικό προορισμό με πάνω από 8 εκατομμύρια αφίξεις ξένων;

—Η συνεργασία και η ανταλλαγή καλών πρακτικών μεταξύ των πόλεων είναι το παν. Είχα μία εξαιρετική συνεργασία για παράδειγμα με τον φίλο, νυν περιφερειάρχη και πρώην δήμαρχο Λευκωσίας κ. Γιωρκάτζη. Σχετικά με πιο συγκεκριμένες βέλτιστες πρακτικές, μπορώ να σας αναφέρω, πέρα από τη συνεργασία ιδιωτικού και δημόσιου τομέα για την οποία μιλήσαμε παραπάνω, τη μεγάλη δουλειά που κάναμε στην Αθήνα για να καταστήσουμε την πόλη σε city break προορισμό. Με αυτόν τον τρόπο, αυξήσαμε την επισκεψιμότητα σε μήνες με χαμηλότερη κίνηση. Τέλος, ένα ακόμη παράδειγμα, είναι

Συνεδριακός, ιατρικός και τουρισμός ευεξίας μπορούν να καταστήσουν την Κύπρο ολόχρονο προορισμό.

ο σχεδιασμός και η προώθηση μίας καμπάνιας που βασίζεται σε μία ολοκληρωμένη πρόταση προς τον εν δυνάμει επισκέπτη, βασισμένη σε εμπειρίες που μπορεί να ζήσει στην πόλη. Γαστρονομία, διασκέδαση, συναυλίες και άλλου είδους εκδηλώσεις, περίπατοι και άλλες λιγότερο προβλεπόμενες δραστηριότητες. Κάπως έτσι δημιουργήσαμε στην Αθήνα το This is Athens City Festival.

—Σε ποιες μορφές τουρισμού θα προτεινате να επικεντρωθεί η Κύπρος για την περαιτέρω ανάπτυξη του ολόχρονου τουρισμού;

—Με τις υποδομές που συνεχώς υλοποιούνται στην Κύπρο, θεωρώ ότι ο συνεδριακός τουρισμός είναι μία από τις προκλήσεις για το νησί. Παράλληλα, αν λάβει κανείς υπ' όψιν τα παραπάνω χαρακτηριστικά του νησιού και το γεγονός ότι πολλοί Κύπριοι σπουδάζουν ιατρική, θεωρώ ότι υπάρχουν πολύ καλές προοπτικές για τον τουρισμό ευεξίας και τον ιατρικό τουρισμό. Δεν μπορώ να σκεφτώ καλύτερο τόπο στον οποίο μπορούν να αναπτυχθούν κέντρα ευεξίας, με υπηρεσίες υψηλής ποιότητας. Και τέλος, η Κύπρος, με το ζεστό κλίμα της τον χειμώνα, μπορεί να ποντάρει σοβαρά και στον τουρισμό της τρίτης ηλικίας, ειδικά από τη βόρεια Ευρώπη.

Ο ρόλος της τεχνολογίας και ψηφιακής καινοτομίας

—Πώς επηρεάζει η τεχνολογία και η ψηφιακή καινοτομία την τουριστική εμπειρία;

—Όπως επηρεάζει όλες τις εκφάνσεις της ζωής μας. Στον αόλυτο βαθμό. Επηρεάζει τον επισκέπτη, επηρεάζει τους φορείς που ασχολούνται με τον τουρισμό, επηρεάζει τους επαγγελματίες. Επηρεάζει την προβολή και

τη διαφήμιση, τον τρόπο λειτουργίας των τουριστικών μονάδων, αλλά και των χώρων πολιτισμού, τον τρόπο έρευνας και οργάνωσης του ταξιδιού μας. Και να σας πάω και ένα βήμα παραπέρα. Τα δεδομένα της τεχνολογίας σήμερα, με τα δεδομένα της τεχνολογίας αύριο, μπορεί να είναι τελειώς διαφορετικά. Οι προ-

κλήσεις του ΑΙ, οι δυνατότητες που μπορεί να μας προσφέρει αυτό ή ένα άλλο νέο τεχνολογικό επίτευγμα, μοιάζουν ανεξάντλητες. Γι' αυτό απαιτείται να είμαστε σε εγρήγορση και να προσαρμόζουμε άμεσα τις παρεχόμενες υπηρεσίες στα νέα τεχνολογικά δεδομένα. Πάντα βέβαια με συνέπηση και ηθικούς κανόνες.

Θετικές οι πρώτες ενδείξεις για τον τουρισμό φέτος στην Ελλάδα

Του ΗΛΙΑ Γ. ΜΠΕΛΛΟΥ

Οι πρώτες ενδείξεις πως το 2025 θα είναι μια καλή χρονιά για τον ελληνικό τουρισμό, καλύτερη ενδεχομένως και από το νέο έτος-αναφορά 2024, βρίσκονται ήδη εδώ: Ο προγραμματισμός των αεροπορικών θέσεων για το πρώτο τρίμηνο του έτους δείχνει μεγάλη αύξηση της τάξης του 16,6% για τον Ιανουάριο, του 18,1% για τον Φεβρουάριο και του 15,5% για τον Μάρτιο. Αυτό δείχνουν τα στοιχεία που συλλέγει η πλατφόρμα του Airdata tracker του Ινστιτούτου του Συνδέσμου Ελληνικών Του-

ριστικών Επιχειρήσεων (ΙΝΣΕΤΕ). Παράλληλα, ο μεγαλύτερος ευρωπαϊκός τουριστικός οργανισμός, TUI AG, που φέρνει περί τα 4 εκατομμύρια ταξιδιώτες στη χώρα μας ετησίως, ήτοι ποσοστό της τάξης του 11% του συνόλου, ανακοίνωσε ότι αναμένει περαιτέρω ανάπτυξη κατά την τρέχουσα χρονιά.

Επιπλέον, οι πρώτες ανεκδοτολογικές πληροφορίες από τις κρατήσεις ξενοδοχείων που πραγματοποιούν απευθείας πωλήσεις μέσω του Διαδικτύου είναι επίσης ενθαρρυντικές, ενώ και η αναμενόμενη ενίσχυση της ισοτιμίας του δολαρίου έναντι του ευρώ συ-

Αυξάνουν τη δυναμικότητά τους προς την Ελλάδα οι αεροπορικές, αισιόδοξη για περαιτέρω ανάπτυξη η TUI.

νηγορεί στην αύξηση των επισκεπτών από τις Ηνωμένες Πολιτείες —μία από τις μεγαλύτερες αγορές από τις οποίες έλκει ταξιδιώτες η Ελλάδα και χώρα προέλευσης με τη μεγαλύτερη μέση κατά κεφαλή δαπάνη ανά ταξίδι. Ψυλώνα για

περαιτέρω βελτίωση του ελληνικού τουρισμού αποτελεί και η συνεχιζόμενη ισχυροποίηση του brand της Αθήνας ως δωδεκάμηνη προορισμού.

Κύκλοι της αγοράς, πάντως, επισημαίνουν πως αν και όντως οι πρώτες ενδείξεις είναι ενθαρρυντικές, καλό είναι να μην επιχειρούνται προβλέψεις πριν ολοκληρωθεί το πρώτο τρίμηνο και υπάρχει μεγαλύτερη ορατότητα στις κρατήσεις αεροπορικών εισιτηρίων αλλά και δωματίων για την κυρίως καλοκαιρινή περίοδο. Επιπλέον, υφίσταται και μια επιφυλακτικότητα που σχετίζεται με

τις γεωπολιτικές εξελίξεις τόσο στη μέση Ανατολή όσο και στην Ουκρανία.

«Η ζήτηση για ελληνικούς προορισμούς διακοπών στην Ελλάδα τη φετινή θερινή περίοδο είναι και πάλι θετική σε όλες τις αγορές που εξυπηρετεί η TUI στην Ευρώπη», ανακοίνωσε ο γερμανικός τουριστικός οργανισμός μετά τη συνάντηση του διευθύνοντος συμβούλου του, Σεμπάστιαν Εμπελ, με τον Έλληνα πρωθυπουργό Κυριάκο Μητσοτάκη στην Αθήνα αυτή την εβδομάδα.

Η TUI μιλάει για «συνεχή θετική ανάπτυξη του τουρισμού στην Ελ-

λάδα τα τελευταία χρόνια» και χαρακτηρίζει τη χώρα «μια ευρωπαϊκή ιστορία επιτυχίας». «Η TUI αναμένει περαιτέρω ανάπτυξη στην Ελλάδα το 2025 και θα συνεχίσει να συνεργάζεται με τους Έλληνες εταίρους της για μελλοντική ανάπτυξη», αναφέρει σε σχετική ανακοίνωση. Ο τουριστικός οργανισμός εκτιμά πως η Ελλάδα, μεταξύ άλλων, θα επωφεληθεί και από την παγκόσμια στρατηγική της TUI στη Λατινική Αμερική και στην Ασία, αφού πλέον θα προσφέρονται πακέτα για ταξίδια στην Ελλάδα σε ασιατικές και αμερικανικές αγορές.

Οι τάσεις που διαμορφώνουν το μέλλον των πληρωμών και του fintech

Ο αντίκτυπος για τις κυπριακές επιχειρήσεις

Καθώς ο τομέας των πληρωμών και του fintech συνεχίζει να εξελίσσεται, το 2025 αναμένεται να είναι μια χρονιά σταδιακής αλλά σημαντικής προόδου. Οι καινοτομίες που καθοδηγούνται από τις απαιτήσεις των καταναλωτών, τις τεχνολογικές εξελίξεις και τις κανονιστικές αλλαγές, πρόκειται να επαναπροσδιορίσουν τον κλάδο. Για τις επιχειρήσεις στην Κύπρο, η κατανόηση αυτών των τάσεων είναι ζωτικής σημασίας για να παραμείνουν ανταγωνιστικές. Βασιζόμενοι στις γνώσεις της ηγετικής ομάδας της payabl., Ugne Buraciene (Group CEO), Kristaps Zips (UK CEO), και Θέκλα Πασχάλη (CTO), παρουσιάζουν τις βασικές τάσεις που θα καθορίσουν φέτος το μέλλον των πληρωμών και του fintech.

Οι απαιτήσεις των καταναλωτών κινητήριος μοχλός καινοτομίας

«Η Ζήτηση των καταναλωτών για ευκολία αποτελεί τον κύριο μοχλό καινοτομίας το 2025», εξηγεί η Ugne Buraciene, Group CEO της payabl. Αυτή η αλλαγή επιταχύνει την υιοθέτηση των ψηφιακών πορτοφολιών και των πληρωμών από λογαριασμό-σε-λογαριασμό (A2A), δίνοντας προτεραιότητα στην απρόσκοπτη ενσωμάτωση και την ευκολία χρήσης για τους καταναλωτές. Για τις κυπριακές επιχειρήσεις, ιδιαίτερα στο λιανικό εμπόριο και το ηλεκτρονικό εμπόριο, η ενσωμάτωση των ψηφιακών πορτοφολιών στα συστήματα πληρωμών δεν αποτελεί πλέον επιλογή, αλλά αναγκαιότητα.

Παρά την αύξηση δημοτικότητας των εναλλακτικών μεθόδων πληρωμών, όπως το Buy Now, Pay Later (BNPL), τα QR Codes και τα κρυπτονομίσματα, τα ψηφιακά πορτοφόλια εδραίωνουν τη θέση τους ως η προτιμώμενη επιλογή. «Φέτος, αναμένουμε ότι οι επιχειρήσεις θα επενδύσουν σημαντικά στην τεχνητή νοημοσύνη (AI) και την ανάλυση δεδομένων ως εργαλεία για να ανταποκριθούν στις διαρκώς μεταβαλλόμενες προσδοκίες των καταναλωτών», προσθέτει η κα Buraciene.

Την ίδια ώρα, ωστόσο, οι απάτες παραμένουν μια επίμονη πρόκληση. «Πολλοί επενδύουν στην τεχνητή νοημοσύνη ως λύση, αλλά να τονίσω ότι, μπορεί το AI να ενισχύσει την άμυνα των επιχειρήσεων, μπορεί όμως παράλληλα να ενδυναμώσει και τους απατεώνες», προειδοποιεί. Οι επιχειρήσεις στην Κύπρο πρέπει να ξεπεράσουν την απλή υιοθέτηση των τελευταίων εργαλείων και να εστιάσουν σε ολοκληρωμένες προσεγγίσεις ασφαλείας.

Ενσωματωμένες χρηματοοικονομικές λύσεις: Μια επαναστατική τάση

«Οι ενσωματωμένες χρηματοοικονομικές λύσεις - embedded finance - θα βρεθούν στο επίκεντρο το 2025, καθώς η ανεκμετάλλευτη δυναμική τους παραμένει τεράστια», εκτιμά η κα Buraciene. Αυτή η τάση εκτείνεται πέραν από τις πληρωμές, δημιουργώντας νέες ευκαιρίες σε διάφορους κλάδους. Το λιανικό εμπόριο και ο κλάδος φιλοξενίας στην Κύπρο έχουν ήδη υιοθετήσει ενσωματωμένες χρηματοοικονομικές λύσεις, ενώ το 2025 αναμένεται να δούμε τομείς όπως η υγειονομική περίθαλψη και η κατασκευαστική βιομηχανία να προχωρούν προς αυτή την κατεύθυνση. Η μεγαλύτερη ανάπτυξη αναμένεται στον τομέα των ενσωματωμένων δανείων. «Οι μικρές επιχειρήσεις, που συχνά αποκλείονται από τους παραδοσιακούς δανειστές, εμπιστεύονται τις πλατφόρμες που ήδη χρησιμοποιούν», σημειώνει η κα Buraciene. Αυτά τα δάνεια προσφέρουν ευέλικτες, εξατομικευμένες λύσεις χρηματοδότησης, όπως βραχυπρόθεσμα δάνεια ταμειακών ροών ή μακροπρόθεσμη χρηματοδότηση ανάπτυξης.

Για τις επιχειρήσεις που προσφέρουν τέτοιες λύσεις, οι ενσωματωμένες χρηματοοικονομικές λύσεις δεν αποτελούν μόνο μια πρόσθετη αξία, αλλά και έναν πολλαπλασιαστή εσόδων. «Το 2025 θα είναι μια κρίσιμη χρονιά για τις πλατφόρμες που προσφέρουν στοχευμένες και αποτελεσματικές ενσωματωμένες χρηματοοικονομικές λύσεις», τονίζει.

Οι προκλήσεις του Open Banking

«Η υιοθέτηση του Open Banking θα παραμείνει σε αργούς ρυθμούς και κατά το 2025», προβλέπει

Ugne Buraciene (Group CEO)

Kristaps Zips (UK CEO)

Θέκλα Πασχάλη (CTO)

από την πλευρά του ο Kristaps Zips, CEO της payabl. στο Ηνωμένο Βασίλειο. Παρά τις δυνατότητές του Open Banking να φέρει επανάσταση στο τοπίο των πληρωμών, η έλλειψη πειστικών και επεκτάσιμων χρήσεων, καθώς και οι ανησυχίες των καταναλωτών για την ασφάλεια και την ιδιωτικότητα, εμποδίζουν την πρόοδο.

Ο κ. Zips αναφέρει τις Μεταβλητές Επαναλαμβανόμενες Πληρωμές (Variable Recurring Payments - VRPs) ως μια πιθανή ανατρεπτική εφαρμογή. «Τα VRPs προσφέρουν μια αποδοτική, ασφαλή και ευέλικτη εναλλακτική στις παραδοσιακές μεθόδους πληρωμής», εξηγεί. Για τις επιχειρήσεις στην Κύπρο και αλλού, αυτή η τεχνολογία θα μπορούσε να απλοποιήσει τις διαδικασίες επαναλαμβανόμενων πληρωμών και να περιορίσει τις αντιπαραθέσεις, ιδιαίτερα σε μοντέλα που βασίζονται σε συνδρομές. Ωστόσο, ο κ. Zips προειδοποιεί ότι η ευρεία υιοθέτηση παραμένει μακρινός στόχος: «Χωρίς μεγαλύτερη συνεργασία και απλοποιημένα πλαίσια υλοποίησης, το Open Banking πιθανότατα θα παραμείνει περιορισμένο σε εξειδικευμένες εφαρμογές».

Για να ξεπεραστούν αυτά τα εμπόδια, τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και οι ρυθμιστικές αρχές στην Κύπρο πρέπει να δώσουν προτεραιότητα στην εκπαίδευση των καταναλωτών και να οικοδομήσουν εμπιστοσύνη μέσω διαφάνειας και ισχυρών μέτρων ασφαλείας. «Το 2025 θα είναι μια θεμελιώδης χρονιά για τη διαμόρφωση της επιτυχίας—ή της αποτυχίας—του Open Banking», προσθέτει ο κ. Zips.

Αντιμετώπιση της απάτης στις πληρωμές μέσω εκπαίδευσης

Η αυξανόμενη πολυπλοκότητα των τεχνικών απάτης καθιστά την χρηματοοικονομική επιμόρφωση κρίσιμη για την αντιμετώπιση των νέων απειλών. «Το 2025 θα φέρει μεγαλύτερη εξειδίκευση στις τεχνικές απάτης, κάνοντας την χρηματοοικονομική επιμόρφωση πιο απαραίτητη από ποτέ», δηλώνει ο CEO της payabl. στο Ηνωμένο Βασίλειο. Το «friendly fraud», όπου οι καταναλωτές εκμεταλλεύονται πολιτικές επιστροφής χρημάτων (chargebacks), παραμένει ένα πειστικό ζήτημα.

Όπως στο Ηνωμένο Βασίλειο, έτσι και στην

Κύπρο, οι έμποροι αντιμετωπίζουν σημαντική οικονομική επιβάρυνση από αδικαιολόγητες επιστροφές χρημάτων. «Οι έμποροι και τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα θα εντείνουν τις προσπάθειες για την εφαρμογή εργαλείων ανίχνευσης απάτης, αλλά χωρίς ισχυρότερη εμπλοκή των καταναλωτών, το πρόβλημα μπορεί να επιδεινωθεί», σημειώνει ο κ. Zips. Η συνεργασία για την ευαισθητοποίηση σχετικά με τις ηθικές πρακτικές πληρωμών και την υπευθυνότητα θα είναι απαραίτητη για την αντιμετώπιση αυτής της πρόκλησης.

PSD3: Ισορροπία μεταξύ κανονισμών και καινοτομίας

«Κανένας κανονισμός δεν εφαρμόζεται χωρίς καθυστερήσεις, και το PSD3 δεν θα αποτελέσει εξαίρεση», παραδέχεται ο κ. Zips. Η πολυπλοκότητα αυτού του ρυθμιστικού πλαισίου, ιδιαίτερα όσον αφορά τις διασυστηματικές πληρωμές και την προστασία δεδομένων, δημιουργεί προκλήσεις για τις επιχειρήσεις.

«Οι ενδιαφερόμενοι φορείς θα χρειαστούν περισσότερο χρόνο για να διευθετήσουν τις τεχνικές και επιχειρησιακές λεπτομέρειες, γεγονός που σημαίνει ότι η ανάπτυξη του PSD3 πιθανότατα θα είναι πιο αργή από την αναμενόμενη φέτος». Παρ' όλα αυτά, το PSD3 αποτελεί επίσης μια ευκαιρία για συνεργασία. «Προβλέπουμε αυξανόμενη εστίαση σε συνεργασίες μεταξύ fintechs, τραπεζών και ρυθμιστικών αρχών για τη διαμόρφωση του μέλλοντος των πληρωμών», προσθέτει ο κ. Zips. Οι επιχειρήσεις που θα αντιμετωπίσουν προληπτικά τις προκλήσεις συμμόρφωσης θα μειώσουν τις ρυθμιστικές πιέσεις και θα τοποθετηθούν ως ηγέτες στο διαρκώς εξελισσόμενο ευρωπαϊκό οικοσύστημα πληρωμών.

Σύγκλιση τεχνολογιών

«Το 2025 δεν θα αφορά την αναζήτηση του επόμενου μεγάλου βήματος στις πληρωμές, αλλά τη βελτίωση και ενίσχυση των εργαλείων που ήδη υπάρχουν», εξηγεί από την πλευρά της η Θέκλα Πασχάλη, CTO της payabl. Τεχνολογίες όπως το blockchain, η τεχνητή νοημοσύνη (AI) και το mobile edge computing συγκλίνουν για να παρέχουν πιο έξυπνα, γρηγορότερα και

ασφαλέστερα συστήματα πληρωμών. Για τις κυπριακές επιχειρήσεις, αυτό δημιουργεί ευκαιρίες για βελτίωση της αποδοτικότητας και της εμπειρίας πελατών.

Η κα Πασχάλη χαρακτηρίζει τα Ψηφιακά Νομίσματα Κεντρικών Τραπεζών (CBDCs), όπως το ψηφιακό ευρώ, ως «μια σημαντική εξέλιξη». «Η άνοδος των CBDCs θα μεταβεί από τη θεωρία στην πράξη, υπογραμμίζοντας τη σημασία ισχυρών πλαισίων ασφαλείας και συμμόρφωσης», σημειώνει. Οι επιχειρήσεις στην Κύπρο πρέπει να προετοιμαστούν για αυτές τις αλλαγές επενδύοντας σε ανθεκτικά συστήματα που διασφαλίζουν την εμπιστοσύνη και την επιχειρησιακή ευρωστία.

«Η τεχνητή νοημοσύνη θα συνεχίσει να οδηγεί τις εξελίξεις, όπως η άμεση εγγραφή πελατών μέσω αναγνώρισης προσώπου και η προβλεπτική ανίχνευση απάτης», προσθέτει η κα Πασχάλη. Ωστόσο, αυτές οι καινοτομίες συνοδεύονται από κινδύνους. «Η απάτη που δημιουργείται μέσω AI, οι απάτες deepfake και οι εξελιγμένες κυβερνοεπιθέσεις θα δοκιμάσουν την ανθεκτικότητα ακόμη και των πιο προηγμένων συστημάτων», προειδοποιεί.

Διαχείριση της συμμόρφωσης με κανονισμούς

Το ρυθμιστικό τοπίο αναμένεται να γίνει πιο περίπλοκο το 2025. «Οι αλληλεπικαλυπτόμενες οδηγίες, όπως το PSD3, οι ενημερώσεις του SEPA και ο DORA, θα δημιουργήσουν αυτό που αποκαλούμε "συμμόρφωση συμμόρφωσης"», εξηγεί η Θέκλα Πασχάλη, CTO της payabl. Για τις επιχειρήσεις στην Κύπρο, η πλοήγηση σε αυτούς τους κανονισμούς, διατηρώντας παράλληλα μια απρόσκοπτη εμπειρία πελατών, θα αποτελέσει πρόκληση.

«Οι σταδιακές εφαρμογές ή οι περιοδοί χάριτος από τους ρυθμιστικούς φορείς μπορεί να προσφέρουν κάποια ανακούφιση, αλλά το βάρος θα παραμείνει σημαντικό», σημειώνει. Οι εταιρείες που ενσωματώνουν τη συμμόρφωση στις καινοτομίες τους θα αποκτήσουν ανταγωνιστικό πλεονέκτημα. «Οι επιχειρήσεις που πρωτοπορούν με προληπτικές λύσεις συμμόρφωσης θα επηρεάσουν την κατεύθυνση των κανονισμών και θα ξεχωρίσουν ως ηγέτες στον χώρο», καταλήγει η κα Πασχάλη.

Μια χρονιά στρατηγικών ευκαιριών

Για τις επιχειρήσεις στην Κύπρο, το 2025 προσφέρει σημαντικές ευκαιρίες να ευθυγραμμιστούν με τις παγκόσμιες τάσεις και τις τοπικές ανάγκες της αγοράς. Είτε πρόκειται για την υιοθέτηση ψηφιακών πορτοφολιών, την εξερεύνηση των ενσωματωμένων χρηματοοικονομικών λύσεων ή την προετοιμασία για κανονιστικές αλλαγές, η χρονιά απαιτεί μια προληπτική και καινοτόμο προσέγγιση. Όπως υπογραμμίζει η ηγετική ομάδα της payabl., η επιτυχία θα ανήκει στις επιχειρήσεις που δίνουν προτεραιότητα στις λύσεις με επίκεντρο τον καταναλωτή, αγκαλιάζουν τις τεχνολογικές εξελίξεις και προσαρμόζονται στο μεταβαλλόμενο ρυθμιστικό τοπίο.

Η ατιμωρησία στο Δημόσιο

Του **ΑΝΔΡΕΑ Γ. ΔΡΥΜΙΩΤΗ**

Αρχές Αυγούστου αποκαλύφθηκε η ιστορία με την υπάλληλο του ΕΦΚΑ που ζήτησε 4.000 ευρώ για να διευκολύνει την έκδοση πιστοποιητικού αναπηρίας. Το πόσο μυαλό πρέπει να διαθέτει η εν λόγω υπάλληλος φαίνεται από το γεγονός ότι ανταλλάσσε... SMS για το θέμα με την... πελάτισσά της! Scripta manent. Στην υπόθεση φαίνεται ότι εμπλέκονται κι άλλοι, γιατί η υπάλληλος αυτή «έσπινε» τις σχετικές επιτροπές.

Το 2018 η αποφυλάκιση του Φλώρου με πλαστά πιστοποιητικά αναπηρίας κυριάρχησε στα ΜΜΕ και στην πολιτική σκηνή. Όλοι ανεξαιρέτως –πολιτικοί, δικαστές, δημοσιογράφοι, γιατροί– ξόρκιζαν την περίπτωση και κατηγορούσαν άλλους για την οφθαλμοφανή περίπτωση. Για άλλη μια φορά «πέφτουν από τα σύννεφα» όταν διαπιστώνουν ότι η περίπτωση του Φλώρου δεν ήταν η εξαίρεση, αλλά μάλλον η συνήθης πρακτική, αποκαλύπτοντας την κατάχρηση και τη διαφθορά στο κύκλωμα πιστοποίησης της αναπηρίας.

Σύμφωνα με τον Μπαμινιώτη, η διαφθορά (στην οικονομική δραστηριότητα) είναι «...η κατάσταση στην οποία χρησιμοποιούνται αθέμιτα μέσα για να παραβιάζονται οι νόμοι (με δωροδοκίες, εξυπηρητήσεις, προσφορές κ.λπ.) για ιδιωτικό όφελος: ή ~ των ανωτέρων αξιωματούχων ενός καθεστώτος || ή ~ στη δημόσια διοίκηση...». Με πιο απλά λόγια, η διαφθορά είναι στενά συνδεδεμένη με τη δημόσια διοίκηση και τους εκάστοτε αξιωματούχους.

Μια αυτονόητη συνέπεια των παραπάνω είναι ότι η διαφθορά μπορεί να περιοριστεί αν περιορίσουμε το κράτος. Αυτό δεν σημαίνει ότι δεν υπάρχει διαφθορά στον ιδιωτικό τομέα. Η ουσιά όμως διαφορά βρίσκεται στο γεγονός ότι οι πρωταγωνιστές της διαφθοράς (αξιωματούχοι) διαχειρίζονται (και σπαταλούν) τα δικά μας χρήματα και όχι τα δικά τους. Αντίθετα, στον ιδιωτικό τομέα αν ένας επιχειρηματίας επιτρέπει (ή ανέχεται) στα στελέχη του να συναλλάσσονται κατά τρόπο ασύμφορο για την επιχείρησή του, ζημιώνεται ο ίδιος και χάνει τα δικά του χρήματα. Κακό του κεφαλαίου του, αλλά όχι του δικού μας.

Παρόλη όμως την τεράστια δημοσιότητα που πήρε η υπόθεση της αποφυλάκισης του Φλώ-

ρου και της υπαλλήλου του ΕΦΚΑ, κανένας, μα κανένας δεν έθεσε θέμα στη διαδικασία, αλλά όλοι περιορίστηκαν στα πρόσωπα. Το τελικό πιστοποιητικό για τον Φλώρο δόθηκε από το Κέντρο Πιστοποίησης Αναπηρίας (ΚΕΠΑ). Σύμφωνα με τον νόμο, «*έργο των Υγειονομικών Επιτροπών (του ΚΕΠΑ) είναι:*

α) Ο καθορισμός του ποσοστού αναπηρίας για σύνταξη αναπηρίας.

β) Ο χαρακτηρισμός ατόμων ως ΑμεΑ.

γ) Ο καθορισμός ποσοστού αναπηρίας για όλες τις κοινωνικές και οικονομικές παροχές ή διευκολύνσεις, για τις οποίες απαιτείται γνωμάτευση αναπηρίας και τις οποίες δικαιούνται από την πολιτεία τα άτομα με αναπηρία».

Εδώ λοιπόν τίθεται ένα καίριο ερώτημα: Γιατί το ΚΕΠΑ πρέπει οπωσδήποτε να είναι δημόσιος οργανισμός; Πριν απαντήσουμε το ερώτημα αυτό, είναι χρήσιμο να δούμε την ιστορία του ΚΕΠΑ για να αντιληφθούμε ότι τίποτα στην Ελλάδα δεν είναι τυχαίο, αλλά τα πάντα γίνονται, όχι για να προσδεύουμε αλλά για να δημιουργούμε πιθανές πηγές πλουτισμού των εμπλεκόμενων.

Το ΚΕΠΑ δημιουργήθηκε το 2010 όταν ξέσπασε ο σάλος με τις «μαϊμού» αναπηρίες τις οποίες κορηγούσαν απλόχερα για καθαρά ψυχοθηρικούς λόγους οι περιφέρειες και παλιότερα οι νομαρχίες. Για του λόγου το αληθές, μέσα στο ζενίθ της κρίσης το 2010, έτος δημοτικών και περιφερειακών εκλογών, τα ποσά των αναπηρικών επιδομάτων διπλασιάστηκαν. Έτσι αποφασίστηκε, τότε, να γίνει απογραφή των αναπήρων και να δημιουργηθεί το ΚΕΠΑ. Δηλαδή, αντικαταστήσαμε μια ευάλωτη (σε διαφθορά) δημόσια υπηρεσία με μια άλλη εξίσου ευάλωτη σε διαφθορά δημόσια υπηρεσία, περιμένοντας να έχει διαφορετικό αποτέλεσμα. Ακριβώς αυτός είναι ο ορισμός της παραφροσύνης, ο οποίος αποδίδεται (χωρίς επιβεβαίωση) στον **Albert Einstein: «Ο ορισμός της παραφροσύνης είναι η επαναλαμβάνεις τις ίδιες ενέργειες, περιμένοντας διαφορετικό αποτέλεσμα».**

Η ιστορία με τις «μαϊμού» αναπηρίες για λόγους σύνταξης, επιδομάτων και πρόσφατα αποφυλάκισεων είναι πολύ παλαιά. Σας παραθέτω ορισμένα στοιχεία από ανάρτηση του **κ. Δημήτρη Στεργίου** (4 Σεπτεμβρίου 2018): «Το 1970, το σύνολο των συνταξιούχων αναπηρίας

Αντικαταστήσαμε μια ευάλωτη (σε διαφθορά) δημόσια υπηρεσία με μια άλλη εξίσου ευάλωτη σε διαφθορά δημόσια υπηρεσία, περιμένοντας να έχει διαφορετικό αποτέλεσμα.

Η ιστορία με τις «μαϊμού» αναπηρίες για λόγους σύνταξης, επιδομάτων και πρόσφατα αποφυλάκισεων είναι πολύ παλαιά.

του **ΙΚΑ** στην Ελλάδα ανερχόταν στα 48.170 άτομα και αντιπροσώπευαν το 22,35% του συνόλου των συνταξιούχων (215.514 άτομα). Το 1986 (τελευταία στοιχεία για τότε) το σύνολο των συνταξιούχων αναπηρίας ανερχόταν στα 137.885 άτομα ή 27% του συνόλου των συνταξιούχων (510.059 άτομα). Τα μεγαλύτερα ποσοστά συνταξιούχων αναπηρίας είχαν το 1986 το Αλιβερί (47,36%), η Ιεράπετρα (45,21%), η Λευκάδα (44,34%), η Λαμία (44,31%), η Αταλάντη (43,61%), το Ρέθυμνο (41,9%), η Αλεξάνδρεια και τα Οινόφυτα (40%), η Κάλυμνος, τα Νέα Μουδανιά, το Κιάτο και η

Ρόδος (39%)». **Ελλάς Ελλήνων Χριστιανών Αναπήρων!**

Γιατί συνεχίζεται αυτή η βιομηχανία; Η απάντηση είναι εξαιρετικά απλή: γιατί κανένας δεν τιμωρείται παραδειγματικά. Αν κάποιος αποκαλυφθεί ότι δεν έκανε καλά τη δουλειά του, το πολύ να του γίνει (αν του γίνει) κάποια επίπληξη! Αν δεν απαιτώμαι, ο γιατρός που μοίραζε πλαστά πιστοποιητικά τυφλότητας εξακολουθεί να ασκεί το λειτούργημα του γιατρού. Οποιος μπορεί μοιράζει πιστοποιητικά, πιθανότατα με το αζημίωτο και αν αποκαλυφθεί, «ούτε γάτα ούτε ζημιά». Υπάρχει μεγαλύτερο κίνητρο στην παρανομία; Όλες οι διαδικασίες στο ελληνικό Δημόσιο διαμορφώθηκαν κατά τέτοιον τρόπο ώστε να μην μπορεί να τιμωρηθεί κανένας, ακόμα και εξωτερικοί συνεργάτες. Οι ελάχιστοι που κατάφεραν να τιμωρηθούν πρέπει να είναι εξαιρετικά περιορισμένης αντιληψης, ώστε να ξεπεράσουν τα απίστευτα χαλα-

ρά όρια. Για τον λόγο αυτό ισχυρίζομαι ότι όλες οι διαδικασίες πιστοποίησης που γίνονται από δημόσιους λειτουργούς είναι πάντοτε ευάλωτες σε κατάχρηση. **Στο σημείο αυτό θέλω να κάνω μια παρένθεση** για να δούμε τι μπορεί να πάθει μια ιδιωτική εταιρεία, αν πιστοποιήσει κάτι που δεν είναι σωστό. Μία από τις μεγαλύτερες ελεγκτικές εταιρείες στον κόσμο ήταν η **Arthur Andersen**, η οποία ιδρύθηκε το 1913. Το 2001 είχε ετήσιο τζίρο 9,3 δισ. δολάρια και 85.000 υπαλλήλους σε όλο τον κόσμο. Ο ιδρυτής της, **Arthur E. Andersen**, ήταν επικεφαλής της εταιρείας μέχρι τον θάνατό του το 1947 και ισχυριζόταν ότι «*δεν υπάρχουν αρκετά λεφτά στο Σικάγο για να τον δολοφονήσει να υπογράψει έναν ανακριβή ισολογισμό*». Ε, λοιπόν, η εταιρεία αυτή έκλεισε το 2002 σε μια νύκτα, όταν αποκαλύφθηκε ότι υπέγραψε έναν ανακριβή ισολογισμό της **Enron!** Αυτή είναι

η τιμωρία του ιδιωτικού τομέα. Όταν κάνεις ένα θανάσιμο λάθος, πεθαίνεις. Αντίθετα, στο Δημόσιο όσα λάθη και να γίνουν, δεν κλείνει καμία υπηρεσία και δεν τιμωρείται κανένας. Ξέρετε πιο είναι το εντυπωσιακό στην ιστορία της πτώσης της **Arthur Andersen**; Στις 31 Μαΐου 2005 το Ανώτατο Δικαστήριο των ΗΠΑ ακύρωσε την καταδίκη της ΑΑ για παρεμπόδιση της δικαιοσύνης! Η εταιρεία όμως είχε ήδη κλείσει και η φήμη της είχε ολοκληρωτικά καταστραφεί. Για την ιστορία, την πτώχευση της **Enron** την πλήρωσαν με δεκάδες δισεκατομύρια δολάρια πρόστιμα οι εμπλεκόμενες τράπεζες, αλλά και ο διευθύνων σύμβουλος της, ο οποίος είναι ακόμα στη φυλακή. Εκεί δεν υπάρχει ο νόμος Παρασκευόπουλου για να βγει έξω.

Γιατί, λοιπόν, να μην ανατεθεί η πιστοποίηση της αναπηρίας σε ιδιωτικές εξειδικευμένες εταιρείες, οι οποίες θα διαθέτουν όλες τις ασφαλιστικές δικλίδες, ώστε να μην πιστοποιούνται σαν ανάπηροι απόλυτα υγιείς άνθρωποι; Μόνο έτσι θα σταματήσει η βιομηχανία των πλαστών ή έστω χαριστικών πιστοποιητικών. Στο κάτω κάτω από ιδιωτικές εταιρείες γίνονται οι πιστοποιήσεις για όλες τις κατηγορίες των ISO. Από ιδιωτικές εταιρείες πιστοποιούνται οι ισολογισμοί εισπλημένων και μη εταιρειών, οι οποίοι (ισολογισμοί) επηρεάζουν δισεκατομύρια. Αν μάλιστα κάποιος δεν κάνει σωστά τη δουλειά του, είδαμε ότι οι συνέπειες είναι καταστροφικές.

Η πιστοποίηση μπορεί να συνοδεύεται από σημαντικές οικονομικές ρήτρες, ώστε αν δίνονται πιστοποιήσεις σε ακατάλληλα πρόσωπα, το Δημόσιο να επωφελείται οικονομικά. Τώρα που τα πλαστά πιστοποιητικά εκδίδονται από το ΚΕΠΑ, βάσει των γνωματεύσεων των γιατρών, τι αποζημίωση παίρνει το Δημόσιο; Καμία.

Σας αφήνω με ένα μεγάλο ερώτημα: Αφού η μεγάλη πλειονότητα του ελληνικού Λαού διαπίστωνει ότι γενικά οι δημόσιες υπηρεσίες είναι γραφειοκρατικές, ανίκανες και σε πολλές περιπτώσεις διεφθαρμένες, γιατί συνεχίζουμε να εμπιστευόμαστε και να επαυζάνουμε τις υπηρεσίες που μας παρέχει το Δημόσιο;

Μήπως μας βολεύει όλους η διαφθορά;

Ο κ. Ανδρέας Γ. Δρυμιώτης είναι σύμβουλος επιχειρήσεων.

Η ελληνική κεφαλαιαγορά με το βλέμμα στο μέλλον

Της **ΝΑΤΑΣΑΣ ΣΤΑΜΟΥ**

Κάθε συζήτηση για την ευρωπαϊκή κεφαλαιαγορά αναπόφευκτα πλέον αναφέρεται στις εμβληματικές εκδόσεις Ντράγκι, Λέτα και Νουαγέ, που αφορούν το ομολογουμένως φιλόδοξο έργο της ενοποίησης των κεφαλαιαγορών της Ε.Ε.

Η έκθεση του Μάριο Ντράγκι για το μέλλον της ένωσης κεφαλαιαγορών και την ευρωπαϊκή ανταγωνιστικότητα προτείνει εκτεταμένες αλλαγές για την ανάπτυξη και ενοποίηση των ευρωπαϊκών κεφαλαιαγορών.

Υπογραμμίζει την ανάγκη να διευκολυνθεί η χρηματοδότηση μέσω κεφαλαιαγορών, καθώς η Ευρώπη εξαρτάται υπερβολικά από τις τράπεζες σε σύγκριση με άλλες μεγάλες οικονομίες και δυσχεραίνει τη χρηματοδότηση καινοτόμων και ταχέως αναπτυσσόμενων επιχειρήσεων. Επισημαίνει, δε, την ανάγκη για μεγαλύτερη ενεργοποίηση του ευρωπαϊκού προϋπολογισμού σε έργα στρατηγικής σημασίας, ώστε να επιτευχθεί οικονομική κλίμακα σε μέγεθος ικανό να επιτρέπει στην Ευρωπαϊκή Ένωση να ανταγωνιστεί τις διεθνείς αγορές, ιδίως της Αμερικής και της Κίνας.

Η έκθεση του Ενρίκο Λέτα

προτείνει στρατηγικές για την ενίσχυση της ευρωπαϊκής κεφαλαιαγοράς, υπογραμμίζοντας τη σημασία της ως εργαλείο για τη χρηματοδότηση καινοτομίας και ανάπτυξης.

Κεντρική πρόταση αποτελεί η καθιέρωση μιας Ένωσης Αποταμίευσης και Επενδύσεων, η οποία θα διευκολύνει τη συγκεντρωση κεφαλαίων και την κινητοποίηση επενδύσεων σε ολόκληρη την Ε.Ε. Η πρωτοβουλία αυτή αποσκοπεί στο να επιτρέψει την καλύτερη διοίκηση αποταμιεύσεων προς τις ευρωπαϊκές επιχειρήσεις, μειώνοντας την εξάρτηση της Ευρώπης από εξωτερικούς επενδυτικούς πόρους.

Η έκθεση εντοπίζει τη μη αξιοποίηση των ιδιωτικών αποταμιεύσεων για την κάλυψη στρατηγικών αναγκών της Ε.Ε., καθώς και την εκροή σημαντικών κεφαλαίων προς τις ΗΠΑ. Οι προτάσεις Λέτα επικεντρώνονται στη διοίκηση της αποταμίευσης προς την πραγματική οικονομία μέσω τυποποιημένων συνταξιοδοτικών και επενδυτικών προϊόντων, κοινών σε όλη την Ε.Ε. Παράλληλα, προτείνεται νέα δομή διακυβέρνησης του δημοσίου τομέα, μείωση του ρυθμι-

στικού βάρους, ενιαία εφαρμογή της ενωσιακής νομοθεσίας, παροχή κινήτρων.

Η έκθεση της ομάδας υπό τον Κριστιάν Νουαγέ προτείνει τη δημιουργία μιας πανευρωπαϊκής πλατφόρμας τιτλοποίησης μέσω και δημοσίων εγγυήσεων, με στόχο την αύξηση των επενδυτικών ροών, ειδικά προς τις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις.

Το στίγμα της επερχόμενης

Με τις εκθέσεις Ντράγκι, Λέτα και Νουαγέ γίνεται ένα βήμα μπροστά στο φιλόδοξο έργο της ενοποίησης των κεφαλαιαγορών της Ε.Ε.

πολιτικής δίνεται, κυρίως, με την αντικατάσταση του όρου Ένωση Κεφαλαιαγορών σε Ένωση Αποταμίευσης και Επενδύσεων.

Οι τρεις εκθέσεις προτείνουν ένα σχέδιο δράσης σε πέντε κρίσιμους άξονες –ενοποιημένη εποπτεία, υποδομές, τιτλοποιήσεις, συνταξιοδοτικά και αποταμιευτικά προϊόντα, εναρμόνιση

του εταιρικού και πτωχευτικού δικαίου– με στόχο τη δημιουργία ενιαίας και δυναμικής κεφαλαιαγοράς, που θα προσελκύσει επενδυτές, θα ενισχύσει τη ρευστότητα και θα εδραιώσει την Ευρώπη ως παγκόσμιο οικονομικό πόλο.

Στο ίδιο πνεύμα κινήθηκε στο Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ του Νταβός η πρόεδρος της Κομισιόν Ούρσουλα φον ντερ Λάιεν, η οποία δήλωσε ότι εντός του Φεβρουαρίου θα παρουσιαστεί πενταετές πλάνο για την τόνωση της ανταγωνιστικότητας της Ε.Ε., βασισμένο στην έκθεση Ντράγκι, που θα περιλαμβάνει μεταξύ άλλων και προτάσεις για τη διοίκηση μέρους των αποταμιεύσεων προς επενδύσεις.

Το ρυθμιζόμενο περιβάλλον, η προστασία των επενδυτών, η διαφάνεια, η συνεχής αποτίμηση, ο ενάρετος οικονομικός κύκλος μέσω της εταιρικής διακυβέρνησης, η δέσμευση έναντι των μελλοντικών γενεών μέσω των αρχών βιωσιμότητας, είναι μερικοί από τους παράγοντες που θέτουν τα θεμέλια της εμπιστοσύνης στην κεφαλαιαγορά και αναδεικνύουν τη σημασία της στο οικονομικό και κοινωνικό γίγνεσθαι.

Η εθνική στρατηγική για την κεφαλαιαγορά βασίζεται σε έξι πυλώνες (ενίσχυση ρυθμιστικού πλαισίου, προώθηση fintech και ESG, ψηφιοποίηση, ενίσχυση του buy side, χρηματοοικονομική παιδεία, παροχή φορολογικών κινήτρων, κινήτρων εισαγωγής στο χρηματιστήριο). Το σχέδιο νόμου που παρουσιάστηκε πρόσφατα από το υπουργείο Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών περιλαμβάνει διατάξεις υλοποίησης εντός αυτών των πυλώνων.

Αντιστοίχως, το στρατηγικό πλάνο της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς (2022-2027) βασίζεται σε πέντε άξονες –προστασία επενδυτών, βιώσιμη χρηματοδότηση, ψηφιακός μετασχηματισμός και καινοτομία, διαμόρφωση του θεσμικού πλαισίου και απλοποίηση των απαιτήσεων και διαδικασιών, συνεργασία με ευρωπαϊκούς θεσμούς– και στοχεύει σ’ ένα βιώσιμο επενδυτικό πλαίσιο, που προσαρμόζεται στις διεθνείς τάσεις. Όλες οι παραπάνω πολιτικές τέμνονται:

– Στην ενίσχυση της αποταμίευσης και της παροχής κινήτρων, ιδίως για πράσινες και καινοτόμες επενδύσεις.
– Στη χρήση της ΑΙ.

– Στην εύκολη και φθηνή πρόσβαση σε χρηματοοικονομικά προϊόντα.

– Στην ανάπτυξη επενδυτικής κουλτούρας.

– Στην ανάγκη εγκατάλειψης της γραφειοκρατικής εποπτικής προσέγγισης και επέκτασης της εποπτικής κουλτούρας με βάση τον κίνδυνο (risk based approach).

– Στη μείωση του ρυθμιστικού βάρους, απλοποίηση και ψηφιοποίηση των διαδικασιών.

– Στη διασφάλιση της προστασίας των αγορών και των επενδυτών.

– Στην ενίσχυση της λειτουργίας της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς.

Κοινοί στόχοι είναι η ενθάρρυνση της αποταμίευσης και των επενδύσεων, η χρήση της τεχνολογίας, η χρηματοδότηση των επιχειρήσεων, η αύξηση της ανταγωνιστικότητας.

Οι στόχοι αυτοί διατρέχουν όλους τους πυλώνες της ελληνικής οικονομίας. Η ελληνική κεφαλαιαγορά μπορεί, πρέπει να συμβάλει και θα συμβάλει στην επίτευξή τους.

Η κ. Νατάσα Στάμου είναι αντιπρόεδρος Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς, πρόεδρος Συνεργητικού Κεφαλαίου.

550

διαφορετικά κρυπτονομίσματα εμφανίζουν κεφαλαιοποίηση άνω των 100 εκατ. δολ. έκαστο

\$3,79 δισ.

η κεφαλαιοποίηση της αγοράς κρυπτονομισμάτων (στοιχεία 24/1)

178,7%

η αύξηση της κεφαλαιοποίησης από τις 5 Νοεμβρίου

55%

της αξίας της αγοράς αντιστοιχεί στο bitcoin

10%

της αξίας της αγοράς αντιστοιχεί στο ethereum

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Της **ΗΛΙΑΝΑΣ ΜΑΓΡΑ**

Στις αρχές της προηγούμενης χρονιάς, ένα bitcoin, μακράν το πιο δημοφιλές κρυπτονόμισμα, άξιζε λίγο λιγότερο από 44.000 δολάρια. Τη νύχτα της 5ης Νοεμβρίου, όταν φάνηκε πως επόμενος πρόεδρος των ΗΠΑ θα ήταν και πάλι ο Ντόναλντ Τραμπ, ο οποίος κατά τη διάρκεια της προεκλογικής του εκστρατείας υποσχέθηκε ευνοϊκές μεταρρυθμίσεις στην αγορά των κρυπτονομισμάτων, η αξία του bitcoin ξεπέρασε τις 75.000 δολάρια. Την προηγούμενη Δευτέρα, εν αναμονή της ορκωμοσίας του, το bitcoin έσπασε κάθε προηγούμενο ρεκόρ – η αξία του ξεπέρασε τις 109.000 δολάρια.

Λίγες ημέρες νωρίτερα, τόσο ο Τραμπ όσο και η σύζυγός του Μελάνια κυκλοφόρησαν τα δικά τους ψηφιακά νομίσματα, τα λεγόμενα meme coins, των οποίων όμως η αξία έπεσε προς το τέλος της εβδομάδας. Παρότι για πολλούς γνώστες της συγκεκριμένης αγοράς η κίνηση πυροδότησε οργή και ανησυχία, άλλες πράξεις

Πολλοί βλέπουν τα κρύπτο ως τζόγο – Πολύς κόσμος λέει «παίζω κρυπτονομίσματα», σαν να λένε «παίζω στοιχήμα».

του 47ου Αμερικανού προέδρου τους έδωσαν λόγο να πανηγυρίζουν την επάνοδό του.

Προεκλογικά, ο Τραμπ είχε υποσχεθεί ότι θα καθαιρέσει τον πρόεδρο της επιτροπής της κεφαλαιαγοράς των ΗΠΑ, Γκάρνι Γκένσλερ, πράγμα που επιθυμούσε διακαώς η διεθνής κοινότητα των κρυπτονομισμάτων λόγω της επιθετικής στάσης του απέναντι στην αγορά. Την Πέμπτη, ο νέος πρόεδρος διέταξε τη σύσταση ομάδας υπεύθυνων για τη δημιουργία νέου κανονιστικού πλαισίου για τα ψηφιακά περιουσιακά στοιχεία, αλλά και για τη διερεύνηση της δημιουργίας εθνικού αποθέματος ψηφιακών περιουσιακών στοιχείων.

Το «Trump bump», η ανοδική ώθηση που η εκλογή του Αμερικανού προέδρου έδωσε στην αγορά των κρυπτονομισμάτων, συνέπεσε και βοήθησε το bull run, τη συνεχή, δηλαδή, ανοδική τάση σε αξία των ψηφιακών νομισμάτων. Όσο τα κρύπτο έχουν την τιμητική τους παγκοσμίως, τι συμβαίνει στην Ελλάδα;

Ο 40χρονος Γιάννης Παπαδόπουλος ασχολείται με τα κρυπτονομίσματα από το 2012, όταν ελάχιστοι στη χώρα ήξεραν για τα συγκεκριμένα ψηφιακά μέσα ανταλλαγής. Με τα χρόνια είδε αυτό να αλλάζει. Δημιουργήθηκαν πλατφόρμες της ελληνικής κρυπτο-κοινότητας σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης όπως Facebook και Telegram, όλο και περισσότεροι Έλληνες άρχισαν να επενδύουν σε κρυπτονομίσματα. «Τελευταία όμως επικρατεί φρενίτιδα», σημειώνει. «Είναι σίγουρο ότι χιλιάδες άτομα στην Ελλάδα έχουν κρυπτονομίσματα, αλλά νομίζω ότι

είναι περισσότεροι είναι χαμένοι – υπάρχει πολύς κόσμος που παραμένει αναλφάβητος όσον αφορά την τεχνολογία και την οικονομία, πολλές φορές παίρνουν μεγάλο ρίσκο για να βγάλουν πολλά, επειδή άκουσαν πως άλλοι έβγαλαν λεφτά από τα κρυπτονομίσματα», συμπληρώνει.

Τους Έλληνες που ασχολούνται με τα κρυπτονομίσματα, ο 43χρονος Δημήτρης Δημητριάδης, συγγραφέας του βιβλίου «2049, οδγίες χρήσης για το μέλλον της ανθρωπότητας» και ερευνητής στην Ειδική Γραμματεία Μακροπρόθεσμου Σχεδιασμού στην Προεδρία της Ελληνικής Κυβέρνησης, τους ξεχωρίζει ανάλογα με το τι ρήμα χρησιμοποιούν. «Πολύς κόσμος λέει “παίζω κρυπτονομίσματα”, σαν να λένε “παίζω στοιχήμα”, πολλοί βλέπουν τα κρύπτο ως τζόγο», εξηγεί στην «Κ».

Και οι δύο τονίζουν ότι, πέρα από λάθος κινήσεις λόγω άγνοιας, πολλοί γίνονται θύματα απάτης. «Τα κρύπτο αυτά τη στιγμή είναι σαν την Αγρία Δύση, ασχολούμαι με την κυβερνοασφάλεια και υπάρχουν πάρα πολλά άτομα που έχουν εξαπατηθεί», τονίζει ο κ. Παπαδόπουλος. «Έχω ακούσει για απάτες 60.000 και 600.000 ευρώ, άνθρωποι που έχασαν χρήματα επειδή τους είπαν “θα επενδύσεις εδώ κι εκεί”», συμπληρώνει ο κ. Δημητριάδης.

Ο ίδιος, ο οποίος ασχολείται με την αγορά από το 2013 και διδάσκει ανάλυση δεδομένων και

τεχνητή νοημοσύνη, βλέπει τα κρυπτονομίσματα ως «μακροπρόθεσμη αποθήκευση αξίας». Δεν έχει νόημα να αποταμιεύει τις οικονομίες του σε ευρώ –«το ευρώ κάνει την αξία του», σημειώνει– ούτε σε χρυσό σε μια τεχνολογική εποχή. «Ο,τι αποταμιεύω κάθε μήνα, από τον μισθό μου ή από επενδύσεις, είναι σε μορφή bitcoin», λέει.

Αντίστοιχα τα αντιμετωπίζει και ο 26χρονος Νίκος Κουράς. Έχει δύο Airbnb, σκοπεύει να ανοίξει εταιρεία διαχείρισης ακινήτων. Αλλά οι απολαβές του από αυτά δεν συγκρίνονται με το κέρδος που του αποφέρουν τα κρυπτονομίσματα. «Στην παρούσα φάση, κοιτάω να μαζέψω περισσότερα περιουσιακά στοιχεία», επισημαίνει, «τα περιουσιακά μου στοιχεία από τα κρυπτονομίσματα δεν πρόκειται να τα αγγίξω για μερικές δεκαετίες».

Παρότι ο Τραμπ, ο οποίος κατά την προηγούμενη διακυβέρνησή του ήταν εναντίον των κρύπτο, τώρα είναι ο πρώτος πλανητάρχης που στηρίζει την αγορά, κανένας από τους τρεις τους δεν τον υποστηρίζει. Ο κ. Παπαδόπουλος θεωρεί ότι οι λόγοι πίσω από τη στήριξη του 47ου προέδρου ήταν φιλικός απέναντι στα κρύπτο αλλά το ότι έβγαλε δικό του meme coin δεν κάνει καθόλου καλό στην αγορά, ειδικά για τους μη εκπαι-

δευμένους χρήστες, ενισχύει την πεποίθηση πως θα γίνουν πλούσιοι σε μία νύχτα», αναφέρει ο κ. Δημητριάδης. Άλλα μέλη της ελληνικής κοινότητας των κρυπτονομισμάτων, όμως, τα κέρδισε με τη στάση του. «Πιστεύω ότι η κοινότητα είναι υπέρ του Τραμπ, το βλέπω κι από εμένα», λέει στην «Κ» ο 37χρονος Φάνης Ινγλός, ο οποίος αγόρασε για πρώτη φορά bitcoin το 2019, ενώ μέσα στην καραντίνα έγινε πιο ενεργός στις πλατφόρμες της ελληνικής κοινότητας. «Ήμουν υπέρ του Τζο Μπάιντεν και της Κάμαλα Χάρις, όμως πλέον είμαι υπέρ του Τραμπ, πιστεύω ότι θα βοηθήσει την κρυπτοκοινότητα», συμπληρώνει.

«Αν ήμουν Αμερικανός θα ψήφιζα τον Τραμπ, για εμάς στην κοινότητα δεν υπήρχε καμία αμφιβολία ότι θα εκλεγόταν, ήταν σαν να κατεβαίνει μόνος του», δηλώνει στην «Κ» ο 44χρονος Βασίλης Δήμιτσας, ο οποίος, πέραν της προσωπικής του ενασχόλησης, είναι marketing manager για πρότζεκτ ανταλλακτηρίων κρυπτονομισμάτων και ζει μεταξύ Ελλάδας, Λονδίνου και Μεξικού. Παρότι πολλά άτομα έχουν αρχίσει να ασχολούνται με τα κρυπτονομίσματα στην Ελλάδα, δεν θεωρεί ότι η κοινότητα της χώρας είναι μεγάλη. «Δεν είναι υπολογίσιμα νούμερα από θέμα όγκου συναλλαγών, είναι πολλοί μικροεπενδυτές», τονίζει.

Μεγαλώνει όμως σταθερά, αναφέρει στην «Κ» ο 42χρονος Γιώργος Τζέγκας, ο οποίος από το

2018 διαθέτει σχετικό κανάλι στο YouTube. «Η ελληνική κοινότητα είναι σαν ακορντεόν –μεγαλώνει όποτε μεγαλώνει η τιμή, και το αντίθετο–, όλοι έρχονται για τα λεφτά, αλλά πάντα μικρό ποσοστό των ανθρώπων μένει γιατί αντιλαμβάνεται τι διακυβεύεται, ότι μπορείς να στείλεις χρήματα χωρίς να μπει ένας τρίτος οργανισμός στη μέση, τράπεζα ή κυβέρνηση», σχολιάζει. «Φεύγει ο μεσάζοντας, αυτό από μόνο του είναι ρηξικέλευθο και ριζοσπαστικό», τονίζει.

Η πρώτη συνάντηση bitcoin στην οποία πήγε ο Δημήτρης Τσαπακίδης ήταν τον Ιούλιο του 2015, όταν στη χώρα ήταν κλειστές οι τράπεζες. Μπήκε στην οργανωτική επιτροπή και σύντομα δημιούργησαν τη σελίδα «Bitcoin στην Ελλάδα» στο Facebook και μηνιαίες συναντήσεις στην Αθήνα και στην Κύπρο. «Στην αρχή μπορεί να έρχονταν γύρω στα 60 άτομα – τώρα έρχονται τουλάχιστον 60 κάθε μήνα», δηλώνει στην «Κ». Στο μεταξύ δημιουργήθηκαν και άλλες πιο εξειδικευμένες κοινότη-

Η ελληνική κοινότητα είναι σαν ακορντεόν: μεγαλώνει όποτε μεγαλώνει η τιμή και το αντίθετο, όλοι έρχονται για τα λεφτά...

τες – κάποιες για το blockchain, άλλες για άλλα κρυπτονομίσματα όπως το ethereum. «Είναι δείγμα ωριμότητας της κοινότητας», σημειώνει. Στις συναντήσεις κατά βάση έρχονται άνδρες, ηλικίας κυρίως 30 με 50 ετών –«αν και είναι σίγουρο ότι ασχολείται και η νεολαία», τονίζει– και έχουν ομιλήτες από την Ελλάδα ή το εξωτερικό.

Παρότι διεθνώς η πλειονότητα της κοινότητας στηρίζει τον Τραμπ, στην Ελλάδα πιστεύει ότι ενώ πολύς κόσμος ελπίζει πως ο πρόεδρος θα αλλάξει την πολιτική των ΗΠΑ για τα κρυπτονομίσματα, «δεν είναι τραμπικοί», αναφέρει. Εκείνος δεν ήθελε να εκλεγεί. Όπως και άλλοι που θεωρούν ότι η τεχνολογία blockchain θα πάει καλά έτσι κι αλλιώς σε βάθος χρόνου, έτσι και ο ίδιος πιστεύει ότι η ευρύτερη υιοθέτηση των κρυπτονομισμάτων και ειδικά του bitcoin δεν στηρίζεται στο αν θα τα υποστηρίξει ο εκάστοτε Αμερικανός πρόεδρος. «Θα πάει καλά γιατί υπάρχει ανάγκη για ένα περιουσιακό στοιχείο χωρίς ρίσκο στο οποίο κάποιος μπορεί να επενδύσει, που δεν τυπώνεται συνέχεια όπως τα αμερικανικά ομόλογα και δεν έχει πολιτικά εξάρτησης», επισημαίνει.

Αρκετός κόσμος στην Ελλάδα χρησιμοποιεί τα κρυπτονομίσματα για να τζογάρει, αναφέρει. Άλλοι για τα καθημερινά τους έξοδα – «στην Ελλάδα, η εφορία δεν αναγνωρίζει τα κέρδη ως εισόδημα, άρα ο κόσμος δεν μπορεί να τα δηλώσει για να αγοράσει σπίτια ή αυτοκίνητα», εξηγεί. Όσον αφορά τον ίδιο; «Είναι μέρος», λέει στην «Κ», «της μελλοντικής μου συνταξιοδότησης».

Μαζικές αποστολές ράβδων χρυσού προς Νέα Υόρκη

Μεταφέρθηκαν 393 μετρικοί τόνοι από τον Νοέμβριο λόγω φόβων για δασμούς

Μια πρωτοφανής αύξηση των αποστολών ράβδων χρυσού από το Λονδίνο στις ΗΠΑ είναι μία από τις παρενέργειες που είχε πριν ακόμη και από την ορκωμοσία του Ντόναλντ Τραμπ ο φόβος των δασμών και ιδιαίτερα το ενδεχόμενο οριζόντιας επιβολής τους σε όσα εμπορεύματα εισάγονται στις ΗΠΑ συμπεριλαμβανομένου του πολύτιμου μετάλλου. Όπως προκύπτει από στοιχεία του Χρηματιστηρίου Εμπορευμάτων της Νέας Υόρκης, του Comex, από τις αμερικανικές εκλογές του Νοεμβρίου οι διαπραγματευτές του μετάλλου έχουν μεταφέρει 393 μετρικούς τόνους χρυσού στα θησαυροφυλάκια του Comex. Έτσι τα αποθέματά του έχουν αυξηθεί κατά σχεδόν 75% και ανέρχονται πλέον σε 926 τόνους, που είναι το υψηλότερο επίπεδο από τον Αύγουστο του 2022.

Σύμφωνα με παράγοντες της αγοράς, ο πραγματικός όγκος του χρυσού που έχει μεταφερθεί στη Νέα Υόρκη ενδέχεται να είναι πολύ μεγαλύτερος από τα στοιχεία του Comex εφόσον έχουν μεταφερθεί και πολλά φορτία σε ιδιωτικά θησαυροφυλάκια της HSBC και της JPMorgan. Σχετικό δημοσίευμα των Financial Times αναφέρει πως η συνεχής διαροή χρυσού έχει οδηγήσει σε ελ-

λείψεις στην αγορά της Αγγλίας και παράγοντες της αγοράς προειδοποιούν ότι όσοι ενδιαφέρονται να αγοράσουν χρυσό από τα θησαυροφυλάκια της Τράπεζας της Αγγλίας θα πρέπει να μπουν σε λίστα αναμονής και να περιμένουν από τέσσερις έως οκτώ εβδομάδες. Μέχρι στιγμής, πά-

Η συνεχής διαρροή χρυσού έχει οδηγήσει σε ελλείψεις στην αγορά της Αγγλίας και όσοι επιθυμούν να αγοράσουν περιμένουν από τέσσερις έως οκτώ εβδομάδες.

ντως, ο νέος πρόεδρος των ΗΠΑ δεν έχει διασαφηνίσει τι ακριβώς θα κάνει με την εμπορική πολιτική του και προπαντός δεν έχει αναφερθεί σε κανέναν συγκεκριμένο δασμό στον χρυσό, αλλά έχει απειλήσει να επιβάλει οριζόντιους δασμούς σε οτιδήποτε εισάγεται στις ΗΠΑ.

Την ίδια στιγμή, στην Ε.Ε. επικρατεί κλίμα συναγερμού καθώς η Κομισιόν προσπαθεί να συσπει-

Σύμφωνα με διαπραγματευτές, ο πραγματικός όγκος του χρυσού που έχει μεταφερθεί στη Νέα Υόρκη ενδέχεται να είναι πολύ μεγαλύτερος από τα στοιχεία του Comex, εφόσον έχουν αποσταλεί πολλά φορτία σε ιδιωτικά θησαυροφυλάκια της HSBC και της JPMorgan.

ρώσει τα κράτη-μέλη της Ε.Ε. σε ενιαίο μέτωπο κατά της πολιτικής του Τραμπ ώστε να μην μπορέσει να εκμεταλλευτεί τις μεταξύ τους διαφορές. Έχει, έτσι, ετοιμάσει πολλαπλές εναλλακτικές λίστες με αμερικανικά προϊόντα στα οποία θα έχει τη δυνατότητα να επιβάλει δασμούς εν είδει αντιποίνων και έχει μελετήσει διάφορες δυνατότητες ανάλογα με το ποια θα είναι η αρχική κρούση από τον Αμερικανό πρόεδρο. Εν ολίγοις, σε αντίθεση με τον πρώτο εμπορικό πόλεμο που κήρυξε ο Τραμπ, τώρα η Ε.Ε. αφιρώνει πολύ περισσότερο χρόνο για να μελετήσει την αντίδρασή της και έχει συντάξει πολύ μεγαλύτερους καταλόγους με αμερικανικά προϊόντα. Σε συνάντηση εκπροσώπων των χωρών-μελών που συγκάλεσε προ ημερών η Κομισιόν, ορισμένοι εκ των παρευρισκομένων παρομοίωσαν την κατάσταση με εκείνη της επο-

χής των διαπραγματεύσεων με τη Βρετανία γύρω από την απόσχισή της. Τότε η Βρετανία είχε αποπειραθεί να αποδυναμώσει τη διαπραγματευτική θέση της Ε.Ε. συνάπτοντας διμερείς συμφωνίες με μεμονωμένα κράτη-μέλη. Σε αντίθεση, όμως, με το τότε, σήμερα η Ε.Ε. βρίσκεται σε θέση αδυναμίας έναντι των ΗΠΑ καθώς η οικονομία της έχει επιβραδυνθεί, ενώ οι δύο μεγαλύτερες και ισχυρότερες χώρες της, η Γερμανία και η Γαλλία, βυθίζονται σε μια πολιτική κρίση και έχουν και οι δύο διολισθήσει σε ύφεση από το τελευταίο τρίμηνο του περασμένου έτους.

Έτσι, στη συνάντηση της περασμένης εβδομάδας ορισμένες χώρες εξέφρασαν φόβους πως ο Τραμπ θα προσπαθήσει να δικαιώσει την Ε.Ε. όπως ακριβώς είχε κάνει η Βρετανία συνάπτοντας διμερείς συμφωνίες ή επιβάλλοντας στοχευμένους δασμούς.

«Στις διαπραγματεύσεις για το Brexit η Ευρώπη είχε το πάνω χέρι», επισημαίνει η Αλίσια Γκαρσία Ερέρο, συνεργάτης της δεξαμενής οικονομικής σκέψης Bruegel, και προσθέτει με ανησυχία ότι «τώρα η Ευρώπη είναι ευάλωτη και σίγουρα θα διασπαστεί». Ως εκ τούτου η Ε.Ε. επιχειρεί να κινηθεί ταχύτατα καθώς επικρατεί η γενική εκτίμηση ότι δεν μπορεί να αποφύγει ένα νέο κύμα δασμών και σε μια περίοδο που η κατάσταση είναι χειρότερη από εκείνη του 2018, όταν ο Τραμπ κήρυξε τον πρώτο εμπορικό πόλεμο κατά των εταιρών της υπερδύναμης. Την περασμένη εβδομάδα μιλώντας από το βήμα του Νταβός, ο Αμερικανός πρόεδρος επανέλαβε τις κατηγορίες που έχει εξαπολύσει κατά της Ε.Ε., τονίζοντας ότι «μας μεταχειρίζεται πολύ, πολύ άδικο, πολύ άσχημα». Και την ίδια στιγμή, η Γηραιά Ηπειρος έχει αναστατωθεί από

την επιμονή του Τραμπ που θέλει να προσαρτήσει τη Γροιλανδία στην επικράτεια των ΗΠΑ επικαλούμενος λόγους ασφάλειας της υπερδύναμης.

Στην Ευρώπη δεν είναι πάντως λίγοι όσοι πιστεύουν ότι ο Τραμπ δεν θα επιβάλει άμεσα δασμούς και συγκεκριμένα όχι πριν από την 1η Απριλίου οπότε θα παρουσιάσει η νέα κυβέρνηση έκθεσή της σχετικά με το πώς μπορεί να αντιμετωπισθεί το αθέμιτο εμπόριο και να προτείνει «τα κατάλληλα μέτρα όπως οι πρόσθετοι δασμοί ή άλλες πολιτικές» για την αντιμετώπιση του προβλήματος. Την ίδια στιγμή, η Κομισιόν σχεδιάζει πρόταση που θα παρουσιάσει στον Τραμπ για τη βελτίωση των διμερών σχέσεων των δύο χωρών, που προβλέπει μεταξύ άλλων αύξηση των εισαγωγών της Ε.Ε. σε αμερικανικό υδρογονάνθρακα φυσικό αέριο, σε φυτοφάρμακα και όπλα.

Στάσιμη η ανάπτυξη στην Ευρωζώνη το τέταρτο τρίμηνο του περασμένου έτους

Πυκνώνουν τα σύννεφα πάνω από την οικονομία της Ευρωζώνης, όπως έδειξαν τα νέα στοιχεία της Eurostat για το τελευταίο τρίμηνο του 2024, αλλά και για ολόκληρο το έτος, απομακρύνοντας τις προσδοκίες για γρήγορη ανάκαμψη.

Η οικονομία της Ευρωζώνης περιήλθε σε στασιμότητα το τελευταίο τρίμηνο του περασμένου έτους, με την οικονομική δυσπραγία της Γερμανίας, που παρουσίασε συρρίκνωση για δεύτερο διαδοχικό έτος πέρυσι, να βαρύνει ολόκληρη την περιοχή.

Η βιομηχανία της Ευρωζώνης βρίσκεται επίσης σε βαριά ύφεση, λόγω του υψηλού ενεργειακού κόστους, την ώρα που οι κυβερνήσεις έχουν περιορίσει να περιθώρια για δαπάνες και τα νοικοκυριά προτιμούν να βάλουν στην άκρη τα χρήματά τους, με αποτέλεσμα να έχει μειωθεί η κατανάλωση.

Στο τελευταίο τρίμηνο του

2024 η Ευρωζώνη δεν παρουσίασε καθόλου ανάπτυξη, αφού το «έτρεξε» με ρυθμό 0,4% στο τρίτο τρίμηνο, ενώ στην Ε.Ε. η ανάπτυξη περιορίστηκε οριακά στο 0,1% από 0,4%. Αναλυτές που συμμετείχαν στην τελευταία δημοσκόπηση του Reuters είχαν προβλέψει αναμικτή ανάπτυξη 0,1%, κάτι το οποίο δεν επαληθεύτηκε. Συγκριτικά με το τέταρτο τρίμηνο του 2023, ο ρυθμός ανάπτυξης της Ευρωζώ-

Αναμικτές οι προοπτικές για το 2025 και 2026 εάν δεν υπάρξουν μέτρα τόνωσης.

νης ήταν 0,9%. Για ολόκληρο το 2024 η Ευρωζώνη αναπτύχθηκε με ρυθμό 0,7%, ενώ η Ε.Ε. κατά 0,8%, με βάση τη προκαταρκτικά στοιχεία της Eurostat.

Το ΑΕΠ τέταρτου τριμήνου στη Γερμανία συρρικνώθηκε περισσότερο του αναμενομένου, κατά 0,2%.

Το ΑΕΠ τέταρτου τριμήνου στη Γερμανία συρρικνώθηκε περισσότερο του αναμενομένου, κατά 0,2%, ενώ στη Γαλλία κατά 0,1%, με τις οικονομίες της Ιτα-

λίας και της Αυστρίας να παραμένουν στάσιμες.

Το αρνητικό αυτό κλίμα είναι ο βασικός λόγος για τον οποίο η ΕΚΤ αναμένεται να συνεχίσει τις

επιτοκιακές μειώσεις στις επόμενες συνεδριάσεις της.

Η απογοητευτική αυτή εικόνα της Ευρωζώνης οφείλεται εν μέρει στην οικονομία της Ιρλανδίας, που συρρικνώθηκε 3,1% το τέταρτο τρίμηνο του 2024. Η μεγάλη παρουσία των πολυεθνικών στο Δουβλίνο, συμπεριλαμβανομένων των κορυφαίων τεχνολογικών και φαρμακευτικών εταιρειών του πλανήτη, προκάλεσε έντονη αστάθεια και επηρέασε τον ρυθμό ανάπτυξης.

Σε μία ακόμη ένδειξη των προκλήσεων στην αγορά εργασίας, το ποσοστό ανεργίας αυξήθηκε στο 6,3% τον Δεκέμβριο από 6,2% του Νοεμβρίου, σύμφωνα με ξεχωριστά στοιχεία της Eurostat.

Όσον αφορά τις προοπτικές για το 2025 και 2026 προδιαγράφονται αναμικτές, εάν δεν υπάρξουν μέτρα τόνωσης και βεβαίως εάν δεν πυροδοτηθεί νέος γύρος πληθωρισμού.

Ενας βασικός λόγος για την εξέλιξη αυτή είναι ότι η αύξηση της παραγωγικότητας στην Ευρωζώνη παραμένει αναμικτή και υπάρχουν διαρθρωτικά προβλήματα, από άκαμπτες και ανελαστικές ρυθμίσεις και πολιτικές διαφωνίες έως κατακερματισμένες αγορές, που θα εμποδίσουν οποιαδήποτε βελτίωση. Ακόμη και αυτή η μέτρια ανάκαμψη δεν συντηρείται από την ανάπτυξη των διυλιστηρίων ναφθας, που είναι αμφίβολη.

Τα στοιχεία ήταν απογοητευτικά για μεγάλο μέρος του περασμένου έτους, καθώς οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής υπερεκτίμησαν την ανθεκτικότητα των καταναλωτών.

Τα νοικοκυριά αυξάνουν τις αποταμιεύσεις που κάθκαν λόγω του ραγδαίου πληθωρισμού, αλλά ανησυχούν όλο και περισσότερο για την απώλεια της απασχόλησης, επομένως οι δαπάνες είναι απίθανο να επιστρέψουν δυναμικά.

Συζητήσεις στην Ε.Ε. για επιστροφή στο ρωσικό αέριο

Ενα μεγάλο θέμα συζήτησης έχει ανοίξει στην Ε.Ε. σχετικά με το εάν θα πρέπει να ξαναρχίσει η ροή ρωσικού φυσικού αερίου μέσω του αγωγού που περνάει από την Ουκρανία, στο πλαίσιο μιας γενικότερης συμφωνίας για τον τερματισμό του πολέμου στην Ουκρανία, όπως αναφέρει δημοσίευμα των FT, επικαλούμενο πηγές.

Οι υποστηρικτές της αγοράς ρωσικού φυσικού αερίου ισχυρίζονται ότι αυτό θα μπορούσε να οδηγήσει σε πτώση τις τιμές ενέργειας στην Ευρώπη και να ενθαρρύνει τη Μόσχα να καθίσει στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων.

Η ιδέα επανέναρξης των ρωσικών ροών φυσικού αερίου προς την Ευρώπη, ωστόσο, ακόμη και σε προκαταρκτικό στάδιο συζήτησης, έχει ήδη προκαλέσει θύελλα αντιδράσεων, ιδίως μεταξύ

των στενότερων συμμάχων της Ουκρανίας στην Ε.Ε. Τρεις αξιωματούχοι της Ε.Ε., που θέλησαν να διατηρήσουν την ανωνυμία τους, σχολίασαν ότι η ιδέα αυτή υποστηρίζεται κυρίως από Γερμανούς και Ούγγρους αξιωμα-

Θύελλα αντιδράσεων, ειδικά μεταξύ των στενότερων Ευρωπαϊών συμμάχων της Ουκρανίας.

τούχους, με υποστήριξη και από άλλες πρωτεύουσες, που ζητούν να βρεθεί τρόπος για μείωση του ενεργειακού κόστους.

Η επανέναρξη των ροών από τη Ρωσία θα ενίσχυε σημαντικά

τα έσοδα της Μόσχας. Πριν από τον πόλεμο, οι ροές από τη Ρωσία μέσω αγωγών εκπροσωπούσαν περίπου το 40% της συνολικής προμήθειας της Ε.Ε., με τη Γερμανία να είναι ο μεγαλύτερος εισαγωγέας ρωσικής ενέργειας. Ο Αμερικανός πρόεδρος Ντόναλντ Τραμπ έχει ζητήσει να τελειώσει σύντομα ο πόλεμος και έχει απειλήσει την Ε.Ε. με δασμούς, εκτός και εάν αγοράσει περισσότερο LNG από τις ΗΠΑ, το οποίο όμως είναι πιο ακριβό από τη ρωσική ενέργεια. Η ιδέα επαναλειτουργίας του αγωγού μέσω Ουκρανίας προκάλεσε τις έντονες αντιδράσεις των Βρυξελλών και διπλωματών από άλλες χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, πολλές εκ των οποίων προσπάθησαν διακαώς τα τελευταία τρία χρόνια να μειώσουν τις εισαγωγές ρωσικής ενέργειας προς την Ε.Ε.

Η αναζωπύρωση των συζητήσεων για τις πωλήσεις φυσικού αερίου από τη Ρωσία έχει αναστατώσει και ορισμένους εξαγωγείς LNG των ΗΠΑ, που προσπαθούν να εξασφαλίσουν μακροπρόθεσμα συμβόλαια με ευρωπαϊκές επιχειρήσεις. Φοβούνται πως η επανέναρξη του αγωγού διαμετακόμισης φυσικού αερίου μέσω Ουκρανίας από τη Ρωσία στην Ευρώπη θα καταστήσει τα προϊόντα τους μη ανταγωνιστικά.

Η Ε.Ε. έχει θέσει ως στόχο να απαλλαγεί από τα ρωσικά καύσιμα έως το 2027. Ο επίτροπος της Ε.Ε. για την Ενέργεια, Νταν Γιόργκενσεν, αναμένεται να παρουσιάσει ένα σχέδιο για την επίτευξη αυτού του στόχου τον Μάρτιο. Η δεινή κατάσταση της βαριάς βιομηχανίας, όμως, έχει αυξήσει την ανάγκη εξοικονόμησης φθηνής ενέργειας.

Η αναζωπύρωση των συζητήσεων για τις πωλήσεις φυσικού αερίου από τη Ρωσία έχει αναστατώσει και εξαγωγείς LNG των ΗΠΑ, που προσπαθούν να εξασφαλίσουν μακροπρόθεσμα συμβόλαια με ευρωπαϊκές επιχειρήσεις.

ΑΝΑΛΥΣΗ

Η ατζέντα Τραμπ
διχάζει τις ελίτ

Των ΠΕΤΕΡ ΤΑΛ ΛΑΡΣΕΝ και ΓΙΟΥΝΑΣ ΓΚΑΛΑΝΙ / REUTERS BREAKINGVIEWS

Με αφορμή την ορκωμοσία του νέου Αμερικανού προέδρου Ντόναλντ Τραμπ το φετινό Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ στο Νταβός υπέβαλε τους σχεδόν 3.000 συμμετέχοντες, δηλαδή τους πρωθυπουργούς και προέδρους χωρών, τα στελέχη επιχειρήσεων, τους επικεφαλής τραπεζών και τους κρατικούς αξιωματούχους, σε ένα είδος οικονομικού τεστ Ρόρσακ. Ο Τραμπ διχάζει. Οι διευθύνοντες σύμβουλοι και τα υψηλόβαθμα στελέχη κορυφαίων τραπεζών πρόθυμα επιδοκίμασαν τις υποσχέσεις του για μείωση φορολογίας και κατάργηση των υπερβολικών κανονισμών. Κάποιοι παρατάχθηκαν να τον συχαρούν, επειδή μάλλον συνειδητοποίησαν ότι έχασαν την ορκωμοσία του, όπου γνητικές προσωπικότητες της υψηλής τεχνολογίας, όπως ο Τιμ Κουκ της Apple και ο Μαρκ Ζούκερμπεργκ της Meta Platforms, στέκονταν μπροστά από τους

Αρκετοί υποστηρίζουν ότι η εφαρμογή της οικονομικής πολιτικής του νέου προέδρου θα ρίξει τα χρηματιστήρια και θα αυξήσει τον πληθωρισμό.

υποψηφίους του υπουργικού συμβουλίου του. Κεκλεισμένων των θυρών, επενδυτές τόνισαν ότι τα σχέδια Τραμπ να ελαττώσει τους φόρους, να επιβάλει δασμούς σε εισαγόμενα στις ΗΠΑ προϊόντα και να απελάσει παράτυπους μετανάστες θα πιέσουν ανοδικά τον πληθωρισμό, θα αυξήσουν τα επιτόκια και θα θέσουν σε δοκιμασία τις υψηλές τιμές των μετοχών.

Ορισμένοι πιστεύουν ότι η απειλή μαζικών πωλήσεων αξιών θα λειτουργήσει ανασχετικά για τον Αμερικανό πρόεδρο. Εξάλλου, «ο βασικός δείκτης απόδοσης της οικονομίας για τον Τραμπ είναι ο δείκτης S&P 500», παρατήρησε υψηλόβαθμο τραπεζικό στέλεχος, ενώ άλλοι εκπρόσωποι χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων επισήμαναν ότι θα μπορούσε να συνάψει συμφωνία με την Κίνα για τη συρρίκνωση του εμπορικού ελλείμματος ως εναλλακτική στην

επιβολή κυρώσεων. Οι Κινέζοι επενδυτές ήταν πιο απογοητευμένοι, υποστηρίζοντας ότι οι πιο σκληροπυρηνικοί σύμβουλοι και αρμόδιοι για την εθνική ασφάλεια πέριξ του Τραμπ θα τον απέτρεπαν από οποιαδήποτε τέτοια διευθέτηση. Κάποιοι από το πεδίο των κρυπτογραφημένων νομισμάτων, που είχαν ταχθεί υπέρ των Ρεπουμπλικανών στις εκλογές του 2024, προσβλέποντας σε ευνοϊκό ρυθμιστικό πλαίσιο, αποκαρδιώθηκαν, διότι ο νέος πρόεδρος των ΗΠΑ λάνσαρε το δικό του ψηφιακό νόμισμα μόλις λίγες ημέρες προ της ορκωμοσίας του. Εν τω μεταξύ, εκπρόσωποι κυβερνήσεων προβληματίστηκαν με το γεγονός ότι ο Τραμπ έσπευσε να δώσει χάρη σε εκατοντάδες φυλακισμένους που συμμετείχαν στην επίθεση στο Καπιτώλιο των ΗΠΑ, διότι αυτό κλονίζει την πίστη των πολιτών στον νόμο και την τάξη. Ο Μοχάμεντ Γιουνούς, ο νομπελίστας πρωθυπουργός του Μπανγκλαντές, μετά τις διαμαρτυρίες, που εκδίωξαν τον προκάτοχό του, είπε στο Reuters Breakingviews ότι η αναταραχή στη χώρα του κατέδειξε τους κινδύνους, που εγκυμονούν όσες πολιτικές επιδιώκουν μονομερώς την αύξηση του ΑΕΠ χωρίς πολλή σκέψη για τις συνέπειες.

Συν τοις άλλοις, στελέχη ομίλων, που έχουν δεσμευτεί για έργα πράσινης ενέργειας, ήλπιζαν ότι οι ΑΠΕ θα μπορούσαν να θέσουν ανάχωμα στην πολιτική Τραμπ υπέρ των ορυκτών καυσίμων και την έκκλησή του για περισσότερο πετρέλαιο. Και, βεβαίως, προειδοποίησαν για πιθανές αγωγές, εάν οι ΗΠΑ αποσύρουν τις προβλεπόμενες από τη νομοθεσία επιδοτήσεις για την πράσινη μετάβαση. Η δε αναγνώριση της οικονομικής ισχύος των ΗΠΑ αποτυπώθηκε στη βαθιά θλίψη που περιβάλλει την Ευρώπη. Ανώτερα εταιρικά στελέχη αντιπαράθεσαν την απορρύθμιση των ΗΠΑ προς τους οικονομικούς, περιβαλλοντικούς και προγραμματικούς κανόνες που πρέπει να ακολουθήσουν οι επιχειρήσεις στην Ε.Ε. Ωστόσο, η Ούρσουλα φον ντερ Λάιεν, η πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, δήλωσε ότι θα διεκδικήσει το επικριτικό, επιτρέποντας στις καινοτόμες εταιρείες να δραστηριοποιούνται και στις 27 χώρες της Ε.Ε., υπαγόμενες σε ενιαίο σύνολο κανόνων.

Αυξάνεται η κινητικότητα για deals
τραπεζών στην Ευρώπη το 2025

Τα περυσινά ρεκόρ κερδών φέρνουν πιο κοντά σενάρια συγχωνεύσεων και εξαγορών

Καθοριστικό για τις ευρωπαϊκές τράπεζες προβλέπεται το 2025, έτος προκλήσεων, ευκαιριών και μεγάλων γεωπολιτικών ανακατατάξεων στη σκιά της εκλογής του Ντόναλντ Τραμπ στην προεδρία των ΗΠΑ, αλλά και των συγχωνεύσεων που δρομολογούνται στη Γηραιά Ηπειρο. Οι τράπεζες της Ε.Ε. αναμένουν απότομη άνοδο των κερδών τους για το τελευταίο τρίμηνο του 2024, χάρη στα ισχυρά περιθώρια δανεισμού και τα αυξημένα έσοδα από την επενδυτική τραπεζική. Θα δυσκολευτούν ωστόσο να συνεχίσουν στην ίδια πορεία κερδοφορίας καθώς η ΕΚΤ αναμένεται να μειώσει κι άλλο τα επιτόκια, ενώ εκτιμάται ότι θα χάσουν έδαφος από τις αμερικανικές τράπεζες, λόγω των προθέσεων του Τραμπ να χαλαρώσει το ρυθμιστικό περιβάλλον τους.

Χάρη στα αυξανόμενα κέρδη και στις μετοχές που διαπραγματεύονται στο υψηλότερο επίπεδο από το 2010, τα τραπεζικά στελέχη βρίσκονται σε αναβρασμό και ορισμένα χρησιμοποιούν τα επιπλέον μετρητά για να υποβάλουν προτάσεις εξαγορών, εγκαινιάζοντας πιθανότατα ένα πολυαναμενόμενο κύμα ενοποιήσεων.

«Πιο σίγουρες για την οικονομική τους κατάσταση και ενισχυμένες από την ανατιμολόγηση της αγοράς, ορισμένες ευρωπαϊκές τράπεζες αποκάλυψαν τις φιλοδοξίες τους», επισημαίνει η S&P. Ο οίκος αξιολόγησης είπε ότι αυτό θα μπορούσε να είναι η διαφοροποίηση των γραμμών προϊόντων τους ή η επέκταση, ενώ η ανόργανη ανάπτυξη και οι ευκαιρίες συνεργασίας επανέρχονται στην ημερήσια διάταξη.

Οι φιλοδοξίες αυτές έγιναν εμφανείς με την UniCredit που επέκτεινε διαδοχικά τη συμμετοχή της στη γερμανική Commerzbank, αλλά και με τις προσφορές εξαγοράς στην Ισπανία και την Ιταλία, όπως η ανακοίνωση-έκπληξη της περασμένης εβδομάδας από τη Monte dei Paschi για την εξαγορά της ανταγωνίστριας Mediobanca SpA.

Οι ειδικοί στις συγχωνεύσεις και τις εξαγορές τραπεζών προετοιμάζονται επίσης για αυξημένη δραστηριότητα εταιρικών συναλλαγών καθώς η οικονομία των ΗΠΑ αναπτύσσεται. Παράλληλα ωστόσο

Η Ιταλική Monte dei Paschi ανακοίνωσε την περασμένη εβδομάδα την εξαγορά της ανταγωνίστριας Mediobanca SpA.

Θα δυσκολευτούν να συνεχίσουν στην ίδια πορεία κερδοφορίας με το 2024, καθώς αναμένεται νέα μείωση επιτοκίων, ενώ εκτιμάται ότι θα χάσουν έδαφος από τις αμερικανικές τράπεζες.

ανησυχούν ότι η νέα κυβέρνηση του Ντόναλντ Τραμπ θα μειώσει τη γραφειοκρατία για τις τράπεζές της, οδηγώντας δυνητικά σε μειονεκτική θέση τα ευρωπαϊκά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα που αντιμετωπίζουν οικονομική αδυναμία στο εσωτερικό.

Ο Κρίστιαν Εντελμαν, διευθύνων σύμβουλος στην Oliver Wyman για την Ευρώπη, δήλωσε στο Reuters ότι αναμένει «σταθερά αποτελέσματα» από τις ευρωπαϊκές τράπεζες, με τις

εξαγορές και τα μερίσματα να παραμένουν σε υψηλά επίπεδα το 2025. «Το χάσμα ωστόσο με τις αμερικανικές τράπεζες είναι πιθανό να αυξηθεί, καθώς οι ευρωπαϊκές τράπεζες είναι λιγότερο εκτεθειμένες προς την επενδυτική τραπεζική που θα ωφεληθεί από τις συγχωνεύσεις και εξαγορές και την απορρύθμιση καθώς και τις επιχειρήσεις που θα επωφεληθούν από την υψηλότερη αστάθεια», επισήμανε.

Οι αμερικανικές τράπεζες ανέφεραν αυτόν τον μήνα αύξηση των εσόδων από την επενδυτική τραπεζική, αυξάνοντας τις προσδοκίες για τις ευρωπαϊκές τράπεζες με μεγάλα τμήματα συναλλαγών.

Οι τελευταίες πάντως πρέπει να αντιμετωπίσουν την πιθανότητα η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και η Τράπεζα της Αγγλίας να μειώσουν τα επιτόκια γρηγορότερα από την Ομοσπονδιακή Τράπεζα των ΗΠΑ.

Τα κέρδη της περασμένης εβδομάδας από την ισπανική Bankinter έδειξαν ότι τα χαμηλότερα επιτόκια επηρέασαν τα έσοδα από δανεισμό,

αν και αντισταθμίστηκαν από την αύξηση των προμηθειών. Η υπέρβαση των ετήσιων στόχων φέτος θα είναι δύσκολη. Η JPMorgan ανέφερε ότι οι στόχοι κερδοφορίας των γαλλικών τραπεζών το 2024 «είναι πολύ προστιτοί, αλλά ο πάχους αυξάνεται για το 2025». Ο στόχος καθαρού κέρδους της BNP Paribas στα 12,8 δισ. ευρώ «φαίνεται ιδιαίτερα δύσκολος λόγω της γενικότερης ασθενέστερης τάσης», ανέφερε η JPMorgan. Η Deutsche Bank αναμένεται να παρουσιάσει καθαρά κέρδη τέταρτο τρίμηνο της τάξης των 380 εκατ. ευρώ, από 1,26 δισ. ευρώ ένα χρόνο νωρίτερα, βάσει συναινετικής πρόβλεψης. Η γερμανική τράπεζα είπε ότι πλάττεται από τις ρυθμιστικές διατάξεις, τις δαπάνες αναδιάρθρωσης και άλλα έκτακτα μέτρα.

Οι αναλυτές αναμένουν ότι η BBVA θα παρουσιάσει υψηλότερα έσοδα από δανεισμό το τέταρτο τρίμηνο στην Τουρκία και τη Νότια Αμερική, αντισταθμίζοντας την επιβράδυνση στην Ισπανία και το Μεξικό.

REUTERS

Η HSBC κλείνει μονάδες επενδυτικής τραπεζικής

Η HSBC θα καταργήσει ορισμένες από τις δραστηριότητες επενδυτικής τραπεζικής της στην Ευρώπη, στο Ηνωμένο Βασίλειο και στην Αμερική, στο πλαίσιο της αποφασιστικότητας που δείχνει ο διευθύνων σύμβουλος Τζορτζ Ελεντέρι να προχωρήσει στην αναδιάρθρωση της τράπεζας. Η μεγαλύτερη τράπεζα της Ευρώπης δεν θα παρέχει πλέον υπηρεσίες αναδοχής μετοχών και συμβουλευτικής, σύμφωνα με υπόμνημα που είδε το Bloomberg News.

«Θα εστιάσουμε περισσότερο σε συγχωνεύσεις - εξαγορές και κεφαλαιαγορές στην Ασία και στη Μέση Ανατολή, και θα επιδιώξουμε να τερματίσουμε αυτές τις δραστηριότητες στην Ευρώπη, στο Ηνωμένο Βασίλειο και στην Αμερική», αναφέρει η εταιρεία στο υπόμνημα, ενώ επισημαίνει ότι θα ολοκληρώσει όλα τα τρέχοντα deals και τις εντολές που έχει λάβει.

Από τότε που ανέλαβε το τιμόνι της τράπεζας, τον Σεπτέμβριο, ο Ελεντέρι ξεκίνησε μια προσπάθεια σαρωτικής ανανέωσης της HSBC, υποστηρίζοντας

ότι μια νέα δομή θα την καταστήσει πιο ανταγωνιστική. Έχει ήδη ανακοινώσει τη συγχώνευση της εμπορικής και της επενδυτικής τραπεζικής εκτός του Χονγκ Κονγκ και του Ηνωμένου Βασιλείου, και έχει καταργήσει τα στρώματα της ανώτερης δι-

Δεν θα παρέχει πλέον υπηρεσίες αναδοχής μετοχών και συμβουλευτικής σε Ευρώπη, ΗΠΑ και Βρετανία.

οίκησης. Με την τελευταία του κίνηση, ο Ελεντέρι βάζει «τσεκούρι» σε ένα τμήμα της επιχείρησής του που βρίσκεται εδώ και καιρό στο μικροσκόπιο των επενδυτών, λόγω της προσπάθειάς του να κερδίσει μερίδιο αγοράς με την πάροδο των ετών.

Ενώ η HSBC είναι μία από τις μεγαλύτερες τράπεζες στη Δύση, δεν διαθέτει την απαιτούμενη κλίμακα στη Νέα Υόρκη, στο

Τα στελέχη της HSBC ελπίζουν ότι η αναδιάρθρωση της τράπεζας θα τους βοηθήσει να εξοικονομήσουν τουλάχιστον 3 δισ. δολάρια σε έξοδα.

Λονδίνο ή στην ηπειρωτική Ευρώπη για να ανταγωνιστεί τους γίγαντες της Wall Street, και η κίνηση αυτή έχει στόχο να επικεντρωθεί σε τομείς όπου μπορεί να γίνει ανταγωνιστική, σύμφωνα με πηγή που επικαλείται το Bloomberg.

«Προχωρώντας προς τα εμπρός θα εστιάσουμε σε τομείς όπου μπορούμε να εξυπηρετήσουμε καλύτερα τους εται-

ρικούς και θεσμικούς πελάτες μας», δήλωσε ο Μάικλ Ρόμπερτς, επικεφαλής του τμήματος εταιρικής και θεσμικής τραπεζικής. «Θα προχωρήσουμε σε ένα πιο ανταγωνιστικό, κλιμακούμενο, χρηματοδοτικό μοντέλο στην επενδυτική τραπεζική, αξιοποιώντας την τεχνογνωσία μας σε δραστηριότητες όπως οι αγορές κεφαλαίων χρέους, η στρατηγική χρηματοδότηση μετοχών και η χρηματοδότηση με μόχλευση και εξαγορές», πρόσθεσε.

Οι τελικοί αριθμοί για τις απώλειες θέσεων εργασίας δεν έχουν αποφασιστεί ακόμη και ορισμένοι υπάλληλοι θα μεταφερθούν στην Ασία και στη Μέση Ανατολή, όπου η τράπεζα θα ενισχύσει τη θέση της, δήλωσε η ίδια πηγή. Τα στελέχη ελπίζουν ότι η αναδιάρθρωση θα τους βοηθήσει να εξοικονομήσουν τουλάχιστον 3 δισ. δολάρια σε έξοδα, σύμφωνα με το Bloomberg News.

Αυτό θα αντιστοιχούσε σε περικοπή περίπου 10% του λογάρισμou εξόδων της τράπεζας, ο οποίος εκτιμάται πως θα ανέλθει σε περίπου 32,6 δισ. δολάρια για το έτος.

ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΤΕΛΩΝΕΙΟ ΛΕΜΕΣΟΥ

ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΠΛΕΙΣΤΗΡΙΑΣΜΟΣ

Την Πέμπτη 13/02/2025 στις 9.00 π.μ. θα διεξαχθεί στην Αποθήκη Δημοσίου του Τελωνείου Λεμεσού Δημοσίος Πλειστηριασμός.

Όλα τα εμπορεύματα που θα πωληθούν περιλαμβάνονται στην γνωστοποίηση της Διευθύντριας του Τμήματος Τελωνείων που δημοσιεύθηκε στην Επίσημη Εφημερίδα της Δημοκρατίας Αρ.5542 ημερομηνίας 24 Ιανουαρίου 2025. Οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να βρουν την εν λόγω γνωστοποίηση και στην ιστοσελίδα του τμήματος Τελωνείων www.mof.gov.cy/ce.

Οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να επιθεωρήσουν τα εμπορεύματα στην Αποθήκη του Τελωνείου Λεμεσού που βρίσκεται στο Λιμάνι Λεμεσού αποθήκη αρ.2 καθώς και στις Αποθήκες Προσωρινής Εναπόθεσης στις 10, 11 και 12 Φεβρουαρίου 2025 μεταξύ των ωρών 9.00 π.μ. - 1.00 μ.μ.

Για περισσότερες πληροφορίες οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να απευθύνονται στους αρμόδιους λειτουργούς του τμήματος (τηλ. 25802438, 25802522, 25802486).

Αύξηση ενοικίων έως και 49% στην εξαετία 2019-2024

Οι ενοικιαστές πληθαίνουν, η προσφορά
μειώνεται, οι μισθοί είναι καθηλωμένοι

Του **ΝΙΚΟΥ Χ. ΡΟΥΣΑΝΟΓΛΟΥ**

Μαίνεται το στεγαστικό ζήτημα, ειδικά στο λεκανοπέδιο της Αττικής και στα μεγάλα αστικά κέντρα, όπου τα ποσοστά ιδιοκατοίκησης είναι μικρότερα του ούτως ή άλλως μειούμενου μέσου όρου. Υπενθυμίζεται ότι από το 2005 έως το 2023 το ποσοστό ιδιοκατοίκησης υποχώρησε από το 84,6% σε μόλις 69,6%, με βάση τα τελευταία στοιχεία της Eurostat. Η δομική αυτή αλλαγή έχει αυξήσει κατακόρυφα τον αριθμό των υποψηφίων ενοικιαστών, ενώ η εν λόγω «δεξαμενή» εμπλουτίζεται διαρκώς και από την αδυναμία των περισσότερων νέων νοικοκυριών να στραφούν στην αγορά κατοικίας, όπως συνέβαινε πριν από την οικονομική κρίση.

Ετσι οι τιμές των ενοικίων αυξάνονται συνεχώς, η προσφορά παραμένει περιορισμένη, ενώ την ίδια στιγμή οι μισθολογικές απολαβές και γενικότερα η αγοραστική δύναμη των νοικοκυριών δεν έχει ανακάμψει με τον επιθυμητό ρυθμό, ώστε αν όχι να συμβαδίζει με τις αυξήσεις στο κόστος στέγης, τουλάχιστον να υπολείπεται ελαφρώς. Είναι αποκαλυπτικά τα στοιχεία της τελευταίας ετήσιας έκθεσης της ΓΣΕΕ, όπου επισημαίνεται ότι η Ελλάδα είναι η χώρα με το υψηλότερο κόστος στέγασης

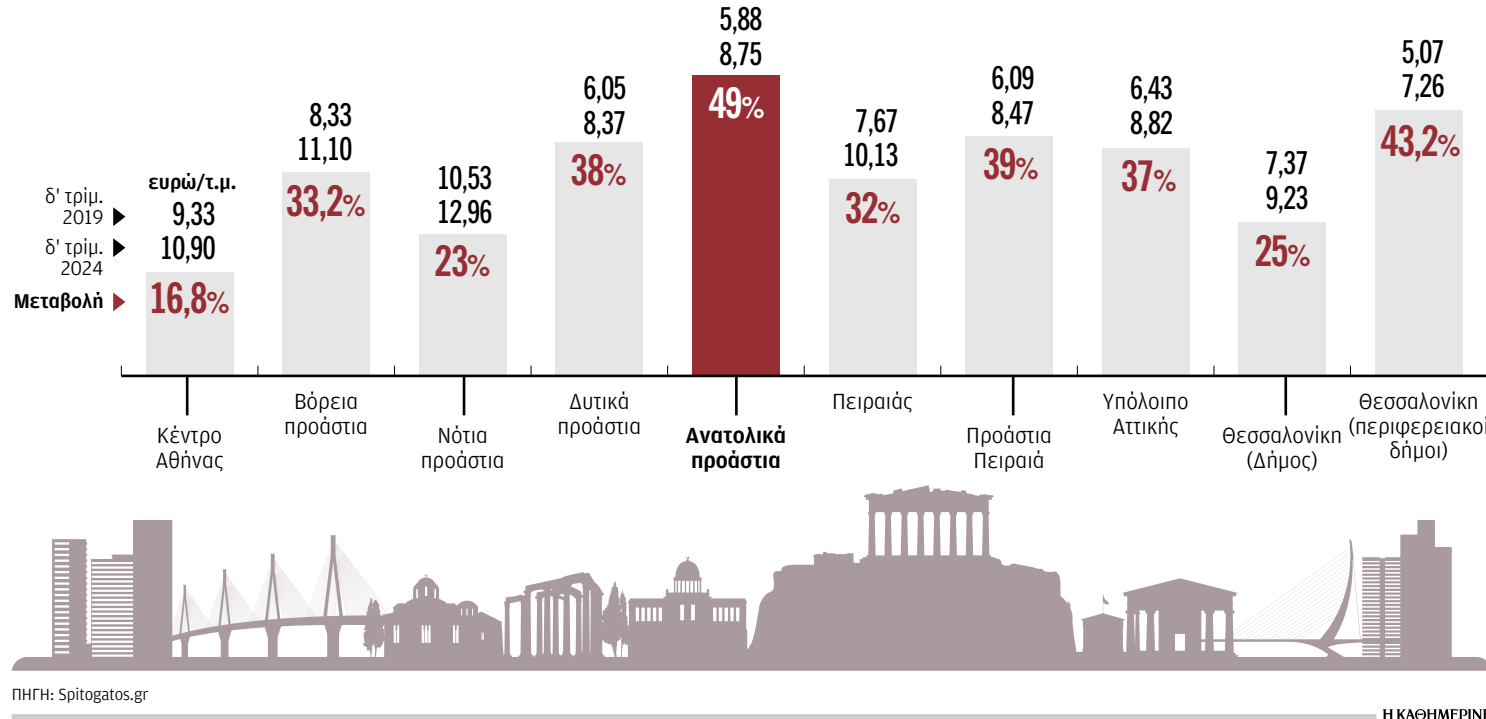
στην Ε.Ε. Σύμφωνα με τη Eurostat, πληρώνουμε κατά μέσον όρο το 35,2% του διαθέσιμου εισοδήματός μας για έξοδα στέγασης, όταν ο μέσος όρος στην Ε.Ε. είναι 19,7%.

Στο σύνολο της χώρας, το 28,5% των νοικοκυριών δαπανά πάνω από το 40% του διαθέσιμου εισοδήματός του για την κάλυψη εξόδων στέγασης. Ωστόσο, όταν πρόκειται για ενοικιαστές, το ποσοστό αυτό εκτινάσσεται στο 80%, δηλαδή οκτώ στους δέκα, κάτι που εξηγεί και το μέγεθος της κρίσης, δεδομένου ότι ο αριθμός των ενοικιαστών συνεχώς αυξάνεται.

Παράλληλα, λαμβάνοντας ως έτος βάσης το 2008, το κατά κεφαλήν διαθέσιμο εισόδημα στην Ελλάδα βρίσκεται στο 81,6% (2023), έναντι 111,1% στην υπόλοιπη Ε.Ε. Στην πράξη, δηλαδή, προκύπτει ότι τα ελληνικά νοικοκυριά έχουν «φτωχύνει» κατά σχεδόν 20% σε σχέση με την περίοδο πριν από την οικονομική κρίση, ενώ το ίδιο διάστημα στην Ευρώπη τα εισοδήματα καταγράφουν αύξηση άνω του 11%.

Με βάση τα στοιχεία της ΓΣΕΕ, το 2023 το ύψος του μέσου ετήσιου προσαρμοσμένου μισθού πλήρους απασχόλησης στην Ελλάδα ήταν 17.013 ευρώ, επίδοση που αποτελεί την τρίτη χαμηλότερη μεταξύ των 26 κρατών-μελών της Ε.Ε., ενώ η χώρα μας είναι και η μόνη όπου

Η πορεία των τιμών ενοικίασης κατοικιών από το 2019 μέχρι σήμερα

ΠΗΓΗ: Spitogatos.gr

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Το 80% των ενοικιαστών δαπανά πάνω από το 40% του διαθέσιμου εισοδήματος για την κάλυψη εξόδων στέγασης.

καταγράφεται μείωση του συγκεκριμένου μεγέθους σε σχέση με το 2009.

Εν τω μεταξύ, το κόστος στέγασης συνεχίζει την ανοδική πορεία του. Σύμφωνα με τα στοιχεία της ψηφιακής πλατφόρμας αγγελιών Spitogatos, κατά την εξαετία 2019-2024 και παρά τη μεσολάβση της πανδημίας, που ανέκοψε την αύξηση των ενοικίων, καταγράφονται αυξήσεις έως 49% (ανατολικά προάστια της Αττικής). Στο κέντρο της Αθήνας η αύξηση της μέσης ζητούμενης τιμής ενοικίασης διαμορφώνεται σε 16,8%, ποσοστό

που δεν φαντάζει μεγάλο, αλλά αυτό οφείλεται στο ότι οι μεγάλες αυξήσεις πραγματοποιήθηκαν ήδη από τη διετία 2017-2018. Ακόμη κι έτσι, απαιτούνται πλέον περί τα 1.000 ευρώ για τη μίσθωση 100-110 τ.μ. στο κέντρο ή περίπου 700-800 ευρώ για ένα σπίτι 80 τ.μ. Μεγάλες αυξήσεις καταγράφονται επίσης στα δυτικά προάστια με 38%, από τα 6 ευρώ/τ.μ. σε 8,37 ευρώ/τ.μ., ενώ στα βόρεια προάστια η αύξηση της περιόδου 2019-2024 διαμορφώνεται σε 33,2%, από τα 8,33 ευρώ/τ.μ. στα 11,1 ευρώ/τ.μ.

Τα παραπάνω αποτελούν τον μέσο όρο της κάθε ζώνης, αλλά σε επιμέρους περιοχές η εικόνα είναι ακόμη χειρότερη. Σύμφωνα με την ανάλυση του Spitogatos.gr για το τέταρτο τρίμηνο του 2024, τη μεγαλύτερη αύξηση των ζητούμενων ενοικίων καταγράφει το Μοσχάτο με 28,5%, ενώ ακολουθούν περιοχές όπως ο Μαραθώνας με αύξηση 28,2%, η Δραπετσώνα με 23,2% και ο Ταύρος με 22,1%. Πάντως, σε πανελλαδικό επίπεδο οι μέσες ζητούμενες τιμές

ενοικίασης παρουσίασαν αύξηση 5,8% σε σύγκριση με το τέταρτο τρίμηνο του 2023, ενώ κινήθηκαν περίπου στα ίδια επίπεδα σε σχέση με το τρίτο τρίμηνο του 2024. Με βάση και τον δείκτη τιμών καταναλωτή για τον μήνα Δεκέμβριο του 2024, που επιμελείται η ΕΛΣΤΑΤ, επίσης καταγράφηκε ετήσια αύξηση (πανελλαδικά) των τιμών των ενοικίων κατά 8,5%, αλλά και κατά 1,1% συγκριτικά με τον Νοέμβριο.

Βασικός παράγοντας της ανόδου των ενοικίων, πέραν της όλο και μεγαλύτερης ζήτησης, είναι ασφαλώς και η αντίστροφη πορεία που έχει ακολουθήσει η προσφορά τα τελευταία χρόνια. Με βάση την τελευταία απογραφή του 2021, η ΕΛΣΤΑΤ καταγράφει 793.000 κλειστές κατοικίες πανελλαδικά. Εξ αυτών, 255.300 εντοπίζονται στο λεκανοπέδιο της Αττικής. Κάπως έτσι, μια πρόχειρη αναζήτηση στο Διαδίκτυο καταδεικνύει το μεγάλο έλλειμμα διαθέσιμων προς ενοίκιαση κατοικιών. Στο σύνολο της Αττικής, τα διαθέσιμα διαμερί-

σματα με μηνιαίο ενοίκιο έως 1.000 ευρώ δεν ξεπερνούν τα 11.367. Πρόκειται για ένα μέγεθος που προφανώς κρίνεται αμελέτεο σε σχέση με τη ζήτηση κι ακόμη περισσότερο σε σχέση με τα κενά σπτίτια, καθώς ουσιαστικά τα ακίνητα που αξιοποιούνται είναι μόλις το 4,45% των κλειστών ακινήτων.

Η κυβέρνηση έχει υιοθετήσει διάφορα μέτρα, με πιο πρόσφατη την παροχή φορολογικών κινήτρων (τριετής φοροαπαλλαγή) για όσα κλειστά ακίνητα, ή καταλύματα βραχυχρόνιας μίσθωσης, αξιοποιηθούν μέσω μακροχρόνιας μίσθωσης.

Ωστόσο μένει να αποδειχθεί η αποτελεσματικότητα αυτού του μέτρου, καθώς σύμφωνα με φορείς της αγοράς ο τρόπος υλοποίησης αφήνει έκθετους όσους τελικά επιλέξουν να το αξιοποιήσουν. Αν, για παράδειγμα, ο ενοικιαστής αποχωρήσει για οποιονδήποτε λόγο, ακόμη και μετά από 1-2 μήνες, χάνεται το δικαίωμα της φοροαπαλλαγής για το υπόλοιπο της τριετίας.

ΑΡΘΡΟ / Του **ΑΝΔΡΕΑ Α. ΑΝΔΡΕΟΥ**

Ο σαματάς της αγοράς ακινήτων από αλλοδαπούς

Οι δημόσιες τοποθετήσεις διαφόρων παραγόντων για το θέμα της απόκτησης ακινήτων από αλλοδαπούς και η ανάδειξη του ως μέγα πρόβλημα, δείχνει, κατ' ελάχιστον, πως τελούμε υπό καθεστώς σύγχυσης που ενδεχομένως να οδηγήσει σε αχρείαστο πανικό.

Σκοπός του σημερινού άρθρου δεν είναι να ασχοληθεί με τα τεχνικά, πλνν ανιάρ, θέματα αλλά να δει την πιο σφαιρική διάσταση του θέματος. Άλλωστε, η νομοθεσία και οι κανονισμοί για την απόκτηση ακινήτης περιουσίας από αλλοδαπούς είναι εύκολα διαθέσιμη από όλους, και είναι σε μεγάλο βαθμό ξεκάθαροι οι περιορισμοί που τίθενται—είτε αφορά φυσικά πρόσωπα ή νομικές οντότητες που ελέγχονται από αλλοδαπούς και έχουν την έδρα τους στην Κύπρο ή εκτός Κύπρου.

Συνηπώς, η συζήτηση για το αν θα πρέπει να υπάρχουν περιορισμοί για τα φυσικά πρόσωπα, τη στιγμή που παρακάμπτουν τον νόμο ιδρύοντας κυπριακές εταιρείες, είναι —να μου επιτραπεί—λίγο επιφανειακή, επειδή οι ίδιοι περιορισμοί υπάρχουν και για αυτές τις οντότητες.

Άρα πού είναι το πρόβλημα της ούτω καλούμενης παράκαμψης

Το πρόβλημα είναι στην προφανή αδυναμία άσκησης επαρκών ελέγχων και δη στις περιπτώσεις των νομικών οντοτήτων. Γι' αυτό και απαιτείται αναθεώρηση/ εκσυγχρονισμός της νομοθεσίας, έτσι ώστε να υπάρχει εύκολος και διάφανος έλεγχος των πραγματικών δικαιούχων των νομικών οντοτήτων που προβαίνουν σε αγορά γης και κτιρίων που ξεπερνούν τα όρια και τους περιορισμούς που θέτει η νομοθεσία. Το αν θα πρέπει να αναθεωρηθούν τα όρια και οι

περιορισμοί, είναι μια άλλη συζήτηση.

Η κυπριακή βιομηχανία των ακινήτων πάντα βασιζόταν σε μεγάλο βαθμό στην αγορά των ξένων. Οι «ξένοι» παλαιότερα ήταν οι μη Κύπριοι υπήκοοι και άρα «ξένοι» και «αλλοδαποί» ήταν όροι που χρησιμοποιούνταν εναλλακτικά για να περιγράψουν την ίδια έννοια.

Αυτό άλλαξε με την είσοδό μας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, όπου οι Ευρωπαίοι υπήκοοι απέκτησαν το ίδιο στάτους με τους Κύπριους υπκόδους σε ό,τι αφορά την κυπριακή νομοθεσία για απόκτηση ακινήτης ιδιοκτησίας από αλλοδαπούς, και οι αλλοδαποί έκτοτε «περιορίστηκαν» σε υπκόδους τρίτων χωρών — δηλαδή εκτός ΕΕ. Το Ηνωμένο Βασίλειο μετά και την παρέλευση των μεταβατικών διατάξεων του Brexit θεωρείται (ξανά) σε ό,τι αφορά την Κύπρο τρίτη χώρα — όπως ήταν δηλαδή και πριν την πλήρη ένταξη μας στην ΕΕ.

Δεν ήταν ποτέ μυστικό, επειδή διαχρονικά παρουσιάζαμε στοιχεία που έδειχναν πως οι παραθαλάσσιες πόλεις έλκυαν μεγάλα ποσοστά ξένης ζήτησης που κυμαίνονταν μεταξύ του 30% και του 50% του συνολικού όγκου συναλλαγών ανά έτος και πως μόνη εξαίρεση αποτελούσε η Λευκωσία όπου το αντίστοιχο ποσοστό δεν ξεπερνούσε το 5%. Δεν ξέρω πόσοι το καταλάβαιναν αυτό, αλλά το τι σημαίνει είναι πως κατά μέσο όρο τα τελευταία 30 χρόνια (ίσως και περισσότερα) δύο στις πέντε οικιστικές μονάδες που πουλούνταν σε Πάφο, Λεμεσό, Λάρνακα και Αμμόχωστο ανά έτος, αγοράζονταν από ξένους και τρεις στις πέντε από Κύπριους, ενώ στη Λευκωσία

Η βιομηχανία των ακινήτων δεν θα είχε το μέγεθος, τη σημασία και τη συνεισφορά που έχει στην κυπριακή οικονομία αν διακατεχώμασταν από έντονο προστατευισμό, για να στηρίζεται μόνο στην εγχώρια ζήτηση.

Οι αλλοδαποί είναι το σύμπτωμα και όχι η αιτία της εκτόξευσης των τιμών.

το πολύ μια στις είκοσι αγοράζόταν από ξένους και οι δεκαεννέα από Κύπριους.

Έχοντας αυτή τη «φωτογραφική» απεικόνιση της αγοράς, τίθενται κάποια ερωτήματα τα οποία χρήζουν απαντήσεων.

Θέλουμε αλλοδαπούς να αγοράζουν ακίνητα ή όχι;

Αν έπρεπε να απαντηθεί μονολεκτικά, τότε η απάντηση είναι, ναι. Η βιομηχανία των ακινήτων δεν θα είχε το μέγεθος, τη σημασία και τη συνεισφορά που έχει στην κυπριακή οικονομία (συνεισφορά στο ΑΕΠ, στην αγορά εργασίας, στην ανάπτυξη κ.λπ.), αν διακα-

τεχώμασταν από έντονο προστατευισμό ή θα τολμούσα να πω, ξενοφοβισμό, για να στηρίζεται μόνο στην εγχώρια ζήτηση.

Γίνεται καταστρατήγηση της νομοθεσίας από αλλοδαπούς

Προφανώς υπάρχουν κενά: λιγότερο στη διατύπωση και περισσότερο στον έλεγχο. Συνηπώς, απαιτείται εκσυγχρονισμός της νομοθεσίας και των κανονισμών, έτσι ώστε να υπάρχει διαφάνεια και εύκολος έλεγχος από τα αρμόδια κυβερνητικά τμήματα. Ο έλεγχος και η λογοδοσία να επεκτείνονται και στους παρόχους υπηρεσιών σχετικών με την άμεση και έμμεση απόκτηση ακινήτης ιδιοκτησίας από αλλοδαπούς.

Φταίνε οι αλλοδαποί για την εκτόξευση των τιμών των ακινήτων;

Βλέπουμε δημοσιεύσεις με πηχαιούς τίτλους πως «...αλλοδαποί αγοράζουν όλη την Κύπρο... εκτοξεύουν τις τιμές των ακινήτων...

». Τέτοια συμπεράσματα έχουν δυστυχώς όσο βάρος έχει το μελάνι που γράφτηκαν. Οι αλλοδαποί είναι το σύμπτωμα και όχι η αιτία της εκτόξευσης των τιμών. Η αιτία δεν είναι μία, αλλά πολλές και έχουν να κάνουν με:

- Τη διαχρονική αδυναμία μας να αδειοδοτούμε αναπτύξεις εγκαίρως με τρόπο που η προσφορά να καλύπτει τη ζήτηση (εγχώρια και ξένη) για να αποφεύγεται έτσι η ανοδική πίεση στις τιμές.

- Τη για δεκαετίες ανικανότητά μας να εκδίδουμε εγκαίρα ξεχωριστούς τίτλους ιδιοκτησίας των μονάδων που κτίζουμε, για να αυξάνεται η πραγματική προσφορά στην αγορά.

- Την αποτυχία μας να εφαρμόσουμε τα τελευταία 4-5 χρόνια αποτελεσματικές πολιτικές συγκράτησης του κόστους ενέργειας, με αποτέλεσμα τα κατασκευαστικό κόστος να εκτοξευθεί σύροντας τις τιμές πώλησης προς τα πάνω.

Αυτό με τη σειρά του συνεισφέρει και στην άνοδο των ενοικίων.

- Την εφαρμογή ενός διότρητου επενδυτικού προγράμματος που εξελίχθηκε σε πώληση διαβατηρίων μέσω της αγοράς ακινήτων σε «κατασκευασμένες» τιμές που φαινομενικά πληρούσαν τα οικονομικά κριτήρια εισδοχής στο πρόγραμμα. Αυτό οδήγησε σε ένα κενό αέρος τιμών που επιπρόσθε συγκυρμιμένες τοπικές αγορές και κατηγορίες ακινήτων, με αρνητικές επιπτώσεις στην αγοραστική δύναμη της εγχώριας ζήτησης.

- Την εφαρμογή ενός άτακτου πλαισίου λειτουργίας των βραχυχρόνιων μισθώσεων που μείωσαν το απόθεμα μονάδων για συμβατικές ενοικιάσεις, σπρώχνοντας τα ενοίκια προς τα πάνω και προκαλώντας παράλληλα αθέμιτο ανταγωνισμό στο οργανωμένο τουριστικό προϊόν.

- Την αποτυχία αποτελεσματικού ελέγχου στο κατά πόσο πράγματι τηρείται η απαιτούμενη χρήση από τους επενδυτές.

Θα μπορούσαν να αναφερθούν και άλλες αστοχίες ως προς το τι προκαλεί την αύξηση των τιμών. Όπως φαίνεται ξεκάθαρα η αιτία δεν είναι οι αλλοδαποί, αλλά το ξερό μας το κεφάλι. Ιδού η Ρόδος λοιπόν...

Ο κ. Ανδρέας Α. Ανδρέου, MRICS, είναι CEO της APS Andreou Property Strategy - Chartered Surveyors.

«Σφραγίδα» των '70s στην Ομήρου

Στις αρχές της δεκαετίας του '70 ο αρχιτέκτων Μιχάλης Φωτιάδης σχεδίασε αυτό το κτίριο της Αττικής Τράπεζας στην οδό Ομήρου 23.

Απαλές «πινελιές» μπρουταλισμού

Το κτίριο στη γωνία των οδών Βουκουρεστίου και Βαλαωρίτου φέρει ήπια μπρουταλιστικά χαρακτηριστικά. Μελέτη του Κωνσταντίνου Δεκαβάλλα και της Ιουλίας Χιτζανίδη-Βλαχάκη (1975).

Πάρκινγκ με αρχιτεκτονική ταυτότητα

Από τα πιο εμφανώς μπρουταλιστικά κτίρια στην Αθήνα είναι ο σταθμός αυτοκινήτων της οδού Μαιζώνος 22, γωνία με την οδό Ταρέλλα. Βρίσκεται στην καρδιά της παλιάς αστικής συνοικίας του Αγίου Παύλου και απέναντι από σχολικό συγκρότημα.

Κτίριο-τοπόσημο στη Σταδίου

Το κτίριο της Alpha Bank στη γωνία Σταδίου και Κοραή. Έργο του κορυφαίου Σκωτσέζου αρχιτέκτονα σερ Μπέιζιλ Σπενς (1907-1976) σε συνεργασία με τον Εμμανουήλ Βουρέκα.

Κρεμαστοί κήποι από σκυρόδεμα

Κτίριο γραφείων στην οδό Σκουφά 29 με εμφανή χρήση σκυροδέματος και τούβλου για επένδυση επιφανειών. Χαρακτηριστικές και οι ζαρντινιέρες.

Η αισθητική του Ψυχρού Πολέμου

Ένα μεγάλο κεφάλαιο της αρχιτεκτονικής του 20ού αιώνα εξετάζει η ταινία «The Brutalist»

Του **ΝΙΚΟΥ ΒΑΤΟΠΟΥΛΟΥ**

Σαν ένα γλυπτό από μπετόν, ένα κτίριο μπρουταλιστικό ανεκλύεται από την καρδιά του 20ού αιώνα. Ένα ασκημένο βλέμμα διακρίνει τις τολμηρές γραμμές του, τα γυμνά υλικά, την αποθέωση της ύλης, τις φόρμες και το φως που διαχέεται στο εσωτερικό του.

Στις οθόνες, η νέα ταινία «The Brutalist» του Μπρέντι Κορμπέ (υποψήφια για 10 βραβεία Οσκαρ – προβάλλεται από τις 6/2 στη χώρα μας) ανοίγει μια σειρά από θέματα. Ο Ούγγρος εμικρέ αρχιτέκτων Λάζλο Τοθ είναι επιζών των ναζιστικών στρατοπέδων και μεταναστεύει στην Αμερική. Με παιδεία από τη Σχολή Μπιάουχαους, της Δημοκρατίας της Βαϊμάρης, ο Τοθ σταδιακά υπηρετεί ένα μοντερνιστικό αρχιτεκτονικό όραμα στη μεταπολεμική Αμερική, χώρα της ελευθερίας και της καινοτομίας.

Μολονότι ο Τοθ είναι επινοημένος χαρακτήρας, εμπεριέχει το όραμα εμβληματικών εκπροσώπων του μπρουταλισμού, όπως ο Λούις Καν και κυρίως ο ουγγρικής καταγωγής Μαρσέλ Μπρούερ, ο οποίος σχεδίασε το Μουσείο Γουίτνι στη Νέα Υόρκη (σημερινό Μετ Μπρούερ).

Το αρχιτεκτονικό ρεύμα του μπρουταλισμού που άνθησε στον μεταπολεμικό κόσμο (και στην Ελλάδα με πολλά παραδείγματα) τις πρώτες δεκαετίες του Ψυχρού Πολέμου έρχεται να μιλήσει στο σήμερα, για το χθες και το αύριο, και να ορίσει γωνίες θέασης για τη γεωπολιτική της αισθητικής.

Αυτά τα –κατά πολλούς ψυχρά και «άσχημα»– κτίρια του '50, του '60 και του '70 απέκλιναν από τις κομψές γραμμές του μοντερνισμού. Υιοθετούσαν μια νέα αντίληψη για τις πόλεις, τον χώρο εργασίας αλλά και το τρίγωνο εργοδότη, δημιουργού και χρήστη. Έχουν πλέον αποκτήσει την πατίνα του χρόνου και έχουν γεννήσει ακόμη και ομάδες που ξιφουλκούν για την προστασία τους.

Διάθεση ρήξης

Αλλά η ταινία «The Brutalist» μας θυμίζει στάσεις του 20ού αιώνα. Μας φέρνει εκ νέου του μπρουταλιστικού κεφάλαιο των πόλεων για να το (ξανα)δούμε και να σταθούμε απέναντι στο αισθητικό του αποτύπωμα. Υπάρχει μια προσέγγιση που συνδέει τον μπρουταλισμό με μια διάθεση ρήξης. Και πράγματι, θα μπορούσε να πει κανείς πως ο μπρουταλισμός είναι ένα από τα τελευταία κεφάλαια του μοντερνισμού, όπως τον διέδωσε ο περασμένος αιώνας, αλλά με μια πρόθεση «βέβηλης» όσο και τολμηρή αναδιατύπωσης του τρόπου θέασης που μας κληρονόμησε το μοντέρνο κίνημα.

Η αρχιτεκτονική όπως συνδέεται άμεσα ή έμμεσα με τον κινηματογράφο μάς φέρνει στον νου την κλασική μεταφορά του «The Fountainhead» (1949) από τον Κινγκ Βιντόρ, με τον Γκάρνι Κούπερ στον ρόλο του ρηξικέλευθου αρχιτέκτονα που ενσάρκωνε το όραμα του ατομικισμού με φόντο τους ουρανοξύστες της Νέας Υόρκης. Η έμπνευση ήταν το κλασικό

Η πρεσβεία της Μ. Βρετανίας

Το κτίριο της βρετανικής πρεσβείας στην Αθήνα, γωνία Πλουτάρχου και Υψηλάντου. Είναι ένα ζυγισμένο, μπρουταλιστικό κτίριο από τα τέλη της δεκαετίας του '60 σε σχέδια των αρχιτεκτόνων Ε. Μπέντφορντ, Ε. Βασιλειάδη και Ι. Αντωνιάδη.

βιβλίο της Αϊν Ραντ, ιέρειας του «αντικειμενισμού», που στις δεκαετίες του '40, του '50 και του '60 υπήρξε μια νέα «θρησκεία», προθάλαμος των αρχών της Θάτσερ.

Μέσα από αυτή την ατομικιστική επιβολή, μέσα από τη θέληση, το πείσμα και την έλξη προς την καινοτομία, οι αναφορές στην αρχιτεκτονική από τα μέσα του 20ού αιώνα περνούν σχεδόν υποχρεω-

τικά από τον αισθητικό και ιδεολογικό αναθεωρητισμό όσων μας κατέλειπαν οι διάφορες εκδοχές των κινήματων του μοντερνισμού.

Ισως ο μπρουταλισμός να είναι από μόνος του ένα αυτόνομο κεφάλαιο. Γιατί, αντίθετα με τον μοντερνισμό (τον τόσο κομψό) του Μις βαν ντερ Ρόε, ο μπρουταλισμός ενσωματώνει έστω και ενσπέρματι τα κοινωνικά αιτήματα

του μεταπολεμικού κόσμου δίνοντας προτεραιότητα στο μήνυμα. Συνομιλεί με μια μορφή σοσιαλδημοκρατίας της αρχιτεκτονικής και αναπτύσσεται σε βραχιόνες αισθητικών κατηγοριών: ΗΠΑ, Βρετανία, Γερμανία κ.ά., αλλά και ΕΣΣΔ και Ανατολική Ευρώπη. Είναι μια αρχιτεκτονική του Ψυχρού Πολέμου.

Τα «SOS Brutalism» που έχουν συστήσει τα τελευταία χρόνια ως ομάδες κρούσης οι θιασώτες αυτού του ρεύματος μας θυμίζουν πως η απόσταση του χρόνου γεννά νοσταλγία και στρατευμένους ακολούθους. Θα τους ενδιέφερε και μια βόλτα στην Αθήνα για να δουν πως και στην ελληνική πρωτεύουσα προσφέρονται για εξερεύνηση αρκετά δείγματα μπρουταλιστικής αρχιτεκτονικής διάσπαρτα στον πυκνό αστικό ιστό αλλά και στα περίχωρα. Κινήματα για τη διάσωση της μπρουταλιστικής αρχιτεκτονικής άρχισαν ήδη από το 2000, όταν περιπτώσεις κατεδάφισης μεγάλων κτιρίων του είδους στην Αγγλία πρωτίστως άρχισαν να γεννούν νέες ιδέες περί «κληρονομιάς».

Στην Αθήνα

Για το ευρύ κοινό, είναι μια «δύσκολη» υπόθεση. Δεν γίνεται εύκολα αποδεκτή η όποια αξία του μπρουταλισμού. Στην Αθήνα, μου αρέσει να παρατηρώ τον πολυώροφο σταθμό αυτοκινήτων στη Μαιζώνος 22, στη συνοικία του Αγίου Παύλου, γωνία με τη μικρή οδό Ταρέλλα, όπου σώζονται στη σειρά νεοκλασικά σπιτία. Μερικά κτίρια στην Αθήνα είναι στο όριο

του μπρουταλισμού, αλλά κάποια άλλα είναι ευκρινώς μπρουταλιστικά και αξιόλογα, όπως το κτίριο της Alpha Bank, Σταδίου και Κοραή, έργο του Σκωτσέζου αρχιτέκτονα σερ Μπέιζιλ Σπενς σε συνεργασία με τον Εμμανουήλ Βουρέκα. Στην οδό Ομήρου 23 (έδρα Αττικής Τράπεζας) υπάρχει ένα αμιγώς μπρουταλιστικό κτίριο του Μιχάλη Φωτιάδη και πολλά σκόρπια κτίρια στην Αθήνα, όπως το κτίριο της βρετανικής πρεσβείας (των Ε. Μπέντφορντ, Ε. Βασιλειάδη, Ι. Αντωνιάδη – Πλουτάρχου και Υψηλάντου), το κτίριο Βαλαωρίτου και Βουκουρεστίου (έργο Κων. Δεκαβάλλα), Ιπποκράτους 67, Σκουφά 29 κ.ά. Στα προάστια και στα περίχωρα, η Θεολογική Σχολή στην Πανεπιστημιούπολη, έργο του Λάζλου Καλυβίτη και του Γιώργου Λεονάρδου, το παλιό κτίριο της ΑΓΕΤ Ηρακλής στη Λυκόβρυσση, έργο του Αλέξανδρου Τομπάζη, θαυμαστά αποκατεστημένο και ανανεωμένο από τον Γιώργο Μπάττζιο, το κτίριο κατοικιών Δίφρος του Αλέξανδρου Τομπάζη στην Εθνικής Αντιστάσεως στο Χαλάνδρι και πολλά ακόμη, εργοστάσια, κατοικίες, κτίρια γραφείων...

Το νέο –διεθνές– βλέμμα πάνω στον μπρουταλισμό περνάει μέσα από τη σύγχρονη επιθυμία να ξαναδεί το παρελθόν και να το αποσπάσει από το πολιτισμικό πλαίσιο που το γέννησε. Είναι μια τροχιά του χρόνου, που φέρνει ιδέες, αντιρρήσεις, προβολές ονείρων πάνω σε μια οθόνη επιθυμιών. Η απόσταση από τον 20ό αιώνα γεννάει διαρκώς χώρο και ανάγκη.

Αιζέντα

Ε Π Ι Λ Ο Γ Ε Σ

2.2 - 7.2.25

Επιμέλεια: ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗΣ
kouroupakisa@kathimerini.com.cy

ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ

«Τα Μαθήματα της Μπλάγκα»

Συνεχίζονται οι ΠΡΟΒΟΛΕΣ του Ομίλου Φίλων Κινηματογράφου με τη βουλγαρική ταινία του 2023 «Τα Μαθήματα της Μπλάγκα» του Stephan Komandarev. Μια συνταξιούχος δασκάλα, η οποία μαζεύει λεφτά για να αγοράσει τάφο για τον πρόσφατα αποθανόντα σύζυγό της, πέφτει θύμα τηλεφωνικής απάτης. Απελπισμένη, αποφασίζει να πάρει την κατάσταση στα χέρια της. **Πάνθεον, Διαγόρου 29, Λευκωσία. Δευτέρα 3 Φεβρουαρίου, ώρα 8:30 μ.μ.**

ΕΚΘΕΣΗ

«Αντικατοπτρισμοί» στη Λεβέντειο

Στους ιδιαίτερους χώρους της Λεβεντέιου Πινακοθήκης, ανάμεσα στα εμβληματικά έργα τέχνης και τα μοναδικά αντικείμενα που κοσμούν τις αίθουσές της παρουσιάζεται έως τις 9 Μαρτίου Η καινοτόμος έκθεση σύγχρονων καλλιτεχνών με τίτλο «Αντικατοπτρισμοί», σε επιμέλεια Κατερίνας Στεφανίδου, Λουκίας Λοΐζου Χατζηγαβριήλ και Μυρτώς Χατζάκη. Η έκθεση αυτή είναι το αποτέλεσμα της πρόσφατης ανοικτής πρόσκλησης «Call for Art - Διαγωνισμός Σύγχρονης Εικαστικής Δημιουργίας» που προκήρυξε η Λεβέντειος Πινακοθήκη. Κύριοι καλλιτέχνες κλήθηκαν να υποβάλουν έργα τέχνης (υπάρχουσες ή νέες εικαστικές προτάσεις) που επηρεάστηκαν ή σημάδεύτηκαν από την ιστορική και πολιτισμική μνήμη των δραματικών γεγονότων της αποικιακής και μεταποικιακής ιστορίας της Κύπρου, τα οποία οδήγησαν στη διαίρεση του νησιού. Τα έργα τέχνης διανθίζουν το υφιστάμενο μουσειακό αφήγημα, ενώ παρουσιάζονται σε αντιπαραβολή με την προσωρινή έκθεση Κάνθος Στο Μεταίχμιο της Ιστορίας, η οποία εξετάζει παρόμοια θεματολογία μέσα από τα μάτια ενός πρωτοποριακού Κύπριου καλλιτέχνη, του Τηλέμαχου Κάνθου. Συμμετέχουν οι καλλιτέχνες Alev Adil, Ανδρέας Καλλή, Άντρια Ζαχαρίου, Ελένη Μούζου-

ρου, Natis, Ελένη Οδυσσέως, Κίκα Ιωαννίδου, Αργυρώ Νικολάου, Μαρίνα Γκενάντιεβα, Μιχάλης Παπαμιχαήλ και Πέτρος Κουρτελλάρης. Λεβέντειος Πινακοθήκη, Αναστασίου Γ. Λεβέντη, 5, Λευκωσία. **Πληροφορίες** **τηλέφωνο 22668838, www.levantisgallery.org**

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

«Διόραμα», τχ. 57

Κυκλοφόρησε το τεύχος 57 του περιοδικού «Διόραμα» (Νοέμβριος-Δεκέμβριος 2024), στο οποίο για ακόμη μία φορά παρουσιάζονται ενδιαφέρουσες συνεργασίες που καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα πολιτιστικών θεμάτων. Στο παρόν τεύχος ο εκδότης του περιοδικού Ανδρέας Χατζηνωμάς, σε ένα ακόμη κείμενό του παρουσιάζει τον ζωγράφο Χρίστου Χρίστου, με αφορμή την έκθεσή του στην γκαλερί Stand in Line στη Λευκωσία. Μια ακόμη ενδιαφέρουσα συνεργασία αφορά το θέατρο από τον Άγι Παΐκο και συγκεκριμένα για το ζευγάρι Νίκος Χαραλάμπους και Μαρία Μίχα, με τον τίτλο «Νίκος Χαραλάμπους, Μαρία Μίχα: Ένα αλυσμόνιο, μοναδικό ντουέτο στη σκηνή και στη ζωή». Στις σελίδες του περιοδικού επίσης περιλαμβάνονται εργασίες για τη λογοτεχνία, ποικίλο αναλόγιο, και φυσικά οι μόνιμες στήλες του. **Διάθεση από τον εκδότη eteandros@hotmail.com, τηλέφωνο 99653588.**

ΑΝΑΓΝΩΣΕΙΣ

Της ΜΑΡΙΑΣ ΚΑΤΣΟΥΝΑΚΗ

Από τη Δανία στο Ιράν και αντίστροφα

Και όμως υπάρχουν μέρη στον κόσμο όπου απαγορεύεται σε άνδρες και γυναίκες να χορεύουν. Όπου ένα μικρό πάρτι με μια γουλιά ουίσκι ή ένας δημόσιος χορός ή ένα τραγούδι, ή και η ελάχιστη έστω αντίδραση στο καθεστώς μπορούν να τιμωρηθούν με ανελέητους ραβδισμούς, ακόμη και με θάνατο. Το έργο του «οικείου» μας, φέτος, Ρώσου θεατρικού συγγραφέα Ιβάν Βιριπάγιεφ «Το συνέδριο για το Ιράν», που παρουσιάζεται έως και σήμερα στον βιομηχανικό χώρο ΠΛΥΦΑ, είναι μια πολυπρισματική αφήγηση του κόσμου.

Ο τίτλος θα μπορούσε να είναι και παραπλανητικός. Το έργο, γραμμένο το 2018 και τοποθετημένο στη Δανία, «τη χώρα με τους πιο ευτυχισμένους ανθρώπους στον κόσμο», μας μεταφέρει σε ένα συνεδριακό αμφιθέατρο στο Πανεπιστήμιο της Κοπεγχάγης, όπου εννέα μέλη της εγκώριας πνευματικής ελίτ συναντώνται για να συζητήσουν με περιπλοκοιρανικό ζήτημα και τη διένεξη μεταξύ Ανατολής και Δύσης. Οι ομιλητές, προσπαθώντας να εξηγήσουν τον κόσμο γύρω τους, βρίσκονται αντιμέτωποι με τον κόσμο μέσα τους.

Η Ορχήστρα των Μικρών Πραγμάτων, με την καθοδήγηση του σκηνοθέτη Χρήστου Θεοδωρίδη και έναν δεμένο και σμιλεμένο θίασο νέων, προικισμένων ερμηνευτών, δημιουργεί ένα σκηνικό επίτευγμα, με λίγα μέσα και πολλά ψυχή. Επί δυσόμοι ώρες που οι θεωρίες εναλλάσσονται και συγκρούονται, σε όλες, ακόμη και στις πιο ακραίες, αναγνωρίζει κανείς έστω και μια φράση, μια σκέψη με την οποία μπορεί να ταυτιστεί. Ένα ντιμπέιτ ανάμεσα σε δημοσιογράφους, πολιτικούς

«Και τι να κάνω, λοιπόν;»
ρωτάει ένας εκ των ομιλητών,
στο «Συνέδριο για το Ιράν».
«Ο,τι κάνουμε και οι υπόλοιποι
– να κλάψεις και ν' αγαπήσεις»,
απαντάει ο ιερέας.

επιστήμονες, έναν ιερέα της Ευαγγελικής Λουθηρανικής Εκκλησίας, έναν διευθυντή ορχήστρας, έναν συγγραφέα και φιλόσοφο, μια Ιρανή ποιήτρια, βραβευμένη με Νομπελ Λογοτεχνίας, η οποία έχει μόλις καταφέρει να ταξιδέψει στο εξωτερικό ύστερα από εικοσαετή κατ' οίκον περιορισμό που της επέβαλε το ισλαμικό καθεστώς όταν δημοσίευσε την πρώτη ποιητική συλλογή της. Μήπως η σύγκρουση ανάμεσα στους δύο κόσμους μπορεί να διατυπωθεί, προκληθεί, ως η σύγκρουση ανάμεσα στον Αλλάχ και στην κόκα κόλα; Μήπως πριν τρέξουμε να σώσουμε αυτούς τους ανθρώπους, εμείς οι δυτικοί, πρέπει πρώτα να καταλάβουμε πώς ζουν; Τι είναι θρησκευτική συνείδηση; Ποια η διαφορά ανάμεσα στη γνώση και στην πληροφωρία; Υπάρχει ελεύθερη βούληση; Πώς πραγματώνεται; Τι είναι αλήθεια; Πόσες αλήθειες υπάρχουν; Ποια η αξία της παράδοσης; Είναι, η παράδοση, μια μορφή μυθικής πραγματικότητας; Ποιος ο σκοπός του ανθρώπου; Πώς γίνεται και, σε κάποιο χωριουδάκι του Περού, οι πάμφτωχοι κάτοικοί του να έχουν μια μόνιμη έκφραση ευτυχίας στο πρόσωπο, σε αντίθεση με τη θλίψη, κατάρθεια, εκνευρισμό και αγανάκτηση, ημών, των δυτικών; Μήπως τα βασικά πράγματα του βίου είναι τα εξής τέσσερα; Το δικαίωμα στη ζωή, στη γνώση, η ελευθερία να εκφράζεις τη δική σου αντίληψη για τον κόσμο, να επιλέγεις ποιον ή ποια και με ποιον τρόπο θα αγαπήσεις, να είναι δηλαδή ανεμπόδιτος ο σεξουαλικός προανατολισμός. Κι αν, εντέλει, κανείς δεν «ξέρει», επί τις ουσίας, κανέναν και κανείς δεν «βλέπει» κανέναν;

«Και τι να κάνω, λοιπόν;» ρωτάει ένας εκ των ομιλητών, που κουβαλάει μια ανοικτή πληγή. «Ο,τι κάνουμε και οι υπόλοιποι – να κλάψεις και ν' αγαπήσεις», απαντάει ο ιερέας.

Τελευταία παίρνει τον λόγο η Ιρανή ποιήτρια. Ο έρωτας –που την κατέκλυσε σε ηλικία δεκατεσσάρων ετών– εξαφανίζει κάθε ανασφάλεια, κάθε φόβο. Η αγάπη παρμερίζει το εγώ. «Κι όσο περισσότερο από τον εαυτό μου έδινα, τόσο πιο πλήρης και γεμάτη νόημα γινόταν η ζωή μου... Ηθελα μονάχα ένα πράγμα: περισσότερο και περισσότερη αγάπη, μόνον αγάπη!»

«Αυτό είναι όλο», επαναλαμβάνει. Είναι και ο τίτλος του ποιήματος, ο στίχος που συνοψίζει θέσεις και κοσμοθεωρίες, που ξεπερνά τα όρια του χρόνου και του τόπου. Ο θίασος, στο τέλος, εγκαταλείπει τις συνεδριακές πολυθρόνες του και χορεύει έξωφρενα και ρυθμικά. Συντονισμένα, συλλογικά, αλλά και ατομικά. Εκρηκτικά. Ο χορός και η αγάπη, εξάλλου, αρδεύονται από το ίδιο συναίσθημα: την ελευθερία.

ΜΟΥΣΙΚΗ

«β» του Άντη Σκορδή στο Φεστιβάλ Λευκωσίας

Το «β» του Άντη Σκορδή παρουσιάζεται σε παγκύπρια πρεμιέρα στο Διεθνές Φεστιβάλ Λευκωσίας. Το «β», είναι μια διαθεματική περφόρμανς τεσσάρων μουσικών, ενός μασέστρου/electronics και VI σε ζωντανή δημιουργία. Η μουσική διαμορφώνεται ως κύκλος επτά κομματιών, με τέσσερα μεγαλύτερα έργα, τα οποία διαχωρίζονται με σύντομα ηλεκτρονικά κομμάτια/ιντερλούδια. Το έργο ορίζεται από τη μουσική, τα φώτα, το κείμενο και

τις κινούμενες εικόνες ως μια τελετή που εκτυλίσσεται σε τρία στάδια: Προετοιμασία – συμβάν – κάθαρση. Το έργο βασίζεται στο «Duino Elegies» του Reiner Maria Rilke και πιο συγκεκριμένα στην πρώτη ελεγεία. Η μουσική είναι γραμμένη για μέτσο-σοπράνο, μπάσο κλαρινέτο, τσέλο, κρουστά και ηλεκτρονικά στοιχεία. Το έργο αποτελεί ανάθεση του Φεστιβάλ Αθηνών και Επιδαύρου, όπου παρουσιάστηκε στις 11 Ιουνίου 2024 και από τον περασμέ-

νο Ιούλιο κυκλοφορεί και σε βινύλιο τόσο στην Κύπρο και όσο και στην Ελλάδα. Συντελεστές: Σύνθεση/ηλεκτρονικά: Άντης Σκορδής, μέτζο - σοπράνο: Σοφία Σαρρή, μπάσο κλαρινέτο: Γιώργος Γεωργίου, τσέλο: Ιάσων Ιωάννου, κρουστά: Αλέξανδρος Ιωάννου, προβολές/εικαστική ταυτότητα: Έλια Καλογιάννη. **Πέμπτη 6 Φεβρουαρίου, ώρα 8:30 μ.μ. Δημοτικό Θέατρο Λευκωσίας, Μουσείου 4, Λευκωσία. Πληροφορίες** **τηλέφωνο 22797979.**

ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ

Out of the box

Το Θέατρο Αντίλογος σε συνεργασία με την Humart παρουσιάζει την παράσταση «Out of the box», σε σκηνοθεσία Ελένης Αναστασίου. Πρόκειται για μία παράσταση για μικρούς και μεγάλους, γεμάτη φως και μαγεία που μας προσκαλεί να δούμε τα συναισθήματα από διαφορετική σκοπιά. Μέσα από το ταξίδι αυτό, τα παιδιά θα ανακαλύψουν πως το κάθε συναίσθημα παίρνει μορφή και χρώμα. Μαζί θα βρούμε τα κλειδιά για να ανοίξουμε και να απελευθερώσουμε τα θετικά συναισθήματα, όπως τη χαρά, την αισιοδοξία και την τρυφερότητα. Η παράσταση είναι μη λεκτική, κάτι που την καθιστά προσβάσιμη σε παιδιά κάθε καταγωγής και είναι κατάλληλη για παιδιά από 4 ετών και άνω. Πρεμιέρα 2 Φεβρουαρίου, ώρα 11:00 π.μ. Θέατρο

Μασκαρίνι, Λατσιά. Τακτικές παραστάσεις κάθε Κυριακή από τις 9 ως τις 16 Μαρτίου, ώρα 11:00 π.μ. και 4:00 μ.μ. Σε περιοδεία 9 Φεβρουαρίου, Μαρτίδιο Θέατρο, Πάφος, ώρα 11:00 π.μ. 16 Φεβρουαρίου, Θέατρο Ριάτο, Λεμεσός, ώρα 11:00 π.μ. και 16 Μαρτίου, Δημοτικό Θέατρο Λάρνακας, Λάρνακα, ώρα 11:00 π.μ. Επί σκηνής: Φάνος Θεοφάνους, Βασίλης Παφίτης, Ήβη Χατζηβασιλείου. Μουσικός Χριστίνα Γεωργίου. **Προπώληση εισιτηρίων soldoutticketsbox.com**

ΕΚΘΕΣΗ

«Ερωτική Ζωγραφική - τετράγωνα»

Η Γκαλερί Γκλόρια παρουσιάζει την έβδομη ατομική έκθεση του καλλιτέχνη Ανδρέα Καρούσιου, με τίτλο «Ερωτική Ζωγραφική - τετράγωνα». Η δουλειά του Καρούσιου αντλεί την έμπνευσή της από συναισθήματα, μνήμες και ψυχικές καταστάσεις, δημιουργώντας μια μοναδική, εικαστική αφήγηση. Τα έργα του βρίσκονται σε δημόσιες και ιδιωτικές συλλογές στην Κύπρο και το εξωτερικό, ενώ έχει συμμετάσχει σε πληθώρα ομαδικών εκθέσεων. Στη νέα του έκθεση, που χαρακτηρίζεται από την ερωτική της θεματολογία, ο καλλιτέχνης παρουσιάζει μια σειρά έργων τα οποία συνδυάζουν τη μελάνη με λαδοπαστέλ, χρωματιστά μολύβια, και άλλες τεχνικές. Τα έργα του έχουν φιλοτεκνηθεί

πάνω σε χαρτί, πανί και ξύλο. Ο εικαστικός Σάββας Χριστοδουλίδης σημειώνει σχετικά με τη δουλειά του Καρούσιου: «Κάθε έργο του αποτελεί σύζευξη της ουράνιας με την επίγεια ζώνη, του πραγματικού με το φανταστικό, του στερεού και συμπαγούς με το ρευστό και εύπλαστο, του χαρστικού με το σπτικό». Γκαλερί Γκλόρια, Ζήννωνος Σώζου 3, Λευκωσία. Εγκαίνια Τρίτη 4 Φεβρουαρίου, ώρα 7:30 μ.μ. Δάρκεια έως 25 Φεβρουαρίου. **Πληροφορίες** **τηλέφωνο 22762605, www.gloriagallery.com**

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ | Του ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗ

Πενήντα λέξεις πάνω κάτω και καθαρίσαμε!

State of the Union 2024 προέδρου της Δημοκρατίας, Νίκου Χριστοδουλίδη, για τον πολισμό: «Στον τομέα του Πολιτισμού, εντός του έτους, ανταποκρινόμενοι στις ανάγκες του καλλιτεχνικού κόσμου, καταθέτουμε το νομοσχέδιο για την εφαρμογή θεσμικού πλαισίου που ρυθμίζει το καθεστώς και την επαγγελματική ιδιότητα του Καλλιτέχνη, δίνοντας λύση σε μια χρόνια στρέβλωση. Ταυτόχρονα, μέσω αναστόχευσης και εκσυγχρονισμού των σχεδίων επιχορηγήσεων, στηρίζουμε όλες τις πτυχές της πολιτιστικής δημιουργίας, καθώς και την ψηφιακή αναβάθμιση των πολιτιστικών χώρων». Συνολο λέξεων για τον πολιτισμό από τις 4.000 περίπου της όλης ομιλίας, 60. State of the Union 2025 προέδρου της Δημοκρατίας, Νίκου Χριστοδουλίδη, για τον πολισμό: «Ειδικά κίνητρα για ανάδειξη του πολιτισμού ως σημαντική οικονομική δραστηριότητα, συνδυάζοντας την εξωστρέφεια και την καινοτομία. Σχέδιο Στήριξης Τεχνολογικής και Ψηφιακής αναβάθμισης πολιτιστικών φορέων για την αναβάθμιση της εμπειρίας των επισκεπτών με εφαρμογές σύγχρονης τεχνολογίας σε αρχαιολογικούς χώρους και μουσεία». Συνολο λέξεων για τον πολιτισμό από τις 4.000 περίπου της όλης ομιλίας, 40. Αυτά στα δύο περίφημα State of the

Union, που είναι ουσιαστικά ο ετήσιος Προγραμματισμός διακυβέρνησης, που του δώσαμε ένα όνομα πιο ελκυστικό και διεθνές. Πρόκειται για έναν καινοτόμο θεσμό, που εισήγαγε ο πρόεδρος της Δημοκρατίας. Με την ομιλία αυτή απευθύνεται στον λαό, και ανακινώνει τη προτίθησή να κάνει στον χρόνο που έρχεται. Σύμφωνα, γίνονται αδρομερείς αναφορές, αλλά του κάκου, για τον πολιτισμό σε δύο χρόνια βρήκε να πει μόνο 100 λέξεις; Τη μία χρονιά το σημαντικό ήταν το θεσμικό πλαίσιο που ρυθμίζει το καθεστώς και την επαγγελματική ιδιότητα του Καλλιτέχνη, το οποίο το ανακοίνωσε με το που μπήκε το 2025, εντάξει, το πιστώνω στη διακυβέρνηση. Για το 2025 τι είπε; Πώς θα δοθούν ειδικά κίνητρα για να «οικονομικοποιηθεί» η πολιτιστική παραγωγή; Αυτό μάς λείπει δηλαδή για να ολοκληρωθούμε; Το άλλο που ανέφερε σε 24 λέξεις είναι πως θα αναβαθμιστούν ψηφιακά οι αρχαιολογικοί χώροι και τα μουσεία μας. Κollάει βέβαια παντού η ψηφιοποίηση, μοσχοπουλιέται σαν φρέσκο ψωμί, είναι φρούτο πάσας εποχής. Λες ψηφιοποίηση και τελειώσες. Και ξανά η ερώτηση, αυτό είναι που λείπει από τον πολιτισμό της χώρας; Η ψηφιοποίηση;

Αλλά για να σοβαρευτούμε, λίγο. Καταλαβαίνει ο καθένας και η καθεμία πια

πως όταν σε δύο σημαντικές ομιλίες του προέδρου της Δημοκρατίας, σε σύνολο 8.000 λέξεων για τον πολιτισμό αφιερώνονται 100, το θέμα είναι σοβαρό. Σημαίνει στη δική μου ανώνυμη των πραγμάτων πως δεν υπάρχει συγκεκριμένο πλάνο και όραμα από πλευράς Πολιτείας για τη διόρθωση κακώς κειμένων, αλλά προχωράμε βήμα-βήμα, και ό,τι έρθει βλέπουμε και κάνουμε, δεν υποσχόμαστε σπουδαία και μεγάλα έργα, όπως η Βιβλιοθήκη, το νέο Αρχαιολογικό Μουσείο, ένα Μέγαρο Μουσικής, μία σύγχρονη Πινακοθήκη, αλλά ούτε δεσμευόμαστε για αναθεωρήσεις πεπαλαιωμένων νομικών πλαισίων που αφορούν σημαντικούς πολιτιστικούς θεσμούς, όπως οι νόμοι για την Κυπριακή Βιβλιοθήκη και την Πινακοθήκη Σύγχρονης Τέχνης. Απλώς λέμε μερικά εύκολα θέματα, που είναι και όωρια και μετά λέμε για δείτε που τα καταφέρουμε! Εδώ ο Θεατρικός Οργανισμός Κύπρου ανακοινωσε πως εντός το 2025 θα φτιάξει Δραματική Σχολή στη Λάρνακα, που θα προσφέρει μεταπτυχιακά, που θέατρο δεν έχει, κτήριο εννοώ, αλλά το ανακοίνωσε, ολόκληρη Προεδρία της Δημοκρατίας δεν θα μπορούσε να πει ότι είμαστε σε φάση να δούμε πως προχωρούμε με την ανέγερση νέας Βιβλιοθήκης, ή να γίνει μία ανακοίνωση

για τη φάση υλοποίησής του νέου Αρχαιολογικού Μουσείου Λευκωσίας; Δεν νομίζω πως ερωτήθηκε η υφυπουργός Πολιτισμού κα Κασσιανίδου για το τι κάνουν στο υφυπουργείο και τι προτιθενται να κάνουν το 2025 και να απέστειλε 40 λέξεις. Δεν το πιστεύω. Αλλά γιατί να ξεκινάμε πως ο πρόεδρος της Δημοκρατίας είχε πει τον Απρίλιο του 2023 στα Βραβεία του ΘΟΚ: «Θα με βλέπετε συχνά απέναντί σας να χειροκροτώ τις παραστάσεις σας, αλλά και πλάι σας για να κτίσουμε μαζί τη μακροχρόνια στρατηγική της Κύπρου για τον πολιτισμό στην πατρίδα μας»... Σαφώς και κανείς δεν πίστεψε πως θα πήγαινε συχνά στο θέατρο, αλλά για το κτίσιμο μακροχρόνιων στρατηγικών κάποιοι ίσως και να ελπίζαμε... Μετά ήλθαν οι 60 λέξεις... Πάλι τον Μάρτιο του 2024, πάλι στην τελετή απονομής των βραβείων ΘΟΚ είχε πει: «Γενικότερα, αναστοχεύουμε και εκσυγχρονίζουμε τα σχέδια επιχορηγήσεων που αφορούν σε όλες τις πτυχές της πολιτιστικής δημιουργίας στον τόπο μας, ενώ προωθούμε και την ψηφιακή αναβάθμιση των πολιτιστικών χώρων», και ήλθαν οι 40 λέξεις και περιμένουμε το όραμα, καθάλα στην ψηφιοποιημένη της μορφή!

kouroupakisa@kathimerini.com.cy

Εφεραν την Ευρώπη στη Θεσσαλονίκη

Ο ρόλος των προξένων στον μετασχηματισμό της πόλης

ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΕΓΑΣ
Οι πρόξενοι στα 25 προξενία στη Θεσσαλονίκη, 1685-1912
εκδ. Καπόν, 2024, σελ. 336

Του **ΑΧΙΛΛΕΑΣ ΠΑΠΑΡΞΕΝΟΥ**

Ο **Γιάννης Μέγας**, πολιτικός μηχανικός του ΑΠΘ, εργάστηκε για 40 χρόνια στο εξωτερικό, όπου άρχισε να συλλέγει έντυπο υλικό για τη γενέτειρά του Θεσσαλονίκη στην περίοδο 1800-1950. Τη συλλογή αυτή με περίπου 90.000 τεκμήρια δώρισε το 2017 στην Κεντρική Βιβλιοθήκη του ΑΠΘ. Στα δεκατρία βιβλία που έχει συγγράψει για την ιστορία και τοπογραφία της Θεσσαλονίκης προστίθεται τώρα ένα φιλόδοξο εγχείρημα για την προξενική παρουσία στη Θεσσαλονίκη, από το 1685, όταν ιδρύθηκε το πρώτο προξενείο από τη Γαλλία, μέχρι την απελευθέρωση της πόλης το 1912.

Σε μια καλαίσθητη έκδοση με πλούσια βιβλιογραφία και δεκάδες φωτογραφίες, ο συγγραφέας ανατρέπει στα αρχεία των υπουργείων Εξωτερικών και στα κρατικά αρχεία των 25 κρατών και κρατιδίων που λειτούργησαν προξενία στη Θεσσαλονίκη στα 227 χρόνια της μελέτης, καταρτίζοντας έναν κατάλογο των περίπου 300 προξένων και υποπροξένων που υπηρέτησαν στη Θεσσαλονίκη, με βιογραφικά στοιχεία για τη δράση τους στην πόλη και στα άλλα πόστα στα οποία μετακινήθηκαν στη διάρκεια της προξενικής/

Η **προξενική** παρουσία στη Θεσσαλονίκη, από το 1685, όταν έφθασε η γαλλική διπλωματική αποστολή, μέχρι την απελευθέρωση της πόλης το 1912, παρουσιάζεται σε μια καλαίσθητη έκδοση.

διπλωματικής καριέρας τους. Αν συνυπολογισθούν οι καγκελάριοι, γραμματείς και δραγουμάνοι, που συνεπικουρούσαν το έργο τους, τότε τοποθετήθηκαν στα προξενία της Θεσσαλονίκης πάνω από 1.000 άτομα. Η θητεία των προξένων διαρκούσε κατά μέσον όρο πέντε έτη. Πολλοί όμως παρέμειναν για μικρότερο χρονικό διάστημα, ακόμη και για λίγους μήνες, εξαιτίας λιμών, φυσιολογικών θανάτων, δολοφονιών, ακόμη και απολύσεων λόγω ανικανότητας ή διαφθοράς. Όπως έγραφε η σύζυγος ενός Βρετανού προξένου, το προξενικό σώμα ήταν «σαν ένα καλάθι με φρούτα από το περι-

βόλι. Λίγα ήταν ωραία δείγματα, άλλα ήταν μέτρια ή άγευστα».

Ανάπτυξη

Το βιβλίο προσφέρει ένα καλαιοσκοπικό του μετασχηματισμού της πόλης. Στον 17ο αιώνα η Θεσσαλονίκη ήταν περιορισμένη εντός των τειχών της, με τους Εβραίους να αποτελούν τον μισό πληθυσμό της. Τον 18ο αιώνα η οικονομία της ανέκαμψε, αφού από το λιμάνι της διακινούνταν το 25% του εξωτερικού εμπορίου της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Στο πρώτο μισό του 19ου αιώνα οι μεταρρυθμίσεις που εισήγαγαν τα δύο νομοθετήματα 1839 και 1856, γνωστά ως Τανζιμάτ, συνέβαλαν όχι μόνο στη σχετική προστασία των εθνικών μειονοτήτων, αλλά και στην οικονομική ενδυνάμωσή τους, με τον πληθυσμό της να αυξάνεται από 50.000 το 1865 σε 90.000 το 1880 και σε 120.000 το 1895. Πολλές φονικές πυρκαγιές κατέστρεψαν τμήματα της πόλης, περιλαμβανομένων και προξενικών κτιρίων.

Μητρόπολη των Βαλκανίων

Η Θεσσαλονίκη έως την απελευθέρωσή της το 1912 υπήρξε η σπουδαιότερη πόλη των Βαλκανίων και μία από τις δύο-τρεις σημαντικότερες της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, με το λιμάνι της να κατατάσσεται τρίτο στο Λεβάντε, μετά την Κωνσταντινούπολη και τη Σμύρνη. Η σημασία της οφειλόταν στη γεωπολιτική θέση και την οικονομική ισχύ της,

Ορισμένα μέλη του δεκαεξαμελούς προξενικού σώματος Θεσσαλονίκης το καλοκαίρι του 1908. Καθισμένοι από αριστερά: Χ. Λαμπ (Αγγλία), Μπ. Πάρα (Αυστροουγγαρία), Σ. Μιλάτσο (Ιταλία) και Κλ. Φρ. Σέον (Γαλλία).

αφού ήλεγχε σχεδόν εξ ολοκλήρου το εξαγωγικό και εισαγωγικό εμπόριο των Βαλκανίων. Από τα τέλη του 17ου αιώνα οι Μεγάλες Δυνάμεις της εποχής αναγνώρισαν τη σημασία της και ίδρυσαν προξενία, τα οποία προς το τέλος του 19ου αιώνα έφτασαν τα 25, ένας εντυπωσιακός αριθμός, λίγο μικρότερος από τον αριθμό των πρεσβειών στην Κωνσταντινούπολη. Μετά το γαλλικό (1685), ακολούθησαν τα προξενία της Μεγάλης Βρετανίας (1718), της Ολλανδίας (1725) και της Βενετίας (1729). Οι πρόξενοι αξιοποιούσαν το καθεστώς των «διομολογήσεων», ιδίως μετά την αναθεώρησή του το 1740, που παρείχε εξαιρετικά προνόμια στους υπηκόους ενός κράτους που διέμεναν στα εδάφη ενός άλλου κράτους, καθώς και διπλωματική προστασία τους. Ο κύριος ρόλος των ξένων προξένων έως τις αρχές του 19ου αιώνα ήταν η προώθηση του εμπορίου των κρατών τους. Στη συνέχεια ο διπλωματικός ρόλος τους αναβαθ-

μίσθηκε, όταν οι πολιτικές ανακατατάξεις στην Ευρώπη αύξησαν την επιρροή τους στην παραπαύουσα Οθωμανική Αυτοκρατορία. Οι πρόξενοι και οι οικογένειές τους επηρέασαν θετικά την κοινωνική και πολιτιστική ανάπτυξη της πόλης, καθώς από τα τέλη του 19ου αιώνα οι επιρροές του ευρωπαϊκού πολιτισμού γίνονταν όλο και πιο εμφανείς στη ζωή της πόλης. Μερικοί πάντως εκμεταλλεύθηκαν τη θέση τους για να προωθήσουν τα προσωπικά τους οικονομικά συμφέροντα, καταφεύγοντας και στην αρχαιοκαπηλία. Οι εκθέσεις τους αποτελούν πολύτιμη πηγή πληροφοριών για την πόλη και την πληθυσμιακή σύνθεσή της.

Η απελευθέρωση

Αξίζει να σημειωθεί ο ρόλος των προξένων στην απελευθέρωση της Θεσσαλονίκης το 1912, όταν για να εξασφαλισθεί η ειρηνική μετάβαση από την οθωμανική στην ελληνική κυριαρχία ανέλαβαν την πρωτοβουλία να

πέισουν τον αρχιστράτηγο Χασάν Ταχσίν Πασά να παραδώσει την πόλη στον ελληνικό στρατό για να αποφευχθεί «αχρείασθη αιματοχυσία». Ενδιαφέρον παρουσιάζει επίσης η εκθρική αντιμετώπιση που γνώρισε η σύσταση του πρώτου ελληνικού προξενείου το 1835 από τους προξένους της Γαλλίας και της Βρετανίας και οι δολοπλοκίες τους εναντίον του προξένου Θεόδωρου Βαλλιάνου, με κίνητρο τα εμπορικά συμφέροντα, καθώς ο Έλληνας πρόξενος θα διεκδικούσε τις διομολογήσεις που θα ίσχυαν για τους Έλληνες υπηκόους, με αποτέλεσμα να αυξηθεί η εμπορική δύναμη των Ελλήνων. Τέλος, αξιομνημόνευτος είναι ο κρίσιμος ρόλος που έπαιξε το ελληνικό προξενείο στον Μακεδονικό Αγώνα με την τοποθέτηση του Λάμπρου Κορομπλά ως γενικού προξένου το 1904.

Ο κ. Αχιλλέας Παπαρξένος υπηρέτησε σε ελληνικές πρεσβείες ως σύμβουλος Τύπου και Επικοινωνίας.

ΤΟ

LOVE 100.7 FM 98.1 & 105.7

ΚΑΙ Η

Lacta

ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΟΥΝ

ΠΑΝΟΣ ΜΟΥΖΟΥΡΑΚΗΣ in Love

14 | 02 ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ ΩΡΑ 20:30

ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ ΛΕΥΚΩΣΙΑΣ

ΜΕΓΑΣ ΧΟΡΗΓΟΣ

ΧΟΡΗΓΟΣ

ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΕΣ

ΟΙ ΜΕΤΑΚΙΝΗΣΕΙΣ ΓΙΝΟΝΤΑΙ ΜΕ ΤΑ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΑ ΤΗΣ

ΕΙΣΙΤΗΡΙΑ ΑΠΟ ΤΟ 7777 7040

Ενιωθα ευθύνη που βρισκόμουν στη σκηνή

Το παν είναι η ποιότητα της μουσικής επικοινωνίας, λέει ο διεθνούς φήμης πιανίστας και συνθέτης Συμπριέν Κατσαρής στην «Κ»

Συνέντευξη στον
ΑΠΟΣΤΟΛΟ ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗ

Σε ανταπόκρισή της από τις Βρυξέλλες τον Ιούνιο του 1972 η πιανίστα Λίτσα Κουταλάρη γράφει για τον Διεθνή Διαγωνισμό Πιάνου «Βασίλισσας Ελισάβετ» στην εφημερίδα «Ελευθερία»: «Ο Κατσαρής απέδωσεν με θαυμασίαν δεξιοτεχνίαν παρουσιάζοντας ένα νεύρο απaráμιλλον», και σε άλλη της ανταπόκρισή της: «Η ορμή και το ταμπεραμέντο του Κατσαρή προεκάλεσαν καταπληκτική εντύπωσην ιδίως εις την λαμπράν εκτέλεσιν του κοντσέρτου του Ραχμάνινωφ [...]». Τελικά ο Συμπριέν Κατσαρής από εκείνον τον διαγωνισμό ως τις μέρες μας διένυσε με σεμνό τρόπο έναν εξαιρετικά επιτυχημένο μουσικό δρόμο, φτιάχνοντας μία καριέρα, με πολλή μελέτη και αγάπη για το πιάνο και τη μουσική. Μιλήσαμε

Λατρεύω την Κύπρο και όπου πάω στο εξωτερικό προσπαθώ να κάνω πάντοτε «προπαγάνδα» για την Κύπρο, για το Κυπριακό, για τα εθνικά μας θέματα.

με τον Συμπριέν Κατσαρή τηλεφωνικώς, θέλοντας να μας υπενθυμίσει στιγμές από τις συναυλίες που έδωσε το 1974, λίγους μήνες μετά την εισβολή, στις Βρυξέλλες, αλλά και εκείνες του 1978 στο Παρίσι, μαζί με τον Μίκη Θεοδωράκη.

Από εκείνες τις φορτισμένες συναυλίες, ως σήμερα ο Γαλλοκύπριος πιανίστας και συνθέτης Συμπριέν Κατσαρής έχει συμμετάσχει σε κορυφαία παγκόσμια μουσικά γεγονότα, έχει συνεργαστεί με τις πιο σημαντικές ορχήστρες και με τους πιο διάσημους διευθυντές ορχήστρας. Γονείς του Κυπριανού Κατσαρή, όπως βαπτίστηκε, οι εκ Λαπήθου Ερωτόκριτος Κατσαρής και η Νίκη Παπαδοπούλου από τη Λευκωσία. Άριστα εγκατεστημένη στο Καμερούν, η οικογένεια Κατσαρή δεν έχασε ποτέ την Κύπρο, παράδειγμα το «Παπαδοπούλειον Βραβείον» που η οικογένεια θέλησε να δημιουργηθεί στην Ελένη Σχολή, και οι συχνές επισφορές στη γενέτειρα του Ερωτόκριτου Κατσαρή, τη Λάπηθο. Όπως λέει ο κ. Κατσαρής πάντοτε λειτουργεί ως πρεσβευτής του Ελληνισμού, «Θεωρώ καθήκον εμείς οι Έλληνες πιανίστες να κάνουμε γνωστά τα έργα των Ελλήνων μουσουργών, τους οποίους δυστυχώς στην Ελλάδα πολλοί τους έχουν παραμιλήσει. Είναι καθήκον μας».

–Αυτή η αγάπη, κύριε Κατσαρή, των γονιών σας για την Κύπρο σας επηρέασε φαντάζομαι.
–Βέβαια, λατρεύω την Κύπρο και όπου πάω στο εξωτερικό προσπαθώ να κάνω πάντοτε «προπαγάνδα» για την Κύπρο, για το Κυπριακό, για τα εθνικά μας θέματα. Δυστυχώς, οι δημοσιογράφοι δεν ασχολούνται με το Κυπριακό. Διότι θεωρούν ότι είναι πολύ πιο σοβαρό το Μεσανατολικό, η Ουκρανία κ.λπ. Και όταν μιλάνε για τις τουρκικές επενδύσεις στη Μεσόγειο, στο Αιγαίο κ.ά. δεν αναφέρουν το Κυπριακό...

–Ίσως επειδή δεν υπάρχει φανερός πόλεμος τόσα χρόνια...
–Γι' αυτό χρειάζεται να τα υπενθυμίζουμε. Διότι είναι πολύ σημαντικά πράγματα. Είναι καθήκον μας εμάς που ζούμε στο εξωτερικό. Οι γονείς μου είχαν φύγει στο Καμερούν, η οποία ήταν η Γαλλική Αποικία, όπου η δεύτερη μεγαλύτερη κοινότητα μετά τη Γαλλική, ήταν οι Έλληνες –και οι Κύπριοι μέσα σε αυτή την κοινότητα. Όταν λέω Κύπριοι, εννοώ βέβαια πως είμαστε

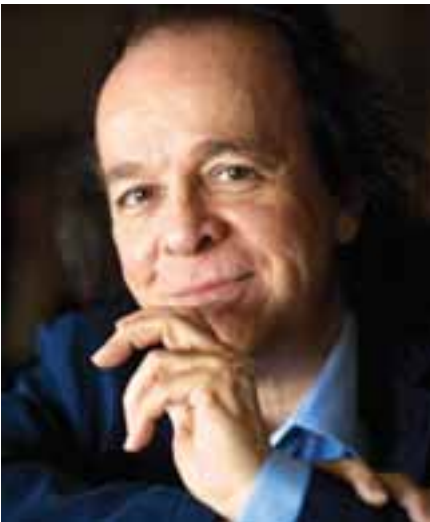
«Και για εκείνο» το ρεσιτάλ [σ.σ. του 1974] και γι' αυτά που έγιναν στο Παρίσι μετά ήταν κάτι το οποίο ένιωθα τρομερή λύπη και άγχος, αλλά δεν πρέπει να επιτρέπεις τον εαυτό σου, όταν είσαι πάνω στη σκηνή, να σε ελέγχει κάποιο επαναστατικό συναίσθημα.

Στο Παρίσι το 1978, ο Μίκης Θεοδωράκης έδωσε δύο συναυλίες, υπέρ των προσφύγων. «Σε μία από τις δύο συναυλίες μου έδωσαν 20 λεπτά για να παίξω. Είχα γράψει γι' αυτή τη συναυλία την Κυπριακή Ραψωδία», λέει ο Συμπριέν Κατσαρής.

Η μουσική είναι φάρμακο

–Πιστεύετε ότι η μουσική ως πολιτιστική έννοια, μπορεί να σώσει τα πράγματα, μπορεί να κάνει τη διαφορά.
–Κοιτάξτε, το αποτύπωμα που έχει η τέχνη γενικά και η μουσική ιδιαίτερα, είναι κάτι που πολύ θετικό. Εγώ πάντοτε λέω ότι χρειάζεται αυτό. Ειδικά στην εποχή μας που υπάρχουν όλοι αυτοί οι κίνδυνοι. Πιστεύω ότι οι στιγμές που περνάει ένα κοινό ακούγοντας μια συναυλία, μπορεί να βοηθήσει να ξεχάσει ο κόσμος τις καθημερινές σκοτούρες και τα προβλήματά του, όπως ο γιατρός ο οποίος θα δώσει ένα φάρμακο στον ασθενή για να τον ανακουφίσει. Χρειάζεται αυτό. Όπως οι συναυλίες που κάναμε στη Θεσσαλονίκη, με εμένα, τον Ελλαδίτη Γιώργο Λαζαρίδη, την T/k Ruya Taner, τον Τούρκο Huseyin Sermet, και την Αρμένισσα Seta Tanyel. Λοιπόν, αυτά όλα βεβαίως δημιουργούν, πώς να σας το πω, μια φιλία. Μια φιλία και όλοι αυτοί οι καλλιτέχνες κάνουμε ό,τι μπορούμε, αλλά οι πολιτικοί βέβαια... άλλα λογαριάζουν. Προσωπικά, κάθε φορά που εμφανίζομαι σε κονσέρτο στην Τουρκία, απευθύνομαι στο κοινό και λέω πως έρχομαι από την Κύπρο, και πως φέρνω ένα μήνυμα ειρήνης. Καταλήγω, λέγοντας στο κοινό: «As ελπίζουμε ότι αυτό το πολιτικό πρόβλημα θα λυθεί το γρηγορότερο». Το τουρκικό κοινό ανταποκρίνεται μετά από κάθε φράση μου πολύ φιλικά με συνεχόμενα χειροκροτήματα και στο τέλος χειροκροτούν όλοι όρθιοι προς τιμήν μου.

Θεωρώ καθήκον εμείς οι Έλληνες πιανίστες να κάνουμε γνωστά τα έργα των Ελλήνων μουσουργών, τους οποίους δυστυχώς στην Ελλάδα πολλοί τους έχουν παραμιλήσει. Είναι καθήκον μας.

«Το παν είναι η ποιότητα της μουσικής επικοινωνίας που δημιουργούμε, για να ανακουφίζουμε και να βοηθάμε, να εκτονώνονται πνευματικά αυτοί που μας ακούνε».

όλοι Έλληνες, δεν μου αρέσει να λέω Έλληνες από τη Μακεδονία, την Κρήτη κτλ. Ο πατέρας μου είχε δημιουργήσει την πρώτη βιομηχανία στο Καμερούν τότε. Ένα εργοστάσιο που έφτιαχνε σαπούνι και επιτραπέζιο λάδι. Εγώ γεννήθηκα στη Μασσαλία, 5 Μαΐου 1951. Αργότερα φύγαμε από το Καμερούν και ήρθαμε στο Παρίσι, το 1959 όπου και απούδασα. Έχω διπλή υπηκοότητα, διότι με ανέδειξε η Γαλλία, γαλλοκυπριακή ας πούμε είναι η υπηκοότητά μου.

–Κύριε Κατσαρή, ξεκινήσατε ως πολλά υποσχόμενος πιανίστας και καταφέρατε να φτάσετε πολύ ψηλά...
–Το 1972 ήμουν ένας από τους βραβευμένους στον περίφημο Διεθνή Διαγωνισμό Πιάνου Βασίλισσας Ελισάβετ του Βελγίου. Ήμουν ο μόνος από τους 200-300 υποψήφιους που παίζανε στα δύο πρώτα ελιμινατουάρ και ο μόνος που αντιπροσώπευε την Δυτική

–Έχετε κατακτήσει την τέχνη του πιάνου ή ακόμα μαθαίνετε;
–Ναι, το έχω κατακτήσει αλλά... δεν είμαι ποτέ ικανοποιημένος και πάντοτε προσπαθώ να βελτιώσω την ποιότητα του παιξίματός μου. Θα γίνω 73 χρονών τον επόμενο Μάιο και περνάνε τα χρόνια και κάνω ό,τι μπορώ για να είναι η ποιότητα η καλύτερη. Συνεχίζω να μελετώ. Ξέρετε, το παν είναι η ποιότητα της μουσικής επικοινωνίας που δημιουργούμε, για να ανακουφίζουμε και να βοηθάμε, να εκτονώνονται πνευματικά αυτοί που μας ακούνε.

–Πόσο σημαντικό είναι το ταλέντο και πόσο σημαντική είναι η μελέτη;
–Η μελέτη είναι η δουλειά το ταλέντο είναι το χωράφι, το οποίο πρέπει να το δουλέψεις, όπως ένα περβόλι για να βγάλει φρούτα ας πούμε. Και η μελέτη αυτό κάνει, δίνει καρπούς καλλιτεχνικούς. Και τέτοιοι καρποί για παράδειγμα παρουσιάστηκαν στο Ρεσιτάλ που έδωσα το 2023 στο Μέγαρο Μουσικής στην Αθήνα, με το «Αφιέρωμα στην Ελλάδα», με έργα Νικόλαου Χαλικιόπουλου-Μάντζαρου, με τα Έξι σκίτσα του Γιώργου Λεωτσάκου, παγκόσμια πρώτη, αλλά και με δείγμα Φαίδρου Καβαλλάρη, για παράδειγμα. Θεωρώ καθήκον εμείς οι Έλληνες πιανίστες να κάνουμε γνωστά τα έργα των Ελλήνων μουσουργών, τους οποίους δυστυχώς στην Ελλάδα πολλοί τους έχουν παραμιλήσει. Είναι καθήκον μας.

Ευρώπη. Πράγμα πολύ συγκινητικό. Και αυτό ήταν το 1972. Τότε, γνώρισα τη Λίτσα Κουταλάρη, η οποία σπούδαζε πιάνο τότε στις Βρυξέλλες και η οποία είχε γράψει το 1972 πρώτη ένα άρθρο για μένα.

–Πίσω στις εκείνες τις μέρες του Οκτωβρίου του 1974, ήσασταν 23 ετών, όταν κάνατε εκείνη τη συναυλία. Οι κριτικές των εφημερίδων στο Βέλγιο ήταν διθυραμβικές. Πώς ήλθε αυτή η ιδέα να κάνετε μία συναυλία στα 23 σας στις Βρυξέλλες για το δράμα των Κυπρίων μετά την εισβολή στην Κύπρο.
–Έδινα μερικές συναυλίες τότε στο Βέλγιο και ήλθε τότε η Ελληνική Επιτροπή Συμπαραστάσεως για την Κύπρο που είχε ιδρυθεί στις Βρυξέλλες μετά τον πόλεμο και διοργανώθηκε η συναυλία. Λίγα χρόνια μετά κάναμε ακό-

«Νιώθεις όμως υπερηφάνεια, διότι λες θα τους δείξω, τι μπορεί να κάνει ένας Κύπριος νεαρός πιανίστας, και αυτή η υπερηφάνεια ξεπερνάει τη λύπη».

μη ένα στο Παρίσι, με τον Μίκη Θεοδωράκη, το 1978 όταν ο Μίκης έδωσε δύο συναυλίες υπέρ των προσφύγων. Ο Ελληνογάλλος ατζέντης του Γιάννης Κασιάνης, μαζί με τον Γάλλο ατζέντη του Μίκη με έφεραν σε επαφή μαζί του, γιατί τότε ο Θεοδωράκης είχε γράψει ένα κονσέρτο για πιάνο και ορχήστρα και ήθελε πολύ να κοιτάξω την παρτιτούρα. Σε μία από τις δύο συναυλίες μου έδωσαν 20 λεπτά για να παίξω. Είχα γράψει γι' αυτή τη συναυλία την Κυπριακή Ραψωδία και ο κύριος Κασιάνης είχε κανονίσει να έλθει ένας κάμεραμαν από τη Γαλλική Τηλεόραση και χωρίς πρόβλη έγινε αυτό το βίντεο το οποίο είναι στο YouTube.

–Τις ημέρες του 1974, ήσασταν στην Κύπρο, ο νους σας μπορείτε να θυμηθείτε πού γύριζε, πού ήταν εκείνες τις μέρες;
–Ιούλιο και Αύγουστο πηγαίναμε οικογενειακώς κάθε χρόνο διακοπές στην Κύπρο και στις ημέρες του πραξικοπήματος και της εισβολής βρισκόμασταν στην Αμμόχωστο, διότι είχαμε διαμέρισμα, κοντά στο ξενοδοχείο «Grecian», που ήταν τότε στο Βαρώσι, το τελευταίο κτίριο λεγόταν Poseidon. Θυμάμαι ότι είχα φέρει ένα τηλεσκόπιο από τη Γαλλία, και τη νύχτα έβλεπα τους πλανήτες και τα άστρα έβρισκα τον Κρόνο και τον έδειχνα στους συγγενείς... και την ημέρα κοιτάζα τις ωραίες κοπέλες πάνω στην αμμουδιά...

–Όταν δίνετε εκείνο το ρεσιτάλ, τα συναισθήματά σας μπορείτε να θυμηθείτε ποια ήταν;
–Και για εκείνο το ρεσιτάλ και γι' αυτά που έγιναν στο Παρίσι μετά ήταν κάτι το οποίο ένιωθα τρομερή λύπη και άγχος, αλλά δεν πρέπει να επιτρέπεις τον εαυτό σου, όταν είσαι πάνω στη σκηνή, να σε ελέγχει κάποιο επαναστατικό συναίσθημα. Αυτό που έντονα θυμάμαι είναι πως υπήρχε στο κοινό μία «επαναστατικότητα» για όσα είχαν γίνει στην Κύπρο, για το οποίο βέβαια δεν μπορούσαμε να κάνουμε τίποτα απολύτως. Εγώ έπρεπε να διατηρώ τη μουσική μου ακεραιότητα, να μην επηρεάζομαι. Νιώθεις όμως υπερηφάνεια, διότι λες θα τους δείξω, τι μπορεί να κάνει ένας Κύπριος νεαρός πιανίστας, και αυτή η υπερηφάνεια ξεπερνάει τη λύπη, τον θυμό, τον φόβο και εκείνη τη στιγμή νιώθεις την ευθύνη, ευθύνη για ποιόν λόγο βρίσκεσαι πάνω στη σκηνή.

Η άλλη Ναόμι και η προπαγάνδα

Ψευδείς και αναπόδεικτες «ειδήσεις» διακινούνται από έναν καλοστημένο μηχανισμό και πλαστογραφούν την πραγματικότητα

NAOMI KLEIN
Doppelganger: A Trip Into the Mirror World
εκδ. Farrar, Straus and Giroux, σελ. 416

Της ΣΙΣΣΥΣ ΑΛΩΝΙΣΤΙΩΤΟΥ

Η Λέξη Doppelganger είναι γερμανική και υποδεικνύει κάποιον που μας μοιάζει πολύ, όχι ως δίδυμος αλλά ως σωσίας. Κυριολεκτικά σημαίνει «διπλός περιπατητής», όπως η σκιά μας ή ένα φάντασμα. Το 2022, μετά την εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία, άρχισε να χρησιμοποιείται για να επισημάνει μια τεράστια εκστρατεία παραπληροφόρησης κατευθυνόμενη, όπως στη συνέχεια αποδείχθηκε, από τη Ρωσία εις βάρος της Γαλλίας, αν και δεν άργησε να στοχεύσει και τη Γερμανία.

Το 2024, ο όρος είχε πλέον καθιερωθεί για τις ιστοσελίδες που μιμούνται πραγματικές ειδησεογραφικές ιστοσελίδες μεγάλων εφημερίδων όπως αυτές που συμπεριλήφθηκαν και σποραδικά συμπεριλαμβάνονται ακόμη στην εκστρατεία παραπληροφόρησης: Le Parisien, 20 minutes, Le Monde, Le Figaro, Libération, FAZ, Der Spiegel, Bild, Die Welt είναι μεταξύ αυτών που οι κάκερ «μιμήθηκαν», προωθώντας άρθρα και «αποκαλύψεις» φιλορωσικού περιεχομένου ή απλώς «ειδήσεις» που, ακολουθώντας παλιές καλές προπαγανδιστικές τεχνικές λαϊκιστών και αυταρχικών ηγετών και καθεστώτων, στοχεύουν στην πρόκληση σύ-

Η «επιδρομή των κοριών στη Γαλλία» γέμισε και τα ελληνικά ΜΜΕ, χωρίς ωστόσο ποτέ να διαψευσθεί στο τέλος.

χυσης και γενικής αμφισβήτησης θεσμών και ανθρώπων εκ μέρους των κοινωνιών.

Για παράδειγμα, η επιδρομή των κοριών στη Γαλλία, που, με τη λυσσώδη σε έκταση και ταχύτητα αναπαραγωγή, γέμισε και τα ελληνικά ΜΜΕ, χωρίς ωστόσο ποτέ να διαψευσθεί στο τέλος απ'

αυτά, ήταν μια τέτοια περίπτωση.

Όπως ακριβώς οι παλιές, γνωστές εφημερίδες είδαν να καθερφετίζεται ένα Doppelganger είδωλο που υπονόμειε την ιστορία, την αξιοπιστία και τις αρχές τους, μπερδεύοντας και εξαπατώντας το κοινό τους, έτσι και η Ναόμι Κλάιν βρίσκεται κάποια

στιγμή «αντιμέτωπη» στο διαδικτυακό σύμπαν με τη Ναόμι Γουλφ. Και οι δύο συγγραφείς, και οι δύο Ναόμι, και οι δύο Εβραίες, και οι δύο με κάπως κοινά εμφανισιακά χαρακτηριστικά και συνομήλικες... Είναι ομοιότητες αρκετές για να μπερδέψουν ένα διαδικτυ-

Η Ναόμι Κλάιν βρίσκεται «αντιμέτωπη» στο διαδικτυακό σύμπαν με τη Ναόμι Γουλφ και τις ακραίες θεωρίες συνωμοσίας που ενστερνίζεται και προπαγανδίζει με πάθος. Οι ομοιότητες μεταξύ των δύο συγγραφέων αρκούν για να προκαλέσουν σύγχυση σε ένα Διαδίκτυο που έχει συνηθίσει, χρόνια τώρα, να μην μπαίνει σε λεπτομέρειες εξακρίβωσης.

ακό κοινό που έχει συνθηώσει, χρόνια τώρα, να μην μπαίνει σε λεπτομέρειες εξακρίβωσης.

Στο σύμπαν του Στιβ Μπάνον

Η σύγχυση, πιθανόν, δεν θα παρήγε κάποιο ιδιαίτερα σοβαρό πρόβλημα εάν η Ναόμι Γουλφ, Αμερικανίδα, φεμινίστρια, εξέχουσα και πολλά υποσχόμενη προσωπικότητα του τρίτου κύματος του φεμινιστικού κινήματος, συγγραφέας του βιβλίου «The Beauty Myth: How Images of Beauty Are Used Against Women» (Wolf, 1990) και σύμβουλος του προέδρου Μπιλ Κλίντον... κάποτε, δεν είχε ενταχθεί στο συνωμοσιολογικό σύμπαν του Στιβ Μπάνον.

Τακτική συνεργάτις του podcast του Μπάνον, «War Room» και με τη δική της διαδικτυακή πλατφόρμα να προπαγανδίζει τρομακτικές και αναπόδεικτες θεωρίες, μεταξύ άλλων σχετικά με τις παρενέργειες όλων των εμβολίων και αυτού για την COVID-19: «Mas αποστειρώνουν, σκοτώνουν τα μωρά μας, παρακολουθούν κάθε μας κίνηση, μετατρέπουν τα παιδιά σε άβουλα drones, ανατρέπουν το σύνταγμα των ΗΠΑ, διαβρώνουν τη δύναμη της Δύσης».

Η Ναόμι Κλάιν έρχεται αντιμέτωπη με ένα διαδικτυακό μπέρδεμα, που της αποδίδει αναρτήσεις στο X (Twitter) για τους «εμβολιασμένους ανθρωπίνους που δεν μυρίζουν πλέον ανθρώπινα και τα περιττώματά τους μολύνουν το πόσιμο νερό», ενώ βομβαρδίζεται από υβριστικά σχόλια και απειλές.

Ελεύθερη κατάδυση στον βυθό του συνωμοσιολογικού σύμπαντος

Κάπου εδώ βρίσκεται το σημείο εκκίνησης για την κατάδυση στο συνωμοσιολογικό σύμπαν, πλην όμως με διάθεση και πρόθεση κατανόησης αλλά και ειλικρινούς αυτοκριτικής όταν επισημαίνεται ότι όλοι ζούμε μέσα σε μια αίσουσα καθημερινότητα, σε «μια κουλτούρα γεμάτη με διάφορες μορφές διπλάσιασμού, στην οποία όλοι όσοι διατηρούμε μια προσωπικότητα ή ένα avatar στο Διαδίκτυο δημιουργούμε τους δικούς μας σωσίες - εικονικές εκδοχές του εαυτού μας που μας αντιπροσωπεύουν στους άλλους. Μια κουλτούρα στην οποία πολλοί από εμάς έχουν καταλήξει να θεωρούν τους εαυτούς τους ως προσωπικές μάρκες, σφυρηλατώντας μια διαιρεμένη ταυτότητα που είναι ταυτόχρονα εμείς και όχι εμείς, ένας σωσίας που εκτελούμε αδιάκοπα στον ψηφιακό αιθέρα ως το τίμημα της εισόδου σε μια αδηφάγο οικονομία της προσοχής».

Αλήθεια και ψέμα

Αλλά ο κόσμος των καθημερινών δεν αφορά μόνον τα άτομα αλλά και τα επιχειρήματα, τον τρόπο με τον οποίο έχει καταλήξει να λειτουργεί ο κόσμος και τη γραμμή μεταξύ γνήσιου και ψευδούς να θολώνει όλο και περισσότερο, αφού «κάθε άποψη που επικρίνει την εισβολή στο Ιράκ βρίσκεται απέναντι αυτήν που υποστηρίζει ότι η 11η Σεπτεμβρίου ήταν μια “δουλειά εκ των έσω” και κάθε επικριτής της αποτυχίας των ΗΠΑ να αντιδράσουν στην πανδημία θα πρέπει τελικά να αντιμετωπίσει τους ισχυρισμούς περί μικροτσιπ και γενετικής μηχανικής». Και, κατά την Κλάιν, οι ευθύνες της πνευματικής ελίτ και κυρίως της Αριστεράς (ό,τι κι αν σημαίνει πια αυτό) είναι ευδιάκριτες και σημαντικές, δεδομένου ότι «τόσο πολλοί άνθρωποι της εργατικής τάξης ή της κατώτερης μεσαίας

Το «Doppelganger: A Trip Into the Mirror World» μοιάζει με την προσπάθεια ενός παλιού καλού ανθρώπου να αντισταθεί στους ανέμους μιας δυσωμένης αλλαγής, επιστρέφοντας σε ασφαλείς ακτές μαζί με όσο περισσότερους μπορεί.

«Τόσο πολλοί άνθρωποι της εργατικής τάξης ή της κατώτερης μεσαίας τάξης παρασύρονται από τις θεωρίες συνωμοσίας και η Αριστερά απέτυχε να τους κερδίσει».

ας τάξης παρασύρονται από τις θεωρίες συνωμοσίας και η Αριστερά απέτυχε να τους κερδίσει», αφού, ενώ θα έπρεπε, «τα αριστερά κινήματα συχνά συμπεριφέρονται με τρόπους που δεν είναι ούτε περιεκτικοί ούτε στοργικοί... Επίσης δεν σκεφτόμαστε αρκετά πώς να οικοδομήσουμε συμμαχίες με ανθρώπους που δεν είναι ήδη στα κινήματά μας».

Το «Doppelganger: A Trip Into the Mirror World» είναι ένα βιβλίο 416 σελίδων, που

δύσκολα θα καταφέρει κάποιος να το εντάξει σε μια αυστηρά ορισμένη κατηγορία. Οικονομία, πολιτική, κοινωνιολογία, αυτοβιογραφία αποτελούν πεδία τα οποία η Καναδή συγγραφέας και ακτιβίστρια διανοούμενη διασχίζει με άνεση αλλά και ειλικρινή διάθεση, όταν παραδίδοντας τα δύο τελευταία κεφάλαια του βιβλίου (13 και 14) που αφορούν το Ισραήλ και τον εβραϊσμό για ελεύθερη ανάγνωση στο Διαδίκτυο λέει: «Έγραψα το “Doppelganger” επειδή είμαι πεπεισμένη ότι μπορούμε να ξεφύγουμε από τις διαιρεμένες αφηγήσεις μας, ότι μπορούμε να δούμε και να ακούσουμε και να μάθουμε από τους σωσίες μας, ακόμη και από αυτούς που απορρίπτουμε περισσότερο. Μπορεί να είναι η μόνη μας ελπίδα».

Φως στα «σκοτεινά χρόνια»

«Υπάρχει κάτι ελπιδοφόρο σε αυτό το εγχείρημα, στην καθαρή διανοητική του φιλοδοξία και εμβέλεια, στην προσπάθειά του να διαχωρίσει και να αποκρυπτογραφήσει τους παραλογισμούς και τις ειρωνείες της πολιτικής μας διαταραχής, κάτι που σχεδόν κανένας άλλος συγγραφέας δεν θα μπορούσε να καταφέρει. Αν έπρεπε να αναφέρω ένα μόνο βιβλίο που δίνει νόημα σε αυτά τα τελευταία σκοτεινά χρόνια, θα ήταν αυτό», έγραψε η Κέτι Ρόιφ στους NYT και, προσωπικώς, ήθελα να το περιγράψω ως έναν αισιόδοξο και ανακουφιστικό ελπιδοφόρο επαναπροσδιορισμό των πάντων μας. Αλλά μεσολάβησαν η ορκωμοσία και οι πρώτες ημέρες Τραμπ και τότε, ξαφνικά, η αισιόδοξία της Κλάιν μου φάνηκε απελπισμένη. Σαν την προσπάθεια ενός παλιού καλού ανθρώπου να αντισταθεί στους ανέμους μιας δυσωμένης αλλαγής, επιστρέφοντας σε ασφαλείς ακτές μαζί με όσο περισσότερους μπορεί.

Το Κανάλι Διατίθεται:

cablenet

Θέση: 101

cyta vision

Θέση: 49

MOVIES

MESIMVRIA

www.mesimvria.com

ΜΑΤΙΕΣ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ

Επιμέλεια: **ΝΙΚΟΣ ΒΑΤΟΠΟΥΛΟΣ**

ΛΙΣΣΑΒΩΝΑ
Μουσείο Γκουλμπενκιάν
Πενήντα χρόνια μετά την έναρξη της λειτουργίας του, το Μουσείο Γκουλμπενκιάν της Λισαβώνας θα προχωρήσει σε έργα ανακαίνισης και προσαρμογής σε νέες απαιτήσεις καλύτερης λειτουργίας. Οι εργασίες θα αρχίσουν τον Μάρτιο και θα διαρκέσουν έως τον Ιούλιο του 2026. Κατά το διάστημα αυτό, το μουσείο θα υπολειτουργεί. Ένα μέρος μόνο της συλλογής θα εκτίθεται στο κάτω επίπεδο. Το 2026, το Μουσείο Γκουλμπενκιάν θα έχει αποκτήσει όλες τις απαραίτητες υποδομές για άριστες υπηρεσίες.

ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ
Ετος Τέρνερ
Με τίτλο «Τέρνερ 250», το 2025 θα τιμήσει ποικιλοτρόπως την επέτειο των 250 ετών από τη γέννηση του μεγάλου Βρετανού ζωγράφου. Ο Τέρνερ (JMW Turner) γεννήθηκε το 1775 και η επιδραστικότητα του στη χρήση του φωτός, των όγκων και της σκιάς ήταν τεράστια. Εθεσε επί της ουσίας ζητήματα παραστατικότητας και αφαίρεσης σε πρώιμη εποχή. Στη διάρκεια της χρονιάς, θα πραγματοποιηθεί πλήθος εκθέσεων και εκδηλώσεων για τον Τέρνερ σε όλο το Ηνωμένο Βασίλειο.

ΠΑΡΙΣΙ
Σουζάν Βαλαντόν
Στο Κέντρο Πομπιντού, η νέα έκθεση για το έργο της ζωγράφου Σουζάν Βαλαντόν (1865-1938), μιας από τις πιο σημαντικές της γενιάς της. Ζωγράφιζε την εποχή που ανέβαιναν ο κυβισμός και η αφαίρεση, αλλά εκείνη ενδιαφερόταν πρωτίστως για την παραστατικότητα στο κατώφλι του μοντερνισμού, δίνοντας έμφραση στο γυμνό ανθρώπινο σώμα, γυναικείο και ανδρικό. Η έκθεση, ακολουθώντας μια τροχιά παρουσιάσεων σε άλλα μουσεία από το 2023, καταλήγει ανατεωμένη στο Κέντρο Πομπιντού.

ΑΜΣΤΕΡΝΤΑΜ
Γλυπτό του Μπερνίνι
Το Rijksmuseum του Αμστερνταμ δέχτηκε ένα γλυπτό του Μπερνίνι, του Ιταλού γλύπτη της Αναγέννησης, ως μόνιμο δάνειο από ιδιωτή συλλέκτη. Είναι το μοναδικό γλυπτό του Μπερνίνι που θα υπάρχει πλέον στην Ολλανδία. Είναι μια σπουδή από τερακότα του Τρίωνα σε ένα κοχύλι, ανάθεση του τότε Πάπα για να στηθεί στη Φοντάνα ντελ Μόρο, στην πιάτσα Ναβόνα στη Ρώμη. Το γλυπτό είχε περιληφθεί στην έκθεση Καραβάτζο - Μπερνίνι, που είχε παρουσιαστεί στο Rijksmuseum το 2020.

ΒΑΣΙΛΕΙΑ
Καλλιτέχνες του Βορρά
Στο Ίδρυμα Beyeler, έξω από τη Βασιλεία, παρουσιάζεται η έκθεση «Φώτα του Βορρά», που φέρνει στους θεατές το φως και την ατμόσφαιρα των πυκνών δασών με έργα κορυφαίων καλλιτεχνών. Η έκθεση παρουσιάζει περίπου 70 τοπιογραφίες από ζωγράφους του ευρωπαϊκού Βορρά και του Καναδά της περιόδου 1880-1930. Ανάμεσά τους και έργα της Χίλμα αφ Κλιντ και του Εντβαρτ Μουνκ. Στη φωτογραφία, ένα δάσος του Βορρά από τη Φινλανδία ζωγράφου Χέλμι Μπίσε (1867-1933).

Μαρί Μπρακμιόν (1840-1916), «Στη βεράντα στη Σεβρ», 1880.

Θησαυροί γαλλικής τέχνης

Αυτήν την περίοδο υπάρχει στην Ελβετία μια εξαιρετική ευκαιρία για να δει κανείς ένα τμήμα της περιφημης συλλογής έργων τέχνης του Οσκαρ Γκεζ (1905-1998). Η έκθεση παρουσιάζεται στο Ίδρυμα Ερμιτάζ στη Λωζάννη, ένα θαυμάσιο κτίριο μέσα σε κήπους, και όλα τα έργα προέρχονται από το κλειστό πλέον για το κοινό Petit Palais της Γενεύης. Ο Οσκαρ Γκεζ ήταν επιχειρηματίας και συλλέκτης, λάτρης της γαλλικής τέχνης και κυρίως του ιμπρεσιονισμού και μεταϊμπρεσιονισμού. Αργότερα άρχισε να συλ-

λέγει και πιο νεότερικά ρεύματα. Η καταγωγή του ήταν από την Τυνησία. Επιχειρηματικά κινήθηκε στην Ιταλία, στη Γαλλία, στις ΗΠΑ και μετά το 1945, εγκατεστημένος τότε στο Παρίσι, άρχισε να συλλέγει έργα τέχνης. Λίγο μετά μετοίκησε στη Γενεύη όπου τη δεκαετία του 1960 αγόρασε ένα νεοαναγεννησιακό παλάτσο, το οποίο μετέτρεψε στο Μουσείο Petit Palais. Αυτό το αξιοθέατο της Γενεύης τα τελευταία 25 χρόνια δεν είναι πλέον ανοικτό στο κοινό, αλλά η συλλογή Οσκαρ Γκεζ είναι εκεί. Η έκθε-

ση στο Ίδρυμα Ερμιτάζ αποτελεί, συνεπώς, μια σπάνια ευκαιρία να δει κανείς σπανίως εμφανιζόμενα έργα. Ο Γκεζ εμπιστευόταν το γούστο και το ένστικτό του. Κοντά σε έργα που ήταν πάντα περιζήτητα και ακριβά, όπως έργα του Μανέ ή του Ρενουάρ, ο Γκεζ γοητευόταν και από έργα ιμπρεσιονιστών που στα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια δεν ήταν ιδιαιτέρως αναγνωρισμένοι. Αγόρασε έργα του Γουστάβου Καϊμπότ (που εδώ και χρόνια είναι στην κορυφή της αγοράς τέχνης) και άλλων, όπως και

αρκετών γυναικών ζωγράφων που τις προηγούμενες δεκαετίες δεν θεωρούνταν πρώτης γραμμής. Η έκτοτε έρευνα και η αλλαγή του βλέμματος έχουν ανελκύσει άλλοτε μισοξεχασμένα ονόματα στην προθήκη του διεθνούς ενδιαφέροντος, όπως την περίπτωση της Μαρί Μπρακμιόν (έργο της στη φωτογραφία μας), της Ταμάρα ντε Λέμπιτσκο ή της Σουζάν Βαλαντόν, που από τη δεκαετία του '80 και μετά είναι περιζήτητες. Όταν όμως ο Γκεζ αγόραζε τα έργα τους, η κίνησή του ήταν εκκεντρική για τους

συλλεκτικούς κύκλους. Κατ' αντιστοιχεία, η συλλογή του συμπληρωνόταν και από μοντέρνους ζωγράφους της μεταπολεμικής περιόδου οι οποίοι στην εποχή τους ήταν ανερχόμενοι. Ετσι, στη συλλογή του κατόρθωσε να έχει πλήρεις σειρές καλλιτεχνών, ακόμη και από τον 19ο αιώνα. Αξιοσημείωτη είναι επίσης η περίπτωση του Γαλλοελβετού καλλιτέχνη Τεοφίλ-Αλεξάντρ Στάνιλεν (1859-1923), ονομαστού εκπροσώπου της αρ νουβό. Στη συλλογή Οσκαρ Γκεζ υπάρχουν 630 έργα του.

Ο ΚΥΡΙΟΣ ΓΚΡΙ

Γράφει ο **ΗΛΙΑΣ ΜΑΓΚΛΙΝΗΣ**

Μισλάβ Βάνμπεργκ, ένα καλά κρυμμένο μουσικό μυστικό από την Πολωνία

Ο **Μωυσής Βάνμπεργκ** έφυγε με τα πόδια από τη Βαρσοβία για τα ανατολικά. Ήταν είκοσι χρόνων. Μαζί του είχε την αδελφή του. Το έτος ήταν 1939· από τα δυτικά είχαν εισβάλει οι Γερμανοί, από τα ανατολικά οι Σοβιετικοί. Ο Μωυσής, όντας Εβραίος, σκέφτηκε ότι θα ήταν καλύτερα με τους Ρώσους.

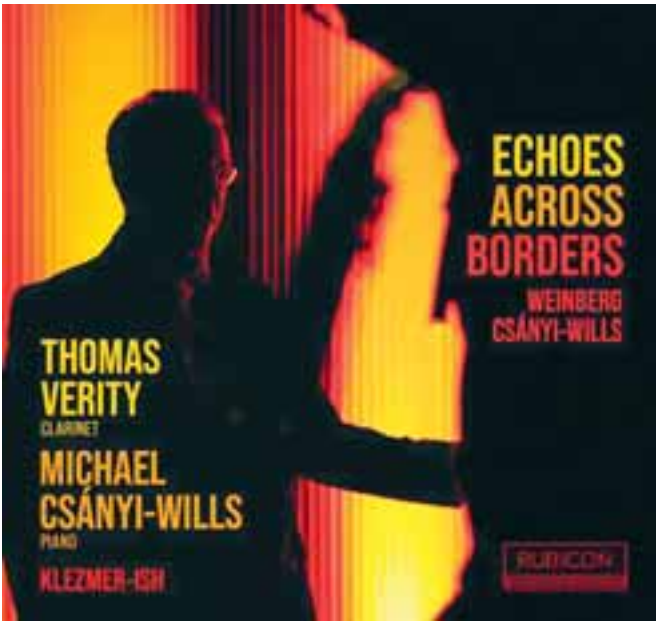
Στον δρόμο, η αδελφή του άλλαξε γνώμη· γύρισε πίσω, στους γονείς τους. Αυτή ήταν η τελευταία φορά που την είδε. Για την ακρίβεια, δεν ξαναείδε κανένα μέλος της οικογένειάς του. Το 1966, σε ένα πέρασμά του από την Πολωνία, έμαθε ότι είχαν εξοντωθεί στο στρατόπεδο του Τραβνίκι, καμιά εικοσιπενταριά χιλιόμετρα νοτιοανατολικά του Λούμπλιν.

Πίσω, στο 1939, ο Μωυσής τράβηξε για τη Λευκορωσία. Καθώς το 1941 όλη εκείνη η περιοχή βρέθηκε στη δίνη της ναζιστικής εισβολής, ο Μωυσής κατέφυγε στο

Συνελήφθη το 1953, αλλά σώθηκε χάρη στον θάνατο του Στάλιν και στην παρέμβαση του Σοστακόβιτς.

Ουζμπεκιστάν και από εκεί πέρασε από το Μίνσκ για να καταλήξει στη Μόσχα, όπου έγινε γνωστός ως συνθέτης Μισλάβ Βάνμπεργκ, έχοντας τραβήξει με τα έργα του το ενδιαφέρον του Ντμίτρι Σοστακόβιτς, τον οποίο ο Βάνμπεργκ θαύμαζε απεριόριστα.

Ο Βάνμπεργκ σταδιοδρόμωσε στη Σοβιετική Ένωση, όχι όμως χωρίς σοβαρά προβλήματα: όταν λίγο μετά τη λήξη του Β' Παγκοσμίου, ο Στάλιν εξαπέλυσε μαζικές διώξεις εναντίον των εβραϊκής καταγωγής Σοβιετικών πολιτών (ο διενθιστικός χαρακτήρας του εβρα-

Η Rubicon κυκλοφόρησε πρόσφατα το άλμπουμ «Echoes Across Borders», έχοντας στο επίκεντρό της το έργο του Μισλάβ Βάνμπεργκ.

ϊσμού θεωρήθηκε απειλή από τον Πατερούλη), ο Βάνμπεργκ παρενοχλήθηκε από τη μουσική αστυνομία, ώσπου, στις 6 Φεβρουαρίου του 1953, συνελήφθη.

Σώθηκε χάρη στον θάνατο του Στάλιν, εκείνο τον Μάρτιο, αλλά και χάρη στην παρέμβαση του Σοστακόβιτς. Ο Βάνμπεργκ έζησε έως το 1996· η φήμη του ως συνθέτη συμφωνικών έργων και μουσικής δωματίου κυρίως έχει εξαπλωθεί στη Δύση, ειδικά τα τελευταία χρόνια.

Σε αυτό το πλαίσιο, η δισκογραφική Rubicon κυκλοφόρησε πρόσφατα το άλμπουμ «Echoes Across Borders», έχοντας στο επίκεντρό της τη σονάτα για κλαρινέτο και πιάνο που ο Βάνμπεργκ συνέθεσε στα 25 του χρόνια.

Πρόκειται για concept-άλμπουμ, καθώς περιλαμβάνει ακόμα τη σονάτα για κλαρινέτο που έγραψε ο σύγχρονος συνθέτης και πιανίστας

Μίκαελ Σσάνι-Ουίλς, εμπνεόμενος από τον Βάνμπεργκ. Το άλμπουμ περιλαμβάνει ακόμα τη Ραψωδία πάνω σε μολδαβικά θέματα του Βάνμπεργκ και τις Παραλλαγές για κλαρινέτο μπάσο και πιάνο πάνω σε ένα ουκρανικό θέμα του Σσάνι-Ουίλς, για να κλείσει με μια εκπληκτική διασκευή της Ραψωδίας ερμηνευμένης από παραδοσιακό συγκρότημα Ασkenaζιμ Εβραίων (Μπάντα Κζέμερ).

Μουσικά μιλώντας, στον πυρήνα του όλου πρότζεκτ βρίσκεται το κλαρινέτο (με έξοχο ερμηνευτή εδώ τον Τόμας Βέρριτ)· ως ατμόσφαιρα όμως παραπέμπει στην εβραϊκή τραγωδία που έζησε ο Βάνμπεργκ.

Το άλμπουμ «διατρέχει τα σύνορα» και συστήνει τον Βάνμπεργκ ως ένα καλά κρυμμένο μυστικό της μουσικής της ανατολικής Ευρώπης που βγήκε μέσα στον εικοστό αιώνα.

ΕΞ ΑΦΟΡΜΗΣ

Του **ΣΤΑΥΡΟΥ ΖΟΥΜΠΟΥΛΑΚΗ**

Η κλήση του Κόσγκα

Στο μυθιστορηματικό σύμπαν του Κούντερα ο χριστιανισμός δεν βρήκε θέση, ενώ ο ίδιος δεν έκρυψε ποτέ τις αντιχριστιανικές πεποιθήσεις ή, έστω, τα αντιχριστιανικά αισθήματά του. Απεχθάνεται πρωτίστως την Ορθοδοξία και το Βυζάντιο, που τα συνδέει με την κομμουνιστική Ρωσία, η οποία δυνάστεψε τη χώρα του και τη ζωή του, αλλά όχι λιγότερο αντιπαθεί και τον Ρωμαιοκαθολικισμό, που έκαψε τον Γιαν Χους και απείλησε την ίδια την ύπαρξη του τσεχικού έθνους. Συμπάθεια τρέφει μόνο για τον συμπατριώτη του Χους, για λόγους που δεν έχουν προφανώς να κάνουν με τη θεολογία του, αλλά με τη γένεση της τσεχικής εθνικής συνείδησης και γλώσσας. Παραταύτα, το έκτο μέρος του «Αστείου» (μτφρ. Γιάννης Η. Χάρης, Βιβλιοπωλείον της Εστίας, 2002, σ. 267-314) είναι αφιερωμένο στον Κόσγκα, μια πολύ ενδιαφέρουσα περίπτωση χριστιανού, η οποία οδηγεί και σε σοβαρά θεολογικά εξαγόμενα.

Ο χριστιανός Κόσγκα, πριν από το κομμουνιστικό πραξικόπημα του Φεβρουαρίου του 1948, συντάσσεται με τους κομμουνιστές και αντιτίθεται στις Εκκλησίες, γιατί δεν κατάλαβαν ότι το εργατικό κίνημα ήταν ο αγώνας των κατατρεγμένων που διψούσαν για δικαιοσύνη, και άφησαν έτσι το πεδίο ελεύθερο στον άθεο κομμουνισμό. Από τον Φεβρουάριο του 1948, όμως, όλα αλλάζουν· αρχίζει ο διωγμός όσων διαφωνούν. Ο Κόσγκα πάντως δεν ταραζεται με τον διωγμό, το μόνο που τον νοιάζει είναι να μείνει πιστός στην κλήση του Χριστού, η οποία ωστόσο απευθύνεται στον άνθρωπο πάντα μεταμφιεσμένη και σπάνια σαγηνευτική (σ. 274), οπότε πέφτει πάνω του το βάρος να την αποκρυπτογραφήσει. Ο Κόσγκα μεταφράζει την αποπομπή του από το πανεπιστήμιο ως κλήση του Χριστού, δεν τρομάζει με αυτό, το μόνο που τον τρομάζει είναι το δικό του γάντζωμα στη βολή της πανεπιστημιακής θέσης. Είναι πεπεισμένος ότι «ο άνθρωπος δεν έχει να χάσει τίποτα, πως η θέση του είναι παντού, παντού όπου πέρασε ο Χριστός, που σημαίνει: παντού μες στους ανθρώπους» (σ. 275).

Το 1951, στο κρατικό αγρόκτημα όπου έχει τοποθετηθεί, ο

Ερειπωμένος ναός στην τσεχική ύπαιθρο. Ο Μίλαν Κούντερα, παρότι άθεος, στο βιβλίο του «Αστείο» δίνει ένα μεγάλο θεολογικό μάθημα: Δεν υπάρχει τίποτε πιο γελίο ή πιο αλαζονικό από το να πιστεύει κανείς ότι ακούει τη φωνή του Θεού, ότι μπορεί να ερμηνεύει και να ξεκαθαρίζει μέσα του ποιο είναι ακριβώς το θέλημά Του γι' αυτόν.

«Πώς αναγνωρίζει κανείς τη φωνή του Θεού ανάμεσα σε τόσες άλλες; Και αν η φωνή που άκουσα τότε ήταν απλώς η φωνή της δειλίας μου;».

Κόσγκα έρχεται σε επαφή με τη βασανισμένη Λουτσία. Η Λουτσία δεν ξέρει τίποτε για τον Χριστό και εκείνος αναλαμβάνει με θέρμη να της τον μάθει, να τη μυήσει στην παρηγοριά της θρησκείας (σ. 292). Ο Κόσγκα καταλαβαίνει ότι αυτή η κακοποιημένη γυναίκα έχει ανάγκη από άφεση αμαρτιών και γι' αυτό θέλει να την οδηγήσει στον Θεό, γιατί «μόνο ο Θεός [...] μπορεί να ξεπλύνει αμαρτίες, μπορεί να τις μετατρέψει σε μηδέν. [...] Ο άνθρωπος δεν μπορεί να δώσει άφεση σε άνθρωπο, παρά μόνο αν στηρίζεται στην άφεση του Θεού» (σ. 300). Ο Κόσγκα τα λέει και τα ξαναλέει όλα αυτά στη Λουτσία, μέρες και βδομάδες, και τη διαβεβαιώνει ότι έχει συγχωρεθεί. Μέχρις εδώ όλα καλά και χριστιανικά και θεολογικότατα. Ωσπου μια μέρα, καθώς είναι ξαπλωμένος κάτω από μια μπλιά, με

τα μάτια κλειστά, τον πλησιάζει η Λουτσία και του λέει «τι καλός που είστε, κύριε Κόσγκα...», προσθέτοντας πιο σιγανά: «Σας αγαπάω». Ο Θεοσεβής Κόσγκα αντί εκείνη τη στιγμή να σπκωθεί να φύγει, αφού είχε πια επιτελέσει το χρέος του, είχε οδηγήσει τη Λουτσία στον Χριστό και στη συγχώρηση, κάνει κάτι διαφορετικό: «Αγκάλιασα τη Λουτσία και πλάγιασα μαζί της πάνω στο κρεβάτι της φύσης» (σ. 303).

Η Λουτσία είναι ευτυχισμένη, ανθεί, αλλά ο Κόσγκα τρομάζει από τη γυναικεία άνοιξη της, που αυτός ο ίδιος ξύπνησε, τρομάζει ουσιαστικά από την αγάπη της (έχει γυναίκα και γιο στην Πράγα, σ. 304) και αναρωτιέται βασιανιστικά μήπως ποθούσε εξαρχής σαρκικά τη Λουτσία και «ενέργησ[ε] σαν αποπλανητής μεταμφιεσμένος σε παρηγορητή ιερέα» (σ. 304). Τότε έρχεται νέο πλήγμα: Ο διευθυντής του κρατικού αγροκτηματος κατηγορείται ότι περιστοιχίζεται από ύποπτα στοιχεία, όπως ο Κόσγκα, διωγμένος από το πανεπιστήμιο και, επιπλέον, χριστιανός. Ο Κόσγκα θα ερμηνεύσει και πάλι το γεγονός ως συγκαλυμμένη θείκη οδηγία να φύγει από το αγρόκτημα για να απαλλάξει τον διευθυντή από την επικίνδυνη παρουσία του και ταυτόχρονα να απομακρυνθεί από τη

Λουτσία, πριν να είναι πολύ αργά για αυτήν: «Η αποστολή [τ]ου εξετελέσθη. Οι καρποί της δεν [τ]ου ανήκουν» (σ. 306). Τυπικός, εξαιρετικός Κούντερα: Πίσω από τον χριστιανό παρηγορητή κρυβόταν ο αποπλανητής, ο Κόσγκα ποθούσε σεξουαλικά τη Λουτσία και της έκανε χριστιανικό κήρυγμα για να τη ρίξει στο κρεβάτι (έστω για μία μόνο φορά, σ. 313)! Επιπλέον, φεύγει από το αγρόκτημα θυσιαζόμενος, για να προφυλάξει δηλαδή τον διευθυντή από τις κατηγορίες, μα και να προστατέψει τη ζωή της Λουτσίας, στην πραγματικότητα όμως το βάζει στα πόδια μπροστά στην αγάπη της.

Όλα αυτά διόλου δεν σημαίνουν ότι ο Κόσγκα είναι υποκριτής, ότι έλεγε στη Λουτσία πράγματα που δεν πίστευε. Ο Κούντερα αποκαλύπτει ειρωνικά τα πραγματικά κίνητρά του, μα δεν αμφισβητεί τον χριστιανισμό του (άλλωστε, αν τον αμφισβητούσε, δεν θα είχε κανένα νόημα η ειρωνική αποκάλυψη των αληθινών κινήτρων). Η ιστορία του Κόσγκα έχει μια πολύ σημαντική θεολογική συνέχεια, όπως διατυπώνεται με την απορία του: «Πώς αναγνωρίζει κανείς τη φωνή του Θεού ανάμεσα σε τόσες άλλες; Και αν η φωνή που άκουσα τότε ήταν απλώς η φωνή της δειλίας μου;» (σ. 313). Μήπως δηλαδή επικαλείται τη θείκη κλήση για να αποφύγει τις ανθρώπινες υποχρεώσεις του, ιδίως απέναντι στις γυναίκες, η μόνιμη παρουσία των οποίων δίπλα του τον φοβίζει; Από αυτή την απορία πηγάζει η καταληκτική προσευχή του: «Αχ Θεέ μου, είναι πράγματι έτσι; Είμαι τόσο αξιοθρήνητα γελίος; Πες μου ότι δεν είναι έτσι! Καθησύχασέ με! Κάνε να σ' ακούσω, Θεέ μου, πιο δυνατά, πιο δυνατά! Μέσα σ' αυτό το χάος με τις συγκεχυμένες φωνές καθόλου δε σ' ακούω!» (σ. 314). Επιτέλους, ο Κόσγκα δεν ακούει πια τον Θεό να του μιλάει! Ο άθεος Κούντερα δίνει εδώ μεγάλο θεολογικό μάθημα: Δεν υπάρχει τίποτε πιο γελίο ή πιο αλαζονικό από το να πιστεύει κανείς ότι ακούει τη φωνή του Θεού, ότι μπορεί να ερμηνεύει και να ξεκαθαρίζει μέσα του ποιο είναι ακριβώς το θέλημά Του γι' αυτόν. Η μόνη κλήση του Θεού –κατακλείδα εκτός μυθιστορήματος– είναι η εντολή της αγάπης.

500 ΛΕΞΕΙΣ

ΜΕ ΤΟΝ ΣΤΕΦΑΝΟ ΤΣΙΤΣΟΠΟΥΛΟ

Ακροβατώντας ανάμεσα σε γοτθική νουβέλα, cyberpunk φωτομυθιστόρημα, υβριδική αυτοβιογραφία και μεσοπολεμική ελεγεία, «Η Ανθούλα Σταθοπούλου στην Εγνατία με νεύρα» (εκδόσεις Αρμός) είναι το τέταρτο βιβλίο του δημοσιογράφου, ραδιοφωνικού παραγωγού και συγγραφέα Στέφανου Τσιτσόπουλου, μετά τα «Flaneur» (Ιανός, 2010), «Ροκ σταρ» (Μεταίχμιο, 2019) και «Τα κλωμά σιντριβάνια της Φωκίωνος Νέγρη» (Οξύ, 2021).

Ποια βιβλία έχετε αυτόν τον καιρό πλάι στο κρεβάτι σας;
«Παραδείσια Πουλιά», Γιάννης Πάσχος (Περисπωμένη), «Θάνατος επί πιστώσει», Σελίν (Εστία), «Κάτω από το ηφαιστείο», Μάλκολμ Λόουρι (Μεταίχμιο) και «Οι γπτευτές», Τζέιμς Ελρόι (Κλειδαρίθμος).

Ποιο ήταν το πιο ενδιαφέρον στοιχείο που μάθατε πρόσφατα χάρη στην ανάγνωση ενός βιβλίου;
«Μάθημα 1: Ποτέ μην αγοράσεις άλογο που το όνομά του είναι «Χη-ρευτής», «Νεκροθάφτης», «Ψυχεδελικό Ταξίδι», «Καταιγίδα» ή «Ξαφνικός Θάνατος». Μάθημα 2: Κάνε πρώτα μερικά μαθήματα (Bruce Springsteen, Born to Run, Key Books).

Βρήκατε ποτέ τον μπελά σας επειδή διαβάσατε ένα βιβλίο;
Απεναντίας, τα βιβλία μου έσωσαν τη ζωή.

Περιγράψτε την ιδανική αναγνωστική συνθήκη.

Στην παραλία Ποταμός, Επανομή, αρχές καλοκαιριού, χωρίς πολύ κόσμο. Διαβάζω και ό,τι με εντυπωσιάζει το ξαναδιαβάζω φωναχτά στη σύντροφό μου, Βάγια Ματζάρογλου. Ανταποδίδει διαβάζοντας κάτι από το δικό της βιβλίο. Εκστατικά ευτυχισμένος...

Υπάρχουν κάποια είδη λογοτεχνίας που προτιμάτε και άλλα που αποφεύγετε;

Αγαπώ τα αστυνομικά, τις βιογραφίες, τα ιστορικά, τα ρομαντικά μυθιστορήματα του 19ου αιώνα και ό,τι έχει να κάνει με Ντόνα Ταρτ, Τζόνathan Φράνζεν, Ντον ΝτεΛίλο, Τζένη Μαστοράκη, Κόρμακ Μακάρ-θι, Γουίλιαμ Γκίμπσον, Ιρβιν Γουέλς, Στίβεν Κινγκ, Χρήστο Χωμενίδη, Σώπη Τριανταφύλλου και Γιώργο Σκαμπαρδώνη.

Τι είναι αυτό που σας συγκινεί περισσότερο σε ένα βιβλίο;

Η μυρωδιά της μελάνης, η γλώσσα, το ύφος, η πλοκή, ο ρυθμός, η συναισθηματική ταύτιση.

Υπάρχει κάποιο αγαπημένο βιβλίο που θα θέλατε να γίνει ταινία;
«Τα κλωμά σιντριβάνια της Φωκίωνος Νέγρη». Δυστυχώς, ακόμα να μου το προτείνει κάποιος.

Πώς αποφασίσατε στο βιβλίο σας να τοποθετήσετε για κεντρική ηρωίδα την Ανθούλα Σταθοπούλου;
Ήθελα να αποδώσω φόρο τιμής στη μελαγχολική ποιήτρια. Εσβησε στα 27 της και δεν πρόλαβε να ακούσει τον Τσιτσάνη να εμπνέεται από τους στίχους της και να γράφει το «Ακρογιαλίες Δειλινά».

Τι ήταν εκείνο που σας εξέπληξε κατά την έρευνά σας για τη Θεσσαλονικιά ποιήτρια;

Το πόσο γρήγορα άλλαζε διαθέσεις ή και, όπως δήλωσε ο σύντροφός της Γεώργιος Βαφόπουλος ότι «ήταν ένα εξάισιο μείγμα αγγελικότητας και δαιμονισμού, μια φύση πλασμένη από Παράδεισο και Κόλαση μαζί». Το πόσο καλλονή ήταν –έμοιαζε σαν σταρ του Χόλιγουντ– και πόσο άτυχη να γεννηθεί στη Θεσσαλονίκη του Μεσοπολέμου και όχι στο Παρίσι του Χέμινγκουэй και του Σκοτ Φίτζεραλντ.

Εμπέλεια: **ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΣΚΑΡΑΚΗ**

ΝΕΑ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑ

ΑΝΔΡΕΑΣ Α. ΓΕΩΡΓΑΛΛΙΔΗΣ
«Ακίνητη σιωπή»
εκδ. 1^{ος} μβος 2023, σελ. 46

Ο ποιητής Ανδρέας Α. Γεωργαλλίδης στην ποιητική του συλλογή που κυκλοφόρησε το 2023, με τίτλο «Ακίνητη σιωπή» καταθέτει 38 ολιγόστιχα άτιπτα ποιήματα, που μπορεί ωστόσο να αποτελούν και ένα ενιαίο ποίημα με τον άνωθεν τίτλο. Ο Γεωργαλλίδης καταθέτει, με φιλοσοφική διάθεση, τις σκέψεις του για την έννοια της σιωπής και της κίνησης, εικονοποιώντας τις λέξεις. Διαβάζοντας τα άτιπτα της συλλογής, μοιάζει ο αναγνώστης να βρίσκεται εν κινήσει, και να κοιτάζει από ένα παράθυρο το τοπίο από το κάθισμα ενός αυτοκινήτου, ή από τη θέση ενός τρένου. Χρησιμοποιεί λέξεις που δημιουργούν ήχους, όπως ουρλιαχτό, κονσέρτο, βιολί, ξυλοκόποι, γλώσσα, κραυγή, ήχος, βουπό και πλάι τους ή κοντά τους λέξεις αντίθετες όπως σιωπή, αμίλητος, σύμφωνα, θάνατος, άφωνος, που λειτουργούν εν αρμονία μεταξύ τους. Ο ποιητής περιγράφει ένα ταξίδι μιας ημέρας, αναζητεί τον ήχο ενδόμυχων σκέψεων, την άλλη αλήθεια ενός κόσμου, που προσπαθεί να ισορροπήσει μεταξύ φθοράς και αφθοραίας, του ανθρώπου που βρίσκεται σε κίνηση, σχεδόν σε σισύφεια τιμωρία. Λίτος και συνάμα πλούσιος σε λέξεις και έννοιες ο Γεωργαλλίδης φιλοσοφεί ποιητικώς τω τρόπω.

Σημ. Η έκδοση έχει μεταφραστεί και στα ιταλικά με τίτλο «Silenzio Immoto» από τον ιταλικό εκδοτικό οίκο Kimerik, σε μετάφραση Ειρήνης Χαρή.

ΚΡΙΤΙΚΗ

Της **ΕΛΙΣΑΒΕΤ ΚΟΤΖΙΑ**

Εμμονή στην αυθεντικότητα

ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΚΑΜΠΑΡΔΩΝΗΣ
Φάλτσα κεφαλής
εκδ. Πατάκη, σελ. 185

Τι καθιστά τον Γιώργο Σκαμπαρδώνη έναν από τους σπουδαιότερους συγχρόνους Έλληνες διηγηματογράφους; Το οξυδερκές βλέμμα, η περιγραφική δεινότητα και η λοξή ματιά του· η ικανότητα να παρατηρεί όσα βλέπουμε τριγύρω μας, να τα αναπλάθει με μεγάλη ζωηρότητα και ταυτόχρονα να τα νοηματοδοτεί – να αναδεικνύει σημασίες που θα μπορούσαμε να πούμε πως βρίσκονται κρυμμένες στην ψυχή τους. Όλοι θαυμάζουμε τη φύση, βιώνουμε παθήματα, ακούμε περιπέτειες· κι όσοι διαθέτουν λόγο μπορούν να αφηγηθούν αυτές τις ιστορίες. Το δυσκολότερο όμως είναι να προσδώσεις σε περιπέτειες, βιώματα και αισθήματα νόημα που τα υπερβαίνει, σημασία που μας βάζει μέσα από τους περιορισμούς των καθεκάστων στην επικράτεια συνθηκών καθολικής βαρύτητας. Και αυτό το κατορθώνει ο Σκαμπαρδώνης.

Δωδέκατη συλλογή στα τριάντα πέντε χρόνια της παρουσίας του στην πεζογραφία, το «Φάλτσα κεφαλής» περιλαμβάνει δεκαέξι κείμενα στα οποία συναντάμε

μερικές από τις αγαπημένες θεματικές του – με κορωνίδα την εμμονή του σε κάποιου είδους αξία που θα μπορούσαμε να την ονομάσουμε αναζήτηση του αυθεντικού. Εμμονή στην αυθεντικότητα λοιπόν, την οποία ο συγγραφέας βρίσκει στις ιδιόρρυθμες,

Αφηγήσεις σε τρίτο ή σε πρώτο πρόσωπο, σε παρελθόντα ή σε παρόντα χρόνο, με τον Σκαμπαρδώνη να αναζητά αξίες, να γυρεύει κάτι ανώτερο, να νοσταλγεί το υπερβατικό. Οχι όμως το μεταφυσικό υπερβατικό, αλλά το υπερβατικό που επιτυγχάνεται στον υλικό μας κόσμο. Τότε ο αφηγητής απογιώνεται, μεθ'ά και μας μεταδίδει το πανηγύρι της ψυχής του.

Ο συγγραφέας συγκεντρώνει τις ιστορίες του από τον πεζό περίγυρο. Δυο μάνες κοιφοχολιάζονται όταν, μέσα στο πλήθος, χάνουν τα πολύ μικρά τους κοριτσάκια. Ο αποκλεισμός του αφηγητή παραμονή Χριστουγέννων σε μοναστήρι του Αγίου Ορους

λόγω δυσμενών καιρικών συνθηκών. Η αναζήτηση ενός πανάκριβου ρολογιού Cartier στον βυθό της θάλασσας που θα αλλάξει τη μοίρα του αφηγητή. Το στήσιμο αυτοσχέδιων γλεντιών. Η αναπάντεχη εμφάνιση ενός παγώνιου στον κήπο ενός λογιστή. Δεν είναι λόγιος Σκαμπαρδώνης, οι ήρωές του καμιά σχέση δεν έχουν με τα γράμματα, στα πεζά του δεν βρίσκουμε αναφορές στη λογοτεχνία. Ο ενθουσιασμός ωστόσο που μεταδίδουν τα κείμενα γίνεται εφικτός με τους τρόπους της ποίησης, ο συγγραφέας τον κατορθώνει δημιουργώντας ισοδύναμα ανάμεσα στα πράγματα (που θέλει να πει) και στις

Τα βαρυτικά κύματα σε... μαύρη τρύπα

Ο νομπελίστας Κιπ Θορν αποκαλύπτει στην «Κ» τα μυστήρια του «*Interstellar*»

Συνέντευξη στον **ΑΘΑΝΑΣΙΟ ΚΑΤΣΙΚΙΔΗ**

«Μία ώρα εδώ... ισοδυναμεί με επτά χρόνια στη Γη». Αυτή η ατάκα, η οποία έγινε συνώνυμη με την ταινία «*Interstellar*» και αποτυπώνει το ταξίδι στον χωροχρόνο και τη θεωρία της γενικής σχετικότητας του Αϊνστάιν, έμελλε να εισαγάγει τους θεατές σε έννοιες όπως μαύρη τρύπα, πέμπτη διάσταση και σκουληκότρυπα. Δέκα χρόνια μετά την πρώτη προβολή της εμβληματικής ταινίας του Κρίστοφερ Νόλαν και την επιστροφή της στις αίθουσες, η «Κ» συνομίλησε με τον επιστημονικό διευθυντή της ταινίας και ομότιμο καθηγητή Θεωρητικής Φυσικής στο Ινστιτούτο Τεχνολογίας της Καλιφόρνιας (Caltech), Κιπ Θορν.

Με τη χαρακτηριστική διχρωμή γενειάδα και την απλοποίηση των όρων της φυσικής επιστήμης, ο βραβευμένος με Νομπέλ Φυσικής (για τον εντοπισμό των βαρυτικών κυμάτων, το 2017) Κιπ Θορν εξηγεί βασικές έννοιες και προβληματισμούς που έμειναν αναπάντητα στην ταινία, όπως η πέμπτη διάσταση, και αποκαλύπτει τι συζήτησε με τον Κρίστοφερ Νόλαν μετά την ανακάλυψη των βαρυτικών κυμάτων, τα οποία είχαν μείνει έξω από το τελικό σενάριο.

– Καθηγητά Θορν, κοιτάζοντας πίσω, ποια πιστεύετε ότι ήταν η πιο σημαντική επιστημονική ιδέα που παρουσιάστηκε στο κοινό μέσω του «*Interstellar*»;

– Υπήρξαν πολλές ιδέες που παρουσιάστηκαν στο κοινό, αλλά αυτή που ήταν ίσως η πιο δυνατή και άφησε τη μεγαλύτερη εντύπωση ήταν το γεγονός ότι ο χρόνος ρέει διαφορετικά σε διαφορετικές τοποθεσίες του σύμπαντος. Το γεγονός ότι ο Κούπερ (στην ταινία τον υποδύεται ο Μάθιου Μακόνάχι) μπορούσε να κατέβει στον πλανήτη Μίλερ κοντά στη μαύρη τρύπα, να μείνει εκεί για λίγες ώρες και να επιστρέψει, και να έχουν περάσει τόσο πολλά έτη στη Γη και στο μπτρικό σκάφος, ήταν εντυπωσιακό. Επίσης, το γεγονός ότι η κόρη του, όταν ο Κούπερ ήταν κοντά στη μαύρη τρύπα, γέρασε την πρώτη φορά, από περι-

που δέκα ετών, που ήταν, σε περίπου 28 ετών, και τη δεύτερη φορά που ο Κούπερ ήταν κοντά στη μαύρη τρύπα, η κόρη του έγινε μια πολύ ηλικιωμένη γυναίκα στα 90 της, ήταν οπτικά τόσο συναρπαστικό για πολύ κόσμο, που πραγματικά πήραν μια αίσθηση της σχετικότητας του χρόνου.

– Κατά τη διάρκεια του σχεδιασμού, πόσο δύσκολος ήταν ο συνδυασμός της θεωρητικής φυσικής με το χολιγουντιανό κινηματογραφικό πλαίσιο;

– Η εταιρεία οπτικών εφέ που δημιούργησε τα εφέ και κέρδισε το Όσκαρ, όταν προσπάθησε να χρησιμοποιήσει τις συνήθειες μεθόδους για να φτιάξει εικόνες εκχέοντας ακτίνες φωτός από μία πηγή φωτός γύρω από μια σχεδιασμένη μαύρη τρύπα σε μια κάμερα Imax, δεν κατόρθωσε να το πετύχει. Οι εικόνες ήταν πολύ σπασμωδικές και είχαν οδοντωτές άκρες. Έτσι έπρεπε να επινοήσω έναν εντελώς νέο τρόπο για να φτιάχνω εικόνες. Το πρόβλημα ήταν ότι όταν δύο ακτίνες φωτός περνούν από μια μαύρη τρύπα, οι παλιρροϊκές δυνάμεις σπρώχνουν τις ακτίνες φωτός χώρια. Και έτσι έχουμε ένα μεγάλο κενό μεταξύ των ακτίνων φωτός.

Επειτα, ο Ολίβερ Τζέιμς (υπεύθυνος οπτικών εφέ) είχε την ιδέα και του έδειξα πώς να την εφαρμόσει, πώς θα διαδίδονταν οι ακτίνες φωτός που επικαλύπτονταν. Έτσι αναπτύξαμε μια τεχνική και τα μαθηματικά για τη χρήση δύο ακτίνων, την εφαρμόσαμε και γράψαμε μια τεχνική εργασία που δημοσιεύτηκε στη βιβλιογραφία της Φυσικής και είχε αντίκτυπο τόσο στους φυσικούς όσο και στους κινηματογραφιστές. Οπότε δεν είναι αυτή η απάντηση που περιμένατε, αλλά στην πραγματικότητα ήταν ένα τεχνικά πολύ δύσκολο πρόβλημα, που λύσαμε με έναν τρόπο που έχει διαρκή αντίκτυπο.

– Υπάρχει κάποια επιστημονική έννοια που θα θέλατε να είχατε συμπεριλάβει ή να είχατε διερευνήσει περισσότερο στην ταινία;

– Λοιπόν, ναι. Στην αρχική

Ο άνθρωπος προσπαθεί να αποκωδικοποιήσει τα μυστικά που κρύβουν οι μαύρες τρύπες και από την εποχή που προβλήθηκε το «*Interstellar*», η πρόδοξ που έχει συντελεστεί είναι σημαντική. Η εμβληματική ταινία του Κρίστοφερ Νόλαν επιστρέφει στις αίθουσες δέκα χρόνια μετά την πρώτη προβολή της.

Ο Κιπ Θορν αποκαλύπτει ότι ο Κρίστοφερ Νόλαν μετάνιωσε που αφαιρέσαν από το «*Interstellar*» ό,τι αφορούσε τα βαρυτικά κύματα.

Η κατανόησή μας για τις μαύρες τρύπες και τα βαρυτικά κύματα έχει αλλάξει πάρα πολύ μέσα στα δέκα χρόνια που πέρασαν από την προβολή της ταινίας.

ταινία είχαμε συμπεριλάβει τα βαρυτικά κύματα και τα τρία πρώτα προσκείμενα του σεναρίου γράφτηκαν από τον αδελφό του Κρίστοφερ Νόλαν, τον Τζόναθαν. Ήταν μια πρώιμη περίοδος όπου ο σκηνοθέτης της ταινίας ήταν στην πραγματικότητα ο Στίβεν Σπίλμπεργκ. Ο Κρίστοφερ Νόλαν δεν είχε σχέση με την ταινία στην αρχή και έτσι ο Τζόναθαν κι εγώ είχαμε δημιουργήσει έναν πρόλογο, ένα άνοιγμα της ταινίας όπου θα βλέπαμε το στόμιο της σκουληκότρυπας που βρίσκεται κοντά στον Κρόνο, όπου λόγω των βαρυτικών κυμάτων ένα αστέρι νετρονίων θα εισερχόταν και θα συγκρούετο με μια μαύρη τρύπα. Επομένως, τα βαρυτικά κύματα θα ταξίδευαν μέσω της σκουληκότρυπας και θα έφταναν στη Γη.

Όταν ήρθε ο Κρίστοφερ Νόλαν στην ταινία, αποφάσισε ότι χρειαζόταν περισσότερος χώρος για το «ξεδιπλωμα» της επιστήμης ώστε να κατανοηθεί και έτσι είπε ότι θα αφαιρέσουμε όλα τα βαρυτικά κύματα από την ταινία. Και ένα χρόνο αφότου βγήκε η ταινία, ανακοινώσαμε με το πρόγραμμα «LIGO», στο οποίο συμμετείχα, ότι είχαμε ανακαλύψει

βαρυτικά κύματα. Ο Κρίστοφερ Νόλαν μου τηλεφώνησε την επόμενη ημέρα και μου είπε, «σε παρακαλώ, έλα στο σπίτι μου, θέλω να μιλήσουμε». Μιλήσαμε για περίπου μιάμιση ώρα, για όλα τα πράγματα που θα μπορούσε να είχε κάνει με τα βαρυτικά κύματα αν τα είχε κρατήσει στην ταινία, αλλά τελικά είπε, «φυσικά δεν υπάρχει επιστροφή. Δεν μπορούμε να αλλάξουμε το παρελθόν». Και έτσι προχώρησε. Αλλά ναι, νομίζω ότι και αυτός και εγώ μετανιώσαμε που τα βαρυτικά κύματα δεν ήταν στην ταινία.

– Δέκα χρόνια από το «*Interstellar*», πόσο έχει προχωρήσει η έρευνα στον τομέα των μαύρων τρυπών και των βαρυτικών κυμάτων;

– Υπήρξαν τεράστιες εξελίξεις και εντυπωσιακή πρόοδος. Ίσως η πιο σημαντική ήταν η απεικόνιση μιας μαύρης τρύπας από το ραδιοτηλεσκόπιο Event Horizon, το οποίο στην πραγματικότητα ήταν μια στοιχία ραδιοτηλεσκοπίων, που ταξίδευαν σε όλο τον κόσμο και είδαν ταυτόχρονα τη μαύρη τρύπα στο κέντρο του γαλαξία

M87. Είναι πολύ συναρπαστικό να έχουμε πραγματικές εικόνες και σύντομα ταινίες από πράγματα που περιφέρονται γύρω από μια μαύρη τρύπα, όπου θα βλέπετε πραγματικά τη σκιά της. Και έτσι ήταν πολύ ενδιαφέρον να δούμε τις ομοιότητες και τις διαφορές μεταξύ αυτών των εικόνων που δημιουργήσαμε και της μαύρης τρύπας που ανακαλύφθηκε.

Στο πεδίο των βαρυτικών κυμάτων βλέπουμε αρκετές συγκρούσεις μαύρων τρυπών κάθε εβδομάδα, κάτι που είναι φανταστικό. Και στη συνέχεια, οι προσομοιώσεις των συγκρούσεων των μαύρων τρυπών στον υπολογιστή μας μας δείχνουν πώς συμπεριφέρεται ο στρεβλωμένος χωροχρόνος σε μια σύγκρουση μαύρων τρυπών, η οποία είναι κάτι σαν καταγίγδα στο σχήμα του χώρου και ο ρυθμός ροής του χρόνου είναι εξίσου παρόμοιος με μια μεγάλη καταγίγδα που διασχίζει τον ωκεανό. Και έτσι η κατανόησή μας για τις μαύρες τρύπες και τα βαρυτικά κύματα έχει αλλάξει πάρα πολύ μέσα στα δέκα χρόνια που πέρασαν από το «*Interstellar*».

Θα ήθελα να κατανοήσω τους νόμους της φυσικής που γέννησαν το σύμπαν

– Σε μία από τις τελευταίες σκηνές της ταινίας, βλέπουμε την πέμπτη διάσταση, όπου ο χωροχρόνος παύει να είναι δύο ξεχωριστές οντότητες. Πώς ακριβώς λειτουργεί η πέμπτη διάσταση και πόσο εφικτό είναι να χειραγωγήσετε τον χωροχρόνο για να έρθετε σε επαφή με το παρελθόν;

– Μόλις είχαμε αρχίσει να δουλεύουμε πάνω στην ταινία, ο Κρίστοφερ Νόλαν μου είπε ότι θαύμαζε πολύ τον Στάνλεϊ Κιούμπρικ και την ταινία που έκανε, «2001: Η Οδύσσεια του Διαστήματος», η οποία έχει ένα πολύ παράξενο τέλος που είναι λίγο δύσκολο να το καταλάβεις κανείς. Και ο Νόλαν μου είπε, «θέλω να έχω ένα τέλος που να είναι ακόμη πιο δύσκολο να το καταλάβεις από την ταινία του Κιούμπρικ». Και αυτό είναι που έχουμε, το οποίο περιλαμβάνει την πέμπτη διάσταση. Και νο-

μίζω ότι το μόνο μέρος όπου μπορείτε να πάτε για να κατανοήσετε πραγματικά πλήρως την πέμπτη διάσταση είναι στο βιβλίο μου «Η επιστήμη του *Interstellar*» (στα ελληνικά από τις εκδόσεις Ροπή).

Αυτό που θα προσθέσω και που δεν καταλαβαίνουν οι περισσότεροι άνθρωποι είναι ότι όταν ο Κούπερ μπαίνει μέσα στη μαύρη τρύπα, αιχμαλωτίζεται πολύ κοντά στο κέντρο της μαύρης τρύπας από ένα διαστημόπλοιο που ταξιδεύει στην πέμπτη διάσταση που ονομάζεται Τεσεράκτιο, του οποίου βλέπετε το εσωτερικό του. Το Τεσεράκτιο βγαίνει έξω από το σύμπαν μας, έξω από τη διάστασή μας, καθώς το σύμπαν έχει τέσσερις διαστάσεις μέχρι αυτό που κάποιοι ονομάζουν υπερδιάστημα, ή οι φυσικοί το ονομάζουν όγκο (bulk) ή στην ταινία ονομάζεται πέμπτη διάσταση. Μέσω αυτής μπορεί να ταξιδέψει γρήγορα

Το βιβλίο του Κιπ Θορν «Η επιστήμη του *Interstellar*», όπου ο καθηγητής εξηγεί την έννοια της πέμπτης διάστασης, κυκλοφορεί στα ελληνικά από τις εκδόσεις Ροπή.

με το Τεσεράκτιο πίσω στη Γη, στην περιοχή της κρεβατοκάμαρας της κόρης του, και στη συνέχεια, αυτό που βλέπετε στο τελευταίο μέρος της ταινίας είναι ότι βρίσκεται αγκιστρωμένος δίπλα από την κρεβατοκάμαρα της κόρης του σε αυτή την υψηλότερη διάσταση, την πέμπτη διάσταση.

Αυτό που δεν εξηγείται ποτέ στην ταινία, αλλά εξηγείται στο βιβλίο μου, είναι πως ποτέ δεν πηγαίνει ο ίδιος πίσω στον χρόνο, αλλά στέλνει σήματα πίσω στον χρόνο στην κόρη του. Και αυτό συμβαίνει επειδή στην υψηλότερη διάσταση όπου βρίσκεται ο Κούπερ, στο εσωτερικό του Τεσεράκτιου, υπάρχει βασικά μια μηχανή του χρόνου που ονομάζουμε κλειστές χρονικές καμπύλες και δεν ξέρω αν οι νόμοι της φυσικής επιτρέπουν κάτι τέτοιο, δηλαδή να πάμε πίσω στον χρόνο. Η καλύτερη εικασία μας είναι

ότι όποτε ένας πολύ προηγμένος πολιτισμός προσπαθεί να κατασκευάσει μια μηχανή του χρόνου για να πάει πίσω στον χρόνο, όπως αυτή που εμφανίζεται στο «*Interstellar*», αυτή η μηχανή του χρόνου καταστρέφεται τη στιγμή που την ενεργοποιεί. Αλλά και πάλι δεν είμαστε καθόλου σίγουροι ότι συμβαίνει.

– Ολοκληρώνοντας, ποιο θεωρείτε ότι είναι το πιο σημαντικό επιστημονικό ερώτημα που θα θέλατε να δείτε να απαντάται τα επόμενα χρόνια;

– Θα ήθελα να κατανοήσω τη γέννηση του σύμπαντος και τους νόμους της φυσικής που ελέγχουν τη γέννηση του σύμπαντος, τους οποίους αποκαλούμε νόμους της κβαντικής βαρύτητας. Ωστόσο, για να την κατανοήσουμε πραγματικά, χρειαζόμαστε δεδομένα παρατήρησης σχετικά με την

κβαντική βαρύτητα και τη γέννηση του σύμπαντος. Και υπάρχει μια μορφή ακτινοβολίας που μπορεί να δημιουργηθεί κατά τη γέννηση του σύμπαντος και να ταξιδέψει στη Γη χωρίς να απορροφηθεί ή να διασκορπιστεί από όλη την ύλη.

Είμαι αισιόδοξος ότι μέσα στις επόμενες δεκαετίες οι ανιχνευτές βαρυτικών κυμάτων θα αρχίσουν να βλέπουν τα βαρυτικά κύματα από τη γέννηση του σύμπαντος και θα είμαστε σε θέση να χρησιμοποιήσουμε τις ιδιότητες αυτών των κυμάτων για να βοηθήσουμε στην κατανόηση της γέννησης του σύμπαντος και των νόμων της κβαντικής βαρύτητας που ελέγχουν τη γέννηση του σύμπαντος. Αυτή είναι λοιπόν μια πολύ συναρπαστική δυνατότητα και είμαι αισιόδοξος ότι αυτό θα συμβεί μέχρι πιθανώς τη δεκαετία του 2060.

Τρομακτικό ταξίδι του χαμού

Η δαντική πορεία των καταραμένων από την Κεντρική Αμερική προς τις ΗΠΑ

ΕΜΙΛΙΑΝΟ ΜΟΝΧΕ

Ρημαγμένοι τόποι

μτφρ.: Κωνσταντίνος Παλαιολόγος
εκδ. Carnívora, 2025, σελ. 376

Τον ΚΥΡΙΑΚΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗ

Υπάρχουν πολλά λογοτεχνικά είδη, αλλά η μεταναστευτική λογοτεχνία σημαδεύει την καρδιά σου όσο λίγα. Σχεδόν περισσότερο από κάθε άλλη –τουλάχιστον στο κομμάτι εκείνο της πεζογραφίας που δεν ανήκει στο φανταστικό, και ειδικά στον τρόπο– κατορθώνει να εξερευνά τόσο βαθιά την πιο σκοτεινή πλευρά της ανθρωπίνης ψυχής. Εδώ, τίποτε δεν έχει αξία· όλα είναι πιθανά, και ζοφερά· ο άνθρωπος δεν έχει πια όνομα, είναι ένα κινούμενο αντικείμενο που πρωταρχικό του μέλημα είναι να φοβάται – εφόσον καταφέρνει ακόμα να νιώθει φόβο, σημαίνει πως ζει.

Συμβαίνει το εξής με το Μεξικό: μολονότι όλοι ξέρουμε πως ανά πάσα στιγμή χιλιάδες Μεξικανοί βρίσκονται στον δρόμο, ή κρεμασμένοι από το Τέρας, το «Τρένο του Θανάτου», επιχειρώ-

ντας να περάσουν πάση θυσία τα σύνορα με τις ΗΠΑ, αγνοούμε πως το ίδιο κάνουν ακόμη περισσότεροι φτωχοδιάβολοι από χώρες της Κεντρικής, ως επί το πλείστον, Αμερικής, που βρίσκονται σε ακόμη χειρότερη κατάσταση από το Μεξικό – Γουατεμάλα, Ελ Σαλβαδόρ, Ονδούρα... Οι άνθρωποι αυτοί, πολεμώντας να βρουν μια δεύτερη ευκαιρία για τη ζωή τους, πουλάνε ό,τι έχουν και δεν έχουν, βάζουν το βίος τους σε ένα σάκο, διασχίζουν τα νότια σύνορα του Μεξικού και αφήνονται, εκεί, στα άπληστα χέρια ντόπιων διακινητών –που συνεργάζονται με διεφθαρμένους στρατιωτικούς– για να τους οδηγήσουν μέσα από χερσότοπους, δάση και ζούγκλες στα σύνορα με τις ΗΠΑ. Ή έτσι πιστεύουν. Με άλλα λόγια, παραδίδονται στην ίδια την Κόλαση. Το βιβλίο αποκτά άλλη επικαιρότητα μετά την επανεκλογή Τραμπ και τα μέτρα που πήρε αμέσως στα σύνορα των ΗΠΑ με το Μεξικό.

Οι «Ρημαγμένοι τόποι» του Εμιλιάνο Μόνχε (ένas από τους

Το τελευταίο σύνορο προς τη «γη της επαγγελίας» για τους φτωχοδιάβολους της Λατινικής Αμερικής είναι ο Ρίο Γκράντε, ο ποταμός που χωρίζει το Μεξικό από τις ΗΠΑ. Οι περισσότεροι δεν καταφέρνουν καν να φθάσουν εκεί. Αλλά κι αν φθάσουν, πλέον τους περιμένουν ο αμερικανικός στρατός και οι διαταγές του Τραμπ...

Πώς είναι να εναποθέτει κανείς τη ζωή και τα όνειρά του στα άπληστα χέρια Μεξικανών διακινητών.

Μεξικανούς συγγραφείς που ριψοκινδυνεύουν γράφοντας Λογοτεχνία των Συνόρων) δεν είναι ένα εύκολο βιβλίο. Μπορεί να διαβάζεται απρόσκοπτα, σχεδόν βουλιμικά, να γυρνάς τη μια σελίδα μετά την άλλη απολαμβάνοντας τη γλώσσα (η μετάφραση είναι έξοχη), μα εύχεται παράλληλα όλα αυτά να ήταν ψέματα, υπερβολές, να ανήκαν σε άλλο είδος – να διάβαζες μια ιστορία φαντασίας. Δεν είναι όμως έτσι. Έχουμε να κάνουμε με σκληρό ρεαλισμό εδώ. Εξ ου και ο αναγνώστης δεν θα αποφύγει να νιώσει θλίψη, φόβο, αδυναμία· έναν

πόνο στο στομάχι. Μπαίνοντας σε αυτό το δαντικό μυθιστόρημα του χαμού, εγκαταλείπουμε κάθε ελπίδα.

Όμως συμβαίνει και κάτι άλλο εδώ, κάτι απρόοπτο: ο Μόνχε δεν σταματά στην περιγραφή της τραγωδίας των ανώνυμων μεταναστών. Αντίθετα, δίνει φωνή και βάθος στους δύο αρχηγούς των διακινητών, τον βάνασσο Επιτάφιο και την αμείλικτη Επιτύμβια, και στον έρωτά τους. Με τη διαφορά ότι αυτός ο έρωτας είναι οργανικό κομμάτι του τρόμου που αντλαει υπόκωφα, αχαλίνωτα, από την πρώτη σελίδα του βιβλίου έως την τελευταία. Ενός βιβλίου διανθισμένου με θραύσματα από πραγματικές ιστορίες μεταναστών και με βασικό πρωταγωνιστή τη ζούγκλα και τις βρυχώμενες, θανάσιμες σκιές που κρύβει.

Η εκδότρια Ασπασία Καμπύλη μάς μίλησε για αυτό το ωμό, σοκαριστικό, χωρίς ελπίδα, διαφυγή

και οίκο βιβλίο –μια πραγματική πολυφωνική τραγωδία, γεμάτη όμως μουσική και ποίηση–, και την ευχαριστούμε: «Στους “Ρημαγμένους τόπους” τίθεται υπό αμφισβήτηση ένα κοινωνικό σύστημα που έχει αποδεχθεί τη βία ως κομμάτι της καθημερινότητας. Μέσω των διακειμενικών αναφορών δημιουργείται μια αφήγηση που ξεπερνά τα όρια του μυθιστορήματος και εντάσσει τον συγγραφέα στην αποκαλούμενη Λογοτεχνία των Συνόρων ή Λογοτεχνία του Βορρά του Μεξικού, δεδομένου ότι ο Βορράς του Μεξικού δεν είναι απλώς γεωγραφία, τον διαχωρίζει από την υπόλοιπη χώρα ένας ιδιαίτερος τρόπος να σκέφτεσαι, να αισθάνεσαι και να μιλάς, που προέρχεται από τη διαρκή μάχη κόντρα στο μέσο έκφρασης και στην ξένη και άκρως μεταδοτική κουλτούρα των γκρίνγκος. Ο όρος ανάγεται στη δεκαετία του '80 και αναφέρεται

σε συγγραφείς γεννημένους ή εγκατεστημένους στις έξι συνοριακές πολιτείες ή σε πόλεις του Βορρά, οι οποίοι δίνουν έμφαση στην ανάγκη της αναδημιουργίας της αποικιακής αφήγησης και της αμφισβήτησης της μοντερνικότητας από μια κοινωνία παγκοσμιοποιημένη. Σε μεγάλο βαθμό, κύριο θέμα στις αφηγήσεις τους είναι η βία απέναντι στον άλλο, ο εκφοβισμός ανάμεσα και εναντίον όσων μοιράζονται τις δύο πλευρές των συνόρων, εναντίον συμπολιτών, ανδρών, γυναικών, ενώ χαρακτηριστικά στοιχεία της εν λόγω αφήγησης είναι η κριτική ή ακόμα και η πολεμική εκ μέρους των συγγραφέων, η έμφαση στην υποκειμενικότητα των χαρακτήρων, η παραβίαση με κάθε τρόπο του γυναικείου κορμιού, η συνεχής αναφορά στην ετερότητα, η αντιπαράθεση των λογοτεχνικών ειδών και η αποδόμηση της γλώσσας».

NEW PROGRAM

Whoops
Meghan Trainor

Listen on DeeJay 93.5

Small Talk
Τζώρτζια Παναγή
Καθημερινά 13:00-15:00

Nicosia2030

ANTHYS ΣΚΟΡΔΗΣ
β
Andys Skordis
06/02/2025

Η ΚΟΥΚΛΑ
ΤΟΥ ΦΡΑΝΤΣ ΚΑΦΚΑ
του Σταύρου Σταύρου
Σκηνοθεσία: Κώστας Σιλβέστρος
FRANZ KAFKA'S DOLL
08, 09/02/2025

NĀBU PĒRA
ΗΧΟΤΟΠΙΑ ΤΗΣ ΛΕΥΚΩΣΙΑΣ
NICOSIA'S SOUNDSCAPES
11/02/2025

Διοργανωτές
Organisers:

Δήμος Λευκωσίας
Nicosia Municipality

ΔΗΜΟΤΙΚΟ
ΘΕΑΤΡΟ
ΛΕΥΚΩΣΙΑΣ
Nicosia for Art

Θεσμικός Χορηγός
Institutional sponsor:

ΘΕΑΤΡΟ
FASH

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
DEPUTY MINISTRY OF CULTURE

Χορηγοί επικοινωνίας
Media sponsors:

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

SIGMA
THEATRE

LOVE
100.7 FM
98.1 & 105.7

Εισιτήρια
Tickets:

Sold Out
TICKETS

Μάθημα ζωής από την παρέα μιας γάτας

Αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής με αλληλεγγύη και συνεργασία

Flow: Η γάτα που δεν φοβόταν το νερό ★★★★★
ANIMATION (2024)

Σκηνοθεσία: Γκιντς Ζιλμπαλόντις

Του **ΑΙΜΙΛΙΟΥ ΧΑΡΙΜΠΗ**

Σε μια κινηματογραφική σεζόν με εξαιρετικά animation («Τα μυαλά που κουβαλάς 2», «Το ατίθασο ρομπότ»), το πιο ξεχωριστό μας έρχεται, αναπάντεχα, από τη Λετονία.

Βραβευμένο ήδη με Χρυσή Σφαίρα και υποψήφιο για δύο Όσκαρ, το φιλμ του Γκιντς Ζιλμπαλόντις τοποθετείται σε έναν κόσμο όπου η ανθρώπινη παρουσία μοιάζει να έχει εξαλειφθεί. Εμείς ακολουθούμε τις περιπέτειες μιας γάτας, η οποία χάνει το σπίτι της έπειτα από μια πλημμύρα και βρίσκει καταφύγιο σε ένα περαστικό πλεούμενο.

Εκεί σταδιακά θα επιβιβαστεί μια ετερόκλητη ομάδα ζώων (ένας σκύλος, ένας κάστορας, ένας λεμούριος κι ένα γλαροπούλι), τα οποία θα αναγκαστούν να συνεργαστούν, παρά τις διαφορές τους, προκειμένου να επιβιώσουν σε αυτόν τον καινούργιο, υδάτινο κόσμο.

Πράξεις, όχι λόγια

Οικολογικό σχόλιο πάνω στην κλιματική αλλαγή και ταυτόχρονα παραμύθι γύρω από τις αξίες της συμπόνιας και της αλληλεγγύης, το φιλμ του Ζιλμπαλόντις ξεχωρίζει αρχικά με την πρωτότυπη επιλογή να μη δώσει «φωνές» στα ζώα-πρωταγωνιστές του.

Αντιθέτως, αυτά συμπεριφέρονται σε γενικές γραμμές όπως τα βλέπουμε στη φύση, γεγονός που προσδίδει έναν ιδιότυπο, ευπρόσδεκτο ρεαλισμό σε ένα σύνολο που κατά τα άλλα καλεί μικρούς και μεγάλους να χρησιμοποιήσουν τη φαντασία τους για να συμπληρώσουν τις

πληροφορίες που (επίτηδες) παραλείπονται.

«Η αισθητή απειλή του νερού κάνει τα ζώα να αγχώνονται. Όμως, ύστερα από λίγο η φύση παίρνει ξανά τη θέση της. Το νερό δημιούργησε τη ζωή. Είναι παράδοξο να λέμε ότι η φύση είναι απειλή, επειδή όλα όσα ζουν είναι μέρος της φύσης. Ο άνθρωπος είναι η μεγαλύτερη απειλή. Θα μπορούσες να αποκαλέσεις το “Flow” μια οικολογική

Το αλληγορικό φιλμ του Λετονού Γκιντς Ζιλμπαλόντις έχει ήδη βραβευθεί με Χρυσή Σφαίρα και είναι υποψήφιο για δύο Όσκαρ.

αλληγορία, την οποία τα παιδιά θα κατανοήσουν πιθανότατα σε συναισθηματικό επίπεδο», σημειώνει ο σκηνοθέτης.

Εμπιστοσύνη και συνύπαρξη

Πράγματι, η ταινία του –και σε οπτικό επίπεδο– αποτελεί αποθέωση της φύσης: μιας φύσης η οποία δεν εκδικείται, αλλά ανακαταλαμβάνει τον χώρο που δικαιωματικά της ανήκει.

Μέσα σε αυτό το περιβάλλον η γάτα, ζωο ανεξάρτητο και παροικιολογικά επιφυλακτικό, καλείται να ξεπεράσει τους δισταγμούς της και να δείξει εμπιστοσύνη στους συνταξιδιώτες της.

Η αλληγορία προφανώς αλλά και εξαιρετικά σύγχρονη σε έναν κόσμο (τον δικό μας) όπου η αποθέωση του ατομισμού και η έλλειψη επικοινωνίας αποτελούν μάλιστα σχεδόν εξίσου επικίνδυνες με την κλιματική κρίση.

Ένας κάστορας, ένας λεμούριος κι ένας σκύλος συντροφεύουν μαζί με ένα γλαροπούλι τη γάτα που δεν φοβόταν το νερό, στο ταξίδι της επιβίωσης.

HOME CINEMA

Σατιρική απογύμνωση της ψυχροπολεμικής παράνοιας

Ο Ρολφ Λάσγκαρντ ενσαρκώνει τον θόρυμπον Φέλντιν, πρωθυπουργό της Σουηδίας στις αρχές της δεκαετίας του '80, στο «Ουίσκι με πάγο».

Ο Φραντς Ρογκόφσκι έχει τον κεντρικό ρόλο στο «Bird» της Αντρεα Αρνολντ.

Ουίσκι με πάγο
ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΣΑΤΙΡΑ (2024)
Δημιουργός: Χένρικ Γιάνσον-Σβάιτσερ
Ερμηνείες: Ρολφ Λάσγκαρντ, Αντερς Μόσλινγκ

Μια απολαυστική σειρά με ιστορικό υπόβαθρο και κωμικό χαρακτήρα, που θυμίζει κάτι από το αμίμητο «Doctor Strangelove» του Στάνλεϊ Κιούμπρικ, έφτασε πρόσφατα στην πλατφόρμα του Disney+. Βρισκόμαστε στο 1981, με τον Ψυχρό Πόλεμο να σκιάζει ακόμη τον πλανήτη, όταν ένα σοβιετικό υποβρύχιο χάνει τον προσανατολισμό του και προσαράζει στις ακτές της (ουδέτερης) Σουηδίας. Καθώς η ένταση κλιμακώνεται ανάμεσα στις δύο χώρες, στο παιχνίδι μπαίνουν και οι ΗΠΑ, με την παγκόσμια ειρήνη να τίθεται για άλλη μια φορά εν αμφιβολία.

Βασισμένη σε αληθινά γεγονότα που έλαβαν χώρα σε διάστημα 11 ημερών στις αρχές της δεκαετίας του 1980, η σουηδική μίνι σειρά ανακαλεί με χιουμοριστικό τρόπο την ψυχροπολεμική παράνοια. Από τις πολεμοχαρείς καρικατούρες του Μπρέζνιεφ και του Ρέιγκαν μέχρι τους πιο

ψυχραιμούς επιτελείς που προσπαθούν να εκτονώσουν την κατάσταση, οι βασικοί πρωταγωνιστές των έξι μισάωρων επεισοδίων χαρίζουν στιγμές γνήσιας σάτιρας και γέλιου. Στο μεταξύ, βέβαια, γίνονται και αρκετές σοβαρές παρατηρήσεις γύρω από τις λεπτές ισορροπίες της διπλωματίας και τον ρόλο των αθέατων πρώων, που συχνά βγάζουν τα κάστανα από τη φωτιά σε τέτοιες περιπτώσεις.

Bird ★★★★★
ΔΡΑΜΑ (2024), 119’
Σκηνοθεσία: Αντρεα Αρνολντ
Ερμηνείες: Μπάρι Κίγκαν, Φραντς Ρογκόφσκι

Από την πλατφόρμα του Cinobo επιλέγουμε το τελευταίο, γλυκόπικρο, φιλμ της Βρετανίδας Αντρεα Αρνολντ, που ρίχνει μια ενδιαφέρουσα ματιά στο κοινωνικό περιβάριο. Εκεί, στο βόρειο Κεντ, η 12χρονη Μπέλι ζει μαζί με τον νεαρό πατέρα της (Μπάρι Κίγκαν) και τον αδελφό της σε μια κατάληψη. Καθώς ο μπαμπάς της ασχολείται με σιδηρότε άλλο εκτός από την ίδια, εκεί-

νη, που βρίσκεται στο κατώφλι της εφηβείας, περνάει το καλοκαίρι αναζητώντας αλλού την περιπέτεια. Κάπου εκεί θα γνωρίσει τον Μπερντ (Πουλι), έναν μυστηριώδη εκκεντρικό άνδρα, με τον οποίο θα γίνουν φίλοι και η ζωή της οικογένειας θα αρχίσει να αλλάζει. Ο κοινωνικός ρεαλισμός του Κεν Λόουτς αποκτά εδώ ακόμη πιο σύγχρονο πρόσημο για να περιγράψει μια εργατική τάξη η οποία δεν μπαίνει καν στον κόπο να δουλέψει, αλλά ψάχνει διάφορους εναλλακτικούς – και εξωφρενικούς – τρόπους για να βγάλει χρήματα. Φυσικά στο επίκεντρο βρίσκεται η παιδική οπτική, η οποία χρησιμοποιεί τη φαντασία για να ξεφύγει από την πραγματικότητα που επιβάλλει μια πρόωγη ενηλικίωση. Στον αντίποδα, οι νεαροί γονείς φέρονται σαν παιδιά, ανικανοί να αναλάβουν πραγματικές ευθύνες. Όλος αυτός ο πολύχρωμος καμβάς παρουσιάζεται μέσα από ένα φιλμ με γρήγορους ρυθμούς, εξαιρετικές μουσικές επιλογές, αλλά και κάπως τραβηγμένη διάρκεια, που οδηγεί σε μια σχετική «κοιλιά» προς το τέλος της ιστορίας.

ΚΡΙΤΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

Του **ΝΙΚΟΥ Α. ΔΟΝΤΑ**

Οικονόμου και Βαρβαρέσος ερμηνεύουν έργα Μπετόβεν

Με δύο εξαιρετικά σημαντικά όσο και ιδιαίτερα δημοφιλή έργα του Μπετόβεν ξεκίνησε τη χρονιά της η Εθνική Συμφωνική Ορχήστρα της ΕΡΤ. Στις 20 Ιανουαρίου στην αίθουσα «Χρήστος Δ. Λαμπράκης», ο Μιχάλης Οικονόμου διηύθυνε την ορχήστρα στην περίφημη Πέμπτη Συμφωνία αλλά και στο πέμπτο Κοντσέρτο για πιάνο, με την προσωνυμία «Αυτοκρατορικό». Σολίστ ήταν ο Βασίλης Βαρβαρέσος.

Οι επιλογές του Οικονόμου είχαν ρίσκο αλλά αποδείχτηκαν έξυπνες, καθώς τα έργα στηρίζονται κυρίως στο ρυθμικό στοιχείο και δεν έχουν εκτεθειμένα σολιστικά μέρη για έχορδα. Επιπλέον, με έναν καλό πιανίστα το «Αυτοκρατορικό» κερδίζει σχεδόν πάντα τις εντυπώσεις, ειδικά χάρη στο ενθουσιώδες τρίτο μέρος του, που εύκολα συνεγείρει το κοινό. Ο δε Βαρβαρέσος είναι ένας πολύ καλός πιανίστας, του οποίου ο μεταδοτικός ενθουσιασμός δικαίως συνεπήρε το ακροατήριο. Η δεξιotechνία του κόβει την ανάσα και, φυσικά, προκαλεί θαυμασμό. Ωστόσο, ορισμένες φορές υπονομεύει την ποιότητα της ερμηνείας, καθώς η πολύ

μεγάλη ταχύτητα με την οποία αποδίδονται ορισμένες σκάλες ή άλλα στοιχεία της γραφής, λειτουργεί εις βάρος της σαφούς και της άρθρωσης της μουσικής, που είναι το ζητούμενο. Ακόμη και τα άκρως δεξιotechνικά έργα του Λιστ ωφελούνται όταν ο ακροατής προλαβαίνει να αποκοδικοποιήσει την περίτεχνη γραφή.

Εξίσου θαυμασμό προκαλεί ο έλεγχος της δυναμικής, ο τρόπος με τον οποίο ο Βαρβαρέσος αυξομειώνει την ένταση κατά τη ροή μιας φράσης, χαρίζοντάς της πλαστικότητα κι εκφραστικότητα. Η εναλλαγή ανάμεσα σε έντονες

Οι επιλογές του Οικονόμου αποδείχθηκαν έξυπνες, καθώς τα έργα στηρίζονται κυρίως στο ρυθμικό στοιχείο.

και χαμηλόφωνες ενότητες ήταν ιδιαίτερα ευπρόσδεκτη και υποστηρίχτηκε επίσης από την ορχήστρα. Ο Οικονόμου στάθηκε στο πλευρό του σολίστα και στηρίξε

Ο Βασίλης Βαρβαρέσος είναι ένας πολύ καλός πιανίστας και δικαίως ο ενθουσιασμός του συνεπήρε το ακροατήριο.

την ερμηνεία του, κρατώντας την ορχήστρα χαμηλά προκειμένου να ακουστούν οι λυρικές παράγραφοι ή, αντίστοιχα, υπογραμμίζοντας τον ενθουσιασμό και

την ενέργεια όπου προβλεπόταν. Πρέπει να σημειωθεί, ακόμη, ότι πολύ καλά πήγε το ποιητικό δεύτερο μέρος, ιδιαίτερα απαιτητικό, καθώς έχει ανάγκη από ξεχωρί-

στη μουσικότητα και μουσική ευφυΐα προκειμένου να αποκτήσει νόημα η λιτή, άκρως εγκεφαλικά μελωδική γραμμή.

Με αυτά τα δεδομένα, στο δεύ-

τερο μέρος της βραδιάς η ορχήστρα προσέγγισε την Πέμπτη Συμφωνία. Κι εδώ τα πράγματα συνολικά πήγαν καλά, καθώς ο Οικονόμου επέλεξε κατ' αρχάς τις κατάλληλες ταχύτητες, που απέτρεψαν τυχόν απρόβλεπτα, ιδίως στο δεύτερο μέρος της Συμφωνίας. Βεβαίως, η ποιότητα του ήχου των εγχόρδων και ο έλεγχος τους ως σύνολο θέτουν όρια στην εκφραστικότητα των φράσεων, επομένως και της μουσικής. Σε κάθε περίπτωση, και αντίθετα απ' ό,τι θα συνέβαινε λόγω χάριν στην «Ποιμενική» Εκκλησιαστική του ίδιου συνθέτη, στο συγκεκριμένο έργο σημασία έχει η απόδοση του έντονα δραματικού στοιχείου στο πρώτο μέρος, της ενέργειας και της έντασης που κυριαρχούν σε αυτό, ή πάλι του ενθουσιασμού, του θριάμβου και του φωτός που κατακλύζουν το τελευταίο μέρος. Υπό την καθοδήγηση του Μιχάλη Οικονόμου, η Εθνική Συμφωνική Ορχήστρα της ΕΡΤ απέδωσε πολύ καλά και στηρίχτηκε, όπως πάντα, από άξιους μουσικούς στα ξύλινα και στα χάλκινα πνευστά. Δικαιολογημένος ο ενθουσιασμός του ακροατηρίου.

Η **Δήμητρα Ματσούκα** στο «Βρέχει στη Βαρκελώνη» υποδύεται τη σεξεργάτρια Λάλι και ο Κώστας Καζανάς έναν βιβλιοπώλη που της προσφέρει σοκολατάκια με αποφθέγματα των Ρεμπό, Μποντλέρ και Δάντη.

«Είναι σημαντικό ότι έγινε το #MeToo»

Ο Βαγγέλης Θεοδωρόπουλος και η Δήμητρα Ματσούκα μιλούν στην «Κ» για το θέατρο και την παράσταση «Βρέχει στη Βαρκελώνη»

Της **ΓΙΩΤΑΣ ΣΥΚΚΑ**

Ο **Βαγγέλης Θεοδωρόπουλος** αγάπησε από παιδί το θέατρο μέσω των επιθεωρήσεων. Στην οδό Ιπποκράτους, όπου διατηρούσε ο πατέρας του ραφείο, κάλυψε τους πθοποιούς που πηγαινόερχονταν στη Στοά Χατζηκρήστου για πρόβες και παραστάσεις, καθώς και στο κατάντημα απέναντι από το οικογενειακό εμποροραφείο. «Ήταν μια μικρή επιχείρηση που έστψαν δύο αδέρφια: χύμα κολόνιες σε μεγάλα, γυάλινα δοχεία. Ο ένας αδελφός ήταν κωφάλαος και μικρός καθώς ήμουν, πήγαινα και τους παρακολουθούσα με περιέργεια, να δω πώς συνεννοείται. Ήταν τα αδέρφια Χόντου», θυμάται σήμερα ο σκηνοθέτης και δημιουργός του «Θεάτρου του Νέου Κόσμου».

Στο διπλανό «Ακροπόλ» είδε πολλές παραστάσεις. Στην παιδική του φαντασία έφτιαξε έναν δικό του κόσμο για το θέατρο. Εκεί εκπαιδεύτηκε ως θεατής. Και η συγκίνηση είναι διπλή γιατί εκεί γνώρισε και τη Λούλα Αναγνωστάκη. «Μου άρεσαν τα έργα της, η πολιτική και ανθρώπινη ματιά της, η αμεσότητα του λόγου της, μαγευτικά. Με εντυπωσίασε το κλειστό σπίτι της όταν πήγα και με υποδέχτηκε κρυμμένη πίσω από τα μαύρα της γυαλιά. Ήταν φιλική και ανοιχτή, καθόλου σκοτεινή. Ενίωσα συγκίνηση που φέτος σκηνοθέτησα στο Υπόγειο –ύστερα από πρόταση της Μαριάννας Κάλμπαρη– το έργο του Πάου Μιρό “Βρέχει στη Βαρκελώνη”. Στον ίδιο χώρο όπου πήγαινα έφηβος με τόσες ελπίδες και πάντα μόνος να δω παραστάσεις. Ήμουν μοναχικό παιδί».

Είναι μία από τις τρεις παραστάσεις του Β. Θεοδωρόπουλου, που παίζονται σε ισάριθμες σκηνές της Αθήνας και εξετάζουν το θέμα της πατριαρχίας. Η συμπαραγωγή «Βρέχει στη Βαρκελώνη» με τους Δήμητρα Ματσούκα, Κώστα Καζανά, Ανδρέα Κοντόπουλο στο Υπόγειο του Θεάτρου Τέχνης εστιάζει στη σεξεργάτρια Λάλι, η οποία ζει με τον άνεργο εραστή και προαγωγό της κοντά στο λιμάνι της Βαρκελώνης, και στην ιδιαίτερη σχέση που αναπτύσσει με έναν τακτικό πελάτη της.

Το δεύτερο έργο που σκηνοθέτησε, ο «Τρόμος του κροκόδειλου» της Μέγκαν Τάιλερ με τους Σύρμω

Κεκέ, Αννα Καλαϊτζίδου, Δημήτρη Γεωργαλά, Θεοδωρή Λαμπρόπουλο, παίζεται στο ΘτΝΚ. «Μιλάει για τη διαχείριση ενός τραύματος, τη βία, την κακοποίηση ενός πατέρα στις κόρες του, την επιθυμία της εκδίκησης. Οι δύο αδελφές αποφασίζουν να κόψουν τα πόδια του κακοποιότη τους... Είναι μια μαύρη κωμωδία ειδικής, όπου πολλά υπαινίσσονται».

Το «Μια άλλη Θήβα» του Σέρχιο Μπλάνκο συνεχίζεται τρίτη χρονιά, αφού μετακόμισε στο ανακαι-

«**Ενίωσα συγκίνηση που φέτος σκηνοθέτησα στο Υπόγειο το έργο του Πάου Μιρό. Στον ίδιο χώρο όπου πήγαινα έφηβος με τόσες ελπίδες και πάντα μόνος.**»

Βαγγέλης Θεοδωρόπουλος

νισμένο «Κνωσός» στα Πατήσια. Αντέχει τόσο θέατρα η πρωτεύουσα; «Το ερώτημα είναι αν αντέχει περίπου 600 πθοποιούς ετησίως που αποφοιτούν από τις δραματικές σχολές, όταν μια χρονιά δεν μπορεί να βγάλει περισσότερους από 20 καλούς νέους πθοποιούς», απαντάει.

Στην επιτυχημένη «Θήβα» παίζουν οι Θάνος Λέκκας και Δημήτρης Καπουράνης, θυμίζοντας ότι αναφέρεται σε έναν 20χρονο πατροκτόνο που υπέστη κακοποίηση από τον βίαιο πατέρα του, ο οποίος τον χτυπούσε παρουσία φίλων του. Το έργο εστιάζει στην ανδρική ταυτότητα, στη βία, στην τιμωρία. «Είναι σημαντικό ό,τι έγινε, έστω με καθυστέρηση, το #MeToo. Τουλάχιστον στο θέατρο φοβούνται πια να μη μαθευτούν πράγματα. Γενικότερα αγρίεψε η κοινωνία, ίσως έπαιξε ρόλο ο εγκλεισμός στα lockdowns. Πάντα έπαιζαν ξύλο οι έφηβοι, μικρός στα Ιλίσια θυμάμαι έπεφτε ξύλο με πέτρες, τώρα οι έφηβοι βγάζουν μαχαίρια».

Πενήντα χρόνια πια στο θέατρο, ο Β. Θεοδωρόπουλος λέει ότι πθοποιός έγινε γιατί του άρεσαν οι ιστορίες, «το θέατρο ήταν τα δικά

«**Το θέατρο** ήταν τα δικά μου παραμύθια που είχαν τεράστιες διαστάσεις: σκηνή, φώτα, κοστούμια», λέει στην «Κ» ο Βαγγέλης Θεοδωρόπουλος.

μου παραμύθια που είχαν τεράστιες διαστάσεις: σκηνή, φώτα, κοστούμια». Υποστηρίζει ότι το θέατρο σήμερα είναι καλύτερο «γιατί μιλάει για την εποχή του, ωστόσο παραμένει ανδροκρατούμενο». Γιατί έβαλε υποψηφιότητα για τη θέση του καλλιτεχνικού διευθυντή του Εθνικού Θεάτρου; «Γιατί έχω οργανωτικές ικανότητες, το απέδειξα στο ΘτΝΚ και στο Φεστιβάλ. Η διεύθυνση ενός κρατικού πολιτιστικού οργανισμού, ο εκπαιδευτικός του ρόλος, το άνοιγμα στην περιφέρεια με ενδιαφέρουν και ως πολιτική πράξη. Το Εθνικό Θέατρο είναι θέατρο της Ελλάδας, όχι μόνο της Αθήνας».

Βία και τρυφερότητα

Κυριακή απόγευμα η παράσταση «Βρέχει στη Βαρκελώνη» έχει γεμίσει το Υπόγειο του Θεάτρου Τέχνης. Στο μεγάλο κρεβάτι, το σκηνικό του Αντώνη Δαγκλίδη, κεντράρουν όλα τα βλέμματα, στη ζωή της σεξεργάτριας Λάλι, του ανεπρόκοπου εραστή και προαγωγού της (Ανδρέας Κοντόπουλος) που φαίνεται εξίσου συμπαθής όπως εκείνη, και του τακτικού πελάτη της (Κώστας Καζανάς). Ενός βιβλιοπώλη που της προσφέρει

στις επισκέψεις του βιβλία ή σοκολατάκια με αποφθέγματα των Ρεμπό, Μποντλέρ, Δάντη στο περιτύλιγμά τους.

«Δεν μου είναι εύκολο να μιλάω για τις ηρωίδες που παίζω», λέει η Δήμητρα Ματσούκα στην «Κ». «Στην πρώτη ανάγνωση ένιωθα μια οικειότητα για τους ήρωες Πάου Μιρό και ιδίως τρυφερότητα για τη Λάλι. Το έργο έχει τρυφερότητα, αλλά και μια δεξιοτεχνικά κρυμμένη σκληρότητα, μέσα από τη μη στερεοτυπική προσωπικότητα του προαγωγού ο οποίος δεν είναι βίαιος μαζί της, της μιλάει τρυφερά, αλλά κάποιες φορές βία κρύβει και η τρυφερότητα».

Το έργο της θυμίζει τον κινηματογράφο που αγαπάει πολύ. Ίσως την «Τροτίζα και τον πρωτάρη» με την Μπάρμπρα Στρέιζαντ και τον Τζορτζ Σίγκαλ. Οι ήρωες παίζουν με τις παύσεις, κάτι που απολαμβάνει το κοινό αλλά και η ίδια: «Τις σωπές σε μια εποχή έντονης φλυαρίας».

Από το ιστορικό Υπόγειο έχει ωνές αναμνήσεις. «Ήμουν στη Β' Γυμνασίου όταν η αγαπημένη μας φιλόλογος, η κ. Ρεάλτη, μας πήγε να δούμε τον “Ήχο του όπλου” της Λ. Αναγνωστάκη. Ήταν δεύτερη

σεζόν και έπαιζε ο Κλέων Γρηγοριάδης, ο οποίος διέκοψε ενοχλημένος: “Ήμαρτον!” Τόσο έντονος ήταν ο θόρυβος στην αίθουσα. Κάθε φορά που κατεβαίνω στο Θ.Τ. ως θεατής και τώρα ως πθοποιός για την παράστασή μας, νιώθω συγκίνηση και τιμή».

Στο θέατρο την παρακίνησε να ασχοληθεί η «Μικρή μας πόλη» του Θόρντον Ουάιλντερ σε σκηνοθεσία Μίνου Βολανάκη στο «Λαμπέτη». Είχε τελειώσει το λύκειο, ετοιμαζόταν να ξαναδώσει

«**Καμιά φορά η ζωή πάει καλύτερα, ακόμη και αν δεν πραγματοποιηθεί ακριβώς το όνειρό σου. Συχνά οι άνθρωποι δεν έχουν ούτε τη δυνατότητα του ονείρου.**»

Δήμητρα Ματσούκα

Πανελλαδικές για να διορθώσει τον βαθμό της στην Εκθεση. Ως άριστη μαθήτρια στόχευε τη Νομική, «ήθελα να ασχοληθώ με το Ποινικό. Η παράσταση του Βολανάκη με μάγεψε, “αυτό θέλω να κάνω” είπα στον εαυτό μου». Αργότερα σπουδαστρια στη δραματική σχολή συγκινήθηκε και με άλλες, όπως η «Φιλονικία» του Μαριβό από τον Βαγγέλη Θεοδωρόπουλο και ο «Γυάλινος κόσμος» σε σκηνοθεσία Δημήτρη Μαυρικίου. «Παραλίγο να με χτυπήσει αυτοκίνητο βγαίνοντας από το θέατρο, τι παράσταση ήταν εκείνη!».

Το τηλεοπτικό της ντεμπούτο έγινε σε επεισόδια της σειράς «Τμήμα πθών» του Μ. Μανουσάκη, σπουδαστρια ακόμη στη σχολή. Από το 1998 δούλεψε στο Εθνικό, στο ΚΘΒΕ, στο Ελεύθερο Θέατρο με τους Σταμάτη Φασουλή, Νίκο Μαστοράκη, Ρόμπερτ Στούρουα, Κωνσταντίνο Αρβανιτάκη, Κωνσταντίνο Μαρκουλάκη, Γιώργο Κιμούλη, Γιάννη Κακλέα, Κωνσταντίνο Ρήγο, Ευριπίδη Λασκαρίδη κ.ά., ενώ στο σινεμά, μεταξύ άλλων, με τους Στράτο Τζιτζη, Ολγα Μαλέα, Ανδρέα Θωμόπουλο, Γιώργο Παπουσόπουλο, Τώνη Λυκουρέση, Νίκο Παναγιωτόπουλο. «Θα ήθελα

να έχω κάνει περισσότερο σινεμά. Όμως δεν μου προτείνουν τις ταινίες που βλέπω», λέει γελώντας.

Μια ωραία γυναίκα πρέπει να αποδεικνύει συνεχώς ότι μπορεί να είναι και καλή επαγγελματίας σε έναν ανδροκρατούμενο χώρο; «Εγώ δυσκολεύτηκα στη μετάβαση. Εγίνα γνωστή με το “Κάτι τρέχει με τους διπλά”, τηλεοπτικό προϊόν με μια ελαφράδα και μια ηρωίδα η οποία θεωρήθηκε σέξι, παρότι επρόκειτο για γλυκιά κωμωδία. Αν δεν είχα ξεκινήσει με κωμωδία τρικάμερη, νομίζω ότι τα πράγματα θα έρχονταν πιο εύκολα και σταθερά στον δρόμο που ήθελα να ακολουθήσω», λέει με ήρεμη, αισθαντική φωνή.

Πέρυσι πάντως όλοι μιλούσαν για την ερμηνεία της στη σειρά «Ψυχοκόρες». Στον ρόλο της εκδικητικής, σπαρακτικής Νέλλας με τις ψυχικές μεταπτώσεις και τις εξαρτήσεις. Όπως επαινέθηκε χρόνια πριν, στο «Ξεχασέ με». Δεν στέκεται σε ρόλους και έργα. «Μου αρέσουν το σύγχρονο και το κλασικό θέατρο, δραματικό όσο και κωμικοί ρόλοι. Πρωτίστως με ενδιαφέρουν η αξία ενός κειμένου και η αισθητική του σκηνοθέτη. Ονειρεύομαι την “Έντα Γκάμπλερ” και τα κατάφερα να παίξω τον ρόλο με τους Ακύλλα Καραζήση και Γιάννη Στάνκογλου. Θα ήθελα να ξαναπαίζω το έργο».

Όπως η ηρωίδα του Ίψεν ονειρεύεται μια άλλη ζωή, το ίδιο ποθεί και η Λάλι. Συγκινείται με τα βιβλία, με πίνακες στα μουσεία, θέλει να δραπετεύσει από τη δουλειά της ιεροδούλης, όμως παρότι ξεφεύγει από την πορνεία, δεν ξεφεύγει από την πατριαρχία. «Ίσως ακουστεί κυνικό, αλλά περιγράφοντας η Λάλι τη ζωή της ως σεξεργάτρια στην παράσταση, η πρόταση να εργαστεί στο βιβλιοπωλείο του τακτικού της πελάτη, έστω και με παροχές στον ίδιο, είναι απείρως καλύτερη από εκείνο που βίωνε με εργάτες στο λιμάνι. Καμιά φορά η ζωή πάει καλύτερα, ακόμη και αν δεν πραγματοποιηθεί ακριβώς το όνειρό σου. Συχνά οι άνθρωποι δεν έχουν ούτε τη δυνατότητα του ονείρου».

Η τέχνη αλλάζει έναν άνθρωπο; «Οχι, μόνο η αγάπη μπορεί να το κάνει αυτό», απαντάει με σιγουριά. Ποια γυναίκα αντιπροσωπεύει η Λάλι σήμερα; «Εκείνη που δεν έχει αυτοεκτίμηση και δυστυχώς είναι πολλές αυτές οι γυναίκες».

A high-angle photograph of a young man and woman lying in a bed with white linens. The woman is on the left, wearing a light pink tank top, and the man is on the right, wearing a white t-shirt. They are both smiling at the camera. The bed has a dark wooden headboard and is set on a wooden floor. A warm, yellow light source is visible on the left side of the frame.

well.cy

live.smile.repeat